T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

(TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ ORTAK PROGRAMI)

TAHİR MUSA CEYLAN VE ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

HAZIRLAYAN

SELİN AKTAŞ BEYDOĞAN

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZCAN AYGÜN

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Tahir Musa Ceylan ve Romanları Üzerine Bir İnceleme

Hazırlayan: Selin Aktaş Beydoğan

ÖZET

Bu çalışma günümüz şair ve yazarlarından Tahir Musa Ceylan'ın hayatı, edebî kişiliği ve eserlerini incelemeyi esas alır. Bu çalışmada önce büyülü gerçekçilik akımının Dünya Edebiyatında doğuşu, gelişimi seyri ve örnekleriyle başlayarak Türk Edebiyatındaki seyrine ve örneklerine değinmiştir. Daha sonraki bölümde Tahir Musa Ceylan'ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri anlatılarak romanlarının incelenmesine geçilmiştir. Romanları biçim ve içerik açısından tahlil edilmiştir. Romanlarındaki büyülü gerçekçi unsurlar incelenmiş ve çalışmamızda sunulmuştur. Daha sonra çalışmada elde edilen bulgular sonuç olarak ortaya konulmuş yararlanılan kaynaklar belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyülü Gerçekçilik, Tahir Musa Ceylan, Roman.

Name Of The Thesis: Studies on Tahir Musa Ceylan and His Novels

Prepared By: Selin Aktaş Beydoğan

ABSTRACT

This study is based on the study of the life, literary personality and works of Tahir Musa Ceylan, one of today's poets and writers. In this study, he first touched on the birth of the magical realism movement in World Literature, the course of its development and examples, starting with its course and examples in Turkish Literature. In the next section, Tahir Musa Ceylan's life, literary personality and works are explained and his novels are examined. His novels have been analyzed in terms of form and content. The magical realistic elements in his novels have been examined and presented in our study. Later, the findings obtained in the study were revealed as a result. The sources used are indicated.

Keywords: Magical Realism, Tahir Musa Ceylan, Novel.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**

ABSTRACT ..... **II**

İÇİNDEKİLER ..... **III**

ÖN SÖZ ..... **VIII**

KISALTMALAR ..... **XI**

GİRİŞ **1**

1.BÖLÜM **7**

BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK AKIMI **7**

1.1.Büyülü Gerçekçilik Akımının Dünya Edebiyatındaki Seyri **7**

1.2.Büyülü Gerçekçilik Akımının Türk Edebiyatındaki Seyri **12**

2.BÖLÜM **23**

TAHİR MUSA CEYLAN'IN HAYATI, EDEBİ HAYATI VE ESERLERİ **23**

2.1.HAYATI **23**

2.1.1.Ailesi, Doğum ve Çocukluğu **23**

2.1.2.Öğrenimi **29**

2.1.3.Çalışma Hayatı **32**

2.2.EDEBÎ HAYATI **33**

2.2.1.İlk Temaslar **33**

2.2.2.Sanat ve Edebiyat Üzerine Düşünceler **34**

2.3.ESERLERİ **36**

3.BÖLÜM **38**

ROMANLARININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ **38**

3.1.OLAY/OLAY ÖRGÜSÜ. **38**

3.1.1.İçi Yoksul **38**

3.1.2.Kestane Kıranında Kadınlar **50**

3.1.3.Yarım Adamın Aşkları **63**

3.1.4.Elli Yıl Sonra Kül 73
3.1.5.Bir Zamanlar Bakırköy 83
3.1.6.Kız Böcekleri 89
3.1.7.Diri Aşk 94
3.2.KİŞİLER 106
3.2.1.İçi Yoksul 106
3.2.2.Kestane Kıranında Kadınlar 108
3.2.3.Yarım Adamın Aşkları 111
3.2.4.Elli Yıl Sonra Kül 113
3.2.5.Bir Zamanlar Bakırköy 115
3.2.6.Kız Böcekleri 118
3.2.7.Diri Aşk 121
3.3.MEKÂN 124
3.3.1.İçi Yoksul 124
3.3.2.Kestane Kıranında Kadınlar 124
3.3.3.Yarım Adamın Aşkları 126
3.3.4.Elli Yıl Sonra Kül 126
3.3.5.Bir Zamanlar Bakırköy 127
3.3.6.Kız Böcekleri 128
3.3.7.Diri Aşk 129
3.4.ZAMAN 131
3.4.1.İçi Yoksul 131
3.4.2.Kestane Kıranında Kadınlar 131
3.4.3.Yarım Adamın Aşkları 133
3.4.4.Elli Yıl Sonra Kül 133
3.4.5.Bir Zamanlar Bakırköy 134

3.4.6.Kız Böcekleri 135

3.4.7.Diri Aşk 136

3.5.BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI 137

3.5.1.İçi Yoksul 137

3.5.2.Kestane Kıranında Kadınlar 137

3.5.3.Yarım Adamın Aşkları 138

3.5.4.Elli Yıl Sonra Kül 139

3.5.5.Bir Zamanlar Bakırköy 139

3.5.6.Kız Böcekleri 140

3.5.7.Diri Aşk 140

3.6. DİL VE ÜSLUP 141

3.6.1.İçi Yoksul 141

3.6.2.Kestane Kıranında Kadınlar 141

3.6.3.Yarım Adamın Aşkları 144

3.6.4.Elli Yıl Sonra Kül 145

3.6.5.Bir Zamanlar Bakırköy 146

3.6.6.Kız Böcekleri 147

3.6.7.Diri Aşk 148

4.BÖLÜM 150

ROMANLARIN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ 150

4.1.Aşk 150

4.2.Ayrılık 151

4.3.Aldatma 152

4.4.Yalnızlık 152

4.5.Kıskançlık 153

4.6.Özlem **153**

4.7.Ölüm **153**

4.8.Aile **154**

4.9.Evlilik **155**

4.10.Yoksulluk-Geçim Sıkıntısı **155**

4.11.Psikolojik Rahatsızlıklar-Ruhsal Bunalımlar **156**

4.12.Din-İnanç **157**

4.13.Örf-Adet **157**

4.14.Batıl İnanışlar **158**

4.15.Kadın-Erkek İlişkileri **158**

4.16.Arkadaşlık-Dostluk **159**

4.17.Eğitim-Okul-Öğrenim Hayatı **160**

4.18.İş-Meslek Hayatı **161**

4.19.Kanun-Adalet **162**

4.20.Savaş **163**

5.BÖLÜM **165**

TAHİR MUSA CEYLAN'IN ROMANLARINDA BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK İZLERİ **165**

5.1.İçi Yoksul **165**

5.2.Kestane Kıranında Kadınlar **169**

5.3.Yarım Adamın Aşkları **171**

5.4.Elli Yıl Sonra Kül **175**

5.5.Bir Zamanlar Bakırköy **178**

5.6.Kız Böcekleri **182**

5.7.Diri Aşk..... 187

SONUÇ..... 194

KAYNAKÇA 197

ÖN SÖZ

Büyülü gerçekçilik akımı romanlar üzerinde ilk olarak Latin Amerika'da görülmüştür. 1960'ların sonlarında etkisini daha da arttırıp tüm dünyaya yayılmıştır. Türk edebiyatında da kökenleri çok eskiye, sözlü edebiyat dönemimize kadar dayanmaktadır. Büyülü Gerçekçiliği hem gerçek hem sihirli ne gerçek ne de sihirli olarak adlandırılabiliriz. Edebiyatımızdaki çoğu efsaneler, mitoslar, masallar, halk hikayeleriyle bazı öykü ve romanlar da gerçekle gerçekdışı olanın birleşimidir. Büyülü gerçekçilik etkisinde yazılan romanlarda okuyucu olağandışı gelişen olaylara ve durumlara şaşırmaz. Olaylar, olağan süreğenlik içinde yansıtılır. Çalışmamızda ele aldığımız yazarımızın bu akımdan etkilenmesi sebebiyle önce büyülü gerçekçilik terimine, romanlardaki etkisine değindik.

Çalışmamızda asıl adı Mehmet Emin olan ve psikiyatri/felsefe profesörlüğü yapan edebi eserlerinin tümünde ise Tahir Musa takma ismini kullanan yazarımızın hayatına yer vererek romanlarını yapı ve tema bakımından inceledik. Romanlarında büyülü gerçekçilik izleri de görülen yazar hakkında daha önce hiçbir yerde çalışma olmaması sebebiyle tez çalışma konumuzu bu yönde belirledik.

Bu düşüncelerle hazırladığımız çalışmamız "Ön söz", "Giriş", "Sonuç" ve "Kaynakça" dışında beş ana bölümden oluşmaktadır.

"Giriş" kısmında, Tahir Musa Ceylan'ın Türk edebiyatı içerisindeki yeri belirtilmiş ve büyülü gerçekçilik kavramına ana hatlarıyla yer verilmiştir.

"Birinci Bölüm"de üç alt başlık olmak üzere önce büyülü gerçekçilik terimi hakkında genel bilgilere yer verilerek büyülü gerçekçiliğin Dünya ve Türk Edebiyatındaki yansımalarına değinilmiştir.

"İkinci Bölüm"de 3 alt başlık olmak üzere Tahir Musa Ceylan'ın hayatı incelenmiştir. "Hayatı" başlığı altında yazarın doğumu, ailesi, çocukluğu, öğrenimi, çalışma hayatı hakkında yapmış olduğum röportajlardan ve mülakatlardan derlediğim bilgilere yer verilmiştir. "Edebi Hayatı" başlığında yazarın ilk temasları, sanat ve

edebiyat üzerine düşüncelerine yer verilmiştir. “Eserleri” başlığı altında yazarın şiirleri, romanları, denemelerine yer verilmiştir.

“Üçüncü Bölüm”de yazarın basılmış yedi romanı yapı bakımından incelenerek romanları basım sırasına göre Olay/Olay Örgüsü, Kişiler, Mekân, Zaman, Bakış Açısı ve Anlatıcı, Dil ve Üslup olmak üzere 6 alt başlık altınca incelenmiştir.

“Dördüncü Bölüm”de yazarın basılmış yedi romanı tematik açıdan incelenmiştir. Aşk, Ayrılık, Aldatma, Yalnızlık, Kıskançlık, Özlem, Ölüm, Aile, Evlilik, Yoksulluk-Geçim Sıkıntısı, Psikolojik Rahatsızlar-Ruhsal Bunalımlar, Din-İnanç, Örf-Adet, Batıl İnanışlar, Kadın-Erkek İlişkileri, Arkadaşlık-Dostluk, Eğitim-Okul Öğrenim Hayatı, İş-Meslek Hayatı, Kanun-Adalet, Savaş başlıkları altında incelenmiştir.

“Beşinci Bölüm”de romanlarındaki büyülü gerçekçi akımı etkisindeki unsurlara yer verilerek romanlarındaki büyülü gerçekçi unsurlar çıkartılarak gerekli alıntılamalarda bulunulmuştur.

“Sonuç” kısmında çalışmamız süresince elde ettiğimiz sonuçlara, bulgulara, çıkarımlara yer verilmiştir.

Çalışma boyunca Tahir Musa Ceylan’ın romanlarından alıntılar yapılarak dipnot ve kaynakçalarda bu durum belirtilmiştir.

Asıl mesleği Psikiyatrist, Farmakolog olan Tahir Musa Ceylan’ın tıp alanında sayısız makaleleri vardır. Uzun yıllar Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde çalışan Ceylan’a 1987 yılında İstanbul Valiliği tarafından “en başarılı doktor” unvanı verilmiştir.

Yazar gerçek kimliğinin dışında şiir ve romanlarını Tahir Musa mahlasıyla yayınlamaktadır. İnternette yazarın kimliği hakkında yani bu iki ismin tek bir kişiye ait olduğu bilgisi yer almamaktadır. Yaptığım araştırmalar ve çalışmalar sonucunda yazarla bağlantı kurmayı başararak tez çalışmama başladım. Yazarla mail üzerinden ve telefonla görüşerek hayatı hakkında bilgiler aldım. Yedi romanından *“Kestane Kıranında Kadınlar”* romanın hiçbir yerde satışı olmaması sebebiyle de çalışmama

yardımcı olmak amacıyla yazar tarafından çok eski basımı tarafıma yollandı ve çalışmamız eksiksiz olarak tamamlandı.

Bütün bu duygu ve düşünlerimle eğitim-öğretim hayatım boyunca bugüne gelmemi sağlayan bütün hocalarıma teşekkürümü borç bilirim. Tez çalışmamda bana zamanını ayırarak yardım eden psikiyatrist doktor, yazar, düşünür Tahir Musa Ceylan'a şükranlarımı sunarım. Her zaman her koşulda yanımda olan, maddi manevi desteklerini esirgemeyen değerli aileme ve sevgili eşime teşekkür ederim. Bir dönem eğitim aldığım Namık Kemal Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı yüksek lisans ders hocalarıma teşekkür ederim. 2008 yılında girdiğim Trakya Üniversitesinden halen görüştüğüm çok saygıdeğer hocalarımdan her zaman bilginin ışığında ilerlememizi sağlayan, yol gösteren, tez sürecimde destek olan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özcan Aygün'e ve aynı duygu ve düşünceler içerisinde her zaman örnek aldığım çok saygıdeğer hocam Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu'na sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Selin AKTAŞ BEYDOĞAN

Edirne, 2023

KISALTMALAR

age.	Adı geçen eser
agm.	Adı geçen makale
bk.	Bakınız
C.	Cilt
Haz.	Hazırlayan
S.	Sayı
s.	Sayfa
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
yay.	Yayınevi

GİRİŞ

Büyülü gerçekçilik ... gerçekliğin bütün boyutlarını görme ve bunlar hakkında yazma yeteneğidir. [1]

Büyülü Gerçekçilik kelimesine baktığımız zaman iki zıt kavramın bir araya geldiğini görüyoruz. İki zıt kavram birleşerek yeni bir kelime, yeni bir akım meydana getirmiştir. Gerçek olan büyülü olmaz, büyülü olan da gerçek olmaz. Fakat bu kelime bize adeta ikisinin birlikte olabileceğini kanıtlıyor. Edebi gerçeklik gibi aslında büyülü gerçekçilik de bir gerçekliğe dayanır. Yani romanda olanlar, okuduklarımız günlük hayatta karşılaştığımız durumlardır. Gerçekçilik, günlük yaşamda karşılaştığımız ve kanıtlayabildiğimiz türden anlatılardır. Fakat büyülü gerçekçilikte, yaşananlar bilimsel açıdan somut olarak gözlemlenip kanıtlanamaz fakat yaşanmış gibi kabul edilir, yadırganmaz, şaşırılmaz.[2]

İki zıt kavramların birleşimi olan büyülü gerçekçilik *(magic(al)realism)*[3] kelimesinin esin kaynağı Alman romantiklerinden Novalis(1772-1801)tir. Fakat bu terimin asıl isim babası Franz Roh'tur. Roh, özellikle I. Dünya Savaşı'nın ardından içinde bulunduğumuz dünyanın gitgide anlamını kaybettiği yönündeki düşüncesiyle beraber somut dünyadan uzaklaşarak daha çok soyut bir dünyaya dönmüş, içsel, ruhsal bir yolculuk başlatmıştır.[4] Bu dönemden itibaren yapılan resimlerde de empresyonist akımlarının etkili olduğu, sanatçıların gerçek dışında bazı kavramları, durumları yansıttığı görülmüştür. Franz Roh da bu duruma hem gerçek hem de büyülü olan büyülü gerçekçilik ismini vermiştir denilebilir. ''Magic Realizm'', "Magical Realism" olarak adlandırılan bu kavram dilimizde de ''Büyülü Gerçekçilik", "Harika Gerçekçilik" ve "Büyüleyici Gerçekçilik" olarak pek çok şekilde isimlendirilmiştir. Fakat aslında bu kavramın nerede ve ne zaman ortaya çıktığını kesin olarak ifade etmek biraz zordur. Genel görüş Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra görülen dünyanın

---

[1] İsabel Allende, *"The Shaman and the Infidel"*, Interview: Marilyn Berlin Snell, New Perspectives Quarterly, vol. 8, no. I, winter 1991:54-58, s. 54.

[2] Mehmet Fikret Aragüç, *Büyülü Gerçekçilik ve Louis de Berniöres'nin Latin Amerika Üçlemesi*, 1.Baskı, Çizgi Kitapevi, Konya 2016, s.23.

[3] Anne C. Hegerfeldt, *Lies That Tell the Truth*: Magic Realism Seen through Contemporary Fiction from Britain, Rodopi, Amsterdam, 2005, s. 11.

[4] Mehmet Fikret Aragüç, *Büyülü Gerçekçilik ve Louis de Berniöres'nin Latin Amerika Üçlemesi*, 1.Baskı, Çizgi Kitapevi, Konya 2016, s.16.

genel hali olarak yorumlar ve bu yıllarda dışavurumculuk akımının etkisiyle yapılan resimlere de bakarak bu ismi verdiğidir. Yani yeni resmin durumunu anlatmak için bu kavramı kullanmıştır. Roh'a göre bu durum yani resim somut olan gerçeğin gizemini, sırrını büyülü bir şekilde yakalayabilmelidir. Böylece Roh sanatçının, Sigmund Freud ve Carl Jung'un psikanalitik etki ve yaklaşımlarını gerçeküstücülükten alıp nesneleri olağanüstü, farklı anlamları içinde tekrar tasvirleyip betimleyebileceklerini bekliyordur.[5]

Özetle bu terimi ilk kez 1925 yılında Roh, "değiştirilmiş gerçeklik"i yansıtan bir tablonun tanımını yapmak, nitelendirmek için ve gerçekçiliğe de yakın yeni ve güçlü bir akımı anlatabilmek için "Magischer Realismus" terimini kullanmıştır. Bu tarz resimler hem gerçekliği hem de gerçek dışı büyülü bir dünyayı yansıtırlar. Özetle bu kavram resim sanatında doğmuştur diyebiliriz. Bir resme bakarken gerçek dünyayı görebiliriz. Fakat bunun yanında hemen o resmin içinde gerçeklikten uzak başka bir dünyayla karşılaşabiliriz. Görünür olan ve görünmeyen iç içedir. Gerçek ve hayal iç içedir. Bu, her sanat için böyledir. Roh'un yaklaşımını edebiyata uygulamak için, (gözün gördüğü) gerçek nesneleri, somut olanı (zihin gözünün gördüğü) edebi, sanatsal soyut imgelere dönüştüren fiziksel ve kültürel süreçleri kabul etmek icap etmektedir.[6] Bu bağlamda Guenther'e göre terimin edebiyat alanına geçişi, Roh'un Arthur Rimbaud ve Emile Zola'ya olan alaka ve düşkünlüğünden kaynaklanmaktadır.[7] Bazı kaynaklara göre ise bu terim ilk kez İtalyan eleştirmen ve yazar olan Massimo Bontempelli tarafından kullanılmıştır.

Akımın ikinci dönemi olarak nitelendirebileceğimiz 1930'lu 1950'li yıllarda bu akımın etkisinde pek çok sanat eseriyle karşılaşmaktayız. Özellikle Kuzey Amerikalı ve Avrupalı ressamlar büyülü gerçekçi olarak nitelendirilebilecek tarzda eserler yaratmışlardır. Roh'un 1925'te yayınladığı *Nach Expressionismus: Magischer Realismus: Probleme der neuesten europäischen Malerei* (Dışavurumculuk Sonrası: Büyülü Gerçekçilik: Yeni Avrupa Resminin Sorunları) başlıklı kitabının 1927'de

---

[5] Maggie Ann Bowers, *Magic(al) Realism*, Routledge, Eylül 2004, s.12.
[6] Lois Zamora ve Wendy B. Faris, ed. *Magical Realism: Theory, History, Community*. Durham, N.C.: Duke University Press, 1995.
[7] Irene Guenther. "*Magic Realism, New Objectivity, and the Arts during the Weimar Republic*": Magical Realism: Theory, History, Community. Durham, N.C.: Duke University Press, 1995.

İspanyolcaya çevrilmesinin ardından, Latin Amerika'da bu zamanlarda özellikle yazın alanında büyülü gerçekçi atılım hareketleri görülmeye başlanmıştır.[8] Örneğin Jorge Luis Borges *Historia Universal De La İnfemia* (Alçaklığın Evrensel Tarihi) [9]adlı ilk büyülü gerçekçi eseriyle diğer Latin Amerikalı yazarların da yolunu açmıştır .Bu sebeple Flores büyülü gerçekçiliğin 1935'te Borges'le birlikte başladığını ve 1940'lar ve 1950'lerde de yaygınlaştığını savunmaktadır.[10] Nitekim zaten görüldüğü üzere 1940'lı ve 1950'li yıllarda bu akım Latin Amerikalı yazarları etkilemiştir.

Edebiyatta sık sık fantastik unsurlar, mitler, efsaneler, destanlar, parodi, gizemcilik gibi kavramları görmekteyiz. İnsanları korkutan ya da insanların merak ettikleri bazı gerçekler, durumlar gizemli ve farklı bir yolla okuyucuya aktarılmıştır. Gerçeklere biraz büyü, olağanüstülük, farklılık katarak okuyucuya verilmek istenmiştir. Yani gerçekler farklı bir atmosfere taşınmıştır.

Roh "büyülü" kavramını "gizemli" (mysterious) terimine karşı kullanır. Çünkü gizem, bize yansıtılan dünyayı aslında sadece saklar. Oysaki büyülü gerçekçi yazarlar, eserlerinde gerçek hayattaki esrarı ve insan davranışlarındaki esrarları çözmeye çalışmaktadırlar.[11] Aslında bu akımda yazarlar, olayların arkasındaki gerçeğe, gizeme ulaşmaya çalışırlar ve bu yüzden gerçekleri kendilerine göre yorumlarlar, baştan yaratırlar. Bu sebeple eserlerde okuduğumuz tuhaf durumlar bize çok da yabancı gelmez. Yabancı ve tuhaf gelmediği gibi olan durumun yazarın bakış açısında yani onun gözünde asıl sebebini vermektedir. Tıpkı Franz Kafka'nın *Dönüşüm* adlı eserinde Gregor Samsa'nın bir gün böcek olarak uyanması gibi. Yazar içinde bulunduğu durumu, hisleri bu şekilde aktarma amacındadır. Yani okuyucu bu durumu kabul eder, garipsemez. Aslında büyülü gerçekçilik bir ''Kaçış Edebiyatı''dır. Yazar gerçeği olduğu gibi kopyalamaz. Büyülü gerçekçilik, psikolojik, fantastik ya da gerçeküstücü edebiyatla açıklanamaz ya da bilimkurguda olduğu gibi hayali motifler, unsurlar kullanmaz, hayali dünyalar yaratarak gerçekleri saklamaya çalışmaz; hatta

[8] Yıldırım Özsevgeç, *Büyülü Gerçekçi Kurgu Üzerine, Uluslararası* Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 39 Ağustos 1995, s.189.
[9] Jorge Luis Borges, *Historia Universal De La İnfemia*, Printed in Spain - Marzo de 1998.
[10] Angel Flores. *Magical Realism in Spanish American Fiction, Magical Realism*: Theory, History, Community, Lois Parkinson Zamora and Wendy B. Faris (ed.), USA1995.
[11] Yıldırım Özsevgeç, *Büyülü Gerçekçi Kurgu Üzerine*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 39 Ağustos 1995, s.190.

karakterlerin psikolojilerini, iç dünyalarını da çözümlemez. Çünkü büyülü gerçekçilikte yazılan eserlerdeki karakterlerin davranışlarının sebepleri incelenip araştırılmaz, davranışları çözümlenmez. Büyülü gerçekçiliğin amacı hisleri harekete geçirmek değil, onları okuyucuya açıklamaktır.[12]

Büyülü gerçekçilik, gerçekçilikle gerçeküstücülükle ve fantastikle ilişkilidir, fakat aynı şey değildir. Hem iç içedir hem iç içe değildir. Kısaca bütün bu tanımlamalar dahilinde büyülü gerçekçilik, 20. Yüzyılın başlarında adını duyurmuş ve günümüzde de halen popüler olan bir akımdır diyebiliriz. Genel görüş akımın önce plastik sanatlarda ortaya çıktığını göstermektedir. Daha sonra özellikle Latin Amerika'da çokça yaygınlaşmıştır.

Kullandığı terimi Roh'un terk etmesiyle ve Massimo Bontempelli (1878-1960)'nin bu terimi edebiyat alanına çekmesiyle büyülü gerçekçilik edebiyat alanında daha çok görülmeye başlamıştır. Terimin edebiyat alanı tarafından sahiplenilmesiyle beraber yapılan yorumlardan biri de Kübalı gazeteci ve yazar Alejo Carpentier'e (1904-1980) aittir. Yazar *Bu Dünyanın Krallığı'*nın (1949) önsözünde Carpentier lo real maravilosso (olağanüstü gerçek) terimini kullanmıştır.[13] Ve Carpentier "*Olağanüstü fenomeni, inanmayı lazım kılar, Azizlere inanmayanlar, kendilerini azizlerin mucizeleriyle iyileştiremezler"*[14] diyerek bu kavramın edebiyat açısından ilk değerlendirmesini yapmış kabul edilir.

Carpentier'ın ardından bu kavram üzerine açıklama Angel Flores (1900-1992)'dan gelmiştir.[15] Flores'e göre bu akım, reelde olanla fantastik olanın karışımından mürekkeptir.[16]

---

[12] Leal Luis, *Magical Realism in Spanish American Literature*, Magical Realism Theory, History, Community, trans. Wendy B. Farris, ve Zamora, Durham: Duke University Press 1995, s. 119-124.
[13] Alejo Carpentier, *Bu Dünyanın Krallığı*, H2o Kitap,2017
[14] Alejo Carpentier, *age,* s.86.

[15] Canan Öktemgil Turgut, 2003. *Latife Tekin'in Yapıtlarında Büyülü Gerçekçilik* Yüksek Lisans Tezi. Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.
[16] Angel Flores, 1955. *"Magical Realism in Spanish American Fiction". Magical Realism Theory, History, Community*, ed. L. P. Zamora, & W. B. Faris. Durham & London: Duke University Press: 109-117.

Meksikalı yazar Luis Leal (1907-2010)' e göre ise;

"[Büyülü gerçekçilik] fantastik edebiyatla, psikolojik edebiyatla ya da gerçeküstücülükle (...) açıklanamaz. Gerçeküstücülüğün tersine, büyülü gerçekçilik rüya motiflerini kullanmaz; fantastik veya bilimkurgu yazarları gibi ne gerçekliği saptırır ne de hayali dünyalar yaratır; karakterlere ruhsal tahliller yapmaz. (...) Büyülü gerçekçilik, büyülü edebiyat da değildir. Büyülü edebiyatın tersine, gayesi duyguları uyandırmak değil, onları açıkça ifade etmektir."[17]

Araştırmacı Servet Erdem de bu konuya güzel bir tanımlamayla yaklaşmıştır. "*Eğer bir hayalet kahvaltı masanıza oturur ve siz de korkar, dehşete düşerseniz bu [türce] korku ya da fantastik olur. Ancak siz, 'Ah bir hayalet; lütfen bana şu reçeli uzatır mısın?'* (Acheson ve Ross, 2005, 48; aktaran: Erdem, 2011, 175) *dedikten sonra hayalet: 'Benim büyükannem çok güzel soğan reçeli yapardı.' der ve siz buna cevaben 'Saçmalama, soğanın reçeli yapılmaz!' diye cevap verirseniz, işte o zaman anlatı büyülü gerçekçi olur."*[18]

Görüldüğü üzere akımın pek çok tanımı yapılmıştır. Tek bir tanımının yapılamamasının sebebi ilk olarak nerde ve nasıl ne biçimde ortaya çıktığının kesin bir dille ifade edilememesidir. Çıkışı gibi kavramın tanımı da karışıktır.

Postmodernizmin, modernizm sonrası olan kalıpları, ifadeleri yıkma isteğiyle ortaya çıkan bireyselleşme özelliği, büyülü gerçekçiliğin de doğmasına sebep olmuştur. Yüzyıllar süren bir asimilasyonun büyülü uykusundan kendini kurtarmaya, uyanmaya çalışan Latin Amerika halkı, bireyselleşmeyi ve yalnızlaşmayı vurgulayan postmodernizm yerine, her şeyiyle kenetlenmeyi savunan ve gerçeği farklı açıdan yansıtan büyülü gerçekçiliğe yönelmiştir.[19]

İnsanlık tarihi boyunca edebiyat hep bir anlatı aracı olmuştur. Hisleri, durumları, olayları vs. yansıtan bir araç. Latin Amerika halkı da içinde bulundukları

---

[17] Luis Leal, 1967. "*Magical Realism in Spanish American Literature*". Magical Realism Theory, History, Community, ed. L. P. Zamora, & W. B. Faris. Durham & London: Duke University Press: 119-124.

[18] Servet Erdem, *"Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları*". Milli Folklor 2011, s. 91: 175-176.

[19] Eda Deniz Okuyucu, *Büyülü Gerçekçilik ve İhsan Oktay Anar Romanlarındaki İzleri*, Yükseklisans Tezi, İstanbul 2019, s.8.

durumu edebiyat aracılığıyla dışa vurmuşlardır. Semih Gümüş de bu durum ve konuyla ilgili;

''Geleneğin yeniden icadı, milletlerin sömürge sonrası dönemde kendine özlerine dönme çabalarının ürünüdür. Büyülü gerçekçi metinlerin hemen hepsinde masal, mit, hurafe, halk hikâyeleri gibi sözlü anlatının malzemelerinden izlerin bulunması sömürge sonrası yazarının köklerine dönmek istediğine onu aradığına işaret eder.''[20] şeklinde görüş bildirmiştir. Yani halk, sözlü geleneklerinin unsurlarını yeniden biçimlendirip farklı bir şekilde yine yeni bir ifadeyle sunmuşlardır.

1920'lerde Avrupa'da gelişen gerçeküstücülük (sürrealizm) kavramı, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan manevi yozlaşma ve bozulmanın, iç buhranın bir sonucudur. Savaş sonrası dönemde her bakımdan iyileşmeye çalışan Avrupa'da –başta André Breton olmak üzere yazarlar, çareyi somut gerçekliklerden uzaklaşıp Avusturyalı psikiyatr Sigmund Freud'un ortaya attığı şuuraltı dünyasına doğru yönelmekte bulmuşlardır denilebilir[21]. "Gündelik tecrübeleri dış zorbalıklardan kurtarıp fantastik imgesel unsurlar kullanarak nakleden gerçeküstücüler"[22] bu özellikleriyle, Latin Amerika yazarlarını etkilemişlerdir.

Yazarımız Tahir Musa Ceylan da büyülü gerçekçi yazarları okuyarak onlardan etkilenmiş eserlerini bu tarzda yazmıştır.

Bu bağlamda çalışmamızda önce büyülü gerçekçilik akımının Dünya Edebiyatı ve Türk Edebiyatındaki seyrine kısaca değindik. Türk Edebiyatındaki seyri kısmında değindiğimiz yazarlardan etkilenen Tahir Musa Ceylan'ın 2022 yılı itibariyle basılmış yedi romanını yapı ve tema bakımından inceleyerek romanlardaki büyülü gerçekçi unsurları çıkarttık ve çalışmamızda sunduk.

---

[20] Semih Gümüş. 2013. "*Cortazar'dan Rulfo'ya Öykünün Büyüsü".* Edebiyat ve Yeni Zamanların Kültürü. İstanbul: Can Yayınları: 207-211.
[21] Eda Deniz Okuyucu. *Büyülü Gerçekçilik ve İhsan Oktay Anar Romanlarındaki İzleri*, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2019, s.10.
[22] Ayfer Teker García, *Latin Amerika Edebiyatı'nda Büyülü Gerçekçilik*. 1. Bs, Ürün Yayınları, Ankara 2010, s.34.

1.BÖLÜM

BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK AKIMI

BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK AKIMININ DÜNYA EDEBİYATINDAKİ SEYRİ

Büyülü gerçekçiliğin Latin Amerika'daki başlangıcı, ilk örnekler konusu bakımından pek çok görüş mevcuttur. Ayfer Teker García, Miguel Ángel Asturias'ın, *Guatemala Efsaneleri* (1930) adını taşıyan, rüya ile gerçeğin, geçmiş ile şimdiki zamanın bir arada ortaya konulduğunu ve Paris'in gerçeküstücü ortamında kaydolunan eserinin büyülü gerçekçiliğin öncüsü olduğunu belirtmiştir.[23]

Latin Amerikalı yazarlar için 1960'lı yılların sonraları çok verimli olmuştur. Bu verimli dönem *BOOM hareketi* olarak adlandırılır. Joaquín Marco'ya göre, ''*Biçim olarak daha hür ve daha çok hayal gücüne dayanan ve ilk kez Latin Amerika'da ortaya çıkan romanın yayılıp ilerleme olgusuna boom* denir''.[24] Patlama etkisine çağrışımda bulunulduğu için bu isim verilmiş olabilir. O dönemlerde edebiyat dünyasında adeta bir yazar-eser patlaması yaşanmıştır. Julio Cortázar, Carlos Fuentes, Gabriel García Márquez ve Mario Vargas Llosa'nın kurucu üyeler [25] olarak kabul edildikleri boom'un dünya çapında tanınmasını sağlayan eser ise Gabriel García Márquez'in (1927-2014) *Yüzyıllık Yalnızlık* (1967) romanıdır. Bu kitap daha önce okuyucuların karşılaşmadığı farklı bir dünyayla edebiyat dünyasında kendini göstermiştir.

Metinlerin içindeki büyülü unsurlar yazar için gerçektir. Büyüler aslında gerçeklerden olmaktadır. Okur okudukları karşısında fantastik eserlerde görüldüğü gibi şaşkınlığa düşüp hayret etmez. Normal bir halin karşısındaymış gibi tepki verir, kabul eder.[26] Gabriel García Márquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* romanında geçen aşağıdaki paragraf bu özelliğin bir örneğidir:

---

[23] Ayfer Teker García, *20. Yüzyıl Latin Amerika Öyküsü*. Ürün Yayınları,Ankara 2004,s.31.
[24] Ayfer Teker García, *age,* s.41-42.
[25] Ayfer Teker García, *age,* s.48.
[26] Faris B. Wendy. 1995. "*Scheherazade's Children: Magical Realism and Postmodern Fiction*". Magical Realism Theory, History, Community, ed. L. P. Zamora, & W. B.

"Güzel Remedios sözünü tam bitirmişti ki, Fernanda hafif bir esintinin elindeki çarşafları kabartıp açtığını duydu. Amaranta, iç eteklerinin dantellerinde gizemli bir ürperti duydu ve yere yuvarlanmamak için çarşafa sıkı sıkıya sarılmak zorunda kaldı. Çünkü o anda Güzel Remedios'un ayakları yerden kesilmiş, uçmaya başlamıştı. O sıralarda neredeyse tamamen kör olan Ursula, bu belirgin esintinin ne olduğunu anlayabilen tek kişi oldu ve çarşafların ucunu koyuvererek Güzel Remedios'un kendisiyle birlikte havalanarak uçuşan çarşaflar arasında el sallayışını seyretmeye koyuldu."[27]

Bu alıntıda ve bu tarzdaki romanlarda olan aslında gerçekmiş gibi algılanır yani okuru şaşırtmaz. Roman kahramanlarının yaşadıkları gayet alışılagelmiş bir akışta verilir. Yani örnek verdiğimiz bu paragrafta Remedios'un havalanması diğer karakterler için gayet normal bir durumdur. Büyülü gerçekçi metinlerde iki dünyanın, evrenin yani iki dünyanın birlikteliğini seyrederiz.[28]

Her kültürün kendine ait bir gelenekten getirdiği, taşıdığı sözlü bir kültürü vardır. Dolayısıyla bu geleneği sürekli üzerinde taşır ve yazar olarak da bu sözlü kültür unsurlarını, gelenekten taşıdıklarını yazdıklarına yansıtır. Yani hazırda olan bu kültürdeki gelenekleri, kendiliğinden içinde büyülü unsurlar barındıran masallarını, destanlarını, efsanelerini, halk hikayelerini, mitlerini kullanır. Küçük yaşlardan beri duyduğumuz bu sözlü kültür ögelerimizi dinlerken nasıl yadırgamıyorsak, büyülü gerçekçi romanları da okurken yadırgamıyoruz yani alında çok da şaşırmıyoruz. Bu anlamda, Parkinson Zamora'nın "Büyülü gerçekçi yapıtlarındaki gizem, bilincine vardığımız dünyadan meydana gelir." [29] tespiti oldukça yerinde olur; çünkü bu mitik büyülü diyebileceğimiz unsurlar zaten halkın daha önceden duyup dinlediği, inandığı ve gerçekliğini sorgulamadığı ögelerdir.

Faris. Durham & London: Duke University, s.167.

[27] Gabriel García Márquez. *Yüzyıllık Yalnızlık*. 58. bs. İstanbul: Can Yayınları 2014, s.266.

[28] Faris B. Wendy. 1995. "*Scheherazade's Children: Magical Realism and Postmodern Fiction*". Magical Realism Theory, History, Community, ed. L. P. Zamora, & W. B. Faris. Durham & London: Duke University, s.172.

[29] Lois Parkinson Zamora. 2002. *"The Visualizing Capacity of Magical Realism: Objects and Expression in the Work of Jorge Luis Borges*". Janus Head. c. 5, s.25.

Bu akımın dünyadaki seyri içinde diğer örneklerine de bakacak olursak; Hint asıllı İngiliz yazar Salman Rushdie (d. 1947) *Geceyarısı Çocukları*[30] adlı eserinde, büyülü gerçekçi bir tarzda, Hindistan'ın 1947 yılında İngilizlerin sömüründen ve işgalinde kurtuluşu konu etmektedir. *Mağriplinin Son İç Çekişi* adlı diğer bir kitabında ise İspanya'daki Müslüman egemenliğinin son buluşunu yine büyülü gerçekçi unsurlarla okuyucuya aktarmıştır. Bu siyasi durumların büyülü gerçekçilik adı altında ifade edilmesini Faris şöyle açıklar:

"*Kundera Sovyetler komünizmine karşıdır; Rushdie, Geceyarısı Çocukları'nı İndira Gandhi'nin otokratik yönetimine karşıt yazar. Toni Morrison Sevilen'i, kölelik zulmüne ve sonucuna doğrudan bir cevap olarak yazar; Isabel Allende Ruhlar Evi'ni, Pinochet'nin Şili rejiminin barbarlığına yaptığı eleştirinin bir parçası olarak yaratır."*[31]

Bu bağlamda Gabriel García Márquez de *Başkan Babamızın Sonbaharı* kitabında, yine siyasi bir konuyu büyülü gerçekçi bir şekilde aktarır;

"Soylu Orgeneralimiz Rodrigo de Aguilar geldi, gümüş bir tepside boylu boyunca, karnabaharlarla defnelerin üstüne uzanmış, her yanına bolca bahar serpmişler, çıtır çıtır, önemli günlerde giydiği beş altın badem düğmeli üniformasını giymiş, (...) ağzında bir tutam maydanoz; başkanlık yontucuları, korkudan dillerini yutmuş konuklara servis yapmaya hazır bekliyorlar; (...) içine kokulu otlar doldurulmuş, fıstık-üzümlü savunma bakanımız, tabaklarımıza eşit olarak dağıtıldıktan sonra başkan, başlayın, dedi, afiyet olsun beyler, yarasın."[32]

Bütün bunların yanında yine mitlerde, destanlarda efsanelerde de karşımıza çıkan yaratılışla ilgili söylenceler, cennetten kovulma, öteki alemler vs. gibi dinleri de içine alan unsurlar da karşımıza çıkmaktadır. İçinde tarz konuları barındıran pek çok roman vardır. Örneğin Portekizli yazar José Saramago'nun (1922-2010) *İsa'ya Göre İncil* (1991) adlı kitabında Hristiyanlık anlatıları karşımıza çıkmaktadır. Yine *Kabil*

---

[30] Salman Rushdie, *Geceyarısı Çocukları*, Can Yayınları, 2012.
[31] Wendy B Faris. 1995. "*Scheherazade's Children: Magical Realism and Postmodern Fiction". Magical Realism Theory, History,* Community, ed. L. P. Zamora, & W. B. Faris. Durham & London: Duke University, s.180.
[32] Gabriel García Márquez, *Başkan Babamızın Sonbaharı*, Can Yayınları 2015, s.122.

(2011) adlı eseri de cennetten kovulmayı mitik bir şekilde anlattığı eseridir. Adını geçirdiğimiz eserlerin ortak bir yönü de yazarların çoğunlukla olayları hicivli ya da alaycı bir tarzda anlatmalarıdır. İnsanlar üzerindeki baskılar, yaşantılar, yaşanmışlıklar zaten yüzyıllar boyunca hicivle ya da alaycı bir üslup ile anlatılmıştır. Böyle olmasının sebebi yazarların okuyucuya bu gibi durumları yani ölüm, zulüm, acımasızlık, baskı, otorite, şiddet vs gibi olguları okuyucuya farklı bir bakış açısıyla sergileyerek belki de böyle olmasına alıştırmaktır.[33] Sert durumları yumuşatarak okuyucuya sunmaktır.

Tam bir büyülü gerçekçi unsurları taşımasa da bazı araştırmacılara göre *Don Kişot*[34] da büyülü gerçekçi eserlerin en eski örneklerinden biridir.

Alçaklığın Evrensel Tarihi [35]adlı kitabıyla da J.L.Borges bu ilk büyülü gerçekçi eseriyle adeta diğer Latin Amerikalı yazarların önünü açmıştır.[36] Böylece yazarlar arasında büyülü gerçekçiliğe doğru genel bir yönelim başlamıştır denilebilir.[37] Yani Borges pek çok yazarı etkilemiştir ve ondan sonra büyülü gerçekçilik etrafında yazılan pek çok eser görülmeye başlanmıştır.

Yine Nobel Ödüllü yazar Miguel Ángel Asturias'ın *Guatemala Efsaneleri* adlı eserinde toplumsal bir eleştiri görmekteyiz ve bunu aralara büyülü gerçekçiliği serpiştirerek yapmıştır. Yine büyülü gerçekçiliği eserlerinde yansıtan bir diğer yazar da Kübalı yazar Alejo Carpentier'dir. Paris'te kaldığı süre boyunca sihri gerçekçi akımından o da etkilenmiştir. *Bu Dünyanın Krallığı* adlı eserinde büyülü gerçekçi unsurlarla toplumsal sorunlara değinmiştir.

Daha önce de değindiğimiz gibi aslında ilk denemelerinde büyülü gerçekçilik fantastik romanlar içinde değerlendirilip pek bir ayırt etme yapılamıyordu. Örneğin; Franz Kafka'nın *Metaformoz* romanı büyülü gerçekçi özellikler taşıyan bir romanıdır.

---

[33] Eda Deniz Okuyucu, *Büyülü Gerçekçilik ve İhsan Oktay Anar Romanlarındaki İzleri*, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2019, s.20.
[34] Miguel de Cervantes Saavedra, *Don Kişot*, Yapı Kredi Yayınları,2009.
[35] Jorge Luis Borge, *Alçaklığın Evrensel Tarihi,* İletişim Yayınları, 2019.
[36] Yıldırım Özsevgeç. 2015. "*Büyülü Gerçekçi Kurgu Üzerine*". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, c.8, s.189.
[37] Angel Flores. 1955. "*Magical Realism in Spanish American Fiction*". Magical Realism Theory, History, Community, ed. L. P. Zamora, & W. B. Faris. Durham & London: Duke University S.113.

Ve 1915'te Franz Roh'un bu türden bahsetmesinden 10 yıl önce yani Latin Amerika'da yaygınlaşmasından yıllar önce yazılmıştır.[38]

Büyülü Gerçekçiliğin en ünlü ismi Kolombiyalı gazeteci ve Nobel ödüllü yazar Gabriel García Márquezdir. Önceki sayfamızda *Yüzyıllık Yalnızlık* (1967) eserine değinmiştik. Yine bu akımdan daha başka eser adlarını da anacak olursak; *Yaprak Fırtınası* (1955), *Kırmızı Pazartesi* (1981), *Kolera Günlerinde Aşk* (1985), *Aşk ve Öbür Cinler* (1994), *Benim Hüzünlü Orospularım* (2004) gibi eserlerinde de büyülü gerçekçi akımın izlerine rastlarız.

Büyülü Gerçekçilik Latin Amerika dışındaki coğrafyalarda da yaygındır. Bu isimler arasında Nobel ödüllü Portekizli yazar José Saramago'yu sayabiliriz. Özellikle 2020 yılında yaşadığımız pandemi dönemlerinde sosyal medyada sıkça karşımıza çıkan ve aslında içinde bulunduğumuz durumla alakalı bir bağdaştırma yapabileceğimiz bir roman olan *Körlük* (1995) adlı eserin yaratıcısıdır.

Dünya Edebiyatından daha başka eser ve yazar isimleri sayacak olursak; İsabel Allende'nin *Ruhların Evi* (1982), Toni Morrison'un *Sevgili* (1987), Laura Esquivel'in *Çikolata İçin Su Gibi* (1989), Haruki Murakami'nin *Wind-Up Kuş Günlükleri* (1994), Neil Gaiman'ın *Lane Sonunda Okyanus* (2013) gibi pek çok eser ismi sayabiliriz. Tekrar isimleri toparlayacak olursak ve anmadığımız yazar kalmaması adına büyülü gerçekçilik etkisinde eserler verenler; Franz Werfel, Alfred Döblin, Thomas Mann, Ernst Jünger, Franz Kafka, Robert Musil, Heimito von Doderer, Hermann Kasack ve Günter Grass [39]akımın Alman-Avusturyalı temsilcileridir. Yine, Brezilya'dan Paulo Coelho, İtalya'dan Italo Calvino, Çek Cumhuriyeti'nden Milan Kundera, Rusya'dan Mikhail Bulgakov akımın dünyadaki diğer temsilcileridir.[40]

---

[38] What Is Magical Realism? Definition and Examples of Magical Realism in Literature, Plus 7 Magical Realism Novels You Should Read - MasterClass- 2020.

[39] Irene Guenther. 1995. "Magic Realism, New Objectivity, and the Arts during the Weimar Republic". Magical Realism Theory, History, Community, ed. L. P. Zamora, & W. B. Faris. Durham & London: Duke University Press: 33-73.

[40] Eda Deniz Okuyucu, *Büyülü Gerçekçilik ve İhsan Oktay Anar Romanlarındaki İzleri*, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2019, s.25.

BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK AKIMININ TÜRK EDEBİYATINDAKİ SEYRİ

Bütün yazın tarihlerinin kökeni mitolojik olaylara dayanır. Destanlarda, efsanelerde, masallarda mitolojik unsurlara sıklıkla rastlarız. Türk edebiyatına bakacak olursak, edebiyatımızın ilk örneklerini destanlar oluşturmaktadır. Ardından destan döneminden halk hikayeciliğine geçiş serüvenleri, efsaneler, aşk ve kahramanlık hikayeleri gelmektedir. Türk edebiyatı destanlar, masallar, efsaneler ve halk hikayeleri bakımından çok zengindir. 19.Yüzyıldan sonra ise Batı'dan çeviri yoluyla aldığımız ve günümüze kadar son derece yetkin ve başarılı örneklerini verdiğimiz hikâye ve romanı görmekteyiz. Tüm yeni gelenler eski kaynaklarından beslenirler, dolayısıyla roman ve hikayelerimizde eskiye ait yani destanlara, efsanelere, masallara ait unsurlara, ögelere rastlarız. Yaşanılan döneme ve şartlara göre yazın tarihimizin gerek konularında gerekse şekillerinde değişmeler yaşanmıştır. Anlatılar boyut değiştirmiş yeni özellikler kazanmıştır. Fakat eskinin de etkisini her zaman her türde görebiliriz.

Bizim kültürümüzde büyülü gerçekçilik aslında kendiliğinden vardır. Bunun sebebi de şamanizmdir. Şaman kültüründe büyülü diyebileceğimiz motifler yer alır ve Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra da bu motifleri, unsurları taşımaya devam etmişlerdir. Şaman kültürümüzden kalma nazar boncukları, görülmeyen varlıklara karşı oluşan korkutma, çeşitli batıl inançlar sonradan da devam ettirilmiş ve iyice geleneklerimiz arasında yer edinmiştir. Yani doğaüstü unsurlara merakımız, ilgimiz ve tanışıklığımız şamanizmden beri süregelmiştir. Dolayısıyla da ilk dönem eserlerimizde olağanüstü durumlara yer verilmesi son derece doğaldır.

Türk toplumunun zaten kendisinde yani kendi içinde büyülü gerçekler mevcuttur. Uygun olmayan bir şeyi yaparsan şunları, bunları görürsün, cin çarpar, hızır geldi, hızır göründü, mezarlıktan akşam geçerken şunlar olur, kem gözlü, onun nazarı değdiği için bu halde geldi, kapıya sarımsak ya da başka şeyler asma ritüelleri, kurşun döktürme gibi pek çok gerçekdışı ama inandığımız örnekleri sıralayabiliriz. Batıl inançlarımız ve çeşitli durumlarda uygulanan yapılan ritüeller de bu duruma örnektir.

Yani bu durum zaten Türk toplumunda eskiden beri süregelen bir yaşayış biçimidir. Genlerimize kodlanmıştır. Doğduğumuz andan itibaren öğrenmeye başladığımız ve içine düştüğümüz gelenek-görenek-adet konularının kendisinde hem gerçek hem de büyülü unsurlar vardır. Toplumumuzun büyük bir kesiminin fallara ve hurafelere inanması, onlara göre davranması da bu durumlara açık bir örnektir. Doğar doğmaz masallarla ve kültürümüze ait efsanelerle büyümemiz de bu kodlamalara örnektir.

Tekrar eski yazın tarihimizden yola çıkarak bu durumu inceleyecek olursak;

İlk Türk destanlarına baktığımızda hemen hemen hepsinde olağanüstü durumlara, olaylara ve kahramanlara rastlarız. Kahramanların sahip olduğu olağanüstülüğü, daha bebekken bile yaptıklarını, bir yerden bir yere hemen gidebilmelerini, bir sürü hayvana canavarlara karşı verdikleri mücadeleleri yadırgamaz, şaşırmayız. Büyülü gerçekçilik, gerçek olanla fantastiğin, gerçek olmayanın birleşimi olduğu için bu gibi durumlar okuyucuyu şaşırtmaz, normalmiş gibi karşılar ve okumaya devam eder.

Destanlarımızdan birkaç örnek inceleyecek olursak;

Oğuz Kağan destanı,

"Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi. Çiğ et, çorba ve şarap istedi. Dile gelmeye başladı; kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı. Ayakları öküz ayağı gibi; beli kurt beli gibi; omuzları samur omuzu gibi; göğsü ayı göğsü gibi idi. Vücudu baştan ayağı tüylü idi. At sürüleri güder, ata biner ve av avlardı"[41] diye başlar. Bahsedilen bu durumların imkânsız olduğu okuyucu tarafından bilinir fakat yine okuyucu tarafından gayet normal olaylarmış gibi karşılanır. Sorgulanmaz. Daha sonra Oğuz Kağan büyüdüğünde gökten ışık inmesiyle kızla karşılaşması, Gök, Dağ ve Deniz adında 3 oğlunun olması hep gerçekdışı olaylardır. Türk edebiyatında önemli bir motif olan kurdun Oğuz Kağan'a yol göstermesi, rüyasında gördüklerini uygulaması vs. hep gerçeküstü olaylardır. Bu durumlar okuyucu tarafından doğal karşılanır çünkü gerçekler olağanüstülüğün yanında

[41] W BANG, R. Rahmeti Arat; *Oğuz Kağan Destanı*, (Yayına Hazırlayan: Muharrem Ergin), 1988, Ankara. s.13-14.

verilmiştir, iç içe yedirilmiştir. Bu yüzden tuhaf gelmez. Oğuz Kağan destanındaki olağanüstülükler diğer Türk destanlarında da görülmektedir.

Yazın tarihimizde destan döneminden halk hikayeciğine geçiş dönemi eserimiz olarak adlandırdığımız *Dede Korkut Hikayeleri*ne de değinecek olursak 12 hikâyenin hemen hemen hepsinde olağanüstü olay, durum ve kişilerle karşılaşırız. Dede Korkut, bizim kültürümüzün en güzel yansımasıdır. Bu hikayelerde *"İnsanın ruhsal doğumları için birer hareket şifresi konumunda olan arketipler, ortak bilinçdışında biriken mitik enerji birikimini şimdileştirme/güncelleme ve derin bilinçdışı akımlarını, hareketlerini, numunesel semboller aracılığıyla bilince taşıma vazifeleri*"[42] görmekteyiz.

19.ve 20. yüzyılda daha sık karşılaştığımız büyülü gerçekçi anlatımların içine sözlü gelenekten, halk anlatılarından benzer örneklerin verilmesi ve benzer olaylara rastlanılması okuyucuyu geçmişten alışkın olduğu bir durumla tekrar karşılaştırmaktadır. Bu yüzden de günümüz metinleri okuyucuya farklı gelmez, şaşırtmaz. Servet Erdem'in *"Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları*" başlıklı yazısında bahsedilen benzer amaçların sebebi olarak "*Aşinalaştırma, Melezleştirme, Karşı Yazın: Latin Amerika'nın Yanıtı ve 'Geleceğin Yeniden İcadı', Dengeleme ve Gerçeklik" sınıflandırılır. Bu tanıdık yapma, aşinalaştırma kavramını, okuru "geleneksel tahkiyenin şahitliğinden faydalanarak modern olanın gayrîiğini azaltmak gayesiyle*"[43] yeni türlere hazırlamak olduğunu belirtir.

Bu bakımdan yukarıda ismini geçirdiğimiz Dede Korkut Hikayelerimizin hepsinde doğaüstü olaylar ve kişilik özellikleri görmekteyiz. *Dirse Han Oğlu Boğaç Han* hikayesinde, *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması* hikayesinde *Bamsı Beyrek*'te, *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul'*da, *Basat'ın Tepegözü Öldürmesi* gibi diğer hikayelerde de pek çok doğaüstü, mantık ve aklın almayacağı, bilimsel doğa yasalarıyla açıklayamayacağımız fakat aynı zaman da bütün bu olanlara da şaşırmayıp yadırgamadığımız durumlar, olaylar vardır.

---

[42] Ramazan KORKMAZ *"Arketipsel Sembolizm Açısından Dede Korkut Anlatılarındaki Yüce-Birey ve Alp-Bilge Tipi*", Yazınsal Okumalar, Kesit Yayınları, İstanbul 2015, s.23.
[43] Servet Erdem. "*Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları*", Milli Folklor Dergisi 2011, Sayı: 91.s.182.

Masallarımızda, efsanelerimizde ve halk hikayelerimizde de gerçekle gerçek olmayan iç içe geçmiştir. Çocukların ilgisini çekmek amacıyla süslenen ve yine çocukların eğitiminde çok önemli bir yere sahip olan masallarımızda mekan ve zaman gerçek dışıdır. Kahramanların olağanüstü özellikleri vardır. Bu durum efsanelerimizde de görülmektedir. Yine bir örneğe bakacak olursak;

Köroğlu efsanemizde;

"Cığalı Beğ (...) Şor nehrinin kıyısında Hünkâr Sultan'ın yayılan yılkısının üstüne vardı. Onu gören çobanlar ile selamlaşıp hoşlaştıktan sonra, yılkı sürüsüne göz gezdirdi. Sürünün arasında dolaşırken birden nehirden bir atın çıktığını, yılkıların içindeki bir kısrağa üç defa sıçradıktan sonra tekrar sulara girip gittiğini gördü. Kendi kendine 'İşte, herhalde şimdi aradığımı buldum, hep su atı varmış diye duyardım, şimdi gözlerimle gördüm.' Diye düşünüp, o kısrağı belledi."[44]

Bu paragraftaki Kırat'ın doğumu gerçek dışıdır fakat gerçekle iç içe geçiştir. Yine okuyucuya gerçekmiş gibi gelen fakat mümkün olmayan bir olay daha;

"-Ah ağam, benim tay nehrin öbür tarafına geçti. Buna bağırıp da bu tarafa kovalasanız, diye, onlara boyun büküp yalvardı. Adamlar;

-Gel, bu zavallı oğlan çaydan geçmeye kalkıp helak olmasın. Ona bir iyilik edelim, dediler. Sonra tayı bu yana doğru döndürüp sağrısına bir tokat vurdular. Tay fırlayıp Aras nehrinin üzerinden öyle bir sıçradı ki, kırk metre nehrin berisine düşüp, oraya buraya koşarak oynaşmaya başladı" [45]

Atın oradan oraya hemen geçmesi mümkün değildir. Örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Çünkü bu gibi metinlerde amaç okuyucuya gerçeküstü olan bu olayları gerçekmiş gibi sunarak sorgulamalarına, şaşırmalarına izin vermemektir. Anlatılanlar okuyucuya itibarî alemde gerçekmişçesine bir his yaratırlar.

Bizim edebiyatımız sözlü kültür, gelenek açısından çok zengindir. Bu zenginliği günümüzdeki eserlerde de görmekteyiz. Destan, efsane, masallar, halk

[44] Metin Ekici. *Türk Dünyasında Köroğlu*. Ankara: 2014. Akçağ.s.152.
[45] Metin Ekici. a*ge*, s.166.

hikayeleri, mesneviler vs. sözlü kültür unsurlarını içinde barındıran türlerdir. Günümüzdeki çoğu hikâye ve roman yazarlarının da bu kaynaklardan beslendiğini görmekteyiz. Destan ve efsane örneklerinden sonra halk hikayelerine de değinecek olursak; halk hikayelerinin önceki türlerden biraz daha farklılaştığını görürüz.

Bu durum hakkında Boratav;

"Hikâyelerde gerçeküstü ögelerin azaldığı, olayların ve kişilerin normal formatlara indirilmesine –bir kelime ile realizme- doğru bir temayülün oluştuğunu" [46] belirtir.

Bu tür metinlerde kahramanların olağanüstü özellikleri vardır. Büyülü gerçekçilik terimi 20. yy'da kullanılmaya başlansa da kökenlerinin aslında çok eski türlere, sözlü geleneklere dayandığı görülmektedir. Çünkü büyülü gerçekçilik aslında bir türden daha çok bir şekil, üslup biçimidir.[47] Yine bu tür geçmiş dönem metinlerinde mantık sıralamasına aykırı, normal yaşamda görüp yaşayamayacağımız durumlar, olaylar ve geçişler fazladır. Bütün bunlar gayet normalmiş gibi karşılanır. Olağanüstü ve doğaüstü durumlar, olaylar metindeki gerçek olayların içine okuyucunun hiç yadırgayamayacağı bir şekilde yedirilmiştir. Büyülü gerçekçi metinlerde zaman algısı da yine eski zamandaki metin türlerine benzer yani sıralı bir zaman yoktur. Mitsel, efsanevi mekânların kullanımı ve eskiye dönüş (flashback) ve yeniye geleceğe gidişler (flashforward) sayesinde oluşturulan farklı bir zaman algılaması görülür.[48] Yani her şey normalmiş gibi karşılanır. Büyülü gerçekçi metinler, gerçek olanla gerçek olmayanın, fantastiğin uyumlu bir birlikteliğidir. Bu yüzden, yazar tarafından kurulan bu uyum okuyucuda şaşırtıcı bir etki yaratmaz. Fantastik türleri okuduğundaki gibi tepki vermez.

---

[46] Pertev Naili Boratav. *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yay., İstanbul 1999, s.52.
[47] S. Başer Çoban. "*Dede Korkut Kitabı ve Büyülü Gerçekçilik*", Milli Folklor, 2011, s.195.
[48] Emir Derya ve Diler H. Elif, *"Büyülü Gerçekçilik: Latife Tekin"in Sevgili Arsız Ölüm ve Angela Carter"ın Büyülü Oyuncakçı Dükkânı İsimli Eserlerinin Karşılaştırması*", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, s.53.

Halk hikayelerinden de bir örneğe değinecek olursak Ferhat ile Şirin'de pek çok büyülü gerçekçi unsurlara rastlarız ki Ferhat'ın dağı delmesi bile başlı başına mantık dışı bir eylemdir.

"Ferhat savaş esnasında bir rüya görür. Rüyasında bir pir gelir, ona savaş hazırlığı yaptırır. Ferhat bu talim sayesinde karşılaştığı tüm ünlü savaşçılara galip gelmeyi başarır."[49]

"Ferhat, Hürmüz Şah'ın ortadan kaldırmasını istediği dağı parçalarken uyur. Ona bir pir gelerek uykusundan uyanmasını, Şirin'in onu görmeye geldiğini söyler. Ferhat uyanır, Şirin'in kendisini görmeye geldiğini görür."[50]

"*Anınla gönlüni aldayub kasaba ve şehre gezüb nalân ve giryan gicelerde yıldıza karşu kaçar feryad etdügi vakit ağzından, burnundan ateşler saçub elindeki külüngi urduğu zamanda hâr hâşâki yakub kül iderdi."*[51]

"Ferhad'ın mezarından bir kızıl fidan ve Şirin'in mezarından bir ak gülfidanı bitüb kaçan ikisi kemalin buldiükda birbirine kavuşacak mahal, arayerde bir kara çalı bitüb kavuşdurmaz"[52]

Verilen örneklerde anlatılan durumların okuyucu tarafından normalmiş gibi karşılandığını görürüz. Tıpkı Aslı ile Kerem hikayesinde de Aslı'nın büyülü düğmelerinin çözülemeyip âh ile yanarak ölmeleri gibi. Bu tarz örnekleri türler kapsamında çoğaltabiliriz.

Yazın tarihi boyunca bireyin toplum tarafından bastırılmış duygu, durum ve olayları bilinçaltından eserler aracılığıyla meydana çıkar. Gerek eski anlatılarda gerekse günümüz anlatılarında, metinlerinde olağanüstü özelliklere rastlamak bu

---

[49] Metin Özarslan, *Ferhat ile Şirin Mukayeseli Bir Araştırma*, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul 2006.s.192.
[50] Metin Özarslan, age,.s.202.
[51] Metin Özarslan, age,, .s.181.
[52] Metin Özarslan, *Ferhat ile Şirin Mukayeseli Bir Araştırma*, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul 2006.s.210.

durumun sonucudur. Destanlardan, masallardan, halk hikayelerinden 19.yüzyıllara gelindikçe edebiyatımızda Batı'dan aldığımız yeni türler görülmeye başlar. Hikâye ve romanla tanışmamız Tanzimat döneminde olur. Bu yeni türde ilk zamanlarda tam anlamıyla yetkin örnekler veremeyiz. Bu nedenle Tanzimat dönemi romanlarımız ilk örnekler olduğu için kusurludur. Batı'daki gibi tam manasıyla olmuş değildir. Servet-i Fünûn dönemiyle birlikte roman ve hikâyede yetkin örnekleri görmeye başlarız. Bu dönemde roman türünde pek çok önemli ismi sayabiliriz. Daha sonra gelen Milli Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi Edebiyatlarımızda ise roman türü artık oturmuş ve başarılı örnekleri görülmeye başlanmıştır ve devam emektedir. Bu dönemlerdeki roman yolculuğumuza yine büyülü gerçekçilik penceresinden bakacak olursak;

Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelât-ı Aziz Efendi* adlı eseri dönemi için büyük ilgi gören bir eserdir. 1850'lerde basılan bu kitabın içinde hayaller yer almaktadır. Aziz Efendi'nin 3 hayale ayırdığı bölümlerinde; 1. Hayâl; 2 şehzadenin çeşitli yaratıklarla aralarında geçen mücadeleler, zorluklar 2. Hayâlde bir bezirgânın hikayesi, 3. Hayâl bir mutasâvvufun etrafında geçer. [53]

Bu eser *Binbir Gece* ve *Binbir Gündüz Masalları*nın etkisiyle gerçek dışı bir dünyada geçer. Bu sebeple bir yönüyle masal özelliği taşır. Eserde cinler, periler, büyülü unsurlar yer almaktadır.

Ahmet Mithat Efendi *Çengi* adlı eserinde de *Muhayyelât-ı Aziz Efendi*deki gibi olağanüstülüklere rastlamaktayız. Muhayyelâttan sonra basılan bu eserde zaten doğal olarak bir etkilenme görülmektedir. *Çengi*'nin kahramanı olan Daniş Çelebi, *Don Kişot*'tan esinlenilmiştir ve doğumundan itibaren cinli perili masallarla büyütülür. Bu yüzden de kendi içindeki hayal dünyasında yaşamaktadır ve zihninde o gördüğü sihirli dünyayı arar. [54]

Ahmet Hamdi Tanpınar bu kitap için;

"Cervantes'in kahramanı şövalyelik romanı okuyarak çıldırmıştır. Mithat Efendi, *Çengi*'de bunu kendiliğinden bulur; hikâyesinin kahramanını bize Don

[53] Aziz Ali Efendi - TDV İslâm Ansiklopedisi (islamansiklopedisi.org.tr)
[54] Çengi (roman) - Vikipedi (wikipedia.org)

Quichotte İstanbul'da diye sunar. O da *Muhayyelât-ı Aziz Efendi*'yi okuyarak aklî de bozar. Böylece romancılık sanatının kaynağında, hissi yahut da hayali terbiye diyeceğimiz başlangıca erişmiş olur."[55] İfadelerini kullanmıştır.

Yine Ahmet Mithat'ın *Dünyaya İkinci Geliş Yâhut İstanbul'da Neler Olmuş* adlı romanında da olağanüstülükle rastlamaktayız. Kitabın ismi dahi zaten reenkarnasyon olayını çağrıştırmaktadır.

Filibeli Ahmet Hilmi'nin *Âmâk-ı Hâyâl* adlı eserinde de gerçekdışı unsurlara rastlamaktayız. Eserde simurg, anka gibi varlıklar görülmektedir. Ruh ve madde aleminden sıkça bahsedilen eser manevi bir yolculuğu anlatan materyalist bir felsefe kitabıdır.

Tanzimat döneminde hikâye ve roman türünde yeni yeni eserler oluşturmaya başladığımız için tam olarak batılı anlamdaki şekilleri gibi örneklerini veremeyiz. Geçmişin izleri, o hayal dünyamızın izleri, masal, efsane, destan ve sözlü anlatılarımızın izlerini bu bağlamda yıllarca ilk eserlerimizde taşımış olduk.

Türk hikayeciliğimizin ilk örneklerinden sayılan *Müsâmeretnâme* adlı esere de değinecek olursak; *Decameron* ve *Binbir Gece Masalları*nın etkisini görmekteyiz. Edebiyatımızın ilk örneklerini oluşturan bu eserlerde birden eski yazın alışkanlıklarımızın bırakılamayacağı çok nettir. Bu yüzden eserlerde gerçekliğin yanı sıra gerçek dışıcılık, olağanüstülük gibi ögelere, durumlara sıkça rastlanır.

1913 yılında basılan *Gulyabani* adlı kitabında Hüseyin Rahmi Gürpınar eserini perilerle, gulyabanilerle yani gerçeküstü öğelerle süslemiştir. *Cadı* ve *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* adlı eserlerinde de karşımıza cadılar, büyücüler, hortlaklar, ruhlar çıkmaktadır.

Abdulhâk Hamit Tarhan'ın *Garam* adlı şiirinde gerçeküstü unsurlara rastlamaktayız.

---

[55] Ahmet Hamdi Tanpınar. XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (YKY'de 1. bas.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006. s. 456. ISBN 9789750811593.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Abdullah Efendi'nin Rüyaları* adlı romanı gerçek, hayal, bilinçaltı, bilinçdışı, rüya, zaman, uyku, uymak ve uyanıklık kavramları üzerinedir.

Peyami Safa'nın *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* adlı romanı da psikolojik bunalımda olan bir gencin kendini bulma yolundaki ruhsal sürecini anlatır. Gencin, karşılaştığı olayları pozitivist bir şekilde açıklamaya çalışması fakat işin içinden çıkamayıp düştüğü sarsıntı, bunalım, serserilik anlatılmaktadır.[56]

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam, Bozkurtlar, Deli Kurt* adlı romanlarında da gerçek dışı unsurlara rastlarız.

Bütün yazın tarihimizde görmüş olduğumuz büyülü gerçekçi unsurlar geçmişten günümüze pek çok yazar tarafından kullanılmaktadır. Özellikle post modern eserlerde sıklıkla gördüğümüz büyülü gerçekçilik *"Yerli uygulamaların geçici hikayelerini; yani folklorcuların her zamanda dikkatini çekmiş olan türden öykülerini"*[57] malzeme olarak kullanmışlardır.

Türk Edebiyatında fantastik tarzda yazılmış çok sayıda roman ve öykü türünde eserlerimiz mevcuttur. Bu çizgi dahilinde ismini anacağımız yazarların aslında daha çok fantastik tarzda romanlarını görmekteyiz. Bununla birlikte büyülü gerçekçilik etkisinde yazdıkları roman ve öyküler de mevcuttur.

Günümüz romancılarından İhsan Oktay Anar romanlarına bakacak olursak fantastik unsurlara ve büyülü gerçekçilik akımının etkisinde cümlelere olaylara eserlerinde sıkça yer verir. Özellikle*, Efrasiyâb'ın Hikâyeleri, Suskunlar, Âmât, Yedinci Gün* romanları fantastik tarzda yazdığı romanlara birer örnektir. Büyülü gerçekçilik çizgisinde anacağımız eserleri ise daha çok *Puslu Kıtalar Atlası* ve *Kitab-ül Hiyel*'dir diyebiliriz. Bu gibi eserleri büyülü gerçekçilik etkisindeki eserleri olarak nitelendirebiliriz. Romandaki tarihe dönüş, tarihi karakterlerle sohbet, hızlı bir

[56] Sürmeli Aydın "Peyami Safa'nın Romanlarında Değerler Eğitimi ve Türkçe". İnönü Üniversitesi. Erişim tarihi: 30 Aralık 2016.
[57] Gülin Eker; Ekici, Metin; Oğuz, M. Öcal ve Özdemir, Nebi (2003). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Milli Folklor, s.59.

biçimde tarihte atlama gibi romanın içinde yer alan büyülü gerçekçiliğe pek çok örnek bulabiliriz.

Edebiyatımızda fantastik roman türünde eserler veren yazar ve eser isimlerine de değinecek olursak; akla ilk Nazlı Eray gelir. Nazlı Eray'ın *Arzu Sokağında İnecek Var, Farklı Rüyalar Sokağı, Orphee, Sis Kelebekleri, Beyoğlu'nda Gezersin, Aşkı Giyinen Adam, Yıldızlar Mektup Yazar, Deniz Kenarında Pazartesi, Uyku İstasyonu* eserleri bu tarza örnektir. Ancak yine Nazlı Eray'ın *Beyoğlu'nda Gezersin, Ah Bayım Geceyi Tanıdım, Yoldan Geçen Öyküler* ve *Kız Öpme Kuyruğu* gibi eserlerini büyülü gerçekçilik akımının etkisindeki eserleri olarak da nitelendirebiliriz.

Fantastik roman ve romancılara örnekler üzerinden devam edecek olursak; Buket Uzuner'in *Güneşi Yiyen Çingene, Benim Adım Mayıs, Ayın En Çıplak Günü*; Murathan Mungan'ın *Üç Aynalı Kırk Oda*; Sadık Yemni'nin *Muska ve Öte Yer*; Gülten Dayıoğlu'nun *Alacakaranlık Kuşları*; Leyla Erbil'in *Cüce;* Barış Müstecaplıoğlu'nun *Perg Hikâyeleri Serisi*; Mine Söğüt'ün *Kırmızı Zaman* ve *Beş Sevim Apartmanı* gibi daha pek çok isimlere ve eserlerine yer verebiliriz.

Saydığımız isimlerle beraber büyülü gerçekçilik etkisiyle yazılan ve bu akımı yansıtan, izlerini taşıyan isimlere ve eserlere dönecek olursak; Bilge Karasu'nun eserlerinde büyülü gerçekçiliğin izlerine rastlamak mümkün. *Avından El Alan* ve *Göçmüş Kediler Bahçesi'*nde olağanüstü unsurlara rastlamaktayız. Yine Onat Kutlar'ın *Kediler* ve *İshak* adlı öyküleri bu akım doğrultusunda kaleme alınmıştır. Hasan Ali Toptaş'ın son kitabı olan *Beni Kör Kuyularda* romanında da büyülü gerçekçi izlerini görmekteyiz. Bu akım doğrultusunda pek çok eser yazmış olan Latife Tekin'in başta *Sevgili Arsız Ölüm* eseri gerek çeşitli hurafe ve batıl inançlara yer vermesiyle gerek halk inanışları ve batıl inançlar olmak üzere bu akıma örnektir. Devamında *Berci Kristin Çöp Masalları, Ormanda Ölüm Yokmuş, Muinar, Unutma Bahçesi* gibi eserlerinde de büyülü gerçekçilik etkisinden söz edebiliriz. Yine bu akım doğrultusunda yazınımızda ismini anacağımız yazarlardan; *Ağır Roman*'ın yazarı Metin Kaçan'ın *Harman Kaplan*; Ayhan Koç'un *Kara Havadisler Kervanı, Sırlı Çeşme*; Nazan Bekiroğlu'nun *Nun Masalları, Lâ:Sonsuzluk Hecesi, Nar Ağacı*; Elif

Şafak'ın *Pinhan;* Orhan Pamuk'un *Benim Adım Kırmızı, Kara Kitap*; gibi eserleri ve isimleri sayabiliriz.

Günümüzde çok okunan ve çok satan romanlar arasında yer alan ütopik, distopik roman ve bilim-kurgu romanlarının içlerinde de fantastik unsurlar görüldüğü gibi büyülü gerçekçi anlayışa bağlı unsurların da görüldüğünü söyleyebiliriz.

George Orwell'ın *Hayvan Çiftliği* romanı bilim-kurgu, distopya ve büyülü gerçekçiliği içinde barındırır. *Fahrenheit 451, Damızlık Kızın Öyküsü, Otomatik Portakal, Körlük* gibi eserler de bu romanlara örnektir.

Ütopik romanlar da gerçek olmayanı işlediği için onların içinde de büyülü gerçekçi unsurlar vardır denilebilir.

Günümüz insanının dijital olanla, sanalla artık daha çok iç içe olması, çok fazla vakit geçirmesi bilim-kurgu, ütopya, distopya ve androtopya gibi içinde fantastiği ve büyülü gerçekçiliği barındıran akımlara yönelimi, ilgiyi arttırmıştır.

2. BÖLÜM

TAHİR MUSA CEYLAN'IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

2.1. HAYATI

2.1.1. Ailesi, Doğumu, Çocukluğu

Gerçek adı Mehmet Emin Ceylan olan Tahir Musa Ceylan, 1956 yılında Çanakkale'de doğmuştur. Yazar aslında Tıp Fakültesi mezunu olup psikiyatrist ve klinik psiko farmakoloji, nörobiyoloji alanında profesördür. Aynı zamanda yazardır ve edebiyat camiasında Tahir Musa takma adını kullanır.

Tahir Musa Ceylan'ın anne tarafı Toros'lar üzerinde göçer Karakeçili Aşireti'nden gelmektedir. Aşiretin bir parçası Aydın İlinde yerleşik yaşama geçtikten sonra Çanakkale'nin Yenice İlçesi'nin ovalarını sulayan Kocaköy Çayı kenarında tarihi ve dini bir merkez olup halen yöre halkının çeşitli etkinlikler için toplandığı "Issız Cuma" denilen alana yerleşir sonra da su baskınlarından kurtulmak için Mavruz (bugünkü ismi Nevruz) denen üç kilometre ötedeki bir bölgeye göçerler. Bu yörük boyunun Aydın'da kısmen bir Arap karışımı olduğu düşünülmektedir. Aile Mavruz'da tarım ve değirmencilik yapmanın yanı sıra bakkal dükkanları da işletmiştir. Bu yüzden aile ismi bugün "Bodurlar" olarak anılırken geçmişte "Bakkallar" lakabıyla da anılmıştır. Söz konusu ailenin ekonomisinde tarım ve bakkal işletmeciliği giderek azalıp kaybolmuş yerini önce tütün ve zeytinyağı tüccarlığı, arkasından seramik üreticiliği almıştır.

Tahir Musa Ceylan'ın baba tarafı Tatar ve Rum karışımıdır. Babasının babası tarafından ataları Deliormanlar bölgesinden Issız Cuma'ya göçmüşlerdir ve tütün üretimi ile uğraşmışlardır. Babasının anne tarafı ise Kıbrıs'tan Yenice'ye göçmüştür ve halen aile "Keleşler" olarak anılmaktadır. Babasının annesi Fatma, ilk kocasını harpte kaybetmiştir ve harpte esir düşerek uzun yıllar köyüne dönemeyen babasının babası Nuri ile ikinci evliliğini yapmış ve Tahir Musa Ceylan'ın babası Musa'yı ikinci oğlu

olarak doğurmuş olup çok çalışkan bir kadın olarak bilinmektedir. Yazarın Tahir ismi bu kadının ailesinden, Musa ismi ise babasının baba tarafının ailesinden gelmektedir.

Yazarın annesi Hatice on dört yaşındayken yazarın babası tarafından kaçırılarak evlenmiş ve ilk çocuğu Ayşe'yi on beş yaşında doğurmuştur. Aile ilk yıllarını yazarın babasının köyü olan Çakıroba'da tütün işleyerek geçirmiştir. Yazarın babası bu yılların önemli bir kısmını İzmir ve İstanbul'da bir işe tutunmak ve ondan da çok şehir hayatına özenti içinde geçirmiş, bu ve bundan sonraki yıllarda aileye yazarın annesi Hatice kendi çabaları ve babası Emin Bodur'un desteği ile bakmıştır. Bu sırada annesi Hatice'nin yaşadığı dram yazarın bilinçaltında onu yazmaya yönelten bir uyarıcı işlev görmüştür.

Yazar, iki ablasının üstüne annesi yirmi sekiz yaşındayken 1956 yılında kiraz çiçekleri açtığı ayda doğduğu söylenmesine rağmen kütükte Ağustos doğumlu olarak görünmektedir. Doğum yeri, yine kütüğünde babasının köyü Çakıroba olarak yazmasına rağmen, annesinin köyü Nevruz'da, ailenin çift kanatlı iki katlı evinde gerçekleşmiş ve köy ebelerinin eşliğinde zor şartlarda gerçekleşmiştir. Bu ev annesine harp yıllarında eşkıyalarca öldürülmüş bulunan babasının babasından kalmış olup yine harp yıllarında Yunan ordusundan bir işgal bölüğünün kaldığı ev olarak bilinmektedir. Öldürülen Bakkal Mehmet Bodur'dan kalan altınlar bu evin kerpiç duvarlarında saklanmış ve ailenin geleceğinin kurtulmasında işlev görmüştür.

Tahir Musa'nın erken çocukluk yıllarında atlattığı bir travma vardır, evin yanında bahçe sulamak için kullanılan havuza düşmüş ve boğulmak üzereyken annesi tarafından kurtarılmıştır. Göğün ışıklarının kaybolduğu karanlık sahnenin izlerine romanlarında çok sık rastlanması belki de bu yüzdendir. Romanlarında sık sık imgesi, metaforu geçen demir, cam ve taşla ilgili yaşantılar, bu evresinde onlarla oynadığı oyunlardan gelmektedir. Nevruz Sokaklarında arkadaşlarıyla demir çember çevirerek, birbirleriyle taş fırlatma yarışları yaparak ve güneşin sıcağında kireç ve su doldurulmuş kızgın şişeler patlatarak sakarlığı eksik olmayan oyunlar oynadığı bilinmektedir.

Annesinin annesi olan ve genç yaşta ölen Emine Bodur köyde düğünlerde, toplantılarda kapı kapı dolaşıp tek tek destansı hikayeler anlatan, çocuklara masallar

söyleyen, anlatılarına mimiklerini, taklitlerini dahil eden, köy içinde ve köyler arasında gezgin bir masalcı, hikâye anlatıcısı, bir çeşit sözel edebiyat yapan kadın olarak tanınmıştır. Annesi Hatice Bodur'un da özellikle "Eski Yenice"de bu geleneği komik hikayeler anlatarak sürdürdüğü bilinmektedir. Tahir Musa'nın romanlarındaki lirik anlatımın bu kökten geldiğini düşünmek gerekir.

Tahir Musa Ceylan, ilkokulun ilk üç senesini, beş sınıfın bir arada olduğu tek sınıflı, tek öğretmenli köy okulunda okumuştur. Bu şartlarda 7-8 yaşına kadar hiçbir şey öğrenememiştir.

İstanbul'dan babası geldiğinde birlikte, dedesinin yaptırdığı caminin önündeki dut ağacının altına gidip köyün yaşlılarının arasına girip oturma hakkı kazanmaktan mutlu olur. O günlerde en sevdiği tat, kahvecinin limon suyu, karbonat ve şeker karıştırarak hazırladığı "ev gazozu" olur. En çok sevdiği koku ise mazot kokusudur. Köyde, cami yanından hızla geçip dağ köylerine doğru giden kamyonların peşine düşer.

İlkokulun üçüncü sınıfındayken eşyalarını öküz arabasına yükleyerek köyden Yenice'ye göçerler ve Ziraat Mühendisi olan amcası Mehmet Emin Ceylan ile onunla evli olan teyzesi Fatma Ceylan'ın, iki çocukları Emine ve Nuri Bilge ile beraber yaşadıkları Bodur ailesine ait büyük bahçeli bir konakta kalmaya başlarlar. Kuzeni Nuri Bilge, günümüzde ödüllü yönetmen olan Nuri Bilge Ceylandır. Tahir Musa için, kuzenleriyle birlikte ortak yaşamın sürdüğü bu ev hayatında temel değişikliklere neden olmuş, hayatındaki atmosferi değişmiştir. Yaşadıkları evin 1953 depreminden yıkılmadan çıkmış Yenice'deki iki binadan birisi olması, yine bodrum içinden inilen bodrumlarının, nakış gibi işlenmiş ferforjelerinin, bahçedeki derin kuyularının, ilginç tulumbaların, hemen yanından akan derenin olduğu büyüsel bir hava taşımaktadır ve bu ev ile atmosferi yazarın hayal dünyasını her yönden genişletme işlevi görmüştür. Kuzenleriyle gittikleri filmlerdeki oyuncuları taklit etmek, bahçenin kenarından geçen derede kurbağaları, bahçedeki bitkileri incelemek, amcasından Büyük İskender'in maceralarını dinlemek onun dünyasını genişletir. Üç kuzene dünyadaki gerçek ne kadar ilginç olursa olsun yetmez ve gerçeğin ötesinde bir şeyler aranır. İki kuzeni

sonraki hayatlarında o bir şeyleri görsel sanatlarda (fotoğraf ve sinema) ararken Tahir Musa edebiyatta arar.

Tahir Musa çocukluğunda amcasıyla köylere gider, onun köy kahvelerinde ekim dikim ve gübre konularında yaptığı konuşmaları köylülerin arasına karışarak dinler, köylülerin o konuşurken kendi aralarında yaptığı konuşmaları dikkatlice izler. Hayatın tek taraflı bir şey olmadığını, çok farklı gözler, bakışlar, düşünceler olduğunu, dışarıdan hep tek tip görünen o köylülerden anlar; nezaket ve vahşet aynı insanın içinde aynı anda vardır. Köy dönüşlerinde beraberce kendisinin babaannesi, amcasının annesi olan Fatma Nine'nin yanına uğrarlar. Bir insanın iki göz bir evde nasıl durmaksızın çalıştığını onu görünce daha iyi anlar. Kadın her yıl tek başına kırk ton tütün yapmaktadır. Eşi Nuri Ceylan ise onlara harp hikayelerini, İngilizler'in elinde geçirdiği esirlik günlerini anlatır, Yemen'i, Bağdat'ı, Hindistan'ı gözlerinin önlerine getirir.

Tahir Musa'nın Yenice Yeşilyurt ve Atatürk İlkokullarında dikkat çekici tek bir özelliği vardı. Her bayramda öğretmeni Yılmaz Aykaş ona mutlaka bir şiir okuma görevi verir, o da halkın, öğrencilerin, öğretmenlerin ve hükümet erkanının önünde kafasındaki müziğe göre çıkar şiirini hakkıyla okurdu. Kimi zaman amcası Mehmet Emin Ceylan, kaymakamın yerine vekalet eder, önünde yeğeninin okuduğu şiiri tebessüm ederek dinlerdi.

Kasabanın coğrafyası yazarı etkilemiştir. Çocukluk dönemlerinde nüfusu 1700 olan ve Kaz Dağları'nın bir ucunda yer alan Asar Tepesi'nin eteklerinde kurulmuş ve depremden sonra bir kilometre aşağıya taşınmıştı. Bu nedenle yaşadıkları evin etrafında yıkılmış sayısız evin temelleri bulunmaktaydı. Ölü ve yıkık bir kasabanın ortasında tek canlı vaha onların yaşadığı evdi, hayat bir kilometre sonra başlıyordu. Bu atmosfer, Ceylan'ın dünyasını korku, fantezi, düş ve sonsuzlukla zenginleştiren bir durum olmuştur. Bu vahayı iyice zenginleştiren şeylerden biri de Tahir Musa'nın çalıştığı ve yattığı üst kattaki odalardan birinin penceresinden içeriye kiraz dallarının girmesiydi. Dallara konan kuşlar, dallarda açan çiçekler, olan meyveler ve geceleri o dallara tırmanıp gizlice kiraz yemeğe çalışan gençleriyle olağandışı bir atmosfer oluşturuyordu. Evlerinin tam karşısında Asar Tepesi'nin ortasında büyülü bir kaya olan

Şeytan Kayası bulunmaktaydı. Tahir Musa için o kaya kendi Everestiydi. Her sabah bir gün oraya tırmandığında bambaşka şeyler bulacağına inanırdı. Kendi yaptığı arabalarla annesinin her hafta fırın yakması için o dağdan kozalak taşırdı. Onların birisinde o taşa tırmandı, o yükseklikten düşme korkusu yaşarken korkusu gerçek olacak bir noktaya tırmanmış, dizlerini taşa kilitleyerek kayıp düşmekten son anda kurtulmuştu. Sonraki yaşlarında da tehlikeleri sonuna kadar zorlayıp son anda onlardan kurtulmayı sever olmuştu. Bahçede annesinden ayvaya armut aşılamayı öğrenmiş her ayva dalına bir armut filizi sokmaya başlamış, sonunda bütün mahalle ayva büyüklüğünde armutlar yemeye başlamıştı. Yaşamı genişletmek için bir yandan ölüme kadar gidip kendini kurtarıyor, bir yandan da yaşamın en ucuna kadar gidip ucuna bir yaşam daha ekliyordu.

Yenice bir orman cennetiydi, o yüzden gelişmiş bir orman idaresi bulunuyor ve onların kontrolünde de tomruk istif alanları bulunuyordu. Uçsuz bucaksız tomruk yığınlarıyla dolu bu alanlar Tahir Musa için başlangıçta bisikletiyle gelip oynadığı, sonrasında ise gençlik yıllarında ilk aşkı yaşadığı, tattığı alanlar olmuştu. Taassubun yoğun yıllarında tomruk istif alanları gerçek bir özgürlük alanıydı. İçki burada içilir, gençler burada sevişir, evsiz barksız olanlar burada kalırdı. Kasabanın hemen kuzeyinden geçen Kocaköy Çayı ikinci özgürlük alanıydı. Çayda balık tutulur, orada kızartılır yanında alkol açılırdı. Üçüncü özgürlük alanı panayırlardı. Her yılın Mayıs ayının son üç günü yapılan panayırlar, tütün paralarının alındığı zamana denk gelir ve paralar, uçan salıncaklarda, yarısı balık yarısı kız olan illüzyonlarda, sigaralara halka geçiren oyunlarda, rulet masalarında harcanırdı. Sonrasında özellikle kadınların işçi olduğu tütün çilesi yeniden başlardı. Bütün evlerde her akşam mantar börtlenir, kestaneler ateşe atılır ve daima tütün kıyılıp tütün dizilirdi.

Ekimle Kasım ayları kasabada kestane ve mantar hasadı zamanıydı, o aylar herkes dağlara sarar, uzun sırıklarla dağdaki kestane ağaçlarını döver düşen kestaneleri çuvallarla toplardı, yine aynı aylarda bir de mantar faslı olurdu. Tahir Musa bu panayırların hiçbirinden eksik kalmazdı. Her sene mantardan ötürü kasabada birkaç kişi zehirlenir ölümler olurdu. Kadınların bu maceralar sırasında inanılmaz oynaşları, anlatıları, hikayeleri olurdu, Tahir Musa bunların hepsine tanıktı. Asıl kadın dünyası evde vardı. Annesi ve teyzesi başta olmak üzere kendisinin yetişkin iki ablasıyla

beraber bir kadın cümbüşü yürütmek için zaten yeterli sayı vardı. Bir süre sonra kuzeni Emine de bunlara katıldığında bu yöndeki etkinlik katlanarak artmıştı. Evde diğer bir etkinlik dikiş konusuydu. Yazarın romanlarındaki kumaş ve dikişle olan ilgisi bu kökten kaynaklanmaktadır.

Çocukluğunun geçtiği kasabada bir "Kürt Nine" vardır. Bayramlarda kaymakamın oturduğu koltuğun önüne gider dikilir ve "Kaymakam oldun da poh mu oldun" der bütün kasabayı güldürürdü. Tahir Musa için bu grotesk manzara yaşamının ileriki yıllarında ve yazınında dönüp dönüp bu tür ironiler aramasına ve yazmasına neden olmuştur. Pazar yerlerindeki üretici/satıcı naif köylü kadınlar, pazar pazar dolaşan göbekli, cazgır tüccarlar, tavana kadar mal dolu dükkanlar, Balıkesir postasından inen yolcular, Kaymakam Çeşmesinde içilen içkiler, hızarlarda biçilen ağaçların kokusu, sürülen toprakların altından çıkan solucanlar, kasabanın en tanınmış toplanma yeri Camlı Kahve'de oynanan altmış altılar, Biga Caddesi'ni işten eve gitmek için boydan boya yürümek zorunda kalan tedirgin kadınlar kasabadaki dünyanın baş aktörleridir.

Amcası Cumhuriyet Gazetesi okur, bazı günler amcasının gazetesini kitapçıdan o alır, o bahaneyle kasabanın tek kitapçısı raflardaki kitaplardan ilk sayfalarını oracıkta okumasına müsaade ederdi. Babası İstanbul'dan geldiği bir gün ona kahvelerden toplanmış bir koli eski gazete getirmiş, bununla birlikte kitapçıdan Balzac'ın "Vadideki Zambak" kitabını kapağındaki kadın resmini beğendiği için almıştı.

Yazarın çocukluk dönemlerinde yaşadığı en önemli travmalardan birisi de eve gelen icralardır, babasının borçlarından ötürü, bütün aile evdeki eşyaları bahçeden bahçeye atlayarak komşuların evlerine taşırlar, icra tehlikesi geçtikten sonra yine gidip geri alırlar. Bu olay sayısız defalar yaşandığı için artık alışkanlık olmuş ve bütün kasaba için alışkanlık gelmişti. Hatta aile en kıymetli eşyaları olan dikiş makinesini hiç eve getirmemeye komşularında bırakmaya başlamış ve dikişlerini de komşularda dikmiştir. Sonraki yaşlarında Tahir Musa, sırf bu nedenle yerleştiği bir evden yirmi sene geçmeden taşınmayı reddetmiştir.

2.1.2. Öğrenimi

Tahir Musa Ceylan'ın öncelikle ailesine bakacak olursak, anne ve babasının herhangi bir eğitimi yoktur. Bir kuşak öncesinde ailesindeki en eğitimli kişi olarak Ankara'da Yüksek Ziraat Okulu'nu bitirmiş olan amcasını belirtmiştir.

Tahir Musa Ceylan ilkokula Nevruz köyünde başlamıştır, beş sınıf bir arada tek bir öğretmenle okumuştur. İlk üç yıl okuyup yazmayı öğrense de öğretmenin her sınıfa ayrı ayrı yetişmesi zor olduğundan başka bir şey öğrenemez. İlkokul dördüncü ve beşinci sınıfları ailece göçtükleri üç kilometre ötedeki Yenice Kasabası'nda okumuş, kitap ve defterle ilk orada tanışmıştır. Ancak okuldaki farklı atmosfer, köyden gelen öğrenci olması sebebiyle sınıfta en arkasında oturması, okul bahçesinde oyunlara katılmaması gibi adaptasyon sorunları yaşamış olsa da son sınıfta bunları aşmayı becerir. Ona okumayı sevdiren öğretmeni Yılmaz Aykaştır. Öğretmeni ona her bayram şiir okutmuştur. Her bayramda bir şiir okuma geleneği, aynı kasabada okuduğu ortaokul ve lisede de devam eder.

Ortaokul hayatı başladığında en çok Matematik ve Türkçe derslerini sever. Okulun kütüphanesinden şiir kitapları, daha sonra da romanlar alıp okumayı alışkanlık haline getirir. Ayrıca kasabada ilçe milli eğitime bağlı büyük ve ayrı bir kütüphane bulunmaktaydı, oradan da kitap alıp okur ve ortaokulun son sınıfında romanlardan felsefe türü kitaplara geçer. Bunda da Amcası etkili olmuş, Milli Eğitim klasiklerinden Platon'un "Sokrates'in Savunması" kitabını ondan almış ve okumaktan şaşırtıcı bir zevk duymuştu. O günler kitapta geçen, Sokrates'in "Bilmediğimi biliyorum" sözüne takılmış ve bunu bir türlü çözememişti. "Bir insan bilmediği bir şeyi nasıl biliyorum" diyebilirdi. Somut düşünen çocuk aklıyla bu cümleyi aylarca çözemez, sonra bir sabah kalktığında bunun aniden, "bir şeye ait bilgisizliğimi biliyorum" demek olduğunu anlar. Yine o günler uzun süre Platon ile Eflatun'un ayrı kişiler olduğunu düşünmesiydi. Yine ilk defa Karabiga'dan vapurla İstanbul'a giderken haritalarda gördüğü Marmara Denizi'ni gerçek hayatta görünce, "Deniz gerçekten maviymiş" der, İstanbul'a indiklerinde de sadece indikleri iskelenin etrafındaki semtin İstanbul olduğunu düşünür. Mekân olarak kafasındaki en büyük yerleşim yeri ancak bir kasaba kadardır.

Ortaokulda iken müfredatta tarım dersleri bulunmaktadır. O derslerde Ortaokul müdürü Naci Gezer okulun çatısını birkaç ustayla beraber öğrencileri çalıştırarak açtırıp okulun üstüne bir kat daha çıkar. Tarım derslerinde ya da boş geçen derslerde öğrenciler kiremit, tuğla, harç taşırlar. İnşaat bittiğinde ortaokulu da biter ve mezuniyet gününde "Yenice Ortaokulu" tabelası yerine "Yenice Lisesi" tabelası gelir. Buna o kadar sevinmişti ki, kayıtların açıldığı ilk gün gidip liseye kaydını yaptırdı, o yüzden okul numarası üç sene boyunca hep "1" olarak kaldı. Lise açılmasaydı, ortaokul mezunu olarak kalacak ve muhtemelen her aile üyesinin yaptığı gibi tarım ya da ticaretle uğraşacaktı.

Üç yıl boyunca lise derslerini ortaokul öğretmenlerinden alır, milli eğitim o devrin şartları gereği liseye tarih öğretmeni dışında öğretmen atayamamıştır. Lise yıllarının annesiyle babasının ayrıldığı yıllara denk gelmesiyle epey bocalayan yazar her şeye rağmen tıp fakültesini kazanır.

Okumak için gittiği Ankara ona çok yabancı gelir. Kendisi gibi iki bin nüfuslu bir kasaba lisesinden mezun kimse yoktur arkadaşlarının arasında. Dersler zordur, bazı arkadaşları cuma akşamından birkaç paket süt ve bisküviyle kütüphaneye kapanıyor, uyumadan pazartesi sabahı çalışma masasının başından kalkıyordu. Kafeteryada sabahlara kadar süren siyasi tartışmalar yapılıyor, boykotlar düzenleniyor, iki yüz kişilik amfide sabah yedide gelip en ön sırada yer kapanlar oluyordu. Hemen her etkinliğin içinde yer alır. Stajyer olarak ilk ameliyata girdiğinde sızan kanı görür görmez bayılır. Siyasi olaylar giderek hızlanır, polis baskınları yaşar, yurtlardan atılır, bir evde yirmi kişi geceledikleri, yatakları yan çevirip gövdelerinin yarısı betonda uyudukları olur. Bu şartlar altında kala geçe okur, mezun olduğu gün, mecbur olmadıkça bir daha Ankara'ya gelmeyeceğine dair kendine söz verir.

Mezuniyetten sonra mecburi hizmetini yapmak için 1982 yılında Adana'nın Pozantı ilçesinin bir dağ köyü olan Kamışlı'ya gider. Sağlık Ocağı'nın sadece duvarları vardır. Kapı, pencere, içeride masa, sandalye, bir hasta yatağı olmadığı gibi ocakta su da yoktur. Çamurun, rüzgârın, yağmurun, karın altında hasta bakar. Nihayet aylar sonra köylüler el ele vererek ocağın eksiklerini tamamlarlar ve orası birkaç ay içinde yemyeşil bir alana döner. Köylülerle birbirlerine kanları ısınır, kendi köy kökeni onları

kolay anlamasına, köylülerinde onu ilk doktorları olarak benimsemelerine neden olur. Köyün yakınında bulunan, Toroslar, Demirkazık Dağı, yalçın kayalar, onların tepesindeki hayvan sürüleri, gelip giden dağcılar ruh halini etkiler, kafasındaki atmosferi genişletir.

Mecburi hizmeti 2 senede biter ve ihtisas için Bakırköy Akıl Hastanesi'nde göreve başlar. Orası bambaşka bir dünyadır. İnsan ruhunu bir cerrah gibi önüne açıp algılar. Hastanede yıllarca yatan, ailesini unutmuş müzmin hastalar, değişik karakterler, farklı patolojiler vardır. İnsanı daha derinden yakalar. Bakırköy, Ceylan için yazarlık serüveninde etkilendiği en olağandışı yerlerin başında gelir.

90'lı yıllarda araştırma faaliyetleri için Danimarka'ya gider. Dünyanın her köşesinden araştırmacılar, farklı düşünceler, farklı kişiliklerle karşılaşır. Danimarka kış mevsiminde tamamen karanlık bir ülkedir. Bulutlar çok yakındır. İnsanlar ışığa, aydınlığa, sıcağa açtır. Güneşin ne muhteşem bir yıldız olduğunu orada anlar. Yine kendi tabiriyle, Danimarkalı ressamlar güneşi sanki canlı bir organizma gibi çizmektedir. Işığın inanılmaz derecede koyu bir rengi vardır. Tuvallerine bunu en güzel şekilde yansıtmışlardır. O da romanlarında ışığı işler, ışığın kıymetini bilir.

Danimarka'da, o karanlıkta depresyona girer, tutam tutam saçları dökülmeye başlar. Daha fazla dayanamayacağını anlayarak dönmeye karar verir. Edindiği onca arkadaşından koparak yeniden ışığın olduğu ülkesine döner. Bu depresyon hali şiirlerinde ve romanlarında kendini belli eder.

Daha sonra alanında doçent ve ardından profesör olur. Üniversitede felsefe bölümü öğretim üyeliğine atanır. Zihin Felsefesi dersleri verir, felsefe sempozyumu düzenler, romanlarında felsefenin öteden beri belirgin olan izleri daha da derinleşir.

2.1.3. Çalışma Hayatı

Tahir Musa Ceylan 2001 yılından bu yana hekimlik mesleğini çok az yapmakta olup zamanının büyük bir kısmını edebi ve felsefi metinler yazmaya ayırmaktadır. Hemen her konuda çok fazla okuyan bir yazar olarak genellikle gece geç saatlere kadar çalışmakta, düşüncelerini ilerletemediği bir saatte yatmakta ve kalktığında erken bir saat bile olsa çalışmaya devam edebilmektedir. Ona göre her saatin üretkenliği başka olmakla birlikte günün farklı bölümlerinde yaratılan imge o ana özgü bir özellik kazanmaktadır.

Yazarın en sık yaptığı şeylerden birisi, İstanbul'u dolaşmaktır. Kapalıçarşı, Nuriosmaniye, Eminönü, Beyoğlu'nun arka sokakları, Tünel, her semtteki sokak kahveleri uğrak yerlerindendir. Kimi zaman metroya binip insan gözlemleri yapmak, berbere gidip sırasını başkalarına vererek berberin müşterisiyle konuşmasını dinlemek, Bakırköy'ün hat boyundaki kahvelerinde oturmak onun kendine yazım malzemesi üretmek için başvurduğu yollardır. Cebinde taşıdığı küçük defterlere sürekli olarak not alır. Araba kullanırken aklına gelen bir cümleyi arabayı kenara çekerek yazdığı ya da eğer varsa yanındaki kişiye söyleyerek yazdırdığını belirtmektedir.

Bazen kendisini bir nesne olarak kullanıp fantezilerini, düşüncelerini ilerletir ve sonra geri dönerek o malzemeyi toplayıp not eder. Yazmak için bir eşref saati yoktur. Günün her saati onun için yazmaya ayrılmış saattir denebilir. Çocukluğundan beri aynı şekilde çalışmaktadır. Eve misafir geldiğinde bir köşeye çekilip çalışabilmekte, ablası yeğenini uyutma görevi verdiğinde salıncak sallarken çalışmaya devam edebilmekteydi. Erişkin yaşlara geldiğinde de aynı şekilde çalışmaya devam etmiş, dolayısıyla yazın döneminin özellikle ilk yıllarında bir yandan hekimlik mesleğine devam ederken bir yandan da yazmayı sürdürmüştür.

Dr. Mehmet Emin Ceylan’a 1987 yılında İstanbul Valiliği tarafından en başarılı doktor unvanı verilmiştir.

2.2. EDEBÎ HAYATI

2.2.1. İlk Temaslar

Tahir Musa Ceylan Adana'dan İstanbul'a geldiğinde önce İFSAK'ta fotoğraf çevreleriyle bağlantılar kurar. Bu sırada Bakırköy Akıl Hastanesi'nde BAFOK ismiyle bir fotoğraf kulübü kurmuştur. BAFOK'ta fotoğraf sergileri, yarışmaları düzenler. İFSAK'ta fotoğraf okumaları yapar. Bu dönemde İFSAK yayınlarından, "Fotoğraf, Estetik ve Görüntü Üzerine Denemeler" ismiyle bir kitap çıkarır. Fotoğraflarıyla her 14 Mart'ta açılan "Sanatçı Hekimler" sergilerine katılır.

"Sanat Olayı" dergisi etrafında toplanan bir grup genç şairle birlikte her hafta Attila İlhan'ın toplantılarına katılmaya başlar. Onunla tanışmak Ceylan'ı şiire yöneltmiştir. İlk şiirlerini ünlü şaire ilettiği zaman 1986 yılındaki Sanat Olayı'nın 48. sayısında büyük şair, Ceylan için şunları yazmıştı: “Tahir Musa Ceylan değişik, biraz şizoid, biraz depresif bir şiir dünyasından, yer yer erotizmin ağır bastığı, ilginç şiirler iletmiş; tabiat-ı şairanesi var, muhayyilesi kadar imgeleri de orijinal, ne var ki imgelerin aktarılışı aynı oranda değişik olmuyor(biraz kitabi mi) belki de bu, mısra yapısına ve şiirlerinin iç ritmine yeterli özeni göstermediğinden ileri gelmektedir. Bazı şiirleri yayınlanacaktır, yenilerini bekliyoruz”. Nitekim Sanat Olayı 52. sayısında Ceylan'a iki sayfa ayırarak tam altı şiirini basmıştı. Bu Ceylan'a büyük bir ateşleme gücü vermiş, Attila İlhan ile yaptıkları sohbetlerde şiirin incelikleri ve roman üzerine ondan çok şey öğrenmiş ve ondan aldığı ilhamla bir gün roman yazmak için karar vermiştir. Attila İlhan'ın güçlü bir şair olmasının yanında, aynı zamanda iyi bir romancı olması, Ceylan'da şiirin yanı sıra roman yazma isteğini hem uyandırmış hem de gerçek kılmıştır.

Daha sonra İstanbul Tabip Odası Bülteni'nde sanat sayfaları açar ve burada her ay sanat yazıları yazar. Yine aynı günler bir grup sanatçı ve yazar arkadaşıyla beraber "In Vivo" ismiyle bir sanat/edebiyat dergisi çıkarır. Ancak derginin ömrü kısa olur ve birkaç sayı çıktıktan sonra maddi olanaksızlıklardan ötürü kapanır.

Arkasından "Düşün Dergisi”, "Adam Sanat" ve "Hürriyet Gösteri" çevresiyle bağlantıları olur. Bu dergilerde şiirleri ve yazıları yayınlanır. Daha sonra yıllarca

editörlüğünü yapacak olan Handan Akdemir ile tanışır ve ilk romanı "İçi Yoksul" Merkez Kitaplarından çıkar.

2.2.2. Sanat ve Edebiyat Üzerine Düşünceleri

Tahir Musa Ceylan'a göre edebiyat ihtiyacı diyebileceğimiz bir ihtiyaç, insanın bilinçaltında yatmaktadır. Bu ihtiyacın kökenini çocuklukta hatta bebeklikte aramak akla yatkın olur. Bebek dünyaya ait içsel görüngüler elde etmekte fakat bunları yeterince dışa vuramamaktadır. Çünkü dili yetersizdir, beden dili gelişmemiştir. Bu tıkanıklık dışavurum becerilerinin geliştiği zamanlara kadar devam eder. Sonra da dışa çıkacağı zaman zorunlu olarak "fantastik" ögeler olarak çıkar çünkü içinde bebeğin izleri vardır. Eğer insanda bir ruhsal olgunluk, bir olmuşluk ve gelişmişlik varsa, bu gelişmişlik, ilk yaşam deneyimlerine ait fantastik ögelerin edebiyatla/sanatla dışavurumu sayesinde olmaktadır. Yazılı edebiyat oldukça eski zamanlara dayanmaktadır, sözlü edebiyat ondan da eskidir. Dolayısıyla insanın edebiyatla bebeklik çocukluk dönemlerine ait fantastik ögelerini dışa vurma geleneği açıkça bir ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır ve bu ihtiyacın karşılanması insanı, insani vasıflar olarak bir boy yukarı taşımaktadır. Yani edebiyat ve sanat insanın bir yerde hasta kalmasının, kör kalmasının, kadük kalmasının önüne geçen araçlar olduğu gibi aynı zamanda onu geliştiren, olgunlaştıran, yaratma özelliğinin en tepeye vurmasını sağlayan, insanı yücelten, onun atmosferini büyüten araçlar halindedir ve öyle kalmaya devam edecektir.

Bebeklik/çocukluk dönemindeki söz konusu fanteziler öylesine uçsuz bucaksızdır ki, tek başına başı sonu belli, kurgusu statik bir konu bu yapıları karşılamaya yetecek gibi değildir. O nedenle post modern nitelikler öne çıkartılarak dil bir anlatıcı değil, bizzat anlam yaratıcı, konu doğurucu, kurguya katılıcı vasfa bürünür. Peki bu kadarı yeter mi? Elbette ki hayır. Anlatıda gerçeğin zenginleşmesine olanak verecek şekilde başka malzemelerde bu yoğunluğun içine sokulmalıdır. Bu malzeme nedir? Büyüdür.

Büyüsel gerçekçilik onun için büyüyü hayatın içine sokmaktan başka bir şey değildir. Hayat büyüsüz çekilmez bir yerdir ve büyü gibi muhteşem bir şey varken hayatın içine onu sokmamak bir ekmeği yavan yemekten başka şey değildir. Büyüyü gökyüzünden hayatın içine sokuyor ve doğanın işleyişine müdahale ediyoruz. Gerçeğe gerçeğin dışından müdahale ediyoruz ve bunu oldukça basit biçimde, hiçbir olağanüstülük katmadan kahramanları şaşırtmadan sanki büyü bu hayatın doğal bir gerçeğiymiş gibi yapıyoruz. Aksi durumda bu kahramanlar gerçeküstü boyaya boca olup çıkmazlar. Büyülü gerçekçilikte her şey büyü değildir, kahramanlar gerçek kahramanlardır, mekanlar gerçek mekanlardır, fakat bir olayın oluş şekli bazen sade biçimde büyüdür. Büyüsel olanın sıradanlaştırılması edebiyattaki en muhteşem dönüşümlerden biri sayılmalıdır. Çünkü bu durumda dünya hiç olmayacağı kadar genişler, edebiyattaki sonsuzluk duygusu en iyi orada hissedilir. Yeryüzünde çok ağır çok sert bir taşı kaldırdığımızda altından canlı yumuşacık bir solucan çıkar, bu durum zaten gerçeğin yeteri kadar büyüsel olanla doyurulmuş olduğunu gösterir.

Türkiye bütün dünya için inanılması güç bir ülkedir. Herkesin birbirine yardım ettiği, insanların kolayca galeyana geldiği, çok kolay ölüme gittiği, kolayca cinayet işlediği, yağmur için dua üstüne dua ettiği, kaderin istenilen yönde çıkmadığında istenildiği yönde çıkana kadar örneğin fala devam edildiği, insanların her türden büyüye inanma eğiliminde olduğu mucizevi bir ülke, aynısıyla bir Latin Amerika ülkesi. Bu ülkelerde futbol maçlarında topların sihirli olduğu kadar romanlardaki cümleler de sihirlidir.

Büyüsel gerçekçi romanlarda çoğu şey, gizlice arzu edildiği şekilde çocuksudur, zaman birden zıplar ileriye gider, birden zıplar geriye gider, karakterler olayların içine girdiklerinde gerçeğin örgüsünün dışına çıkarak rahatça hareket edeler, örneğin kanatları olmadan uçabilirler, yaşlandıkları halde ölmeyebilirler, bir ömür boyu sevgililerini bekleyebilirler ve ilginç olarak o kadar bekleyip kıymet verdiklerinde de aldatabilirler. Yani kısaca hem insandırlar hem de insanüstü, insanken insanüstüdürler.

Diğer taraftan gerçeküstü ögeler bizim algımıza göre gerçek hayatın içinde de seyrek olarak yer almaktadır. Belki gerçeğin kendisi böyle değildir ama bizim algımız

bu şekildedir. Büyüsel gerçekçiliğin edebiyatta olsun, sanatın farklı dallarında olsun yaptığı, bizim illüzyonel olarak seyrek biçimde algıladıklarımızı her gün olup biten gündelik olaylar düzeyine indirgemesidir. Yani pratik olarak onun yaptığı niteliksel değil, niceliksel bir değişimdir.

Vaktiyle bir edebiyat eserinin, değerinin içinde taşıdığı coşku yaratıcı ögeler üzerinden derecelendirilebileceği ifade edilirdi. Söz konusu bu coşkuyu en güçlü biçimde sağlayan kuşkusuz o metnin içinde taşıdığı gerçeküstü ögelerdir. İnsanı coşturan gerçeğin kendisi değil her zaman gerçeğin üstündeki ögeler ya da onlara öykünen hayaller olmuştur. O yüzden büyüsel gerçekçiliğin, edebiyatı psiko sosyal olarak alması gereken işlevi yerine getirmesini sağlayan en uygun araç olduğunu söylemek gerekir.

2.3. Eserleri

Fotoğraf Estetik ve Görüntü Üzerine Denemeler (1988) - İFSAK Yayınları - Estetik

Depresyonun Şiiri-I (1988) - Tule Yayıncılık - Şiir

Depresyonun Şiiri-II (2004) - 6 45 Yayıncılık - Şiir

Aylak Bilgi-I (2002) - Çelikkol Yayıncılık - Psiko-felsefe

Aylak Bilgi-II (2005) - Bileşim - Psiko-felsefe

İçi Yoksul (2005) - Merkez Kitaplar - Roman

Aylak Yazılar, (2006) - Çatı Kitapları - Psiko-felsefe

Aylak Düşünceler (2007) - Erko Yayıncılık - Psiko-felsefe

Kestane Kıranında Kadınlar (2008) - Kanat Kitap - Roman

Yarım Adamın Aşkları (2009) - Kanat Kitap - Roman

Elli Yıl Sonra Kül (2010) - Kanat Kitap - Roman

Aylak Fikirler (2010) - Arcan Yayıncılık - Psiko-felsefe

Bir Zamanlar Bakırköy (2011) - Ayrıntı Yayınları - Roman

Ortak Benlik (2012) - Ayrıntı Yayınları, Nörofelsefi Temellendirme

Nesne Benliği (2013) - Ayrıntı Yayınları - Psikofelsefi Bütünleştirme

Aşka İnanası Geliyor (2013) -Dönence- Şiir

Kızböcekleri (2014) - Doğan Kitap - Roman

Dinamik Ahlak, Sezgisel Akılcılık Temelinde Fenomenolojik Bir Yorum (2018) Ayrıntı Yayınları - Felsefe

Yokluk, Sezgisel Akılcılık Temelinde Ontolojik Bir Yorum (2019) E Yayınları Felsefe

Diri Aşk (2019) Doğan Kitap - Roman

Ölü ve Kötü (2023) Kaos Çocuk Parkı - Şiir

3. BÖLÜM

ROMANLARININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1. OLAY/OLAY ÖRGÜSÜ

3.1.1. İçi Yoksul

"İçi yoksullardansam da içini yok sayabileceklerden değilim. İnsan içleri on binlerce yıldır değişmeden vardır, şarap bardaklarında, sazlı sözlü şarkılarda, yaz sıcaklıklarında ve mezar altlarında saatten saate değişen insan dışlarıdır! İçim azıcık eziktir, yeni sürülmüş topraktaki ayak izleri gibidir. Kendi kendine kabaramamış, toprağın yüzünde bir heykel gibi doğrulup soluklanmamış, içinde beslenen sıçanla, böcekleri, köstebekleri, kunduzla, karıncaları, kokarca ve porsukları uzun aç bırakmıştır. Ama açlığı severim, bugünün açlığı çünkü, yarın tok tutar."[58]

Tahir, Çanakkale'nin Yenice kasabasında doğup büyümüş ve üniversiteyi okumak için Ankara'ya gelen bir gençtir. Diğer gençlerden biraz farklıdır. Kendini çok yalnız hisseder. Tahir'in olaylara, dünyaya aslında her şeye karşı bakış açısı diğer insanlardan çok farklıdır. Tahir yalnız bir bireydir. Kendini kalabalıklar içinde çok yalnız hisseder. Üniversite'de onunla konuşan, selamlaşan kimse yoktur. Hacettepe Üniversitesi'nde okumaktadır.

Tahir, insanların onu görmediğini düşünür, ders aralarında adeta insanların gözünün içine bakar fakat insanlar onu görmez, yani görmemezliğe gelirler. Günlerden bir gün üniversitedeyken bir kız Tahir'in ilgisini çeker kızın da ona baktığının farkına varır ve bu duruma çok sevinir. Daha sonra kızın adının Nüzhet olduğunu öğrenir ve hayatı değişmeye başlar. Tahir bu kıza fena halde tutulur. Ders aralarında sürekli kalorifer peteklerinin üzerinde oturan ve kimsenin onu fark etmediğinden yakınan

[58] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul,* Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.7.

Tahir artık peteklerin üzerine tünemekten vazgeçer bu durumdan kurtulur ve görünür olmaya başladığını düşünür.

"Ben aşka kapıldım mı sessizleşir, karışık bir çile yünü sökerler gibi durmadan içimle uğraşırdım."[59]

Tahir'in içinde biraz mutluluk belirtisi görülmeye başlanır fakat insanlardan da bir kaçış başlamıştır. Ve Nüzhet'ten kaçmaya başlar. Hem utandığı için hem de eğer ilgisini fark edip de Tahir'in yanına gelecek olursa ne tepki vereceğini bilmeği için kaçmaya başlar. Fakat içindeki aşkı da günden güne büyür adeta kutsallaşır. Bazen ondan kaçtığı bazen de gözünün sürekli Nüzhet'te olduğu günlerden bir gün;

"*Yine bir akşamüstüydü, son olandan tamı tamına yedi yüz bir gün önce önceki akşamüstü, pembeli beyazlı büyük taşlarla örülmüş kambur bir tarla gibi duran okulun ön bahçesindeki siyah heykelin dibinde içi boş bir defter gibi yapayalnız, dünyadaki herkese ve her şeye karşı içi tıka basa bilgi dolu bir kitap gibi umarsız oturuyordum. Umarsızlığım insanların yalnızca iyi huylusunu değil, en serserisini bile, bir kitabın okunmak için sabırsızlanması gibi kudurtmaya yeterdi. Nüzhet, çok diplerden bir yeden ve hiç aklımda yokken, bir kısrağın yelesini durmaksızın sallaması gibi, saçını bir o yana bir bu yana savurarak bir zıpkın gibi yanıma geldi. Zıpkınlar doğrudan, kadınlarsa dolanarak hedefe varırdı, Nüzhet'se bana dokunmadan, havada bir zıpkın gibi kayarak ulaşmıştı."*[60]

Nüzhet'in ona sorduğu ilk soru "Ne?" olduğu için Tahir şaşırmış ve bu durum karşında afallamıştı. O günden sonra sık sık görüşmeye, konuşmaya ve buluşmaya başladılar. Genellikle Kurtuluş Parkı'nda buluşuyorlar ve sohbet ediyorlardı. Fakat Nüzhet'in ailesi bir gün kızlarını okuldan almaya karar verir. Sebep olarak kızlarının konuştuğu kişinin ona uygun biri olmadığıdır.

"Gece yarısı telefonları, ayrılık saatinde çok uzun ağlamalar apartman merdivenin de saatler boyu oturmalar, zillere basıp basmamak da

[59] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.28.
[60] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.30.

kararsızlıklar... Abisini, kardeşini, annesini sanki Nüzhetmiş gibi bilmek, aynı anda dört Nüzhet birden sevmek ve dört kat sevgiyle içinde, dört zembilli katır gibi dolaşmak... Bir kadın böyle mi sevilir? Ben hastaydım, sevme hastasıydım.''[61]

Fakat bir gün Tahir aldığı haberle sarsılır. Bu haber, Nüzhet'in ailesinin onu okuldan alacağı haberidir.

"*Doğruydu düşünceleri, biz bu dünyanın insanları değildik ki, bu okul öğrencisi olalım.''*[62]

Ailesine göre Nüzhet tekrar sınava girmeli ve Hacettepe'den gitmeliydi. Ve öyle de oldu, Nüzhet sınava tekrar hazırlanmak için bir dershaneye yazıldı. Fakat hala görüşmeye devam ediyorlardı, Nüzhet'i dershaneye Tahir bırakıyordu. Bu durum uzun süre böylece devam etti. Nüzhet'in mühendislik son sınıfta okuyan abisi Yalçın ilişkilerine adeta karışır olmuştu.

"*İşte o abi annesiyle bir olup kardeşini kendi iradesi ile yapacağı seçimden uzak tutacak ve onca sevdiğim bu kadını aylar yıllar İçinde elimden yavaş yavaş alacaktı.''*[63]

Bu durumu Tahir, Yalçın'ın babasını kaybetmesiyle üzerine aldığı 3 kadının sorumluluğunun bir gereği olarak yorumluyordu. Bu süreçte Tahir derslerinin tümünden kaldı. Çünkü sürekli hem Nüzhet'le görüşüyor görüşmediği zamanlarda da kafası sürekli onunla meşgul oluyordu. Nüzhet'le gezmelerinde derslerine de giremez olmuştu. Tahir bu stresli zamanlar da uyku da uyuyamaz olmuştu, kendini perişan bir halde görüyor ve tanımlıyordu.

"*...Bu sırada alnımın iki yanındaki saçlarım uykumu açmak için gere gere asılırken elimde kalıverdiler, bu benim ilk ihtiyarlığımdı. Bu ihtiyarlıktan ileride daha çok olacaktı Hacettepe ve Nüzhet on sene sonra olgunlukla kabullenebileceğim*

[61] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.35.
[62] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.35.
[63] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.42.

toplu saç ölümlerini bana hiç kaldıramayacağım bir yaşta yaşattılar. Okula ve kadına bu ilk küskünlüğümdü..."[64]

Zaman geçmiş ve Nüzhet ODTÜ'yü kazanmıştı. Ankara'da olduğu için ailesi için ideal bir okuldu. Tahir artık her şey belirlendiği için uzun süredir gitmediği ailesine ve memleketine Yenice'ye gitmek ister. Vedalaşmak adına Nüzhet'le Kurtuluş Parkı'nda buluşurlar. O sıra Nüzhet, Tahir'e;

"*Kafan dolu yüzün düşünce kokulu ama için yoksul..."*[65] der ve kalkıp gider.

Ve Tahir bu sözler karşında sessizliğe bürünüp derin düşüncelere dalar. Tahir bu cümlenin ardından uzun uzun düşünür.

"Doğruydu içim yoksuldu hatta belki içim yoktu ardından bakmadım, yüreğim kazdığım dağın küllü toprağını tuzlu bir denizde savuruyor, Nüzhet beyaz bir çıplaklık halinde uzaklaşıyordu. Ağzımı açınca anında toprak doluyor, sesim duyulmuyordu."[66]

Tahir Çanakkale Yenicelidir ve birkaç günlüğüne ailesinin yanına gider. Ailesi çiftçilikle toprakla geçinen insanlardır. Tahir'in Yenice'deki günleri bahçe çapalamakla, fasulye sırıkları dikmekle, bahçedeki dutları silkelemekle, elmalardan armutlardan hoşaflık kak yapmakla geçiyordu...Maddi durumları çok iyi olmadığından bir gün evlerine haciz memurları gelir. Fakat bu haberi önceden aldıkları için eşyaları komşulara taşırlar.

"*Ne zaman üç gün Yenice'ye gitsem başkalarının on yılda bir göreceği, benimse on günde bir yaşadığım olaylar nedeniyle Beni bir koku alır ne zaman bir şey olacak diye habire yüreğimi tuta tuta yaşardım*."[67]

Daha sonra Ankara'ya döner. Nüzhet'i aramamak için kendi kendine söz verir fakat bu durum çok da uzun süremez. Bir gün Tahir, Nüzhet'e telefon açmaya karar verir. Ve telefonu açan sesten Nüzhet'in Kanada'ya gittiği haberini alır. Tahir bu haber üzerine iyice içine kapanır olmuş, yatağından yemek yemek için bile kalkmamıştır.

---

[64] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.47.
[65] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.49.
[66] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.49.
[67] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.67.

"*Ölümler görüyordum ve sevdalar gözünde küçülüyordu. Ölüm büyük bir sevdaydı demek ki ve büyük sevda küçük sevdayı yerinden itiyordu; ölümü görenler ölmemeye dayalı sevdadan uzak duruyordu. Benim sevdam henüz hastaydı, düşüp sarı bir yaprak gibi yalpalayarak ölmesine daha zaman vardı.*"[68]

Tahir iyice derslere gidemez olur ve sokaklarda parklarda boş boş dolaşarak banklarda yatmaya başlar. Ne o Nüzhet'i ne de Nüzhet onu arar olmuştu.

"*Bir okulu bitirmek, bir yemekten kalkmak kadar basit bir şey miydi? Sevmek kara verilerek bitirilecek bir şey miydi sevmeyi bitirmek? Sevmek karar verilerek bitirilecek bir şey mi? 'Ben Nüzhet'i sevmekten vazgeçiyorum nasıl denilebilirdi?'*"[69]

Tahir bir gece dayanamaz ve Nüzhetlerin eve telefon açar annesi çıktıktan sonra ahizeyi Nüzhet'e verir. Tahir ona buluşmak istediğini söyler. Tahir, bir zaman önce biriktirdiği tüm parasını yeni kıyafetler almak için harcamıştı. İkinci el satan bir eskiciden almıştı. Onu giydiğinde insanlar tarafında çok fark edilmeyince tekrar geri verdi. Aldığı parayla Nüzhet'e çiçek alamaya karar verdi ve tüm parasın bir valiz dolusu karanfile verdi.

Bir gün kafede otururken yanına Nüzhet'in ODTÜ'den arkadaşı Hilal gelir. Nüzhet'in arkadaşı yani onun yakınında olan biri olduğu için Tahir, Hilal'e çok önem vermektedir. Fakat tuhaf bir şekilde gelişen bu konuşmanın, karşılaşmanın sonu pek de ahlaklı bitmez.

Ertesi gün Tahir giyinir ve Nüzhet ile bulunmak için Ankara sokaklarında dolaşıp bir kafeye oturmaya karar verir. Önce dün sipariş ettiği karanfilleri almaya gider ve koca bir bavula hepsini koyup dolmuşa biner. Dolmuşa biner fakat nerede ineceğini planlayamaz sürekli gider de gider. Bu durum karşında şoför sinirlenir ve en son durakta tam inecekken kapıyı aniden kapattığı için bavulu kapıya sıkışıp karanfiller yere saçılır.

---

[68] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.78.
[69] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.100.

"Bavul otobüsün kapısında, gönderden düşmüş bayrak gibi yerleri süpürürken, o önde, ben peşinde soluk soluğa ODTÜ yollarını arşınladık. Ağzı bir miktar açılmış, içinden karanfiller sapır sapır dökülmeye başlamıştı. İlk düşen karanfille birlikte kendimi öldürdüm ve bir daha, sırtımda kılıçlarla yeniden ve defalarca."[70]

ODTÜ yollarında bu durumu herkesin gözü önünde yaşan Tahir adeta yerin dibine girer.

"O zaman içinde bu dünyaya ilişkin ne varsa kadın varsa çiçek varsa kuş varsa hepsini gördüm, artık topraktı ruhum. Topraktan sertleşmiş taştan bir gövdeyle o gün, hiç yoksun bir adam oldum."[71]

Tahir bu durumu bir kenara bırakarak bir kafeye girer ve beklemeye başlar. Saatler sonra Nüzhet'in gelmeyeceğini anlayarak kalkıp gider.

"Ruhum bütün yenilgileri görmüştü, geceleri ölmüş, gece sefaları gibi gündüzlere küsmüştü... Neden ruhum vardı sanki? "[72]

O günün akşamında hakkındaki şikâyet sebebiyle Tahir tutuklandı. Geceyi karakolda geçirdikten sonra alındı ve ruhsal durumu artık iyice çöktükten sonra yurda geri döndü.

"Bir romana girseydim, Goethe'nin Genç Werther'in Acıları'na girerdim; Werther'in yaşadıklarını yaşamıştım, "Bacaklarımda yeni damarlar açmak istiyorum" cümlesini kâğıttan çıkarıp etime uygulamıştım. Belki de yaşayamayacağım tek roman, ilk Türk romanı, Şemsettin Sami'nin Talat ile Fitnatı'ın Aşkı'dır herhalde. Ruhumda yazılmak için ne kadar aşk beklerse beklesin, isminde aşk olan bir romana girip kahraman olamazdım."[73]

---

[70] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.139.
[71] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.139.
[72] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.143.
[73] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.154.

Tahir yaşadığı bu hayal kırıklığı üzerine kendini dış dünyaya doğru iyice kapatarak bu hali üzerine uzun uzun düşünür. Nüzhet'in ailesinin kendi ailesini onlara uygun bulmadığı görüşündedir.

Bir gün Nüzhet'in abisi Yalçın, Tahir'i arayarak buluşmak ve konuşmak istediğini belirtir. Snack Bar'da buluşma kararı alırlar. Tahir bu duruma şaşırır. Ertesi gün Tahir Ulus'un arka taraflarından uygun alan loş bir meyhaneye girer. Masada tek oturan daha sonradan da Ayvalıklı olduğunu öğreneceği Sabahattin Bey ile sohbete başlar ve onun hayatı hakkında bilgiler edinir. Sabahattin Bey'in Ayvalık'ta zeytincilik işiyle ilgilendiğini, miras olaylarını vs her şeyi öğrenir. Daha sonra Tahir'e durumunu, kim olduğunu sorar. Tahir yaşadıklarını yani Nüzhet ile olan durumunu adama anlatır. Sabahattin Bey hikâyeyi dinledikten ve anladıktan sonra Tahir'e;

"*Senin durumun dulaptal otları gibi çiçekli ama umutsuz*"[74] der. Sebep olarak da aralarındaki farklılıklardan bahseder.

Ertesi gün sözleştikleri üzere Tahir, Yalçın'la buluşur. Yalçın ona Nüzhet'in durumundan bahseder. Nüzhet'in içinde bulunduğu psikolojik durumların pek de iç açıcı olmadığından, derslerinin sürekli kötüye gittiğinden, yemek bile yemediğinden, odasından dışarıya çıkmayıp kimseyle konuşmadığından bahseder. Ailesinin ona istersen Tahir ile görüşebilirsin diye izin vermesine bile olumsuz yanıt verdiğinden bahseder. Konuşmanın sonunda Tahir'den olumlu anlamda yardım isteyecekken birden;

"...Bu kızın peşini bırak yoksa o ölecek... Kopuşunuz onu hastalandırdı, yok oluşun belki onu canlandırabilir, öyle umuyoruz... "[75]

"Bardan kalkıp içi boş bir kılıf halinde yurda döndüm. İçim yoksuldu, Nüzhet'in halini duyunca tümden yok oldu."[76]

[74] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.170.
[75] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.180.
[76] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.181.

Tahir yine iç dünyasına kapanmış kimseyle konuşmuyorken Hilal gelir, onu evine götürür ve onu bu her zamanki depresif halinden az da olsa kurtarabilmek için çabalar.

"Hilal benim için çorba yapan beşinci kadındı, çorbayı diğerlerinin aksine iyi yapmıştı. Nüzhet'se benim için çorba yapmayı bırak ateşe cezve bile sürmemişti; nasıl Onun için ben, aşk gibi psikolojik değil, karın ağrısı, bağırsak buruntusu gibi biyolojik biri şeysem daha çok, benim içim de o, dünyevi bir şarkıdan çok, uhrevi bir duaydı."[77]

Evinde kalışının üçüncü günü Hilal birden Tahir'in yanına uzanmak ve ona dokunmak ister fakat Tahir tarafından reddedilir. Mutfağa sigara yakmaya giden Hilal'in neden sonra yanına gider.

"Yanına gittim, sanki gözleri delinmiş, içeri akıyordu; pırasa diriliğindeki saçları kirpiğine, gözyaşı sümüğüne karışmış, parmakları bir çembalonun tuşlarında, elleri bir ölüm müziği çalıyordu ."[78]

Daha sonra Tahir tekrar salona geçtiğinde Hilal'in sokağa çıktığını fark eder ve o gece Hilal eve gelmez.

"*... Ardında bir kapı sesi bile bırakmadı. Çıkışı basit olmuştu, üstünde ayak olmayan bir ayakkabı ya da içinde irade olmayan bir insan gibi öylesine sokağa inmiş gitmişti. Bütün gece gelmedi..."*[79]

Tahir sabah Hilal'i bekledi fakat Hilal gelmedi. Arayıp sorabileceği bir ailesi de yoktu, hepsi Amerika'daydı. En sonunda karakollara, hastanelere gidip bakmaya karar verdi. Dün geceki intihar ve kaza olaylarını soruşturdu. Pek çok yer gezdi ve Hilal ismini sordu. En son Çankaya karakoluna gidip komisere dün gece intihar olayı var mı diye sorduğunda ve evet cevabını aldığında Tahir'in kalbi yerinden çıkacaktı. Ve Tahir,

---

[77] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.187.
[78] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.191.
[79] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.192.

Hilal'in intihar haberini aldı. Komiser ona bir de Hilal'in yazmış ve bırakmış olduğu saman kağıdına yazılmış mektubunu verdi. Bu depresif bir aşk mektubu gibiydi adeta, kendini bayan hiç olarak nitelendirmişti.
Tahir kendisini Hilal'in ölüm nedeni olarak görüyordu. Tahir, ağlamak, dağılmak, ağlamak, haykırmak istiyordu;

"*Yareliyim yareliyim*
Sormadılar nereliyim
Kuru ağaçlar yaprak açtı
Daha ben kareliyim

Mezarımı derin edin
Su serpin serin edin
Dünyada genç ölenlerin
Ahretini mamur edin

Yuyun hocalar yuyun
Suyunu serin koyun
Dünyada küçük yavruların
İsmini yetim koyun"[80]

Tahir, Hilal'i görebilmek için Numune Hastanesi'nin morguna gider. Yakını olduğunu söyleyip onu görebilmeyi başarır. Uzun uzun Hilal'e bakar ...

Tahir, arkadaşları Yılmaz ve Gürkan'ı önemli bir işimiz var gelin hastaneye çağırır. Kızın cenazesini alıp kendi memleketine götürmek istemektedir. Görevli izin vermeyince adama silah dayayarak ve adeta tehdit ederek Hilal'i oradan alırlar. Tahir, Hilal'in boynundaki kalın urgan liflerinin bıraktığı izleri görür. Tahir yol boyu sigara içer ve en sonunda Yenice Nevruz köyüne varırlar.

[80] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.204.

"Ankara'dan bu yana bir yandan Hilal'in başını okşuyor, bir yandan ağlıyordum. İçimde pehlivan yakısı gibi bir ateş vardı ve ağlaya ağlaya içim dışıma çıkmıştı, bir bu kadar daha yol gitsem ağlayacak yerim ve yakıdan kavrulacak o kadar daha tenim vardı..."[81]

Köye varınca tanıdık kişiler ardı ve bulunca da durumu anlatıp cenazesi olduğunu söyledi. Köylüler hemen seferber oldular. Camide selası verildi, mezarlıkta yeri ayarlandı, yıkandı, kefenlendi, usulüne uygunca defnedildi.

Tahir, Ankara'ya dönmeden mezarlığa tekrar bir uğrayıp mermerci Kavak Mustafa'ya elindeki dörtlüğü vererek mezarın alnına yazmasını istedi;

"*Dağlar başıma felek*
Gözüm yaşıma felek
Akıbet kuş kondurdun
Mezar taşıma felek"[82]

Bir sevda öyküsü daha tamamlanmış ve Tahir'in köyüne gömülmüştü. Tahir yol boyu köyünü, ailesini, akrabalarını, doğduğundan beri köyde yaşadıklarını düşündü durdu.

"Sevdalar, ölümler, mezarlar ömrümü tüketmişti, sanki insanlar kanserini benim bedenimde yaşıyor, dünya benim aracılığımla urlarından kurtuluyordu..."[83]

Bu düşüncelerle Ankara'ya varırlar. Yurtlarına girdiklerinde yataklarının dolu olduğunu görürler, bu kalabalık yarın yapılacak anma töreni ve eylem için şehir dışından gelmiş birtakım solculardı. Ertesi sabah uyandıklarında kalabalığa karışırlar. Gürkan birden Tahir'in yanına gelerek ODTÜ'lü bir gruptan Nüzhet'in hap içip öldüğü haberini aldığını söyler.

---

[81] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.218.
[82] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.225.
[83] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.230.

"Dizlerimin üstüne çöküverdi. Göğsümün duvarı açılmış kendi kendine körük gibi inip kalkan ciğerlerim, sanki nallı bir eşek çiftesi yemiş soluğum kesilmişti. Soluk alınamadığında hava ne kıymetli bir şeydi..."[84]

Tahir, birden olduğu yere yığılı verdi. Sanki o şekilde uzun süre kaldı da kaldı. Bedenini hissetmiyordu. Bir süre sonra birileri gelip onu kaldırdı ve Kurtuluş Parkı'na götürdüler ve Tahir o parkta, onun için, Nüzhet ile ikisi için önemli bir yeri, anlamı olan bu parkta günlerce öylece kaldı.

"*Ben parkta meyus bir heykel gibi öylece otururken günler geçip gidiyor, sabahları omzuma düşen çiyle birlikte yüzüm kataraktlı bir göz gibi bozarıyor, öğlenleri kütük gibi içmiş bir adam misali, mide fesadı geçiriyor, yüzüm şarabi biçimde göveriyor, yüzümden başka ellerim de gitgide ölümün rengini alıyordu*."[85]

Önünden, yanından sürekli insanlar gelip geçiyordu. Onun gibi park delileriyle konuşan kuşlar oluyordu. Parkta dört gün boyunca aldıktan sonra Tahir birden Nüzhet'in gömülü olduğu Asri Mezarlığa gitti, yattığı yeri öğrendi ve akşam olmasını bekledi. Hava kararınca mezarı kazmaya başladı, Nüzhet'i oradan aldı ve yola çıkıp tesadüf 17 plakalı bir kamyonu durdurdu ve memleketine doğru yola çıktılar.

Ertesi sabah Yenice'ye varınca Tahir, Nüzhet'i alıp Hilal'in yattığı yerin yanına götürdü, toprağı kendi elleriyle kazdı, yer açtı ve Nüzhet'i de oraya gömdü. Araya kendi için de bir boşluk bırakmıştı.

"*...Kendi ölümünün önünde engel kalmamış birisi olarak iki mezarın arasına mezarlığın en son ölüsü olarak yattım...*"[86]

Tahir, defin işlemini tamamladıktan sonra kendi de oraya uzandı ve saatlerde öylece yattı. Ankara'ya dönmek için kalktığından tekrar mermerci Kavak Mustafa'nın

[84] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.234.
[85] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.236.
[86] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.245.

yanına uğrayarak mezar taşına "*Nüzhet Ataman, Tahir Eşi, Ruhuna Fatiha*" yazmasını söyledi.

Tahir tekrar kendi yeri olarak adlandırdığı Kurtuluş Parkına geri döndü ve orada yaşamaya başladı. Çünkü yaşadıklarından dolayı akli melekelerini adeta kaybetmişti. Nüzhet'le oturdukları bankın üzerine yattı ve bu yatışın ardından tam beş yüz altı günü geride bıraktı. Bir gün artık Karabük'te olan arkadaşı Yılmaz'a mektup yazıp durumunu anlatmaya karar verdi. Mektuplar karşılıksız kalacaktı, ulaşıp ulaşmadığını bilemiyordu. Tahir, Yılmaz'a olan mektubunda parkta yaşamasının sebebinin hatıralarını beklemek olduğunu söylüyordu.

Tahir çiçekle, böcekle konuşurken bir gün polisler tarafından Bakırköy'e akıl hastanesine götürüldü. Ara ara oraya götürülüp tedavi alıp tekrar anılarını beklemek için parkına geliyordu, bu park artık onun evi olmuştu. Yılmaz'a Bakırköy olayını anlatmak için de bir mektup yazdı. Mektubunda kendisine hastanede elektroşok uygulandığını ve bu yüzden bazı anıları artık net olarak hatırlayamadığını bildirdi. Bu süre içinde de annesinin ve babasının öldüğünü köyünden kimsenin kalmadığını iletti.

"*İntihar etmedim belki ama çok yalnızım. Burayı ne zaman polis basar da beni tımarhaneye götürür diye yarı mantıklı bir beklenti içindeyim."*

"...Parktakilere Nüzhet'in hikayesini bire bin katarak anlatıyor, hemen anında şiirler düzüyor, şarkılar besteliyor, gelene geçene Nüzhet diye diye Ahiceditten parçalar okuyordum..."[87]

Tahir'in yılları iyice ihtiyarlanana kadar parkın ve o bankın üstünde bir aşkın fosiline gömülerek bitti.

[87] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.251.

3.1.2. Kestane Kıranında Kadınlar

Tahir Musa'nın ikinci romanı olan Kestane Kıranında Kadınlar, I. Dünya Savaşı ve Osmanlının son dönemini de kapsayarak Cumhuriyetin ilk yıllarını da içine alan bir romandır. Kitap Zarifoğulları ailesi ekseninde geçerek gerek dönem sorunları gerek köy yaşamı hakkında geniş bir perspektiftedir.

Mehmet Zarifoğlu, eşkıyalar tarafından kaçırılıp para meselesi sebebiyle öldürülür. Eşi Zeliha artık çocuklarıyla beraber yalnızdır. Ahmet, Ali, Fatma, Emin ve Mustafa adlarında 5 çocukları vardır. Mavruz köyünde otururlar, geçimleri topraktandır. Zeliha'nın kayınpederi bakkal Emindir. Hasan Zarifoğlu da eşinin kardeşidir akrabaları çoktur, ailesi geniştir.

Zeliha 28 yaşında dul kalmıştır. Dede Süleyman'ın karısı Oyalı Zarife bir gün Zeliha'ya gittiğinde ellerinin buz gibi olduğunu fark edip öldüğünü düşünmüştür. Bunun üzerine köyün lokman hekimi sayılan aynı zamanda Zarife'nin kayınpederi olan Bulamaç Osman'a koşup ondan yardım ister. Zeliha kendine gelmeye başladığı sırada, kadının yaşadığının melankoli olduğuna karar verirler.

Mehmet'in ölümünden 2 yıl sonra Zeliha, kapı komşuları olan Sarıalilerle ekip biçmeye ortak olmuştu. Tütün işiyle de uğraşmaya başladılar. Tütün işinin zahmetli yanını genelde Halil ve Naciye yapıyordu.

"Tütün işlerken Zeliha kırışmaya başlamıştı. Anaları tarlada ter içinde tütün işlerken, Ahmet dükkânda kalıyor, Fatma evdeki işleri şıpınişi kolayca yapıyor, Ali koyunlara gidiyor, Emin'le Mustafa da tarladaki armut ağacının dibinde akşama kadar oynuyordu."[88]

[88] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar,* Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.20.

Naciye'nin kocası Halil, Mehmet öldükten sonra Zeliha'nın adeta eli ayağı olmuştu.

Hasan Zarifoğlu, kardeşinin acısını içinde taşıyarak bir gün kahveleri dolaşıp belki birileri katili görmüştür, duymuştur diye dolaşmaya karar verir ve Biga'dan dönerken kahvelere sormaya başlar. Obalı Mustafa adlı birinden aylar önce Mavruz'da içkili bir Çerkez'in birini vurduğu haberini öğrenir ve harekete geçer. Köye döndüğünde yanına birkaç kişiyi de alarak iz sürmeye çıkar. Eşkıyalara rastlar ve onları öldürür.

Zarifoğulları'nın bakkalı Yorgo denilen bir tanıdıkları tarafından da mallarla destekleniyordu. Bu sayede de Agonya Vadisi'nin en tanınmış alışveriş yeri haline gelen yer Zarifoğulları'nın oluyordu. Köyün kızları her şeyi bu bakkaldan görüp öğreniyorlardı. Zeliha'nın elinden her iş gelirdi, örgüde de ustaydı.

Her yıl tütün zamanı geldiğinde köylüler arasında su kavgası çok oluyor, aralarında selam sabah kesiliyordu.

"*Ayın ilk günü su alan aşağı mahalle git gide zenginleşip, yukarıdakilerin elindeki tarlaları 'bir düdüğe' almaya başlayınca cıngar kopmuş, dibek alanında aşağı mahalleyle yukarı mahalle, kazma kürek, yumruk yürek birbirine girmiş, bu tarihi muharebeden sonra köyde kadın erkek, çoluk çombak bir ay boyunca yüzü gözü şiş gezmişti."*[89]

Kimin gücü yetiyorsa onun sözü geçiyor gibi gözükse de bu adaletsizliğe Halil son vererek kendince kanunlar, kurallar getirmişti. Çevresindekileri korkutan Halil adeta kurduğu bu yeni su düzeniyle köyün en zengini haline gelmişti. Zelihaların da tarlayı Halil işliyordu.

[89] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.33.

Oğlu Ali bir gün hayvanları otlatırken çakal sürüsüne denk gelir ve hayvanları korumak için koşayım derken düşer ve göğsünde sakladığı bıçak saplanır ve ölür. Ağlamaktan insan kılığı kalmayan Zeliha'nın oğlu Ali'yi babasının mezarının yanına gömerler. Zeliha'nın sararıp solması ve ayarca yataktan çıkmaması sonucu Halil şehre gidip bir doktora danışmak ister. Gönen üzerinde Bursa'ya doğru yola çıkıp o yörenin tek asabiye doktoru Niyazi Mustafa'ya durumu anlatır ve Zeliha için melankoli ilaçlarıyla köye geri döner.

"*Zeliha, ilacı içtiğinin kırk ikinci günü hem amelden hem melankoliden kurtulup anasından yeniden doğmuş gibi düzeldi. Köylüler nihayet Zeliha'yı Ali'nin ölümünden sonraki otuzuncu haftada, başında bir titremeyle sokakta tin tin yürürken görmüşlerdi."*[90]

Zeliha, Mehmet'le evlenmeden önce Karaköy'ünde yaşarken ondan hoşlanan Bekir, Mehmet ölünce tekrar umutlanmış ve bunun üzerine Zeliha'nın evine atlı bir bohça göndermişti. Zeliha tüfeğiyle gelen kişiyi yaralayarak ona niyetini belli etmek isteyen kişilere karşı cevabını vermişti.

Yorgo'dan gönderilen mallarla Ahmet dükkânı iyice yürütür olmuştu. Yani dükkânda işler iyiydi. Ahmet'in yıllarca dükkânı iyi bir şekilde götürmesi nedeniyle Zeliha çocuğundaki bu aklı onu İstanbul'a okutmaya yollamakla kullanmaya karar verdi. Ve Ahmet İstanbul'da okumak üzere yatılı okula yollandı. Ahmet köye geldiği yaz tatilinde köyün ihtiyaçlarını iyice görüp fark ettikten sonra adeta şifacı gibi olmuş, bu konuda Bulamaç Osman'ın pabucunu dama atmıştı. Her rahatsızlığı olan artık Ahmet'e danışıyor, o da bitkilerden oradan buradan ürettiği ilaçlarla köylülere şifa dağıtıyordu.

[90] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.44.

"Gelen hastalık diye geliyor, 'Bu çocuğun elinin değdiği her şey mübarek, her iş tılsımlı' diyerek ilaç bulamazsa dükkândan uğurludur deyip helva alıyor, ağrısına basacak yakı bulamazsa kademdir deyip mensucattan bir dokuma sarınıp geliyordu. O yaz dükkânın bastonu, şemsiyesi dahil neyi var neyi yoksa satılmıştı, bazıları duvardaki çamur sıvaları bile koparıp parça parça ceplerine koymuşlardı."[91]

Durum böyle olunca da Zarifoğulları'nın ekonomisi bayağı bir düzelmişti. Ahmet idadide derslere giderken aynı zamanda İstanbul'un o eğlenceli, meşkli hayatına da kendini kaptırmıştı. Fevziye adlı bir eğlence mekânında Nikogos Ağa'nın Eleni adlı kızına adeta kafayı takmıştı. Onu görebilmek için her gün bu mekâna geliyor, köşklerinin etrafında da gezip dolanıp duruyordu. Bu durum nasıl oluyorsa köye kadar da yayılmış, Ahmet'in derslerini boşlayarak bir Rum kızı peşinde koştuğu köylülerin ağzında yayılmıştı.

Ahmet'in ardından 2.oğlu Emin de büyüyor, at üzerinde silah atmayı öğreniyordu. Küçük oğlu Mustafa'yı da zanaat öğrensin diye terzinin yanına vermişti. Kirkor Usta'nın yanında işi öğrenen Mustafa çok iyi elbiseler dikiyordu.

Bir gün Mustafa'nın gözünde arpacık çıkar ve daha da mikrop kaparak büyür ve gözünü kör edecek dereceye ulaşır.

"*Kader neyimiz var neyimiz yoksa hepsini aldı, geriye hurda yığını kaldı, bizden yakaladığını öldürdü, kaçırdığını süründürdü, başkalarına fiske vurmazken Zarifoğulları'nın anasını ağlattı."*[92]

[91] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.55.
[92] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.64.

Bir gün Ahmet'in Beyazıt'taki idadisine Eleni'den onunla buluşmak istediğini haber eden bir mektup aldı. Ahmet buluşma yerinde Eleni'yi göremeyince Beylerbeyi'ndeki konaklarına koştu ve içeride bir cümbüşle karşılaştı. Konakta Nefi'den, Fuzuli'den gazeller okunuyordu. Böyle bir duruma düşen Ahmet, kendisine gelen notun okuldaki başkanları tarafından yapılan bir oyun olduğunu fark etti ve hızlıca okula doğru gitti. Talebe başkanına kemer ismi veriliyordu.

"... Kemer'in kapalıydı, kilitsiz kapıyı açıp içeri süzüldü, horlayarak uyuyan düşmanının boynuna meşin bir kolye gibi kaytanı dolayıp var gücüyle sıktı... Kemer'in ölüsü, haftalar sonra Bandırma rıhtımında karaya vurmuştu."[93]

O sıralarda da Edirne işgal edilmiş, buna karşı ayaklanan öğrenciler Bâbıâli'ye doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Kabine düşmüş, Mahmut Şevket Paşa sadrazam, Talat Paşa harbiye nazırı olmuş. O kargaşada Ahmet'in oda arkadaşı Sabri ölmüştü ve Ahmet bu duruma çok üzülmüştü.

Köyde işler kötüye gidiyor, sürülere çoban bulunamıyordu. En sonunda Halep kökenli bir Arap bulunarak sürüler ona emanet edilmişti. Zeliha'nın 30 kuzusu, 30 toklusu, 60 şişeği, 70 de koyunu vardı fakat Arap çoban 3 ay sonra dağdan indiğinde sürülerin yarısı yanında değildi. Çoban yalanla dolanla tekerlemeyle durumunu ifade etse de köylülerden dayak yemekten kurtulamaz ve köyden kaçar. Zeliha'nın koyunları mecalsiz kalınca peynirden kazandıkları para da kesilmiş oldu ve dükkândan gelen parayla geçinmek zorunda kaldı. Dönemin de zorlu şartları gereği kimse parayla alışveriş bile yapamıyor, alınanları yumurtala ödüyorlardı. Aynı zaman da

[93] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.71.

hükümet de Balkan Harbine hazırlık amacıyla seferberlik ilan etmişti. Memleketteki her erkek gibi köydekileri de almaya başladılar.

"*Bunda oğlan çok deyip iki de bir kapıma gelmeyin, oğlanların biri kör, birisi okuyor, sonuncusu da aha bu Emin oluyor, söyleyin padişahınıza, benim zürriyetime güvenip elalemin küffarına savaş açıp durmasın.''*[94]

Zeliha, Emin'i de askere yolladıktan sonra kövde tek Mustafa ile kalmıştı. Emin 3 gün sonra köye geri dönmüştü. Nerdeyse kimsenin geri dönmediği Balkan cephesinden Emin'in sağlam dönmesi köylüleri şaşırtmıştı. Daha sonra Demirci İsmail'in oğlu da kolu kopmuş bir şekilde geri dönünce Selânik'teki kumandanları Tahsin Paşa'nın etrafı Yunanlılarla çevrilince teslim olmak zorunda kaldığını anlattı. Yani ikisi de teslim olan 30 bin kişilik ordunun içindeydi ve geri kalan ve o köyden savaşa giden herkes ölmüştü. Emin dönünce tarladaki bütün işlerle ilgilenmeye başladı fakat Çanakkale Savaşı da başlayınca 17 yaşındaki Emin tekrar askere alındı. Askere alınanlar arasında Zeliha'nın küçük kardeşi Kazım da vardı ve şehit düşecekti. Kardeşim Çanakkale'de kaldı diye yıllarca ağlayan Zeliha yıllar sonra Mustafa'dan kendisini Çanakkale'ye götürmesini istemiş savaş yapılan ve askerimizin şehit düştüğü yerleri canlı olarak görüştü. Kazım'ın şehit düşmesinden günler sonra Karaköy'ünden bir kız ben Kazım'ın yavuklusuydum diye çıkagelir ve hamile olduğunu söyler ve doğurur. Bu durum Zeliha'nın kayınbiraderi Hasan'ın hoşuna gitmez yani kızı istemezler. Bu durum Hasan ve Zeliha arasında uzun bir küslüğe neden olur. Doğan bebeğe Mehmet adı verilir.

Savaşların olduğu o yıl köyde ekinleri kaldıracak adam bulmakta çok güçlük çekilir. Öyle ki köyde 5 sene düğün dahi olmamıştır. Köy tam takır kuru bakır kalmıştır.

---

[94] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.81.

İstanbul'da okuyan Ahmet de hala Eleni'nin peşindedir ve bir gün not yazarak kızın masasına bırakır. Buluşup görüşmeye başlarlar.

Köydeki bir diğer kardeşleri olan Fatma da büyümüş, kendisine sık sık görücü gelmekteydi. Fakat Fatma, Kuran okumaktan, namaz kılmaktan başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Köyde ulema diye anılıyordu.

O sıralarda Çanakkale Savaşı hala devam ediyor, Emin'in kumandanı Binbaşı Mahmut'un Arıburnu ve Seddülbahir'deki kahramanlıkları saraya kadar duyuluyordu. Hatta dönüşte Eminle birlikte Bâbıâliye sultanın huzuruna çıkacaklardı.

İstanbul'da da Ahmet ile Eleni görüşmeye devam ediyor, Eleni konaklarını gezdirerek kültürlerini Ahmet'e anlatmaya çalışıyordu. Sık sık Gülhane'ye yürüyüşe çıkıyorlar o sırada da 31 Mart olayları yaşanıyordu.

Fatma'yı Bursa'nın zengin eşraflarından Cizyedarzadeler istemeye gelmişlerdi. Bohçasıyla gelen verdikleri nedeniyle geri çevrilmeyeceğinden emindi fakat düşündüğü gibi olmadı.

"*Bu ailenin Devlet-i Ali karşında dahi bileği bükülmemiştir, değil baldırı çıplak bir Yörükten kız almak, nısfınneharı siler ve yeniden çizer gibi yerin yüzüne saraydan prenses çekmeyi biliriz, haddinizden büyük izdirama girdiniz, cami duvarına işediniz.''*[95]

Olay üzerinden belli bir süre geçtikten sonra Zarifoğullarının başına kötü olaylar geldi. Evleri, ambarlar, ahırları, hayvanları yakıldı. Cizyedarzadeler tarafından ateşe verildi. Zarifoğullarının yangını söndürmesine köylüler yardım etti, ellerinden geldikçe eşyaları ve hayvanları kurtarmaya çalıştılar. Bu yangın sebebiyle evsiz kalan Zeliha, Naciyelerin evinde kalacaktı.

[95] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.157.

"*Zeliha hiç yaza girmeden üst üste beş kış yaşamış gibi ihtiyarlamıştı."*[96]

Evden geriye kalan malzemelerle ve kalan evi yıkarak yerine yenisi yapılmaya başlandı. Evi Dede Süleyman ve Gezgin Osman yapacaklardı. Dede Süleyman'ın geçmişten kalma, Zeliha'ya karşı gizli bir aşkı vardı.

Zelihaların evlerinin yanmasından dört yüz kırk gün sonra Bursa'nın en büyük konağında yangın çıktığı haberi duyulur. Hem konak hem de içindeki 10 kişi yanarak ölmüşlerdi. Yangın, Zarifoğulları'nın yanan evi, ahırı şeklinde ateşe verilmişti. Zeliha'nın ilenmeleri yerini bulmuştu.

En sonunda Ahmet, korkarak da olsa Eleni'yi ailesiyle tanıştırmak için köye götürmeye karar verir. Vapurlar, at arabalarıyla günler sürecek zahmetli bir yolculuk olur. Köyde gavur gelin geliyor diye dedikodular yayılır fakat hiçbir çocuğu evlenmeyen ve torunları da olmayan Zeliha, Eleni'yi sever ve benimser. Eleni onlara sülâlerini anlatır ve onlardan da dinler. En sonunda da din değiştirmeye karar verir.

"*Eleni köyde, tamı tamına altmış iki gün kaldı. Her gün, gün doğmadan yataktan kalktı, baca ateşledi, ateşe çorba koydu, ahıra indi, inek sağdı, hayvanların bokunu attı, yatakları toplayıp yüklüğe kaldırdı... Dükkâna baktı, hayvanlarla ilgilendi, bahçeyle ilgilendi, yemekler yaptı..."*[97]

Köye geldiklerinin 4. Haftası Zeliha, oğlunu evlendirmeye karar verdi. Gırnatacılar, davulcular tutuldu, yemekler pişirildi, hazırlıklar yapıldı ve evlendiler. Düğünleri olduktan iki hafta sonra İstanbul'a dönerek Beylerbeyindeki konağa yerleştiler.

Günler sonra İsmail, Dede'nin dere kenarında ölüsünü buldu. Sebebini biliyordu ve Zeliha'ya olan aşkı diye tahmin ediyordu. Eşi oyalı Zarife de Dede Süleyman'ın evi yaparken bu kadar heyecanlı gidip gelmelerinden

[96] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.160.
[97] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.186.

gerçeği anlamış ve üzüntüsünden sinirinden kendine zarar vermişti. Daha sonrada kendini öldürdü.

Ahmet, İstanbul'da tıbbiye okumaya karar vermiş tramvayda gidip gelirken de Yakup Kadri adında Fecr-i Ati adlı bir cemiyete kuruculuk yapan biriyle tanışmıştı. Onunla karşılaştığı zaman güzel sohbetleri oluyordu. Eleni ve Ahmet bazı akşamlar hokkabazların, çengilerin çıktığı çadırlara eğlenceleri seyretmeye gidiyorlardı.

Yıllar geçiyor, imzalanan Mondros Mütarekesi'nin "Osmanlı toprağı gerektiğinde işgal edilebilir" maddesi Anadolu'yu ve köyleri zora sokuyordu. Anafartalar gazisi Kemal Paşa, halkı Yunan işgaline karşı hazırlıyordu. Bu durum, belirsizlik ve işgaller Zeliha'yı uyutamaz olmuştu. Kocasını çetelere kurban veren Zeliha, oğullarını da Yunan'a vermek istemiyordu. Yunanlılar her yere karargâh kurmaya başlamıştı ve bunlardan biri de Zarifoğulları'nın eviydi. Zeliha'nın evi üçüncüye yanıyor ve daha sonra da üçüncüye yeniden inşa ediliyordu.

"*Ev, yangın üstüne yangın geçse de yeniden tam tekmil olmuştu, gelgelelim elde dört çocuk varken, beşikte tek torun yoktu. Saatin dişlilerinden biri dört tur atana kadar ötekiler yarım tur ancak dönerdi burada da şimdi bir annenin yaşamı dört çocuktan, çok istediği halde tek torun almadan yavan biçimde sürüyordu."*[98]

Yenice'den gelen ve dükkanlarında çalışan Emine isminde tanınan zengin laz aileden bir kız vardı. Zeliha, kızın ailesi hakkında anlatılan zalimlikler sebebiyle Emin'e o kızla görüşmemesini tembihliyordu fakat kız hamileydi. Daha sonra da Zarifoğulları'nın pek de özenmediği sessiz sedasız bir düğün yapmışlardı. Düğünden sonra Emin gidince Emine de onu aramak için yollara düşmüş yollarda da çocuğunu düşürmüştü. Daha sonra

[98] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.233.

evliliklerinin üzerinden iki yıl da geçse çocukları olmamıştı. Ahmet zaten İstanbul'da eğitimine devam ediyordu yani çocuğu yoktu. Fatma da kendini ilim yoluna adadığı için evlenmeyi zaten hiç düşünmüyordu. Tek gözlü diye anılan Mustafa'nın ise böyle taraklarda hiç bezi yoktu. Zeliha'nın bu torunsuzluk durumu köydeki Kuran kursu hocası Hafız Ali de dillendirip Zeliha'ya laf söyleyip duruyordu.

Dükkanla ilgilenmeye devam eden Mustafa Gönen'e mal almaya gittiğinde orada sağır bir kıza âşık olur.

"*Değirmene bu kış bir orduya bakacak kadar ak kaldı, bunca zenginlik bir sevgiye yetmeyecek, çocukları büyütmeyecekse ne işe yarayacak, ben sağır kızı almaya gidiyorum, çocuklarım kör ya da sağır olacaksa da olsun, onlara bakacak ekinim de hünerim de var benim."*[99]

Gel zaman git zaman sağır gelinin de çocuğu olmamıştı. Köylüler onu öylesine benimsemişlerdi ki herkes işaret dilini öğrenmiş ve gündelik hayatlarında da işaret diliyle konuşur olmuşlardı. Kızın kendisi de etamin, kanaviçe, incik, boncuk, tel işlerine yoğunlaşmış sürekli bunları yapar olmuştu. Tüm köy artık adeta bu işle ilgileniyordu.

"*Karısının boyaya merak sarmasından Mustafa, dükkâna boya yığması için abisi Emin'den, bahçelerin otunu toplayıp getirmesi için Kırık Ali'den, dağların yaprağını yolması için Demirci İsmail'den yardım istiyor, sağır karısını ota ve boyaya boğarak hoş tutmaya uğraşıyordu."*[100]

[99] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.255.
[100] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.264.

Sağır gelin adeta kendini oyalamak için pek çok el işiyle ilgileniyordu. Köylülere öğretiyor, yaptıkları yayılıyordu.

"*Bir gün sağır gelin merdiven sahanlığında kalakalmış, yanağında yaşlarla ellerinden gözlerine fısıldamıştı: İnsan eksikliğini gidermeye çalışmamalı, eksiklik tanrısalsa, yerinde kalmalı. Genç bir ağaç gölgesine çekilmiş bıçak izi gibi ağlamıştı.*"[101]

Sağır gelin bütün köye kazak örmeyi, dikiş dikmeyi, çiçekli feraceler yapmayı, işlemeleri, oyaları, kanaviçe ve etaminleri, değişik yemekler yapmayı öğretmiş ve en sonunda öğretecek bir şeyi kalmayınca da kendini tekrar eve kapatmıştı ve bir gün kendini asmıştı.

"Bütün yaptıklarım, göğün karanlığına asılmış birer resimdi, kimse seyretmedi."[102]

Mustafa, eşinin ölümüne o kadar üzülmüştü ki artık köyde daha fazla kalamadı ve İstanbul'a abisinin yanına gitti. İstanbul'da uzun süre kalmış abisi onun psikolojik durumunun düzelmesi için elinden geleni yapmıştı.

"Memlekette savaşlar bitmiş, ihtilaller başlamıştı, Kemal Paşa idareyi ele almış, halkı Garp seviyesine çıkarmak için var gücüyle çalışıyordu."[103]

[101] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.265.
[102] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.268.
[103] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.273.

Zeliha'nın gelini Emine hamileydi ve Zeliha bu duruma çok seviniyor, bebek için hazırlıklar yapıyordu. Emin'in bebeğine Şerife adını verdiler. Fakat Emin İstanbul'a gidip Hatice adlı bir kız peşine düşecekti.

Aradan yıllar geçtikten sonra İstanbul'da yaşayan Ahmet bir gün kahvaltıdan sonra eline gazetesini aldığında "Çanakkale'de Deprem" başlığıyla karşılaştı. Bu haberi duyan Emin kahroldu. Eşini ve bebeğini köyde bırakıp kendisi İstanbul'da başka şeylerin peşine düştüğü için kendini suçladı ve hemen köye gitmek üzere yola koyuldu. Köye vardığında herkesin elinde kazma kürek olduğunu ve enkazları kazmaya çalıştığını gördü. Eşinin ve bebeğinin cenazesiyle karşılaştı.

"Depremle birlikte, derisindeki siyah benler gibi, ruhunda kara delikler açılan Zeliha, Şerife'yi kastederek, "Ailenin doğmuş tek çocuğuydu," deyip yerinden kalkmaya davrandıysa da yapamamış, çöküp kalmıştı."[104]

Mavruz'da 27 kişi ölmüştü. Depremin ardından salgın hastalıklar da başlamış gerek fakirlikten gerek umutsuzluk ve mutsuzluktan köylüler 8 kişiyi daha gömmüşlerdi.

"Zeliha Zarifoğlu, ünler boyu kimseyi görmedi, ezan sesi duymadı, kaç gün geçti öyle hiç çocuk ağlamadı, bir at kişneyip bir eşek anırmadı. "İnsanlar seyrekleştiler" dedi Zeliha ve devam etti: Mavruz ölüyor."[105]

Mustafa, depremdeki kayıplardan ve yengesiyle yeğeninin ölümünden duyduğu acı sebebiyle eve gidemiyor, değirmende yatıyordu. Mavruz'da bir gün çok şiddetli bir yağmur yağdı ve ortalığı adeta sel götürdü. Mustafa su basan

[104] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.297.
[105] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.300.

değirmenden kaçmaya çalışırken gelen ikinci dalgaya direnememiş boğularak can vermişti.

"Rahmetli sağır karısına kavuştu, ahrette sağlık sağırlık, ölülük körlük olmaz, sevdanın önünde engel kalmaz."[106]

Zeliha oğullarının her ölümünde daha da çöküyordu. Emin üzüntüsünden tekrar İstanbul'a dönünce oradaki Hatice ve bebeğini de kayınpederinin öldürdüğünü haber aldı. Çünkü kayınpederi, kızının evli bir adamla ilişkisini kesinlikle onaylamıyordu. Emin gözü dönmüş bir şekilde kayınpederinin Sarıyer'deki konağına gitti ve konakta önüne çıkan herkesi silahıyla vurarak öldürdü.

Haseki hastanesinde çalışan Doktor Ahmet, bir ramazan günü yorgun bir şekilde evine gitmeye çalışırken kan şekeri düşünce Sultanahmet taraflarında bir macuncudan macun alarak yemeye çalışır. O yıla da hükümet Fener Rum Patriğini mübadele ile Yunanistan'a geri gönderince halkın dini duygularında bir artma yaşanmış ve her olay hassasiyetle yapılır olmuştu. Ahmet'in dışarıda bir şeyler yediğini gören bir grup insan bu durumun da etkisiyle Ahmet'i gavurlukla suçlayıp hançer saplarlar ve Ahmet orada hayatını kaybeder.

Fatma bütün bu olanlardan sonra köyde daha fazla kalmak istemeyerek İstanbul'da açılan İmam Hatip okulunun ilk kız öğrencisi olmak üzere köyden ayrıldı.

"*Köyde herkes Fatma'yı büyük ilim sahibi oldu da Mavruz'a adım atmaya tenezzül etmiyor zannederken, o, okula başladığının beşinci ayında bir yandan öksürüp, bir yandan terlerken, bir yandan da kıpkırmızı tükürüyordu; ic*

[106] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.303.

hastalıktan iyice erimiş, sade ciğerlerini değil, kendini kollamamaktan kemiğini bile vereme sardırmıştı."[107]

Hayatı zorluklarla ve kayıplarla geçen Zeliha'nın her şeyin sonunda üç oğlu ölmüş, öteki çocuklardan da birisi dağda biri okulda kalmıştı. Yani Fatma'yı okulda iyi zannediyordu. Torunu olmamış, olanları da kaybetmişti, Kocası Mehmet, küçük oğlu Ali, kardeşi Kazım, oğulları Ahmet, Mustafa hep ölmüştü. Onun en çok istediği şey çocuktu yani soylarının devam etmesi. Değişik duygular ve psikoloji içindeki Zeliha bu niyetlerle ve soyunu devam ettirecek kimse kalmadığından dolayı bir gece vakti ormana gider ve hamile kalır. Karnı büyüdükçe de yaşlı olduğu için git gide yerinden kalkamaz bir hale gelir. Bir gün oturmuş bu haline ağlayıp ağlayıp türkü söylerken doğumu başlar ve Zeliha ölür. Emin çıkagelir ve annesini o halde görür.

"Dağlar öğretti bana, ölüm yok olmak değil, başkasına sofra kurmaktır. Ölümler tamamlanmış, düzen sağlanmış, bir çeyrek asır daha ölecek kimse kalmamıştı. Emin'in içinde 'Soyunu yaşatmak mutlaktır' diyen, ailenin en eski kuşaklarından beri süren, Zarifoğulların saçları kadar düz bir felsefe vardı."[108]

3.1.3. Yarım Adamın Aşkları

Selim Bey, elli altı yaşlarında İstanbul'da bir üniversitede halen yardımcı doçent olan kendini yarım diye tanımlayan bir adamdır. Bir proje için saha çalışmasını gerçekleştirirlerken proje asistanlarından yani öğrencilerinden Nehir, bu hocanın ilgisini çeker. Nehir de meşrebi gereği kendisinden yaşça büyük olan hocasına farklı davranır ve onu etkiler. Çalışmadan sonra Nehir arkadaşı Hasan ile bir şeyler içmek amacıyla Cumhuriyet Meyhanesi'ne giderler. Gece geç vakit olup mekândan

[107] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.312.
[108] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.319.

çıktıklarında sarhoş bir şekilde pakta yığılıp kalırlar. Birliktelerken tinerci çocuklar onları basar ve bıçakla Hasan'ı öldürürler.

"Nehir için Hasan ne ilk ne de sondu, Hasan gibi nice erkeği Cumhuriyet Meyhanesinde sulamış, bir iki beraberlikten sonra her birini Beyoğlu dehlizlerinde sırtüstü bırakmıştı. Ardından sanki tatmadığı bir tat bıraktığında göğsüne bıçak saplanıyor, kafasına mıhladığı adamın kuyusundan tırmanıp çıkamıyordu. Onun için erkekleri lezzet haline getirmek görevdi, yoksa kendine güveni söner, anında yok olur giderdi..."[109]

Ertesi gün Selim Bey kendini, kendinden 30 yaş küçük bir kızı beklerken bulur.

"Ruhunda bir düşkünlük vardı ve o düşkünlük onu her şeye acıktırmıştı."[110]

Selim Bey derste olduğu bir gün arka sıralarda Nehir'i görür. Hisleri alt üst olur. Daha sonraki günlerde Nehir, hocasını evine davet eder ve o günden sonra daha da yakınlaşırlar. Selim Bey daha da sevinçli bir şekilde okula gidip gelmeye başlamıştır.

"Sonrası Selim'in, bir yapışkanlıkla Nehir'in peşine düştüğü günlerle geçti. İnsan eksikliğini anladığı anda her yönden tam, her sebepten azman olanların eteğine kene gibi yapışıyordu. Eksiklik dünyanın altında kalmak gibi korku veriyordu."[111]

[109] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları*, Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.9.
[110] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.10.
[111] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.33.

Üniversite'nin dekanı bir gün Selim Bey'i odasına çağırır ve ondan birkaç derse daha girmesini rica eder. Selim Bey, yirmi yıldır tek bir kademe bile ilerleyemese de bu teklifi sevinç içinde kabul eder. Aynı zamanda da Nehir'le görüşmeye devam ediyorlar sık sık beraber zaman geçirip birbirlerinde kalıyorlardır. Nehir onu adeta kullanıyordu ama Selim Bey bu durumundan memnundu. Birilerinin onunla ilgilenmesi, ilgilenen kişiye hizmet etmesi onu mutlu ediyordu fakat bir gün Nehir patlar;

"Sen kokusuz iğrenç kuduz, boşluksun, boşsun uyuz."[112]

Evet, Selim Bey'in kokusu yoktu. Kimseye karşı hiçbir şey kokmuyordu ve Nehir de bu durumu fark etmişti. Bu durum Selim'i üzer fakat Nehir'den de vazgeçemez. Derslerde sürekli kafasında Nehir'i kurup durur. Derslere kendini veremiyor, öğrenciler soru sorduğunda cevap veremiyor hatta kekeleyerek konuşuyordu. Aklı tamamen dağılmıştı.

"Sahnede sanki yavaş yavaş ilerleyen bir ölüm vardı. Ses düşse de iskelet sağlamdı, ölüm başlamış, tamamlanamamıştı... Kokusu yoktu, sesi de kayboldu."[113]

Durumu böyle devam edince dekandan tekrar bir yazı gelir ve bu sefer bütün derslerden alınır, kütüphanede memur olarak görevlendirilir. Bu duruma nedense Selim Bey itiraz etmez. Artık kütüphanede kitap girdi çıktılarıyla ilgilenecektir.

"... Sosyal hayatı olmayanlar, var olmak için insana uzaktan faydalı olmalıydılar..."[114]

---

[112] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.39.
[113] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.41.
[114] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.43.

"Çalışanlar yemeğe çıkınca kitaplarla konuşuyordu...Gitgide cümlelerin başından özneyi silmiş, bir kitap gibi geniş zamanda konuşur olmuştu, gece kütüphanede kaldığı zamanlar evcil bir hayvan gibi koltukta değil, parşömen, karton ve tutkal kokulu vahşi bir cilt gibi raflarda yatıyordu. Onun yaşadığı hayat değildi, cilt cilt roman, tek tek şiir, sayfa sayfa felsefeydi."[115]

Selim Bey'in bir de boşandığı eşinden olan ve kendisinde kalan Zeynep adında küçük bir kızı vardır. Selim Bey kızının okuluyla da ilgilenmiyordur.

Bu olaylardan günler sonra Nehir ilk defa Selim Bey'in yanına uğrar ve akşam bir konser için sözleşirler. Nehir ona eşya muamelesi yapıyordu fakat Selim yine bu duruma ses çıkartmıyordur.

"Eski defterleri bir manevrayla kapatma konusunda usta sayılırdı, ne de olsa onda kinsizlik hastalığı vardı."[116]

Selim Bey fırsat buldukça kitap da okuyordu. Hatta *Genç Werther'in Acıları*ndan o kadar etkilenmişti ki kendisi de Genç Selim'in Acıları diye bir şiir yazmıştı.

"Goethe'nin yazdıklarıyla Selim'in yaşadıkları birebir uyuşuyordu. Onun Nehir'e olan aşkı, Alman şairin Ulrike von Levetzow'a olan sevdasından farksızdı. Tek fark, Goethe yazdıklarıyla toplumun tepelerinde dolaşmış, Selim'se, içindeki dehlizlerden çıkamamıştı."[117]

---

[115] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.43.
[116] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.50.
[117] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.53.

Selim Bey bir gün kütüphaneye dergi alınmasını söylemek için dekanın odasına girer ve dekan ona küfür eder. O küfür Selim Bey'in neredeyse hayatını değiştirdi, kendi de çevresine küfürler etmeye başlar. Bundan sonraki hayatındaki ufak tefek başarılarının nedeni olarak da küfürü işaret gösterir.

Bir gün okula polisler gelir ve Nehir'i cinayet soruşturması sebebiyle alırlar. Parkta ölü bulunan o gece birlikte olduğu arkadaşı Hasan'la ilgilidir. Nehir'in annesi kızından günlerce haber alamayınca Mersin'den kalkıp gelir ve Selim Bey'le karşılaşırlar. Annesi Selim Bey'e eskiden de herkesin Nehir'e âşık olduğu, Nehir'in erkekleri peşinden koşturmayı ve süründürmeyi sevdiğini söyler. Selim Bey de içinde bulunduğu bu durumdan memnun olduğunu belirtir.

"Selim Bey nasıl bir çıkmazın içinde kaldığını yeni anlamıştı. Sevgi yanılsamasıyla erkekleri köleleştiren biriydi Nehir. Buna rağmen yine de bir çözüm vardı, erkek köleleşmek, kadın köleleştirmek isterse, tek taraflı aşk, beraberlik için kambur bir çözüme imkân verebilirdi."[118]

Annesi Selim Bey'e Nehir'e göre yaşlı olduğunu da vurgular. Nehir birkaç gün sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılır.

"Savcı, Nehir'in, o gece Cumhuriyet Meyhanesinde görüldüğünü, oradan maktulle birlikte çıktığını, hal ve hareketlerinden ikisinin sevgili olduklarının anlaşıldığını, cinayetten sonra Nehir'in suçlu psikolojisine uygun bir biçimde cinayeti polise haber vermediğini, dolayısıyla cinayeti irinci derecede zanlısı olduğunu iddia ediyordu."[119]

[118] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.57.
[119] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.58.

Fakat bütün bunlara rağmen mahkeme Nehir'in suçlu olabileceğine inanmaz. Çünkü Nehir'de hemen hemen her şeyi halleden bir karakter ve şans bulunur. İşin içinde erkekler varsa Nehir'in halledemeyeceği bir mesele yoktur çünkü.

Selim Bey, Nehir'le birlikte olmaya başladığından beri masrafları da çokça artmıştı. Zaten eski eşine para yolluyordu ve kızının kolej parası vardı. Bir de unlara ekstra Nehir'e yaptığı harcamalar, dışarıda yeme içmeler eklenmişti. Bu yüzden Selim Bey, Zekeriya adlı arkadaşının kliniğinde çalışmaya başladı.

Selim Bey, okulda Nehir'i günlerce göremeyince evine gider ve Nehir'in kedisi öldüğü için onun günlerdir üzüntüden yataktan çıkmadığını görür. Onun toparlanmasına, kedinin gömülmesine ve Nehir'in bu ruh halinden çıkmasına yardım eder.

"*Ben kokusuz olduğum kadar güvensizim de. Yani bile isteye iyi değil, mecburen sevecenim. Beni ikiye böl, bir yanımı sil, sildiğine aşık olur, silmediğinden nefret edersin."*[120]

Günler sonra yine Nehir'e bir şeyler olur ve sende bir şeyler eksik tarzı bahanelerle Selim'i yanından kovar. Bu durum Selim'in ruhunda yine derin yaralar açacaktır. Selim Bey'deki değişmeleri her zaman fakülte çaycısı Yunus Efendi fark ederdi. Ona kendi hayat tecrübeleriyle de sürekli nasihatler vermeye çalışırdı. Selim Bey pek dinlemiyor gibi gözükse de aslında hepsini içinden düşünüyordu. Nehir'in yokluğu Selim'i daha da yaşlandırmıştı ve onun yokluğuna da alışması gerekiyordu.

"Yaşlı biri diyordu kendi kendine ayrılınca kolay yok sayılıyor. Hele hem yaşlı hem aşık olursa insan üstüne hastalık gibi yapışan bir yalnızlığa çekiliyor, kimsenin haberi olmadan ölüyordu; onların bir ayağı kıyıdaysa, bir ayağı kuyudaydı. Aşk yaşlıya fazlaydı! Birden kendi sonunu düşündü, kimsesi yoktu, bir iki akrabası onunla

[120] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.62.

ya ilgilenir ya ilgilenmezdi. Kızı da küçüktü, bir hastaya bakmak o yaştaki çocuğa ağır gelirdi... Kendimi öldürecek bir kuvvetim olmalıydı diye düşündü. *Haklıydı, yaşarken yaşamı olmayanların, ölürken de gürültüsü olmamalıydı."*[121]

Selim Bey her gün tek başına restoranlarda yemek yiyordu. Bir gün garsona seslenip de çağıramaması, sesini duyuramaması üzere oraya kendi gibi sık gelen bir kadının dikkati çekmişti. Kadının adı Sumruydu ve o günden sonra arkadaş olmuşlardı. Günler ilerledikçe arkadaşlıkları da boyut değiştirdi ve Selim bu sefer de Sumru'nun evinden çıkmaz olmuştu.

"Şimdiye dek neden dayanmıştı, neden yanında kırık bir kaya gibi yatan, yüreğini karşı kefede bir bıçakla dengede tutan Nehir gibi kadınları sevmiş, Sumru gibilerle de kendi kendini tedaviye yeltenmişti? Bir kadına sahip olmak, doğrudan yalandan bir simit parası kazanmak yeter de artardı ona; bu yaşta çünkü av avlanmış, tav tavlanmış, yaşam yokuş aşağı kaymaya başlamıştı."[122]

Sumru, Selim'e iyi gelmişti adeta gençleşmiş gibiydi. Bu durum da ona bir cesaret vermişti ve tekrar dekanın yanına çıkarak kendisine derslerinin geri verilmesini söylemişti. Dekanın da daha önceden yaptığı bir yolsuzluğu öğrendiği için açığa çıkmaması için dekan, Selim Bey'in teklifini kabul etti.

"Yarım asrı geçen sürede kimse tarafından adam yerine konmamıştı. İnsanlar ona sıfır adam olarak baktıkça, var olmak için insanların eteğine yapışmıştı. Şimdi ilk defa, bu dünyada kendi gibi oluyor, kendinin olanı da yarım tutuyordu. Geri kalanları ise boşluğa bırakıyordu."[123]

[121] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.69.
[122] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.75.
[123] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.81.

Bu süre zarfında Nehir, Selim Bey'in derslerine hiç katılmıyordu. Ortalıkta adeta yok gibiydi. Selim de Sumru'yla çok mutluydu ama bütün parasını Sumru için harcıyordu ve iyice parasız kalmıştı. Bankadan kredi çekip onu da ödeyemeyince iyice borç batağına battı. Bankaya borçlarını ödeyemeyince köye gidip dedesinden kalma koruyu sattı. Eline para geçince de tekrar Sumru için harcamaya başlamıştı. Sumru'nun onun parasına muhtaçmış rolleri Selim'i mutlu ediyordu. Çünkü daha önce kimseye lazım olmamıştı. Fakat Sumru son zamanlarda onunla ilgilenmiyor hatta eve dahi gelmiyordu. Selim, Sumru'nun evindeydi ama o yoktu. Her gün onu beklerken uyuyakalıyordu. Bir gün geç geldiği için Sumru'ya hesap sorarken ondan bana karışamazsın tarzında bir azar işitince üzüldü ve kendi evine döndü. *"Onu doğru değil, kötü laf üzerdi."*[124] Günler sonra Selim, Sumru'ya mesaj atmaya karar verdi;

"Her gün kimsesiz bir günse ve hayatımda yaprak bile kımıldamıyorsa, yalnızlık gibi mesela..." "Unutulmak yanında umursanmamak da sürüyor ve pay edene pay kalmaması devam ediyorsa dünyada, pay alanların payına da acı düşecektir. Ve ben ölmedikçe, bu nedenle ama yavaş yavaş öldükçe, senden ayrı durarak bir acıya dönüşüyorum, parça parça olup acınacak kıvama doğru dövülüyorum, yeryüzünün her sokağında bir müzik çalıyor; dünya ölenlerden habersiz, gidiyorum."[125]

Selim odasından 3 gün hiç çıkmamıştı. Evde çalışan kadın bir şekilde Nehir'in telefonunu bulup ona ulaşmıştı;

"Kendini mi kilitledi, hiç şaşırmadım, eskiden beri içi dışı çürümüş, her yeri pörsümüş bir delidir, bırak onu ölsün, onun için en hayırlısı odur."[126]

[124] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.91.
[125] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.91.
[126] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.92.

Selim günler sonra dinç ve yenilenmiş bir şekilde uyandı ve güzelce giyinip dışarı çıktı. Sumru'nun evine gitmeye karar verdi. Gittiğinde kapıyı açan olmadı ama içeriden de sesler geliyordu. Bunun üzerine kapısının önünde saatlerce bekledi ama sonunda içeriden bir erkek sesi duydu. O şaşkınlıkla camı kırdı onları görünce de elleri kan içinde aracına geri döndü. Selim bu son hayal kırıklığından sonra artık iyice kendini, her şeyi boşlamıştı. Çalıştığı yerden fakülteden de izin aldı iyice berduş gibi takılmaya başladı. Sigarayı ve alkolü arttırmıştı, tüm parasını bunlara verdiği için de kızının parasını da ihmal etmeye başlamıştı.

Sumru'da ayrılışının 4. ayında zihninde intihar düşünceleriyle artık dışarı çıkma kararı aldı ve Beyoğlu'nda eskiden sık sık gittiği mekanlardan birine girdi. Eski öğrencilerinden Nur adlı bir kız onu görünce yanına gidip konuşmaya başlayınca yeni bir ilişki de o gün başlamış oldu. O günden sonra Selim, kendinden yaş çok küçük olan ama kendisi için sorun olmayan Nur ile birlikte olmaya başladı. Hatta ona evlenme teklifi bile etti ama geri çevrildi. Sumru'nun kasvetli ve içinde duygu barındırmayan ilişkisinden sonra ona Nur ile yaşam kolay gelmişti. Nurla psikolojik tedavilere, grup çalışmalarına dahi gidiyorlardı. Bir ara Selim yine kendi içine ve evine kapandı. Kaybolan özgüvenini Nur da geri getirememişti.

"İçinde gidip gelen duygularla bir öğle vakti, bir yıldır silah gibi susan kadını Nehir'i aradı. Ağır ağır konuştu, her zamanki galibiyetinin üzerine bir yenisini daha ekliyordu şimdi o; bir tafrayla Selim'le buluşmayı kabul etmiş, randevuyu Hasan'ı öldürdüğü parkta vermişti."[127]

Buluştuklarında Nehir onunla her zamanki gibi umursamaz ve dalga geçer gibi bir edayla konuştu. Selim'i istemediğini, ondan sıkıldığını hatta tiksindiğini tekrar yinelemişti. Bu görüşmenin ardından onun her istediğini yerine getiren Nur'un evine gitti tekrar.

[127] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.107.

"Ben hainim" dedi Nur'a, kadında yarattığım alaca bir üzüntüden görece bir özgüven çıkarıyorum. Sana çektirdiklerim, bebekken anneme yaptıklarıma benziyor. Herhalde sende annemi arıyorum. Söylendikçe söylenmiş, söyledikleri eski günlerden dolanıp bir türlü bitmemişti."[128]

"Selim, dişi bir baskıdan kurtulduğunu hissetmişti. İnsanların arasında bu zaman, "kusura bakmayın" de gibi yaşamış ve Tanrı, yirmi bin dört yüz kırk gün boyunca, ona karşı haksızlığını geri almamıştı. Şimdi dekan gibi küfrederek ezenlerden, Nehir gibi iterek, Sumru gibi aldatarak gerenlerden, Nur gibi borçlu bırakarak sömürenlerden kurtulmuş, etrafında sessizliğin olduğu bir boşluk oluşturmuştu. İnsanı olmayan bir dünyaya doğru yıkıldı, çöldü burası, zaman akmıyor, her şey ürünü olmayan tarla gibi, kimsenin kullanımında olmayan bir boşlukta yüzüyordu."[129]

Nur da Selim'i aldatmıştı. Kendi yaşlarında Türker adlı bir psikoloji bölümü asistanıyla görüşüyordu. Nur'un gözünde Selim birden sönünce hiç de çekinmeden Selim'i arayıp başka birini sevdiğini söyleyivermişti.

"Selim'in umudu tükenmişti. Nehir "kokmuyorsun" demiş, Sumru sevmemiş, Nur başkasını bulduğu anda uçup gitmişti."[130]

Selim'in aklından yine kendini öldürmek geçti fakat gerçekleştiremedi.

---

[128] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.111.
[129] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.113.
[130] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.117.

"Dayanamadı, ölemeyecekti, ölümden sonra karşılaşacakları çünkü, ölmeden öncekilere rahmet okutabilirdi... Acaba canlılıkla ölüm arasında bir noktada durup ara, yaşamın seslerinden ve ölümün sessizliğinden kurtulabilir miydi?"[131]

Kendini dinledi, geçmişini, anılarını, çocukluğunu, ailesini hatırladı. Düşündü, düşündü... Yenilenmeye karar verdi. Yine evden çıkmıyordu. Kendini inceledi, eksikliklerini düşündü, aradı, buldu, düşündü...

"*Bir huzura ermiş, içinde eksikliği, bedeninde de gerçekleştirmişti. Başını düzlerinin arasına sokup tor top oldu, bilinmedik, çoktan yitip gitmiş bir dilde mısralar okuyordu, yetersizin dünyada bir etki yaratmayan burukluğu, yarım adamın var olma oyunuyla gitmiş, yetersiz kayboluş yarım varoluşta yer değiştirmişti. Yalpalayarak gidiyor, mutfaktan tuvalete yürürken sendeliyordu. Sevinçliydi, çünkü eksikti, çünkü eksik olmak yaşamak oluyordu, eksikliğini kabul etmiş, korkusunu bitirmişti."*[132]

3.1.4. Elli Yıl Sonra Kül

Kestane Kıranında Kadınlar romanının devamı olan *Elli Yıl Son Kül* yine Zarifoğullarının hikayesini anlatmaktadır. Bu sefer 50 yıl sonraki Mavruz anlatılmaktadır.

Emin Zarifoğlu'nun Fatma ve Hatice adında iki kızı, Yahya adında da damadı vardır. Hatice aslında annesi Zeliha'nın doğururken öldüğü kardeşiydi fakat yaş farkından ve anaları da öldüğü için Emin, Hatice'yi de çocuğu bellemişti. Ailenin son kızı Fatma, Kallemci Nuri ile evliydi. Nuri gibi yine kimden olduğu bilinmeyen bir çocuğu daha vardı Ayşe'nin, Macar Ahmet. 1918'lerde Nuri asker olarak Yemen'e

[131] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.118.
[132] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.122.

gönderilmişti. O askerdeyken büyük oğlu Mehmet Emin dünyaya gelmiş ve Yenice'de ilk mektebine verilmişti. Dul kalan Cemile, Hatice'yi doğururken ölen Zeliha'nın kardeşiydi. Emin Bey de kendine eş değil fakat çocuklarına ana aradığı için en uygun kişi Cemile'ydi. Tütünler olup da festival, panayır zamanı geldiğinde Yahya, Hatice'yi görmüş ve evlenmek istemişti fakat Zarifoğullarından da kız almanın zorluğunu biliyordu. Hatice kaçınca yıllar sonra durumlar da düzelmiş, Yahya'ya dükkân açılarak iş sahibi olması sağlanmıştı fakat Yahya ömrü boyunca pek çok işte çalışıp hiçbirine tutunamayacaktı. Bu arada Mehmet Emin de Biga'da ortaokulu bitirip Balıkesir'de liseye başlamıştı. Yahya askere gitmiş gelmiş dönüşte işi olmadığı için İstanbul'a gitme kararı almıştı. Oraların yabancısı olduğu için bindiği trenden Bakırköy'de inmesi gerekirken Yeşilköy'de inmiş ve hayatı da böylece değişmişti.

Yahya, Madam Akabi isminde tek başına yaşayan Ermeni bir kadının evini kiralamıştı. Günler, aylar geçtikçe kadının kendisine olan ilgisini anlayacak ve durumdan kendi de parasız olduğu için yararlanmaya çalışacaktı. Yahya, senede bir kere de Mavruz'a gidip geliyordu. Bu son gelişinden Zeliha isminde bir kızı olmuş fakat 3 yaşından önce kızını göremediği için de çocuğu babasına alışamamıştı.

Mehmet Emin liseyi bitirdikten sonra Ankara'da Ziraat Mektebi'ne yazılmıştı. Dil Tarih'in kütüphanesinde her gün çalışan, başarılı bir öğrenciydi. Kendi gibi her gün kütüphanede bir şeyler okuyan, çalışan Zuhal isminde bir kıza âşık olunca tüm hayatı alt üst olur.

Daha sonra muhabbet açarak tanışmışlar, konuşmuşlardı. Tarih ve Ziraat üzerine seviyeli bir sohbetleri vardı.

"Mehmet Emin'e bir şey olmuş, yemeden içmeden kesilmiş, iki hafta içinde küçücük kalmıştı; aşk kamburunu çıkarmış, aşığını neredeyse beş santim kısaltmıştı."[133]

[133] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.70.

Yahya da bu arada kumara iyice alışmıştı ve sürekli para kaybediyordu. Köyden kaçmaya çalıştığı bir gün abisini ziyaret etmeye karar verdi. Okulda bulamayınca yurda gitti ve Mehmet Emin'in o düşkün halini görüp kara sevdaya tutulduğunu anladı.

"Yahya, gözyaşı gibi ılık yağmurlar yağan bir sabah abisini yüklenip doktora götürdü, ağzında kalabalık laflar ve yüzünde bir bilmişlik olan doktor, uzun uzadıya uğraştıktan sonra, birbirine bitişik küçük gözlerle karşısındakini hapsedercesine bakarak, "Bu melankolidir" dedi.[134]

Mehmet Emin'in durumu içtiği onca ilaca rağmen kötüye gidiyordu. İyice zayıflamış ve yataklara düşmüştü. Zuhâl'in evini numarasını da öğrenmişti fakat ondan haber alamıyordu. Daha sonra büyükelçi olan babasıyla yurt dışına yerleştiğinin haberini alacaktı. Daha sonra da telefonla Roma'daki Zuhâl'e ulaşıp ondan haber alınca biraz düzelir gibi oldu ve tekrar derslerine çalışmaya başladı.

İstanbul'a sık sık gidip gelmeye başlayan Yahya da Madam Akabiyle karı koca hayatı yaşamaya başlamıştı, çünkü kumarda kaybettiklerini ancak bu şekilde geri alabilirdi. Madam, mirasını Yahya'ya bırakabilmek için onu evlat edinmişti. Aralarında çok yaş farkı olduğu için evlenmiyordu.

Mehmet Emin, parasızlıkla, karşılıksız aşkla, melankolisiyle, depresyon haplarıyla birlikte sonunda okulunu bitirmiş Bursa Ziraat Mektebine de tayini çıkmıştı. Mehmet Emin Bursa'da herkesin toprağıyla, meyvesiyle, sebzesiyle ilgilemişti fakat insanlarla sosyal ilişkiler kurmuyordu. Kadınlarla da ilişki kurmuyordu kendi kabuğunda yaşıyordu. Yahya, abisini ziyaret ettiği günlerden bir gün baldızıyla evlenmesinin doğru olacağını belirtti ve istediği gibi de oldu.

1953 Mart'ında bir gün Çanakkale'de deprem oldu ve Mavruz bu durumdan çok etkilendi. Günlerce çadırda kaldılar ama Yahya İstanbul'da orda burda kumarda

[134] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.72.

paralarını kaybetmeye, herkese borçlanmaya, kötü pis işlere girmeye devam ediyordu. Peşine bir sürü adam takıyordu. Köye son geldiğinde Yahya, insanlara biraz düzelmiş gibi geliyordu.

"Yahya'nın dönüşü bir başka olmuştu. Dağdan odun indiriyor, tarlaya gidiyor, bahçe çapalıyor, değirmene iniyor, çaydan sazan tutuyor, sulak yerde kümeye gidip ördek avlıyor, karısının çocukların etrafında dönüyordu. Açıkta duran paralara bile dokunmuyor, kumarın, içkinin yanından geçmiyordu."[135]

Yahya İstanbul'dan Madam Akabi'den telgraf gelene kadar böyle yaşayıp gidiyordu. Onun çağrısıyla tekrar İstanbul'a geri döndü.

Mehmet Emin yıllar sonra Bursa'dan İstanbul'a tayin olmuştu ve araştırma yapması için Amerika'ya yollanmıştı. Orada Türk elçiliğinin yaptığı bir toplantıda da ilk aşkı Zuhâl'le karşılaşmıştı. Zuhâl'in yanında eşi de vardı.

"*Mehmet Emin'de eskiye düşkünlük vardı; ilk aşkı Zuhâl'e, ilk arabası Chevrolet'ye, çocukluğunun geçtiği Yenice'ye ve peşinden yürüdüğü tarih öncesi İskender'e karşı bir aşk."*[136]

O gece Zuhal arabaya bindiği için o araba Mehmet Emin için kutsallaşmış ve onu bin bir zorluklarla Türkiye'ye getirmeyi başarmıştı.

"*Mehmet Emin'in arabaya tutkusu Zuhâl'in ona bir kere de olsa binmiş olmasından kaynaklanıyordu. O yüzden de o eskisin istemiyor, "Yanımda ölümüme kadar dursun," diyordu. Yarım asır boyunca yeni kalmış yeryüzünün bu tek arabası*

[135] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.107.
[136] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.117.

kaportasında en ufak çizik olmadan bir duvara asılı olarak sahibinden uzun yaşamış, oğlu Bilge onu babasından sonra mezatçıya satana kadar yirmi bahar daha hayatta kalmıştı. Nasıl etlerin içinde kemiklerin olduğunu biliyorsak, oğlu da arabanın, gerçekte babasının aşkı olduğunu biliyor, kendine ait bir anıymış gibi taşıyordu. Babalarının aşklarını kızlar açar, oğulları saklardı."[137]

Hatice üçüncü çocuğu, iki kızın üstüne gelen Mahir'i zar zor doğurmuştu.

"Dokuz köyün körü Yenice'ye nihayet bir ortaokul açılmıştı, Yıldız adında cevval bir müdür köy köy dolaşıp kızları okula yazdırıyordu."[138]

Öğretmen, Hatice'yi ikna etmiş ve Ayşe de okula yazılmıştı. Acem kadınının yanında kalan Ayşe'nin aklına bu kadın aşk meşk hikayeleri anlata anlata kızın aklına böyle şeyler sokmuştu. Daha sonra bir askerle bakıştığı, konuştuğu öğrenilmiş ve Hatice tarafından Ayşe okuldan alınmıştı. Ayşe, teyzesinin yanına İstanbul'a gönderilmişti ve yeni doğmuş kuzeni Emine'ye bakmaya başladı.

"Evin öteki kızı Zeliha büyümüş, en küçük olan Mahir'se bebeklikten yeni çıkmıştı. İki çocuğa birden bakmak Hatice için zor oluyor, tarla işleriyle, dağdan odun indirmek, çift sürmek, ağaç budamak, evin akan kokan yerlerini tamir ettirmek gibi erkek işleri onu yordukça yoruyor, son mecaliyle hayatın içinde sarsılarak yol alıyordu."[139]

Evi derleyip toplayan Hatice böyle yaşamaya devam ederken Yahya yine İstanbul'dan dönmüş yine kumar borçlarına batmıştı. Borçlu olduklarından Uzun

[137] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.118.
[138] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.120.
[139] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.125.

Hasan adlı biri bu borcu kendince kapamak adına bir gün Hatice'nin evine geldi ve tek besin kaynakları olan ineklerini çaldı. Bunu anlayan Hatice çok öfkelenerek Yahya'yı yaralamıştı. Kadının yaşadıklarından artık sabrı kalmamıştı.

"O zaman yaşamda kalacaksam eğer, doğru dürüst kalayım, artık bir kocayı sevmek bana zor geliyor, sanki öldürmek onu sadece kolay değil, aynı zamanda en doğru şey galiba, diyerek aşağı inmiş, iyice kurumuş çınar dalından yapma nacak sapını alıp olanca şiddetiyle Yahya'nın başına indirmişti."[140]

Hatice, Zeliha için Mavruz'un ipsiz sapsızlarına kalmasın diye damadına danışarak Zeliha'yı Manisa Kız Enstitüsü'ne yatılı yolladılar. Zeliha'yı orada herkes çok beğeniyordu. Öyle ki Türkçe öğretmeni Zeki Bey de Zeliha'ya tutulanlar arasındaydı. Bir sömestr tatilinde dayanamayıp Zeliha'yı görmek için köye gitti. Hatice durumu anladığından sinirlendi ve görüşmelerine izin vermedi. Fakat daha sonra hocanın aşkından hastalanması Hatice'yi biraz yumuşattı.

"*Adamın aşk uğruna sürünmesi, bu yüzden ölüm durumuna gelmesi Hatice'yi insafa ettirmişti. Zeliha'nın onun yanına girip çıkmasına izin veriyordu; kendisinin Yahya'yla tamamlanmamış aşkını böylece için için kızı üzerinden tamamlıyordu."*[141]

Daha sonraları Zeliha'nın da Zeki Bey'e karşı boş olmadığı anlaşılacaktı.

Hatice'nin küçük oğlu Mahir de büyüyordu. Yaşıtlarından biraz farklıydı.

"Sokakta kendine arkadaş bulamıyor, misket oynarken, camdan küreğin neden birbirini vurması gerektiğini, saklambaç sırasından ebenin birisini bulduğunda niçin ötekilerin de ortaya çıktığını anlamıyor, oyun için gruba girdiğinde, dam üstünde

[140] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.126.
[141] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.132.

saksağan isteklerle çocukları yıldırıyordu. Çocuklar Zarifoğullarının kapısından geçmemek için yollarını değiştiriyorlardı."[142]

Mahir'in yaşıtlarıyla arası iyi değildi. En büyük kavgası da Demirci İsmail'in torunu Davut'la yapmıştı. Davut'un yüzü gözü kan içindeydi ve bu durum etrafındakileri Mahir'le ilgili epey endişelendirmiş, adeta insanların gözünde katil figürü çizmişti. "*Babasında şeytan tüyü vardı, bunda canavar kılı çıkmış*[143]" demişlerdi.

Hatice, evi Yenice'ye taşımaya karar vermişti. Bu durum da Cemile'yi epey yalnızlaştırmıştı ve yakın bir zamanda da vefat etmişti. Cemile'nin ölümüyle kararan evleri, ana ocakları Hatice'yi iyice üzmüştü. Nice savaşlar, işgaller, ölümler, yangınlar, üzüntüler, sevinçler, düğünler gören ana ocakları artık kararmıştı.

İstanbul'a giderken kızı Ayşe'yi de yanına alan Yahya, Erzurumlu zengin bir aileye kızını nikahlamıştı. Onu okuması için yollamışlardı fakat Yahya, çok güzel olduğundan kızın ziyan olmaması adına hemen evlendirivermişti Ayşe'yi. Büyük bir konakta zengin bir hayatı vardı Ayşe'nin fakat o konağın camından dahi bakamıyordu. Zorlu ve eziyet dolu hayatı vardı. Bir gün bunalıp evden kaçtı ve Madam'ın evine sığındı ordan da Madam onu köye yolladı. Ayşe köye dönünce adeta köy kızlarının modasına yön verir olmuştu. İstanbul'da öğrendiklerini köyde yapıyordu, onlara da öğretiyordu.

Bir gün Hatice, Fatma'dan gelen telgrafla babalarının çok hasta olduğunun haberini alır ve köye çağırılır.

"Agonya'nın irikıyım pehlivanı, Edremit'ten İstanbul'a bu yakanın en tanınmış tüccarı, ikisi yeni hanımdan olmak üzere oğlansız dört kız babası, vakti zamanında vurmuş kırmış, ağlatmış dağıtmış en kahırlı aşk adamı, yıllarca dağdan köye inmemiş,

[142] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.136.
[143] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.139.

Kaz Dağları'nın, Agonya Ovası'nın şaki kılıklı esnafı, bir oturuşta bir kuzu yiyen sofra ve zevk insanı yemeden içmeden kesilmiş, bir deri bir kemik kalmıştı."[144]

"Gözlerini göğe diktiğinde, kalbi aniden durarak yatağa nefessiz yığıldı. Son anda Emin Zarifoğlu içinde Hidayet'e, Nuri'ye, hatta Yahya'ya bile bir sevgi duymuştu, yok olanların kalanları sevmekten başka çaresi olur muydu?"[145]

Yenice'de durumlar iyice kötüye gitmekteydi. Halk aç kalmış üstüne bir de verem illeti kapılarını çalmıştı. Toprakları iyice verimsizleşince Ziraatçi Mehmet'i çağırmışlar fakat onun yerine başkalarının sözünü dinleyince yine fakirleşmişler sonradan da pişman olmuşlardı.

Madam Akabi vefat etmiş, Yahya'yı da paraları ve mirası konusunda bir telaş sarmıştı. Yıllarca Madam'ın sırtından geçinmiş ama Madam ona mirasını bırakmamıştı. Yahya'nın hala pek çok kişiye kumar borcu vardı. Ama Madam'ın altınları ve her şeyi devlete kalacaktı. Yahya köye döndüğünde de eşinden paralarını almak istiyor, herkesle sık sık kavga ediyordu. Son yaşananlar artık Hatice'nin de canına tak etmiş ve boşanmaya karar vermişti. Gizlice gerçekleşen celselerle Hatice, Yahya'yı 1969 yılında boşamıştı. Yahya bunu öğrenince deliye dönmüştü.

"Yahya'nın çıkardığı rezalet bitmiyor, her gün evin etrafında dört dönüyor, gecenin bir yarısı dereden girip birden bahçenin ortasında beliriyor, yoldan geçerken birden avluya atlayıveriyordu. Yahya katır inadı taşıyor, eski karısına eşek çilesi çektiriyordu."[146]

Yahya, Mahir'i annesine karşı sürekli dolduruyor, bu yüzden de Mahir annesiyle konuşmuyordu. Hatice en çok bu duruma üzülüyordu. Bir gün yine bu durumdan faydalanmak isteyen Yahya yine eve gitti ve kavga ettiler. Gözü dönen

[144] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.152.
[145] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.153.
[146] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.175.

Hatice, Yahya'yı yaraladı. Yahya, anasının yaptığı bulamaçlarla 2 hafta da anca kendine geldi.

"Olanları Yahya için yel üfürürse de Mahir için sel götürmemişti; babasının halleri çarşıda pazarda günlerce konuşulmuş, Mahir sokakta dolaşırken, sınıfta ders dinlerken bir yıl boyunca kafasını yerden kaldırmamıştı."[147]

Mahirlerin sınıfta herkesin âşık olup peşinden koştuğu Makbule adında çok güzel bir kız vardı. Kızın da Mahir'le ilgilenmesi herkesi adeta şaşkına çeviriyordu. Fakat kızın babası tayinlerini Gelibolu'ya alınca Mahir de iyice içine kapanır olmuştu. Kendini derslere ve okumaya vermişti. Kütüphanede ne bulursa, felsefe, psikoloji, tarih, coğrafya her şeyi alıyor ve okuyordu. Okullar açılınca Mahir, Makbule'den sonra kendisine bakan ikinci bir çift gözle karşı karşıya gelmişti. Zeynep, Orman İşletme Müdürü'nün İzmir'den gelen güzeller güzeli kızıydı. Tüm erkekler giyinip süslenip sürekli kızın evinin önünden geçiyorlar, onun ilgisini çekebilmek için Zeynep'e sürekli şiirler, mektuplar yolluyorlardı. Mahir hiç ilgilenmiyordu ama kızın ilgisini çekmişti. Kız evinin önünden geçmeyen tek kişi olan Mahir'in yolunu gözler olmuştu. Daha sonra Mahir'de durumu fark ederek ikisi sevgili olmuşlardı.

Zeynep'in babası Mehmet Emin'in arkadaşıydı. Yeğeniyle arkadaşının kızının evlenmesini istemiyordu. Mehmet Emin'i yıllar önce babasının ormanlık bir alana ev yapması sebebiyle halk şikâyet etmişti. Mehmet Emin'de Zeynep'in babasına gidip durumu anlatmıştı fakat kimseye iltimas geçmemek için onun isteğini kabul etmemiş, hakkında açılan davayı geri çevrilememiş ve hapis cezası almıştı. Bu durumu öğrenince deliye dönem Yahya, hakimleri tehdit ede ede abisinin hapisten çıkmasını sağlamıştı.

Mehmet Emin bu olaylardan sonra artık Yenice'de kalmak istemiyordu ve tayinini İstanbul'a istemişti.

---

[147] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.178.

"*Çakıroba'dan çıkıp, açlık yokluk içinde okuyup, o okul sayesinde Amerikalara kadar gidip, bütün toprakların asfaltla kaplandığı bir şehirde, topraktan büyücek bitkilerin mühendisliğini yapmak ölmek demekti, ziraatçi Mehmet Emin Bey İstanbul'a ayak bastığı gün ölüp gitmişti, on yıllar boyunca kimse ondan bir ses işitmemişti."*[148]

Onlar da gittikten sonra Hatice, Mahir, Ayşe iyice yalnız kalmışlardı. Yıllar geçmiş Mahir, Ankara'da üniversite kazanmıştı. Yahya, kumar kavgası sebebiyle alacaklılardan 2 kişiyi öldürmekten cezaevine girmişti. Mahir, tatilde İstanbul'a dönünce Zeynep'in de izini sürdü. Tayinlerinin Antalya'ya çıktığını öğrendi oralara kadar da gitti ama hayal kırıklığıyla geri döndü. Babası Yahya'dan dolayı Zeynep'le ikisini asla birbirlerine uygun görmüyordu. Zaten Zeynep'i zengin bir ailenin oğluyla evlendirmişti. Mahir olanları öğrenince ve babasıyla ilgili düşüncelerini Zeynep'in babasından dinleyince büyük bir hayal kırıklığı ve üzüntüyle geri döndü. Zeynep'in adını da bir daha ağzına almayacaktı.

"Mahir'de inanılmama hastalığı vardı; nasıl bazıları içkiyle siroz oluyorsa, o da babasıyla ilgili laf dolandırmaktan inanılmama hastalığına yakalanmıştı; bu hastalık öldürmüyor, sadece sirozlunun aç kalması gibi, insanı insansız bırakıyordu."[149]

Yahya hapisten çıkmıştı, Bakırköy'de ruh hastalıklarıyla ilgili bir doktorun yanına gitti.

"Doktora ruhunun olmadığını söyleyip, ruh yapacak ilaçlar istedi. Doktor gözünü yavaşça döndürdü ve sözleriyle hastanın son umudu oldu."[150]

---

[148] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.194.
[149] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.203.
[150] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.210.

Yahya eve, köye dönmeye karar verdi. Hatice onu eve almayacaktı bu yüzden bahçedeki tuğla fırının içine girdi ve orada uyudu. Hatice sabah olduğunda hamuru pişirmek için fırına odunlar attı, yaktı, pişirdi. Ortalığı da nedense bir et kokusu sarmıştı...

"*Ocak geçerken fırının ağzından savrulan kül, ters esen rüzgarla Hatice'nin başını sarmış, ilk kocaya kaçtığı günlerdeki gibi üvez kokan kadını, içine dolarak nefessiz bırakmıştı. Köpeğin külü dedi, illa savrularak boğacak, yanacak üzecek, ölerek sevecek."*[151]

3.1.5. Bir Zamanlar Bakırköy

Kerim Bey, orta yaşlarının sonuna dayanmış bir psikiyatri doktorudur. Bir gün muayenehanesine Sanem isminde tıp fakültesi 4. sınıf öğrencisi olan bir hasta gelir. Sanem sürekli ağladığından şikâyet için doktora gelmişti. Babası yoktu, baba yerine koyduğu abisi de evlenip gidince kendini kimsesiz hissetmişti. Bu yüzden yengesine de düşman gözüyle bakıyordu. Sanem durumunu anlattıktan sonra doktora da bir yakınlık hissettiğinden sık sık terapiye gelmeye başladı. Bir sonraki görüşmelerinde erkek arkadaşı Murat'tan, dayısından, dayısının çocuklarından da bahsetti. Hayatında bir baba profili aradığı çok belliydi.

"Sanem, sığınacağı babayı bulamamış, babaya karşı aşkın yeri boş kalmıştı. Onun yerine ağabeyi Hakan doldurmuş, ona duyulan sevgi de araya evlilik girince dumura uğramıştı. Bu sefer yengesiyle rekabete başlamış apar topar Norveç'e gitmişti. Bu göçle beraber Sanem'in yüreğine bir acı saplanmış, ayrılığa dayanmak için olur

[151] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.211.

olmaz adamların peşinde dolaşmış, hayatında kesip biçmeye denk değişiklikler yapmıştı."[152]

Sanem, eşinden boşanmış olan Kerim Bey'in kendisine karşı olan ilgi ve alakasını fark etmişti. Hastane dışında da buluşmaya başlamışlardı. Sanemin depresyon, nevroz durumları olduğu için Kerim'in de yaşı olduğu için ilişkileri biraz yavaş ilerliyordu. Birkaç ay sonra Kerim, Sanemden birden haber alamaz oldu. Hastaneye gelmiyor, hiçbir şekilde arayıp sormuyordu. Kerim en son dayanamayıp fakültede derslerin yapıldığı kısımlara gidip onu arayınca herkes aşklarından haberdar oldu ve bu durum da Kerim'i üzdü.

"Dik başla girilecek yere, boyun eğerek giriyorsan, sırtındaki kamburu ruhundaki suçun yarattığını herkes bilir."[153]

Sanemden haber alamadan yıllar geçmişti ki bir gün ondan özledim temalı bir e-posta geldiğini gördü. Sanem, Orhan adından bir deniz subayıyla evlenmişti, çocukları da vardı fakat mesajlarda ya da bundan sonraki buluşmalarında bu durumdan bahsetmedi. Fakat daha sonraları Kerim Bey, gelen mesaj kutusundaki kimlik bilgilerinden Sanem'in soyadındaki değişimi fark etti, durumu anladı ama hiçbir şey demedi. Bu ruh durumlarında Kerim Bey, kendisine gelen giden hastalara ve Bakırköy'de yatanlarla pek ilgilenememiş, boşluktan doğan durumlarda da istenmedik olaylar yaşanmıştı. Sanem'in evli olmasının da etkisiyle ikili ulu orta buluşup görüşmek yerine konferanslar, eğitimler sebebiyle yurtdışında buluşur olmuştu.

"Barcelona'nın üstüne çıkıp içine girerek uzun uzadıya düşündü, aşkın ağırlığını hissediyordu. Otistikler gibi bağlanmış, aşkın dışında bir şey kalmamış, Barcelona bile aşk olup çıkmış, aşk anlam çoğaltmıştı."[154]

---

[152] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy*, Ayrıntı, İstanbul 2011 s.40.
[153] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.52.
[154] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.80.

Hastaneye döndüklerinde, Sanem'in eşi gemilerle uzaklara gittiğinde dışarıda da buluşup görüşüyorlardı. Gittikleri yerlerde garsonların isimlerinde kendi anne ve babalarının adlarını görünce evrenden kendilerine, ailelerinin bu ilişkiyi onayladıkları yönünde mesaj almalarına yoruyorlardı. Aralarındakinin uhrevi bir şeye dönüştüğünü düşünüyorlardı. Kerim'in zamanının neredeyse hepsi Bakırköy'de hastalarla ilgilenmekle geçiyordu.

"İsteksizdi Kerim, yalnızca Sanem'e değil, yaşama karşı da isteksizdi, son olarak yıllardır topladığı içki koleksiyonunu da dağıtmıştı. Koleksiyon dağıtmanın ölüm isteği olduğunu fakültedeyken hocası Leyla Hanım söylemişti. Demek ölmek istiyordu... Bazen insan kimsenin dokunmadığı yarı baygın bir solucan olmak istiyordu. Hayat düştüğünde insan sürünerek devam ediyordu."[155]

Kerim Bey, son zamanlarda hem Sinem'e hem de hastaneye karşı isteksiz olunca hastanede hastalar arasında da karışıklık, disiplinsizlik baş göstermişti. Yanlış teşhisler, eksik tedaviler, yanlış taburcular çeşitli kötü olaylara neden oluyordu hatta hastanede başhekime yani Kerim'e isyan dahi başlamıştı.

"Kerim'in bu donukluğu bir haftadır kuyuda yaşamasındandı. Sanem'se şimdi rüyadaki gibiydi, bedenini aşağılarda bir yerde bırakıyor, ikizini bulup ruhunu dolaştırıyordu, bir seyahati aşk, bir uçuşma ve kaybolabildiğin kadar kaybolma. Kafası bir kaleydoskopun içinde büyüyor, tanımadık tanrılara kendini rehin veriyordu."[156]

Sanem'in eşi Orhan, uzun deniz yolculuğundan dönünce Sanem'e iyice kıskançlık yapmaya başlamış, gittiği her yeri sorar eder olmuştu. Bu kıskançlık krizleri nedeniyle buluşamayan Kerim ve Sanem uzun süre hiç haberleşmeyince de Kerim, ayrılık içerikli bir hoşça kal maili yolladı. Sanem, eşinin çok iyi biri olduğunu

[155] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.97.
[156] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.99.

düşündüğünden vicdan azabı duyuyor bu yüzden terk edemiyordu ama aynı zaman da Kerim'i de sevdiği için ondan da vazgeçemiyordu.

Bir duygu bunalımı ve boşluğunda olan Kerim, aynı zamanda da Bakırköy'de yatan hastalarıyla çok ilgilendiğinden doğal olarak bu durum da onu etkiliyordu. Gerek tecavüzden gerek çocukken yediği dayaklardan, yasaklı maddelerden, işsizlikten, evsizlikten, ilgisizlikten insanlar deliriyor ve onlarla da Kerim ilgileniyordu.

"İnsanlar şımarmıştı evet; dünya kirden, açlıktan, cinayetten, savaştan ölüyordu, kimse oralı olmuyordu. Delilikti bu, dünya Bakırköy olmuştu, dünyanın haberi yoktu." [157]

Hastaların sayısının artması ve Kerim Bey'in kendi sorunlarına düşmesiyle hastanedeki ölü sayısı da artıyordu. Hamamda kayıp düşen hastalar, ilacı içmeyip martılara atan hastalar, kaçanlar, isyan edenler artmış, hastanede bir başıboşluk başlamıştı.

Uzun süre görüşmedikten sonra Kerim ve Sanem yine bir tıp kongresi için bu sefer Madrid'e gitmişlerdi. Orada eskisi gibi samimi bir şekilde görüşmüşler ülkeye döndükten sonra da araya yine mesafe ve zaman girmişti. Hastanede intiharlar, hastalıklar çoğalınca Kerim Bey kendi servisindeki hastalarla aynı evde beraber yaşamaya karar verdi.

"Ben nasıl fakülte hayatımda tanımadığım insanlarla yaşadıysam, ilaç verdiğim, hastalığını bildiğim, ruhunu okuduğum, yoksulluğuna üzüldüğüm, tokadını, küfrünü yediğim hastalarla da aynı evde yaşayabilmeliyim."[158]

[157] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.120.
[158] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.131.

Çok eski yıllarda Londra'da bir grup doktorun da hastalarıyla aynı evde yaşayıp onları tedavi ettiğini bildiği için bu fikrini gerçekleştirdi. Hastaneye yakın bir dairesi vardı orada hastalarla ev işinde de iş bölümü yaparak yaşamaya başladı ta ki polis bir gün kapılarını çalana kadar. Hastalar hastaneye geri döndüğünde Kerim aslında çoğunun iyileşmiş olduğunu gördüğü için hastane kapısını açık bıraktı ve bazılarının çıkmalarına izin verdi. Hastanenin açık bahçe kapısından çıkan hastalardan Ceyhan vurulup ölünce, hastanede yine ilaçlarını içmeyen hastalar isyan başlatınca, ilaçları martıların yiyip öldüklerini görünce Kerim'de yine ağır bir suçluluk başladı ve kendini bu olayların sorumlusu olarak ilan etti. Kerim Bey şimdi artık iyice içine kapanmış, bunalıma girmişti.

Arkadaşı Doktor Doğan, Kerim Bey'i psikiyatri bölümüne yatırdı ve tedavisine başladı. Hastanede yattığını öğrenen Sanem, Kerim Bey'in yanına giderek ona çorba içti, tedavisinde yardımcı olmaya çalıştı. Bu haliyle Kerim Bey'in hasta tedavi edemeyeceğine karar verildi. Bu duruma üzülen ve bu durum üzerine düşünmek isteyen Sanem deliliğin tarihini araştırmaya karar verdi. Osmanlı'da deliler hastanesinin ilk nerede kurulduğunu, ne zaman buraya Bakırköy'e taşındığını, tarihçesini, nedenlerini araştırdı ve öğrendi.

Sanem, Kerimle yıllardır görüşmesine rağmen ailesiyle ya da nereli olduğuyla ilgili pek bir bilgi sahibi değildi. Sohbet esnasında sorarak Deliormanlı olduğunu yani ikisinin de aynı köyden olduklarını fark etti. Sanem deliler hastanesiyle ilgili araştırmalarını yaparken yıllar önce Yanıkoğlu Nuri adlı bir hastanın kendini yakarak intihar ettiğini öğrendi. Kerim'in ailesine Yanıklar denmesiyle ilgisinin olup olmadığını araştırmak için köyüne gitmeye karar verdi. Bulgaristan'a gidip yaşlılara ve akrabalarına sorular sorunca büyük ninesine aşık olan ama kavuşamayan birinin yıllar sonra deli hastanesine kapatıldığı orada da çıkan yangında öldüğü bilgisine ulaştı.

"Ananenin söylediğine göre bizim sülaleden birine âşık *olan delirirmiş. Bulgaristan'da da yine böyle birisi delirmiş; adam delirtmek bizim kadınların huyu sanki. Ben de babanı az kaldı delirtiyorum ya."*[159]

Sanem, inanılması güç bir bilgi edinmişti fakat güç de olsa öğrendikleri doğruydu. Kerimlerin sülalesi Sanemlerin sülalesine âşık oluyordu ve bir sebepten kavuşamadıklarından kendilerini akıl hastanelerinde buluyorlardı.

"İki aileden aşk kuşaklar boyu devam ediyordu, önce Sevdiye ile Musa, sonra Melahat ile Nuri, şimdi de Sanem'le Kerim. Neden hep bu iki aile, bizi birbirimize çeken ne? Üstelik kavuşmak yok ve delirmek mecburi, daha da ötesi düşündüğün zaman bu kuyuya intihar da kati."[160]

Bir sebepten bu aşıklar hiçbir zaman kavuşamamışlardı tıpkı kendileri gibi. Bu durum Sanem'i iyice bunalttığı için ve artık daha fazla eşine yalan söylemek istemediği için bütün olanları Orhan'a anlatmaya karar verdi. Bunun üzerine Orhan uzak yerlere görev istedi ve uzaklaştılar. Sanem bu terk edilme olayından sonra yine iyice bunalıma girmiş evden de çıkmaz olmuştu. Yorganın altında yemeden içmeden aylarca öylece kaldı. İyice zayıflamış ve düşkünleşmişti.

Kerim de hastanede yatıyordu. Bir gün Kerim'in eski elektroşok hastalarından biri Kerim'in ölümüne sebep oldu.

"İki gün süklüm püklüm oturan hasta yatışının üçüncü gecesi sabaha karşı Doktor Kerim'i, sünger yatağından tutuşturup alevlerin içinde bırakmıştı. Hastaların

[159] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.162.
[160] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.174.

söylediğine göre doktor direnmemiş, ateşten kaçmak için ayağı bile dikilmişti. Kaderini insan kendi isterdi, öylesine basit olmuştu Kerim'in ölümü."[161]

3.1.6. Kızböcekleri

Bektaş Toztoprak, öğretmendir. Yalnız başına yaşar arada ablaları Edibe ve Muhibe evine temizliğe gelir. Bektaş'ın kendine göre bir düzeni vardır. Evine ablalarının gelip de her şeyi düzeltmelerinden, eşyalarının yerlerini değiştirmelerinden hiç hoşlanmaz. Takıntılı biridir.

"Bektaş Toztoprak bir bulaşma bulaştırma hastasıydı; sanki gördüğü pislikler, dokunduğu nesneler, işittiği sesler, kafasındaki düşünceler kırk yıllık giysi gibi eskise onun gibi erise tarihöncesinde geçip gitse ayrılmıyor, üzerine yapışıp yıllar yılı kalıyordu."[162]

Bektaş, içine kapanık, çevresiyle de sosyal ilişkilerinin olmadığı kendi halinde yaşayan biridir. Memuriyetinde yirmi yılı bitirmiştir. Okula gidip gelir. Hayatında biri yoktur fakat komşuları Sıla'dan hoşlanmaktadır. Sıla bir gün okula onu ziyarete geldiğinde okul öğretmenlerinden Nurettin ona yakınlık gösterir ve ikisi beraber olmaya başlarlar. Bektaş'ın kadınlara karşı olmayan güveni iyice yok olur. Bektaş, insan ilişkilerini de kafasında farklı kurgulayıp yaşamaktadır.

"*Ne garipti, insanlar bir insan yerine bir ilişkiyi tercih ediyordu. Anlamıştı, peki madem öyle o da insanları istemiyordu, zaten onlar için hiçbir zaman*

---

[161] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.183.
[162] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri*, Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.13.

ayılıp bayılmamıştı. Hepsinin canı cehennemeydi belki ama onlarla bir sorun da çıksın istemiyordu, iyi olmadığı zaman insanlar birden kötü oluyordu çünkü, durup dururken etrafında kötüler yaratmak hangi akla hizmet ederdi? Şimdi ne yapmalıydı? Onlar, dedi. Beni işe yaramaz, her yerde çıkıntılık yapan, dayak arsızı bir sünepe olarak görüyor öyle mi? Öyle. Peki ben kendimi nasıl görüyorum: Temiz, doğruyu düşünüp yapabildiği kadar yapan, yardımsever. Bu ikisi arasında uyumsuzluk var, insanlarla aramda sorun ondan çıkıyor, ben de onların görüşüne katılsam, kendimi onların gördüğü gibi görsem, hem zaten belki de öyleyimdir, o zaman sorun çıkmayacak belki de."[163]

Bir gün derste Halil adlı öğrencisi sebepsiz yere gülme krizine girer ve daha sonra çocuğun epilepsi hastalığı olduğunu öğrenirler. Çocuğun ailesine de yardımcı olmak isteyen Bektaş, daha sonra da çocuğun babasının da beyninde bir tümör olduğu haberini alır. Anneleri onları terk ederek başka bir adamla kaçar.

Bir gün Bektaş evinde rafları düzeltmek isterken ağır kaldırdığı içi beline bir şey olur ve hareket edemez. Kapıcısı Cemal'i arar ona yarım etmek ister fakat eşi ve çocuklarından kendilerine yer yoktur. Bektaş, ablalarını çağırmak istemez ve aklına eski dostu Celal Özer'i aramak gelir. İstanbul'da bir gecekonduda yaşayan Celal, gelip Bektaş'ı alır ve ona bakmaya başlar. Celal, sıkıyönetim zamanlarında hapis yattığından memleketi Antalya'ya dönmek istemeyen bu yüzden de İstanbul'da sağda solda pazarcılık yaparak geçinen biridir. Fakat daha sonra Bektaş'ın burada geçinemiyorsun Elmalı'ya Antalya'ya köyüne dön fikrine sıcak bakar ve çoluk çocuk taşınırlar.

Bektaş, okula döndüğünde müdürünün de isteğiyle Talebeler ve Veliler Talimnamesi adlı bir kitap çıkartır. Müdür kitabı kendi şöhreti için ister fakat maddi konuda da ona asla yardım etmez. Kitap çıktıktan sonra sevilir. Bektaş da ilk defa insanların ona ilgi göstermesinden onu fark etmelerinden hoşlanır fakat bu durum kısa sürer. Çünkü bir öğrencisi Talimname yerine kapağa Tamilname yazıldığını fark eder ve o günden sonra herkes Bektaş ile dalga geçmeye başlar.

---

[163] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.96.

Bir gün Bektaş'ın evinde yiyecek tek lokma bile kalmaz. Parası da yoktur. Nurettin'i arayıp bir lira ister fakat para gelmez. Birkaç gün geçtikten sonra son çare komşusuna çıkıp ekmek istemeye karar verir. Bektaş'la aynı apartmanda oturan, hemşire, yalnız bir kadın vardır. Fikriye, onu eve alıp yemek yedirir. Böylece de aralarında bir yakınlık başlamış olur. Fikriye evlenmiş boşanmış, çocuğunu da istemediği için Edirne'de ailesinin yanına göndermiş, yalnız yaşayan, erkeklere de ilgili biridir. Bu sırada Sıla ve Nurettin de düğün hazırlıklarına başlamışlardır.

Fikriye'nin bir de yıllardır hiç görüşmedikleri kardeşi vardır. Daha sonra okulda olan bir olay sonucu kardeşini bulacaktır. Bektaş'ın Lale adında, kürtaj olduğu için okuldakilerin diline düşen fakat daha sonra da intihar edecek olan bir öğrencisi vardır. Kızın annesi Emine yediği dayaklara dayanamayıp yıllar önce ölmüş, babası tarafından da cinsel istismara maruz kalan Lale intihar etmiştir. Bu isimleri tanıdık bulan Fikriye, babasını arayarak kardeşinin yıllar önce kaçtığı çingenenin ismini öğrenir, benzerliği fark edince okuldan adreslerini bularak mahalleliden gerçeği öğrenir ve kahrolur.

Bektaş, okuldayken bir gün müdürü kendisi hakkında bir şikâyet olduğunu söyler. Halil'in annesi tarafında delilikle suçlanmış ve bakanlık da Bektaş'ın muayene olmasını istemiştir.

"Bir anlattığını bin defa tekrar eden, öğrencilere karşı aşırı titizlik ve fazladan evham gösterdiği iddia edilen, sol kolu mühürlü olarak gönderilen şahsın öğretmenlik ve memurluk yapıp yapmayacağı hakkındaki kanaatimizi sağlık kurulu raporu olarak bildirmeniz…"[164]

Ruh sağlığı hastanelerinde muayene olan Bektaş'a öğretmenlik yapamaz raporu çıkar. Müdürü obsesyon mu otistik mi nedir diyerek olayı geçiştirir ve düz memur olacağını belirtir. Bunun üzerine şehir de değiştireceğini anlayan Bektaş, tayinini Celal'in yanına Antalya'ya ister. Beştaş'ın yeni görev yeri Antalya

[164] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.131.

Tahtalımezar Sağlık Ocağı'nda doktor yanında memurluk olur. Köyde sağlık adına hiçbir alet yoktur. Bektaş bu duruma şaşırıp üzülerek elinden geleni yapmaya çalışır, köylülere yardım eder. Doktor Hasip başta bu durumdan rahatsız olsa da zamanla Bektaş'la çok iyi ilişkiler kurar.

Bu süre zarfında köyde ilk Celal'in yanına giden Bektaş, Celalin durumunun pek iyi olmadığını görür. Hastalıktan dolayı Celal'in bir oğlu vefat eder ve Celal çocuğun kendisinden olmadığını öğrenir. Celal'in çocukları başkasındandır.

Bir gün köyde meydana gelen bir trafik kazasına yalan yere rapor tutmaları istenir. Para karşılığında yalan yere tutanak tutmayacak olan Hasip ve Bektaş'ın başına ileride kazaya karışan şirket tarafından çok kötü olaylar gelir. Üzerinden zaman geçtikten sonra bir gün sorgusuz sualsiz askerler tarafında alınıp gözleri bağlanarak başka bir şehirde hücreye kapatılırlar ve hücrede günlerce işkence görürler. Buradan sağ salim çıkmayı başarabilen doktor ve Bektaş köye döndüklerinde hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını anlarlar. Köylü onlara selam dahi vermemekle birlikte Sağlık Ocağı'na bile uğramazlar, uzak yerlere gitmeyi tercih ederler. Köyde daha fazla barınamayacaklarını anlayan doktor ve Bektaş, Celal ve annesinin terk ettiği Bektaşların iyileştirdiği çocukla beraber İstanbul'a geri dönme kararı alırlar. Bektaş'ın evine gelirler. Meslekleri ve paraları yoktur. İlk olarak Fikriye'ye gidip ondan yardım ister. Fikriye'nin de iki çocukla beraber yaşadığını görünce masrafının daha da arttığını anlar.

Günlerce aç susuz evde oturduktan sonra böyle olmayacağını anlayıp çalışmaya karar verirler. Doktor Hasip bulduğu eski bir tansiyon aletiyle pazarlarda insanların tansiyonlarını ölçmeye başlar, Celal kâğıt toplayıcılığına başlar ve daha sonra da işlerini büyütür. İşleri büyüten Celal, olmayacak bir kadına âşık olup belalısı tarafından ileride vurulur ve ölür.

"Yanımızdakiler kadınlar yedi farkında mısın?"

"Halil'in babası karısının hayalini kurarken tuzla öldürdü kendini."

"Daha önce sanki kendini bırakıp gitmemiş gibi Fikriye de çocukları aldı gitti."

"Celal'i de önce karısı satmış, başka adamdan üç çocuk yapmış, adamı satmış ki tam satmış, şimdi de sıra Çingene kızında… Demedi deme, kene bitince o da kaçar."

"Celal'in oğlanları da iki kızla kaybolup gitmediler mi? Onu bırak beni şikâyet edip meslekten attıran da bir kadın değil mi?"[165]

Her dönem kadınlardan zarar gören ve diğer arkadaşlarının başına yine kadınlar tarafından kötü olaylar geldiğinden Bektaş, her şeyin sorumlusu olarak kadınları gördüğü için onları kızböcekleri olarak nitelendirir. İnsan yiyen böcekler olarak görür onları.

"Bektaş, uzun uzadıya çocuğun yüzüne bakmış, kendi hayatı gözünün önünden geçmiş, Sıla'yı, Fikriye'yi düşünmüş, Celal'in ölen karısını, Edibe, Muhibe ablalarını, Halil'in anasını bir bir saymış ve giderler oğlum, onlar erkek yiyen… deyip durmuş sonra devam etmişti: kızböcekleri."[166]

Herkes dışarıda çalışmaya başlayınca Bektaş'ın payına da evde oturup yemek ve temizlikle uğraşmak kalır. Bektaş, ileride iyice kadına benzediğini düşünüp bu durum için doktora gözükmeye karar verir. Bu sebeple yine kızböceklerinin hem onları yiyip hem de kendisinin içine kadar işlediklerini düşünür. Kadınlık hormonlarının arttığına kanaat getirir.

Hayatı boyunca takıntılı bir kişiliği olan Bektaş, bu durumu da kafaya taktığı için doktora gidip ayrıntılı bir muayene olur. Beyninde ur olduğunu öğrenir. Takıntılı kişiliği gereği öleceğini düşündüğünden, her işini de önceden kendine göre ayarlamak huyu olduğu için önceden mezarını da ayarlar.

"Ölümden sonraki düzeneği de kurmuştu, otu yolunduktan, başında dua okunduktan, içeride de kendi yattıktan sonra ölmek yaşamaktan neden az olsundu ki?

---

[165] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.237.
[166] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.219.

Yaşarken de zaten günün yarısı ölü gibi uyuyordun, kalan yarısı da zaten acı çekiyordun… Geride bir takıntısı kalmamalıydı ki, aşağıda düzen iyi işlesin."[167]

Esenyurt mezarlığına gidip yer ayırtır. Öldükten sonra duaları okuyacak hocayı ve toprağına çiçek ekmekle ilgilenecek kişiyi de ayarlar ve ablalarından aldığı paralarını verir. Yaşarken olduğu gibi öldükten sonra da her şeyi düzen içerisinde olmalıydı.

3.1.7. Diri Aşk

Kâmil Bey adli tıpta çalışan bir kimyagerdir. Behiye, Agop ve Kozet de Kâmil Beyle beraber adli tıpta çalışmaktadır. Kâmil Bey'in hayatı yıllarca ev ve hastane arasında geçmiştir. Her gün muhabbeti adli tıptaki vakalar üzerinedir. Öyle ki Behiye ile de en çok davalar ve ölüler üzerinden konuşurlar.

Kâmil Bey'in kendisiyle ilgili yakındığı bir durum vardı. Kendisini hissiz olarak nitelendirir. Kimseye karşı özellikle kadınlara karşı hiçbir şey hissedememektedir.

"*Yalnız kadına karşı değil ki benim bu hissizliğim, yardım bekleyen yaşlıya, kökünden kopmuş çiçeğe, güvenli kucak arayan kediye karşı bile böyleyim ben; taş gibi, yaş ağırdır ama ağrılı değildir."*[168]

Kâmil Bey yanında çalışan Behiye'yi çok güzel bir kadın olarak nitelendirir onun kendisine karşı bir ilgisi olduğunu da düşünür kendisini de zorlar fakat hiçbir şey hissedemediğine kanaat getirir. Bir kimyager olarak kendi kimyasında bir eksiklik olduğunu düşünür sebebini öğrenmek için doktora gidip tahliller yaptırmaya karar verir.

---

[167] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.251.
[168] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk*, Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.22.

Memleketi Bergama'dan arkadaşı Cerrahpaşa'daki doktor Hüsnü'ye gider ve durumundan bahseder. Doktor Hüsnü'nün zehir diye adlandırdığı Zehra isminde eşi vardır. Kadın ona emdiği sütü burnundan getirmekle meşhurdur. Eşiyle arası hiç iyi değildir.

Kâmil Bey, arkadaşı doktor Hüsnü Çakıl'a durumunu, hislerini anlatır ve tahliller yapmasını ister.

"Benim beynimde bir şeyler eksik...

"Hayır depresyona benzemiyor, enerjim var ama zevkim yok, bir kadın dokunsa şöyle içim titreyerek havalanıp gidemiyorum, çiçeğin böceğin uğramadığı bir tutam çalı gibiyim."[169]

Doktor Hüsnü, arkadaşının beynindeki sinir ileticilerinde eksiklik olduğunu düşünür. Bazı hormonlarında da eksiklik olduğunu tahlil sonuçlarında görünce hem ilaç yazar hem de neler yemesi gerektiğini söyler. Hindi, esmer pirinç ve yosun yemesi gerektiğini öğrenen Kâmil Bey, hastanenin eski müptelalarından Enfiye Ahmet'in yanına gider ve ondan kendisine yosun bulmasını söyler. Kâmil Bey artık her gün öğle yemeği için lokantaların yolunu tutar. Bu sırada da Behiye ile daha çok ilgilenmeye başlar. Acaba ben de bir şeyler hissedebilir miyim diye kendini sürekli yoklar.

Adli Tıp bölümünde birbirleriyle ilgilenen başka kişiler de vardır. Agop ve Kozet gibi. Agop takıntılı ruh haline sahip biridir. Kozet, Agop'un kendisine karşı ilgisinin ve duygularının farkındadır fakat karşılık vermez. Ondan hoşlanmıyordur. Her gün evden işe gelip gittiği otobüsün şoförü Mahmut'a aşıktır. Ancak Mahmut hem evlidir hem de Müslümandır. Kozet Ermeni kökenli olduğu için bu aşkın zaten karşılığının olamayacağını hissetmektedir. Kozet'in bir de kemik erimesi gibi bir hastalığı vardır. Günden güne kemikleri kasları tutmaz olacaktır.

Behiye annesini küçük yaşta kaybettiği için onu teyzesi büyütmüştür. Her açıdan iyi yetiştirmek için kendine söz veren teyze, Behiye'nin evliliğinde bu sözünü

[169] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.53.

tutamamıştır. Behiye, Abdullah adlı teyzesinin çok ısınamadığı hayvancılıkla uğraşan biriyle evlidir. Bir de kızları vardır. Aralarındaki ilişki birbirini seven ve sayan diğer çiftler gibi değildir. Behiye kocasını ne seviyor ne de sevmiyordu.

"Behiye gibi kadınlar bu tür adamları kemirerek yıkar ve içinde insana ait bir şey bırakmazdı, bazılarını da bulanık bir sel olup önüne katar sonra adamdan geriye hayvana ait bir iskelet bile kalmazdı. Kötülükten değildi, eksik şeyleri Behiye'nin marazi biçimde hissetmesindendi. Az çok bir şeyleri vardı belki ama, içinde bir müzik yoktu Abdullah'ın."[170]

Behiye çalıştığı hastanedeki Kâmil Bey'den hoşlanıyor bu durumu da açıkça belli ediyordu. Kâmil Bey de yediği yemeklerin ve içtiği ilaçların sayesinde sanki artık insanlara karşı bir şeyler hissetmeye başlamıştı. Özellikle de Behiye'ye.

"Kâmil Bey onu, güneş olmadığı halde ışık veren çiğ tanesi olarak görmüştü. Taptaze bu sabah düşmüştü önüne, biraz sonra koltuktan kalkacak ve kendi odasına doğru eriyecekti. Güzelliği eriyebilir olmasındaydı sanki. Uzun bir nefeste, titrek sıklemenler içindeymiş gibi yavaş rüzgarlarda söylenecekti ona her şey."[171]

Kâmil Bey, Behiye'nin kendisine karşı olan hoşlantısından hoşnut olmuştu fakat kendisinin kimyasını eksik gördüğünden bu durumu da aynı zamanda yersiz olarak nitelendirmişti. Fakat buna rağmen yine de Behiye'ye onu sevdiğini söyledi.

Kâmil Bey, Behiye, Agop ve Kozet Adli Tıp'ın çalışanları olduğu için her gün önlerine gelen dava dosyalarıyla ilgileniyor ve ölüler üzerinden çıkarımlar yapıyorlardı. Genellikle de aşk cinayetleri geldiği için muhabbet konuları sürekli aşk ve kimyasıydı. Aşkın insana neler yaptırabileceği ve yapılanların yapılmayanların sonuçları gibi psikolojik, sosyolojik, tıbbi sohbetler ediliyordu.

---

[170] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.87.
[171] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.89.

Agop, Kozet'e takmıştı fakat Kozet'in şoför Mahmut'u seviyordu. Bunu fark eden Mahmut da Kozet'e karşılık vermiş ve ikisi buluşur görüşür olmuştu. Bir gün Adli Tıp'a faili meçhul bir cinayet olarak işlenen dosya geldi. Ölen kişi Mahmut'tu. Yapılan incelemeler sonucu boğazının hiçbir iz ve delil bırakmayacak şekilde ustaca kesildiği anlaşıldı. Katil bulunamadı. Kozet üzüntüden kendini kaybetmişti. Behiye ile sohbetleri esnasında Behiye Kozet'e Agop'un kendilerini bilip bilmediğini sordu. Behiye olay yerine gidip incelemelerde bulundu ve maktulun ölürken yere harfler kazıdığını fark etti. Yaptığı araştırmalar çıkarımlar sonucunda da aslında katilin kim olabileceğini tahmin etti hatta emin bile oldu fakat dillendirmedi.

"Agop'un gözlerinde katillere ait ölü sarı bir suçluluk değil, aşıklara has parlak mor bir acı vardı, bu acı bir ölüme rağmen ne artmış ne azalmış, neyse o olarak kalmıştı. Behiye o an anladı ki, ölüm bile aşktan azdı."[172]

Abdullah Bey'in dükkanında çalışan Mariliza adlı Rum kökenli para avcısı bir kadın vardı. Dükkânı çekip çeviriyor, ticaretten de iyi anlıyordu. Bu durum Abdullah Bey'in de işine geliyordu. Eşindeki ve ekonomilerindeki değişimi sezen Behiye bir gün antika eşyalar satan eşinin dükkanına bir müşteri gibi gitti ve durumu anladı. Marizila da onun Abdullah'ın eşi olduğunu anlamıştı. Bu olaydan sonra da zaten sağlam olmayan ipler iyice kopmuştu. Behiye de böylece Kâmil Bey'e daha çok yaklaşmıştı. Artık daha fazla dışarıda görüşüp yemek yiyorlar buluşup konuşuyorlardı.

Bir gün Kozet iş yerindeyken merdivenlerden düşer ve hastanede hemen tetkikleri yapılır. İleride zaten kötürüm olacağı bilinen Kozet için Doktor Agop'a hastanız yatalak olabilir haberini verdi. Agop onu zaten o kadar derece bir takıntıyla seviyordu ki kötürüm olsun ayağa kalkamasın sadece bana muhtaç olsun istiyordu aslında. Ve böylece de Kozet, Agop'un evine yerleşmek zorunda kaldı.

[172] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.129.

"Agop, gözleri renkli böcek gibi ışıyan bu ufak tefek kızı öylesine sevmiş, istemişti ki kaderi çaresiz bırakıp kendine doğru bükmüş, kader de ancak bu kadarını yapabilmişti. Kader bir karar almakta zorlanmıştı. Agop sevilebilir bir adam değildi, kocaman kafası, tıknaz gövdesi, hantal elleriyle değil sevgi duyulmak çomağı eline alıp bir üveyik kuşu çizmek için bile kaba saba sayılırdı... Hayat onu hamal hantallığında yapmış ve Kozet'i ona, onu bir hamala ihtiyaç duyarak vermişti."[173]

Abdullah Bey içinde bulunduğu durumdan suçluluk duyduğu için Behiye'den ayrılmaya karar vermişti. Eve gittiğinde bu meseleyi konuşmaya karar verdi, akşam giderken de Mısır Çarşı'sına uğrayıp acıbadem çekirdekleri aldı. Behiye acıbadem çekirdeği unu seviyordu. Konuşmaları sırasında Behiye üzüntüsünden midir hırsından mıdır bilinmez farkında olmadan hepsini yedi. Sabaha karşı kusma ateş ve kulak çınlamalarıyla uyandı hemen hastaneye kaldırıldı fakat kurtulamadı.

"Behiye ölmüştü, bu dünyadaki en korkunç şey olarak Behiye ölmüştü ve henüz Kâmil Bey'in haberi yoktu. O öğrendiğinde Behiye'den sonra onun için dünya da ölmüş olacaktı. Bir sevginin büyüklüğü sevgililer ayrıldığında değil, sevgililerden irisi dünyadan ayrıldığında ortaya çıkıyordu. Dünyanın yarısı bir heyelanla boşluğa daldığında ve bir daha hiçbir güç onu geri toplayamadığında anlaşılırdı o büyüklük."[174]

Behiye uzun süredir hastaneye uğramadığı için Kâmil Bey çok merak ediyordu ve en sonunda eşinin dükkanını aramaya karar verdi. Telefonu Marizilla açtı ve Abdullah'ın hastanede olduğunu söyledi. Kâmil Bey gerçeği böylece öğrenmiş oldu.

[173] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.183.
[174] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.193.

"Az rastlanır bir basitlikte olmuştu Behiye'nin ölümü. Kâmil Bey akşama kadar oturduğu yerden kalkmamış, sonrasında da Behiye'yle ortak hayallerinin dolaştığı kurumdan evine ilk günler hiç gitmemişti. Bütün bunların neden olduğunu anlamaya çalıştığında bir zamanlar Cerrahpaşa'da aklına gelen bir düşünceyi hatırladı: Onun kaderi elini benimkinden çabuk tuttu."[175]

Tek hareket edebilen kişi Agop kaldığı için Behiye'ye otopsi yapmaya karar verdi ve Behiye'nin çok fazla badem çekirdeği unu yediği için ve bu sebeple çok fazla hidrosiyanik asite maruz kaldığını öğrendi.

Kuruma gidip gelenler Kâmil Bey'i sürekli aynı yerinde aynı şekilde görüyorlardı. Ne kıpırdıyor ne de bir şeyler söylüyordu.

"Kâmil Bey'in kafasından sayısız düşünceler geçiyor, fakat bu düşünceler tane tane olup eline koluna bacağına emirler ileterek bir harekete dönüşmüyordu. Kuvvetli bir güç yaşamını durduruyor, öyle ölmeden canlanmadan askıda bekliyordu. Havada şimşekler çakıyor, ama tellerde elektrik dolaşmıyordu. Yanına gelenler konuşmaya çalışıyor fakat cevap verecek çeneyi dili oynatacak sinirden elektrik akmıyordu."[176]

Arkadaşı Doktor Hüsnü, Kâmil Bey'i psikiyatri kliniğine yatırmaya karar verdi. Uzun zaman hastanede yattı, ilaç tedavileri, şok tedavileri uygulandı. Toplamda 30 şok uygulandı ve en sonunda Behiye dahil her şeyi unutmaya başladı. Kâmil Bey 3 ay sonra hastaneden çıktı ve 36 ay da rapor alarak işine gitmedi.

Yıllar geçmişti. Arada depresyon atakları yeniden kendini gösterse de Kâmil Bey işine geri dönmüş bu gerçekle yaşamaya başlamıştı.

[175] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.195.
[176] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.198.

"Behiye ölmemişti, aşılamayacak dağ, yutulamayacak su, dokunulamayacak radyasyon gibi tam tersinden bir yaşama geçmişti. Kendisi de yaşamasına yaşıyordu evet ama gram gram ölerek Behiye'nin yanına yollanmaktan başka bir şey değildi böylesi."[177]

Yıllar geçmişti, geçen yıllarla birlikte dünyanın düzeni de değişmiş her şeyin yerini bilgisayarlar almış, yeşiller azalmış, siyahlar artmış, insanlık azalmış, çarpık ilişkiler artmıştı. Böyle bir çağa Kâmil Bey anlamakta ve ayak uydurmakta zorlandığı için daha da içine kapanır olmuştu.

Bir gün hastaneye yeni bir kimya mühendisi geldi. Behiye'den boşalan yere nihayet yeni biri alınmıştı fakat yıllar geçmişti. Kâmil Bey yeni gelen Ayişa isimli kızı görünce adeta Behiye'yi görüşmüş gibi oldu, canlandı, yeşerdi. Ona nedense içi hemen ısınmıştı. İşi öğretmeye ve sık sık da görüşmeye başladılar. Aralarında yaş farkı vardı ama Ayişa, Kâmil Bey'den hoşlanmaya başlamıştı.

"Ayişa'yı durup dururken sevmişti, bir kere görmüş ve sevmişti. Hayal ettiğinde onun içinde sanki başka şeyler var gibiydi, lakin üstünden pek bir şey fark edilmiyordu, içini açıp baksa küçük küçük sayısız çarkın dünya gibi kendi kendine dönmekte olduğunu göreceğini biliyor, aklını kaptırıp onlarla beraber kendisinin de dönecek olduğunu düşünüyordu. Bu kız öyleydi baktıkça içine çekiyordu insanı, temiz bir bataklık gibi."[178]

Kâmil Bey ve Ayişa aşk yaşamaya başlamıştı, aradan aylar geçti. Yaşadıkları tuhaflıklar nedeniyle Ayişa'yı Doktor Hüsnü'ye göstermeye karar veren Kâmil Bey, sevdiği kızın Borderline bozukluğa sahip olduğunu öğrendi. Çünkü Ayişa parmaklarını kesiyordu. İntihara teşebbüste bulunuyordu. Daha sonraki muayenelerde ve konuşmalarda Ayişa'nın annesini kaybettiğini öğrendi. Çok daha sonraları ise ilişkileri

[177] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.213.
[178] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.237.

normal seyrinde giderken Ayişa bir gün kendisinin Behiye'nin kızı olduğunu bağırarak söyledi.

Hastane bir gün hayatını kötürüm olarak sürdüren Kozet'in ölümüyle sarsıldı. Agop, Ermeni Kozet'i Müslüman mezarlığına götürüp gömdü. Çünkü sevdiği adam Mahmut da orada yatıyordu. Agop, gerçekte Kozet'in kendisini hiç sevmediğini hep Mahmut'u sevdiğini biliyor ve yine Kozet'e karşı derin sevgisinden dolayı bunu ona yapmıştı.

Ölümler bir başladı mı arkası hep geliyordu. Hüsnü ve Kâmil Bey memleketlerinden arkadaşları Kant Hüseyin'in öldüğünü haber aldılar ve Bergama'ya gittiler. Adam evinde örümcekleri, böcekleri sakladığı için adı Örümcek Hüseyin idi. Belediye başkanıyla da görüşerek Örümcek Hüseyin'in evini böcek müzesi yapmaya karar verdiler.

Hastaneye döndüklerinde hastanedeki yardımcıları Sertan'ın da ölüm haberini aldılar. Kimseye söyleyemediği gizli sevdası Ayişa'ya olan sevgisinden intihar etmişti.

Ayişa'nın bulunduğu ruh durumundan ve biraz da hastaneden uzaklaşsın diye ona başka bir görev verdiler. Çiçeklerin tarihçelerini araştıracaktı. Uzun zaman kütüphanelerde bahçe ve seralarda dolaşan Ayişa bir gün Çanakkale'ye gitmeye karar verdi. Uzun zaman da dönmeyecekti. Orada Ahmet isminde Bayramiçli bir çocukla tanıştı hatta evine de yerleşti. Ahmet'in ailesi de Ayişa'yı gelinleri olarak kabul etmişti. Aradan uzun zaman geçti. Ayişa bir gün yine bir parmağını daha keserek Bayramiç'i terk etti.

"Ahmet'se aşktan sağ çıkmamış, hayatına ömür boyu bitmeyecek bir yara almıştı; Ayişa'nın ister kendine ister başkasına olsun açtığı her yara ağır olmuştu... Ahmet ertesi gün yorganı açıp bir ölü gibi kalktığında yatağın ortasında Ayişa'nın parmağının son parçasını buldu. Onu alıp yüreğinin üstüne gelecek şekilde, muska

niyetine atletinin biyesine teyelledi, Üçüncü ayın sonunda etleri dökülüp kemiği kaldığında da tesbihine takıp imame olarak kullandı.[179]

Uzun zaman geçtikten sonra Ayişa hastaneye dönmüştü. Artık kullanabileceği ve ona yazılacak raporlar da tükenmişti. Parmakları daha da eksilmiş bir şekilde eski yerine döndü.

"Behiye öldüğünden beri Kâmil bey bir hiçti. Ayişa'dan beri ama en azından ziyan olacak biriydi. Bu ötekine göre fazla bir şeydi ve tutkulu adam bunu biliyordu. İnsanın bir hiçken tırnak kadar olup gelmesi bir şeydi, büyük ya da küçük değil, bir şey olmak iyiydi. Ayişa'nın dibinde küçüktü ama bir şeydi ve şükür ki Behiye'den farklı olarak Ayişa henüz ölmemişti."[180]

Doktor Hüsnü'nün Zehir Zehra lakaplı eşiyle arası hiç iyi değildi. Hüsnü sürekli dışardaydı. Bir ara evlilikleri yoluna girer gibi olduysa da sonra Zehra dışarıdan içeriye girmemeye başlamıştı. Başka başka adamlarla görüşüp değişik ortamlara giren Zehra'nın da bir gün ölüm haberi geldi. Defin işlemleri için yine memleketleri Bergama'ya gittiler. Kâmil Bey orada geçmiş yaşantılarını hatırladı. Onu bugüne kadar getiren duygularını hatırladı, eski aşkları, eski kavgalarını hatırladı. Zihninde geçmişle konuşurken birden bayıldı ve Kâmil Bey'in yaşıyla birlikte gelen hastalıkları da ortaya çıkmış oldu. Kâmil Bey'de tuhaflıklar başlamış, hastalıklar baş göstermiş, hastaneyi daha çok ziyaret eder olmuştu.

[179] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.309.
[180] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.316.

"Boşluk duygusu yokluk duygusuyla yer değiştirmişti ve ikisi katiyen aynı şey değildi. İlki yanlışlıkla zengin olmuş adam işkencesi verirken ikincisi iflas etmiş. tüccârın çilesine benziyordu."[181]

Ayişa, kendisini büyüten Sema teyzesini ziyaret etmek istediğinde onun da ölmüş olduğunu öğrendi. Mezarlığa gittiğinde bu hayatta kimsesi olmadığını düşündü. Ama aklına yine Kâmil gelmişti.

"Biraz önce kimsesi olmadığı için dünyayı kaybetmişti, şimdi ama bir kişisi olduğu için dünyaya yeniden kazanmıştı. Kâmil onun için sadece sevgi değil bir dünyaydı."[182]

Kâmil Bey'in düzenli içmesi gerek ilaçları vardı. Hormonları dengesizdi ve artık çeşitli yaşlılık hastalıklarına da sahipti. Fakat içmeyi unuttuğu için bu işle de yine Ayişa ilgileniyordu. Kâmil Bey'e adeta bir bebek gibi bakıyordu.

"İnsanlar ölünce organ bağışlıyor, sen ölmeden ömür bağışlıyorsun, hem de öyle ikilemeden, kekelemeden, yüksünmeden bağışlıyorsun, ömür zaten onun ömrü, yanlışlıkla sana binmiş, alıp emaneti sahibine veriyorsun, o kendine kavuşuyor sen yükten kurtuluyorsun."[183]

Agop, Şişli'deki evinin beşinci katından atlayarak intihar etmişti. Kâmil Bey, bu haberi Agop ölmekte haklı olarak yorumlamıştı. Kaçınılmaz bir sondu adeta.

"Kozet'in yokluğunda kurtulma yolu olarak ölüm."[184]

---

[181] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.336.
[182] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.340.
[183] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.342.
[184] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.345.

Ve Agop'un ajandasından şöyle bir not çıkmıştı:

"Kırk yıl siyah bir balık sürüsü içinde yaşadım, o gün geldi sudan dışarı zıpladım ve ilk kez bir kelebeğin kanadında renkleri, kırmızıyı, maviyi, yeşili gördüm. İki gün sonra kelebek düşüp öldü ve bütün renkleri o karanlık suya gömdü. Ben ölmeye mecbur olduğum kadar Tanrı dahil sizler de beni affetmeye mecbursunuz."[185]

İntihar ettiği için papaz, Agop'u kilise bahçesine gömmek istemedi ve Kâmil Bey gizlice Müslüman mezarlığına Kozet'in yanına defnetti. Fakat yıllarca olan sellerden toprak kaymalarından Agop'un mezarı kaybolup gitti. Geriye Kozet ve Mahmut kalmıştı.

Agop da gittikten sonra bütün işler Ayişa'ya kalmıştı. Kâmil Bey unutkanlık bunama hastalıklarından çok sık hastaneye gitmiyordu. Doktor Hüsnü ve yeni gelen asistanı Hazal, Kâmil Bey'i hastaneye yatırmaya karar vermişti. Melankolisinin arttığını düşünüyorlardı. Hüsnü Bey de Hazalla aşk yaşamaya başlamıştı. Alanında uzmanlaşmak isteyen Hazal bir gün sevgilisiyle kendisinin EEG'sini çekerken değişen teta ve beta dalgalarının insanların ruh haline, aşkının, sevgisinin şiddetine göre değiştiğini bildiğinden Kâmil Bey'in EEG'sini çekmek istediğini söyler. Bir akşama yemeğinde bir araya gelirler ve Hazal, Ayişa'nın ve Kâmil Bey'in gözündeki aşk ışığını keşfeder. Gözlerinden kara ışık yayıldığını belirtir.

"Kara sevda kara ışık yayıyor."[186]

Böylece hem alanında da uzmanlaşarak unvan almak isteyen Doktor Hazal, aşkın elektriğini çekmeye karar vererek bu iki aşığın birbirlerinin gözlerinin içine

[185] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.348.
[186] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.400.

bakarken beyinlerinde oluşan dalgaları ölçmek ister. “Karasevda Nedeni Olarak Kara Işık” adlı çalışmasıyla da doçent olur.

Kâmil Bey bir gün dışarıda zar zor yürürken eskiden haksız yere hapse atıldığını düşünen ve 20 yıl yatıp çıkan katil zanlısı Kâmil Bey’i takip eder ve onu döver. Vurmanın şiddetiyle kalp krizi geçiren Kâmil Bey, arkadaşı Hüsnü’nün servisine yatırılır.

“Kâmil Bey için aşk sanki bir şifacı, acı tatlı bir ilaçtı. Bedenini kıpırdatamıyor, konuşamıyor ama uzun bir tünelin ortasında oturmuş bir uçtan dünyanın bir ucunu sisin içinden görüyordu. Ayişa’nın elini, onun verdiği enerjiyi algılıyor, bir jeneratör gibi el, bedenine sanki hem elektriksel hem manyetik dalgalar salıyordu. Ayişa elini çekince birden ip kopmuş onun bedenine giren iksir yok olmuştu.”[187]

Kâmil Bey ölü gibi yatsa da Ayişa’yı ne zaman hissetse elektrik dalgaları değişiyordu. Doktor Hazal bu durumu “Diri Aşk” olarak adlandırdı. Birinin hayatta birinin başka dünyada olması etkilemiyordu bu durumu.

“Hazal’ın düşüncesine göre insanlar aşkı yaratmıyordu. Diri Aşk canlı bir hayvan gibi kendiliğinden vardı ve yaşamak için iki insanı bir araya getirip onların kanına giriyor, o kanda beslenip kendini var ediyordu.”[188]

[187] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.412.
[188] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.414.

3.2. KİŞİLER

3.2.1. İçi Yoksul

Kitabın şahıs kadrosu geniştir. Ana karakterimiz Tahir, Ankara'da üniversitede okuduğundan romanın şahıs kadrosunu da genellikle üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Öte yandan Tahir'in memleketi Çanakkale'ye gitmesiyle de oradaki akrabalarını tanırız; Nusret'in abisi Yalçın, Hilal, Nurdan, Zeliha Nine, Mehmet Emin, Cemile, Çelebilerin Ayşin, Pomak Saniye, Kaşır Ahmet, Musa, İrfan, Bilge, Topçu Ahmet, Hatice Hanım, Rasim, Yılmaz, Gürkan, Osman Ağa, Semih, Ümmü Nine Tayyibe Yenge, Mehmet Ali, Emine Nine, Halil, Sabire, Topal Mustafa, Çerçi Hüsnü, Çakır, Ümmühan yenge.

Tahir: Hacettepe'de okuyan üniversite öğrencisidir. Birinci sınıfta çok arkadaşı yoktur. İçine kapanık, asosyal diye nitelendirebileceğimiz bir yapısı vardır. Arkadaşlarıyla sohbeti yoktur, ders aralarında da tek başına takılır. Çanakkale Yenicelidir. Tatillerde gittiği köyünden babası olmadığını anlarız. Annesi ve ablasıyla yaşar.

"Kulaklarım kepçe, burnum genişti, kolum bacağım kısa, anlayışım kıttı; herkes bilirdi, anam babam eğriydi, eğri cetvelden işte doğru bir çizgi çıkmamıştı."[189]

"Her şeyi toptan halletme hevesim vardı, yatacağım zaman ceketi, gömleği atleti hepsini beraber başımdan yukarı boru gibi çeker çıkarırdım… Bazen uzun saçlı sakallı, bazen de kısa saçlı sakalsız oluyor, kafalara apaçık bir resim halinde oturmuyordum."[190]

Tahir, Nüzhet'e âşık olmuş fakat ailesi bu ilişki onaylamadığı için hem de Nüzhet okusun diye kızı Kanada'ya okula yollamışlardı. Fakat Nüzhet de uzakta

[189] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul,* Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.149.
[190] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.155.

boşluğa düşerek intihar etmiştir. Tahir'in hayatına giren iki kızın da sonu ölüm olmuştur. Tahir de yaşadıkları karşısında bunalıma girmiş, parklarda yatar olmuş, Bakırköy'de tedaviler görmüştür.

Nüzhet: Romanın başlarında 17 yaşında olduğunu anladığımız uzun saçlı, ela gözlü, üniversiteye hazırlanan bir gençtir. Girdiği sınav neticesinde ODTÜ'yü kazanır fakat ailesi onu okuması için Kanada'ya gönderir. Tahir'le tanıştıklarında beraber dershaneye gidip gelirler, çıkışta Ankara'da kafelerde otururlar. Kanada'ya gitmesi Nüzhet'te boşluk duygusu yaratmış, Tahir'den ayrı kalınca psikolojisi bozulmuştur. Döndüğünde intihar eder. Tahir onu kendi memleketindeki mezarlığa gömer. Mezar taşına da eşi olarak yazdırır.

"Nüzhet, uzun boylu, değişik çekicilikleri olan gerçek bir güzeldi, soylu bir aileden geldiği yetmiyormuş gibi hatırı sayılır bir zenginliği de vardı. Ailesi kültürüydü annesi Dame de Sion mezunuydu, su gibi Fransızca biliyor, piyanoyu ufak çaplı bir sanatçı kadar iyi çalıyordu. Aile geniş topraklarda tarım yaparak toprağa bağlılığınızı sürdürürken, şehir hayatına da olağanüstü derecede uyum göstermişti."[191]

"Nüzhet, Arnavut gelinle Sultan Deli Osman'ın Arap kırması oğlu Bekir'in çocuklarından gelmekteydi ve gözlerinde büyük büyük dedelerinin fitne fecir bakışının bir telkâri ustasının elinde oya gibi işlenip süslenmiş haliyle, bir Arnavut'un teselsül etmiş en deli inadını görürdün. Nüzhet o kadar güzel ve gerçekten o kadar üstündü ki, bu üstünlüğü bir iyiliğin yaratması imkansızdı, hissikalbelvuku ile biliyordum ki Nüzhet kötülüğün çok incelikli bir türeviydi." [192]

Hilal Akhüseyin: Nüzhet'in arkadaşıdır. Orta boylarda, beyaz tenli, kumral saçlı bir kızdır. Tahir'e âşık olmuştur. Nüzhet yurt dışındayken beraberlik yaşamışlardır. Fakat Tahir'in Nüzhet' sevmesi ve Hilal yokmuş gibi davranması

[191] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.98.
[192] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.83.

Hilal'de psikolojik sorunlara sebep olmuş sonunda da Hilal ardında bir mektup bırakarak intihar etmiştir.

"Kucağımdaki sözcüklere baktım, karnımı yarıp onları içime aldım. Gebeydim artık hiçbir harfi benden olmayan her hecesi senden kelimeye: Ölmek... Tanıştırayım, bendeniz bayan hiçim. Tâhir bey, alın küllerimin içinden son kürek kolları size aktarayım."[193]

3.2.2. Kestane Kıranında Kadınlar

Romanın şahıs kadrosu geniştir. Romanda Zarifoğulları denilen ailenin adeta soy kütüğünü okuruz. Zarioğullarının akrabalık bağları, ilişkileri, köylerinden çıkan çocukların başına gelenler, maceraları kısacası bütün bir hayat hikayesini okumaktayız. Ana karakterimiz Zeliha Zarifoğludur. Zeliha'nın 5 çocuğu vardır. Romanda her birinin nerelerde neler yaptıkları da anlatıldığı için romandaki şahıs kadrosu çok geniştir. Romanda ismi geçen kişiler: Mehmet Zarifoğlu, Emin Zarifoğlu, Ahmet, Ali, Fatma, Emin, Mustafa, Zehra, Hasan Zarifoğlu, Zeliha, Osman, Bakkal Emin, Pehlivan Mustafa, Oyalı Zarife. Çingene İsmail, Bulamaç Osman, Dede Süleyman, Naciye, Fatime Ana, Dişçi Ekber, Demirci İsmail, Halil, Deli İsmail, Obalı Mustafa, Hacı Osman Dede, Yorgo, Niko, Kazım Çavuş, Yirik Ali, Şangıldak Saniye, Molla Ahmet, Tahir, Gezgin Osman, Tahir, Dr. Niyazi Ethem, Pertev, Bekir, Nikogos Ağa, Rauf Yektâ Bey, Eleni, Müberra Hanım, Kirkor Usta, Hacı Pişman, düz taban Sabri, Ahmet Nurettin Bey, Kazım, Yörük Adem Ali, Osman, Hamdiye, Pomak Sami, Ümmühan, Lohçalı Derviş Raşit Tahsin, İhsan, Şükrü, Mazhar Osman, Avni Bey, Ovrik Efendi, Dr. Kadri, Binbaşı Mahmut, Miralay Cevat Bey, Kemal Bey, Ömer Bey, Pilot Üsteğmen Ali Rıza, Yüzbaşı Hakkı Bey, Tabip Teğmen Mustafa, Davut, Resneli Niyazi Ferik, Şemsi Paşa, Bigalı Atıf, Başyazar Hasan Fehmi, Arap Kadri, Müezzin Hafız Toraman, Aygır Ayşe, Pehlivan Mustafa, Karadorudan Fedai, Salih, Madam

[193] Tahir Musa Ceylan, *age*., s .202.

Zoi, Yakup Kadri, Kösnül Hüsnü, Davut Enver Paşa, Uzun Kamil, Hamdiye, Yardakçıların Naciye, Albastı Emine, Muallim Fatma, Şadan.

Zeliha Zarifoğlu: Roman Zeliha'nın evlenmesinden ölümüne kadar geçen süreyi anlatır. 1900'lü yıllarda geçen romanda tarihi olaylar ve kişiler de yer almaktadır. Zeliha, Mavruz köyünde yaşar. Romana göre Mavruz, Balıkesir-Çanakkale arasında bir yerdedir. Zeliha başka köyden buraya gelin gelir. Kocası Mehmet Zarifoğlu bir eşkıya tarafından sebebi belli olmadan öldürülmüştür. Zeliha 5 çocuğuyla yalnız kalır. Ahmet, Ali, Fatma, Emin ve Mustafa Zeliha'nın çocuklarıdır. Köyde onlara yardım eden yakın oturdukları akrabaları vardır. Romanda 5 çocuğun hayat hikayeleri de yer alır. Roman boyunca Zeliha'nın köydeki hayat mücadelesine şahit oluruz.

Mustafa terzilik işiyle uğraşmıştır, Fatma köyde Kur'an bitiren tek kişidir daha sonra da İmam Hatip'te okumak için İstanbul'a gider. Onunla evlenmek isteyen soylu zengin bir aileyi reddettikleri için daha sonra evleri yakılacaktır. Ahmet, okumaya gittiği İstanbul'da Rum kızına âşık olur ve daha sonra İstanbul'da çıkan olaylarla Rum zannedilerek öldürülür. Ali küçük yaşta hastalıktan ölmüştür.
Emin, Birinci Dünya Savaşa başlayınca askere gitmiştir, Çanakkale Savaşında da cephede yer almıştır. Emin ismi aynı zaman da Zeliha'nın kayınpederinin de ismidir. Emin, savaş bittikten sonra annesine cepheyi gezdirir. Çünkü Zeliha'nın erkek kardeşi Kâzım Çanakkale'de şehit düşmüştür. Zeliha da o toprakları görmek istemiş, gittiğinde de bol bol göz yaşı dökmüştür.

"Kocasından sonra bir iki senede hemen tütün işlerken Zeliha'nın yanakları, boyun altları tarlada çeşit çeşit senaryo yazmış, kırışmıştı. Anaları tarlada ter içinde tütün işlerken Ahmet dükkânda kalıyor, Fatma evdeki işleri kolayca yapıyor, Ali koyunlara gidiyor, Emin'le Mustafa da tarladaki armut ağacının dibinde akşama kadar oynuyordu."[194]

"Zeliha Mavruz'a Karaköy'den gelin gelmişti, güzelliği ile ilgili söylence yedi köye yayılmış, ardından koşanlar çok olsa da karar kılıp kimselere

[194] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar,* Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.20.

varmamıştı. Karaköy'den topçu seferin minare kırması oğlu Bekir ona adamakıllı yanmış, içki sofrasında kız yüzüme bakmıyor diye kendini yakmaya kalkışmıştı.''[195]

''Zarifoğlu Zeliha'nın, birisi ufakken olmak üzere üç oğlu ölmüş, öteki iki çocuğundan birisi dağda, birisi okulda kalmış, okumak ve eşkıya olmak, kendi başınalık yarattığından ikisi de anasıyla ilişkiyi kesmişti. Çocuklar analarına bir torun verememiş ya babalar ya çocuklar ölüp gitmiş ya da bebekler doğmamıştı.''[196]

Ahmet Zarifoğlu: Babası ölünce başlarda dükkâna bakarak ailenin geçimine katkı sağlarken okumak için İstanbul'a gidince hayatı da değişir. İstanbul'da yatılı okurken Rum kızı Eleni'ye âşık olmuştur, romanın ilerleyen sayfalarında Eleni'yi köye getirdiğine de şahit oluruz. İstanbul'da okuyan daha sonra köye gelip yine dükkân işleriyle ilgilenen Ahmet'in sonu üzücü olmuştur. Sultanahmet taraflarında eline aldığı Rum yapımı bir eşya için linçlenmiş ve öldürülmüştür.

''İstanbul'dan gelirken Tababet-i Ruhiye ve Emraz-ı Akliye muallimlerinin yazdıkları başta olmak üzere hastalıklarla ilgili çeşitli kitaplar almış, bunları dilinin döndüğü, aklının aldığı kadar okuyarak köy yerinde hekimlik yapmaya ve en derin marazları bile bir hal yoluna sokup, bağrı yanıkları dahi bahtı açık hale getirmeye başlamıştı.''[197]

''Eleni'ye Direklerarası'nda başlayan tutkunluğunun dedikodusu nasıl olmuşsa köye kadar gelmiş, Ahmet yalnız köyde değil bütün Agonya'da dile düşmüştü. İdadideki derslere girmiyor, sabah akşam kızın peşinde dolaşıyor,

[195] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.45.
[196] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.312.
[197] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.52.

Beylerbeyi'nde bir divanhanesiyle, iki teknenin ancak sığdığı bir kayıklığı olan Nikogolasların yalısının önünde kotra, sandal, mavna ne bulursa geziyordu."[198]

3.2.3. Yarım Adamın Aşkları

Romandaki ana karakterimiz Selim Bey'dir. Selim Bey dışında; Nehir, Yunus Efendi, Alp Bey, Hasan, Leyla Sayar, Mehmet(topal), Dudu (eski aşkı), Hüsniye Hanım, Naciye Hanım, Prof. Cemal, Ahmet Bey, Fehamettin Karagüç (dekan), Zeynep, Mehmet Emin, Kağan, Zekeriya Bey, Sumru Hanım, Bülent İşgetiren, Cerrah Orhan Bey, Osman Dede, Kavak Mustafa, Nur, Hilmi gibi karakterler de karşımıza çıkmaktadır.

Selim Boduroğlu: İstanbul Üniversitesi'nde Psikoloji bölümünde yardımcı doçenttir. 56 yaşlarındadır. Eski evliliğinden 10 yaşlarında Zeynep adında bir kızı vardır. Nehir adlı öğrencisiyle beraber olmuştur. Selim Bey, hiçbir şey kokmadığı gerekçesiyle sevgili tarafından terk edilmiştir. Hayatı boyunca bir işte başarılı olarak görülmemiş, yarım adam, hiçbir işini tamamlayamayan olarak nitelendirilmiştir. Ders anlatmadığı gerekçesiyle kütüphane memuru olarak görevlendirilmiş daha sonra tekrar görevine iade edilmiştir. Alçakgönüllüdür, içe kapanıktır.

"Selim Bey, yalnızlığı bazen sever, bazen ondan yakınırdı.; bazı günler etrafından sadece insanlar değil, büsbütün canlılar çekilmiş, tabiatın içine gelen kısımları bilmem kaç derece soğumuş, bir banka reklamı sırtına dayanmış halde oturduğu bankta tek dal sigarayla baş başa kaldığı olmuştu... Selim Bey bazen kısa sürmüş bir üzüntü, bazen bitmeyen bir yürüyüş, bazen de dünyaya azıcık küsüştü."[199]

---

[198] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.57.
[199] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları,* Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.17.

Nehir Şencan: Proje anketörüdür. 22 yaşındadır. Liseyi Mersin'de okumuştur. Üniversite eğitimi için İstanbul'dadır. Romanın ilk sayfalarında erkek arkadaşı Hasan'la Beyoğlu'nda görüştükten sonra uğradıkları parkta otururlarken Hasan bir cinayete kurban gider. Daha sonraki sayfalarda bu konuyla ilgili Nehir'i de tutukladıklarına şahit olmaktayız. Bir saha projesinde Selim hocayla karşılaşmışlar ve aralarındaki 34 yaş farka rağmen sevgili olmuşlardır. İlerleyen sayfalarda Nehir'in Selim Bey'den sıkıldığını görürüz. Onu kokun yok, sesin yok gibi bahanelerle terk edip psikolojisinin de bozulmasında etkili olmuştur. Gösterişli biri olduğu için herkesin ilgisini çekmektedir.

"Çünkü ona herkes aşıktır, lisede sadece hocalar talebeler değil, bütün Mersin peşindeydi. Kağan diye bir çocuk vardı, babası köyden ona para yollardı ama o paraları ve ömrünü Nehir'in yoluna harcadı...

Nehir insanı yorar...

Sevgi yanılsımasıyla erkekleri köleleştiren biriydi Nehir."[200]

Nur: 18 yaşında Sinema bölümü öğrencisidir. Karşılaştıkları kafede Selim Bey'le aşk yaşamaya başlamışlardır. Selim Bey'in, Nehir'den sonra birlikte olduğu Sumru kendisini Orhan adlı eski sevgilisiyle aldatınca Selim Bey'in psikolojsi bozulmuş, adeta intiharın eşiğine gelmişti. Bulunduğu o kuyudan onu Nur çıkarır fakat Nur'un da aşkı hüsranla bitecektir. Daha sonra Nur, Türker adlı psikoloji asistanına âşık olur ve Selim'i terk eder.

[200] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.57.

3.2.4. Elli Yıl Sonra Kül

Elli Yıl Sonra Kül romanı, *Kestane Kıranında Kadınlar* kitabının devamıdır. *Kestane Kıranında Kadınlar* kitabında ana karakterimiz Zeliha, yaşlıydı fakat köyde hiç çoluk çocuk kalmayınca kendisi bir çocuk doğurmuştu ve ölmüştü. Oğlu Emin, çocuğu evlat olarak benimsemiştir. *Elli Yıl Sonra Kül* romanı Emin Zarifoğlu'yla başlar. Yani bu kitap da yine bir Zarifoğulları romanıdır. Ana karakterlerimiz başta Emin olmak üzere Hatice'nin eşi Yahya'dır. 2 kitaptaki isimler genellikle birbirleriyle benzerlik gösterirler. Kitapta yer alan şahıslar; Emin Zarifoğlu, Kallemci Hidayet, Kayış Saffet, Nuri, Zeliha Zarifoğlu, Hatice, Fatma, Yahya, Şaşkın Ahmet, Nakışlı Naciye, Gâvur Fatma, Hanım Ayşe, Kasnak Ayhan, Dede Süleyman, İsmail, Cevriye, Ferhat, Şadan Bey, Kuyucu Sait, Pehlivan Kol Kıran Hasan, Deveci Adem, Bayii Bayram, Tevfik, Terzi Kamil, Meyhaneci Latif, Hafız Ali, Hafız Toraman, Semiz Saniye, Fazıl Bey, Enezli Bünyamin, Dr. Kasper, Zülfü Bey, Ümmiye, Madam Akabi, Nihat Üzümcü, Halim Alanyalı, Agop Kazazyan, Zuhal, Rasim Adasal, Gönenli Salih, Banco Di Roma, Demirci Fehmi, Sabahat, Kütahyalı Eftal, Belediye Reisi Ali bey, Bilge, Mahir, Yıldız, Şapur Muhammed, Uzun Hasan, Zeki Bey, Davut, Selahattin, Selami, Yılmaz, Makbule, Sarı Hidayet, Necmettin, Zeynep.

Emin Zarifoğlu: *Kestane Kıranında Kadınlar* romanından da tanıdığımız Emin, Zeliha Zarifoğlu'nun oğludur. Gençliğinde İstanbul'da bulunarak inşaat işini de öğrendiğinden elinden her iş gelmektedir. Döndükten sonra zeytin işleriyle de uğraşmıştır. Fatma, Emin'in kızıdır ama Emin annesi Zeliha'nın doğururken öldüğü Hatice'yi de kızı olarak bellemiştir ve öz kızından ayrı tutmamaktadır. Hatice'ye eş kendine damat olarak Yahya'yı seçmiştir.

Fatma: Emin'in kızı Fatma, eşini harpte kaybetmiştir. Elinden her iş gelmektedir.

"Fatma evinin etrafına bir savunma hattı gibi söğüt çelikleri sokmuştu, aklınca hepsi birer ağaç olduğunda sel suyunu emer, duvarlara değmeden etraftaki nemi

çekerdi. Gerçekten de diktiği çelikler iki ayda gövermiş, iki yılda adam boyunu geçmiş, her biri dikildiği toprağı eme eme çöle çevirmişti."[201]

Yahya: Hatice'yle evlenmiştir. İlk zamanlarda pek çok işle ilgilenmiş fakat hiçbir işte başarılı olamamış, istikrar gösterememiştir. İstanbul'a iş bulmak için gittiğinde evinde kiracı olarak kalacağı Madam Akabi ile gönül ilişkisi kurmuştur. Daha sonra Madam Akabi kendisini evlat edinince zenginleşeceğini düşünen Yahya, Madam'ın mirasını devlete bağışlamasıyla şaşkına dönmüştür. Kazandığı birkaç kuruş parayı sürekli kumarda yiyen Yahya, arada köye gelerek Hatice'den para almıştır. Fakat Hatice en sonunda paraları ondan saklayarak vermemiştir. Çocuklarıyla çok fazla ilgilenen biri değildir. Romanın sonunda eve dönüştür fakat eve girmeyerek bahçede kuyunun içinde uyuduğundan sabah eşi Hatice, odun koyarak yanıp ölmesine sebep olmuştur. Fakat durum romanın sonunda açıkça verilmeyip sezdirilir.

"Yahya yaşamın tadını almıştı, askerliğinin son dönemini tamamlamak üzere İzmir'e döndüğünde, gemi demirli olduğu her vakit Tüccar Kulübü'ne gidiyor, başta Meserretçiler, Alanyalılar ve Üzümcüler başta olmak üzere güzide ailelerle düşüp kalkıyordu. Onların arasında çat pat Fransızca bile öğrenmişti."[202]

"Yahya, Zeliha'yı üç yaşını doldurmasına on gün kala ilk defa görmüştü. Çocuk ona ısınamamış, babası ne tür bir sevimlilik oyunu oynarsa oynasın kucağına varmamıştı."[203]

"Yahya, yirmi yaş küçük olduğu Madam Akabi'yle karı koca hayatı yaşamaya başlamıştı. Madam'ın isteğiyle dışarıda onun oğluymuş gibi davranıyor, kiliseye ve

[201] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.4.
[202] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.48.
[203] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.62.

cemaate karşı açık vermiyordu… Madam onu resmen evlatlık olarak almış, hazırladığı vasiyetnameyle mirasını bu tek evladına bırakmıştı.”[204]

3.2.5. Bir Zamanlar Bakırköy

Roman, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi etrafında geçtiği için kişiler çoğunlukla hastalardır. Romanın ana karakterleri Kerim ve Sanem dışında başka doktorlar da yer almaktadır. Aile bireylerine de sıkça yer verilmektedir.

Doktor Kerim, Sanem, Doktor Doğan, Şenay eski sevgilisi Hakan, ninesi Melahat, Alaaddin, Neyzen, Diyojen, Kuzeni Murat, Sarp, Fevzi Efendi, Yüzbaşı Orhan, Şahap Bey, Anadoluhisarlı Hüseyin, Pötürgeli Ahmet, Bayramiçli Hıdır, Sarıgermeden Beyhun, Ressam Bahattin, Meraklı Mehmet, Bodur Bekir, Ali Dede, Doktor Ali baba, Şizofren Seyit Ahmet, Doktor Latif, Louis Mongeri, Doktr Adil Bünyan, Hatice Hemşire, Hatice Avar, Mithat Karlıköy, Halim, Bülent Yüzügüzel, Mugayyer Bedevi, Fahrettin Kerim, Kazım Dağyolu, Mazhar Osman, Çingene Şaban, Nazire Ölüoğlu, Eldebir Mustafa Efendi, Faruk Bayülkem, Mengenli Kasım, Divriğili Ceyhan, İsmail, Dazkırılı Halil, Düriye Delidolu, Savcı Osman Bey, Fadime, Mehmet Sarıbeyoğlu, Sadullah, Cambazoğlu Melik, Yanıkoğlu Nuri, Fatma Ereniş, Melahat, Doktor Ziya Tiregül, Doktor İhsan Şükrü Aksel, Feryal Hemşire, Madam Zahuri, Rafi Usta, Sevdiye Nine, Tuğba, İbrahim Ethem.

Doktor Kerim Avar: Orta yaşlarının sonuna gelmiş, eşinden boşanmış, on yaşlarında küçük bir kızı olan Bakırköy’de çalışan psikiyatr. Doktor Kerim Bey’in atalarından kalma genetik psikiyatrik bozukluğu vardır. Beraber olduğu kadınlar tarafından hep terk edilmiştir. Sanem’e karşı da her zaman terk edilecekmiş korkusu yaşadığından bu durum da onun psikolojisinin bozulmasında etkilidir. Bunalımlı bir kişiliktir. İyi bir doktordur fakat hastalarıyla çok fazla içli dışlı olması ileride başına

[204] Tahir Musa Ceylan, *age.,* s.81.

işler açmıştır. Deliomanlıdır. Ailesinde dedeleri, ataları Sanem'in sülalesindekilere âşık olup kavuşamayıp deli hastanesinde yatmış ve bir şekilde ölmüşlerdir.

"Kerim Bey'in akrabalarından üç erkek yirmili, bir erkek de otuzlu yaşlarda ya kendini akıl hastanelerinde yakarak ya da asarak intihar etmiş, iki kadın ince hastalıktan erken yaşta ölmüştü."[205]

"Neden sonra psikiyatri ve psikoloji dernekleri destek için bu acayip adamı ziyarete gelmiş Doktor Kerim ile Dayanışma Günleri adıyla meslektaşları, psikologlar, bilumum aydınlar, sempozyum düzenlemiş, anti psikiyatrinin yararı/zararı üzerine tartışma açmışlardı. Bir kısmı anti psikiyatrinin kendisi bazıları da nefreti olduğundan dem vurmuştu."[206]

"Doktor Kerim Silivrikapı'daki mezarlığa gömüldü. Cenazeye Doktor Doğan'dan başka doktor katılmamıştı. Hastaneye yatışından sonra sanki doktorlar onu meslektaş saymıyordu. Şu dünyaya geldiğinde Kerim kimseyi bilmiyordu, bu dünyadan giderken de kimse onu tanımıyordu, öyleydi, her şey karanlık bir yerde başlıyor, karanlık bir yerde bitiyordu.[207]

Sanem Karlıköy Gürdal: Dr. Kerim'e muayeneye ilk geldiğinde tıp fakültesi 4.sınıf öğrencisiydi. Bulgar göçmeni bir aileye mensuptur. Mavi gözlüdür. Babası olmadığı için hayatındaki erkeklerde hep baba figürü aramıştır. Bu yüzden de abisi evlenip gittikten sonra içine daha da kapanmış, yengesini de kıskanmıştır. Dayısını da kuzenlerinden kıskanmıştır. Sanem; Kerim Bey'in sevgilisi, Yüzbaşı Orhan'ın eşi. Deliormanlıdır. Depresif bir kişiliğe sahiptir. Orhan ile evli olmasına rağmen Kerim

[205] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy,* Ayrıntı, İstanbul 2011, s.85.
[206] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.135.
[207] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.183.

ile aşk yaşamıştır. Orhan'dan boşandığında bunalıma girip vicdan azabı çektiğinden aylarca yememiş içmemiş yataktan çıkmamıştır.

"Yağmur mevsiminden geçmiş gibi dupduru bir yüzü, kırışınca bir desen alan yanakları, gülünce kan gibi damlayı dağılan dudakları vardı. Sanem usta bir elin titizlikle çıkardığı üstün bir iş gibiydi."[208]

"Sanem bir evin bir kızıydı. Aile için kız sahibi olmak bir hevesken, sonradan istek gerçek olmuş, ardından şükür duasında dönmüştü. Anne cerbezesi olan becerikli bir göçmen kızıydı."[209]

Orhan'dan boşandıktan sonra girdiği depresyondan Kerim'in ölüm haberini alınca mezarlığa gitmek için biraz olsun sıyrılmış ve aylar sonra evden dışarıya çıkmıştır.

"Düz siyah saçları, yeraltı boşlukları gibi uzamış, omuzlarına akmıştı, bembeyaz teni kırık bir buğday gibiydi; besleyici, zehirleyici, mahvediciydi. Onu tanıyan hiçbir erkek o dünyadayken bu dünyadan gidemezdi, tek istisnası Kerim'di, ondan kopabilmek için ölmüş, ölebilmek için delirmişti. Ondan gitmek çünkü yaşamdan gitmekten fazla bir işti."[210]

Orhan Gürdal: Sanem'in eşidir. Deniz subayıdır. Balıkesirli varlıklı bir ailenin tek oğludur. İyi bir lisede eğitim aldığı için İngilizcesi ve Almancası iyidir. Bu yüzden Sanem'den boşandıktan sonra NATO'dan görev ister ve ondan uzaklaşır. Sanem'in sürekli dışarılarda olması Orhan'ı kıskanç, takıntılı bir kimliğe

[208] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.9.
[209] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.19.
[210] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.184.

büründürmüştür. Sanem'e olan tutkusu onda kıskançlıkla birlikte melankoli hali de yaratmıştır.

"Bir bayram günü halkın ziyaretine açılan gemisinde beyaz bir zambağı eline alır gibi Sanemle tanışmış, yaşamını verecek kadar sevdiği bir yılan gibi kusursuz bu kadına kendini bütünüyle adamıştı. Kor gibi gözleriyle kimseye boyun bükmeyen bir yapısı vardı. Karısının ufak tefek şımarıklıkları hoş görür, onun olağanüstü güzelliğe sahip olmasının bedelini cömertçe öderdi."[211]

3.2.6. Kızböcekleri

Ceylan'ın altıncı romanı olan *Kızböcekleri* şahıs kadrosu bakımından zengindir. Romanımızın ana karakteri Bektaş Toztopraktır. Aslında bu roman için, baştan sona Bektaş'ın başından geçenleri anlattığından biyografik bir romandır denilebilir.

Bektaş öğretmen dışında romanda adı geçen karakterler; Edibe, Muhibe, Növal Hanım, Münevver Hanım, Hande, Feryâl, Nihat, Âsaf Enişte, Sıla, Halil, Kapıcı Cemal, Zeynep, Celal Özer, Mahmut Hoca, Dişçi Selahattin, Muska Mustafa, Fikriye Tarak, Âsaf, Emine Şentoprak, Zekai Şentoprak, Lale, Nihat Öğretmen, Doktor Rıza Karakelle, Prof Haşmet Bey, Mert, Şehsuvar, Ali Hoca, Doktor Hasip Yeşil, Kobak Saniye, Bayi Bayram, Alaaddin Yavaşça, Garip, Malta Necati, Peçenekli Osman, Kağıt Niyazi, Hafız Ali, Şaban.

Bektaş Toztoprak: Asıl mesleği öğretmenliktir. Memuriyette yirmi seneyi devirdiği anlaşılmaktadır. Tek başına yaşamaktadır. Evinde kendine göre bir düzeni vardır. Takıntılı bir kişiliktir.

[211] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.179.

"Ne tür hastayım ben? Takıntılı olacak kadar temiz, kirli kalacak kadar tembel ve de zavallı… Zavallılığın tarihi yazılı bende."[212]

Arada evini toplamak ve temizlemek için ablaları Edibe ve Muhibe gelmektedir fakat Bektaş Bey bu durumdan hiç hoşlanmaz, eşyalarının yerinin değişmesini sevmez, istemez. Ablaları eve en son geldiklerinde onları kovar ve böylece evi artık pistir. Arkadaşı da yoktur. Okulda öğretmenlerle de çok samimi değildir. İnsanların bir çıkarı olmadan birbirleriyle çok samimi olmadıkları görüşündedir. Bu yüzden üst komşusu Fikriye Hanım'a bile yanlış anlar diye selam vermez.

"Bektaş Bey ilanihaye dönemsel bir adamdı. Aynı tabağı farklı öğünlerde kullanır, üzerindeki kırıntılar yemek değil çöp haline geldikten sonra kirli tabak kulesinin üzerine yükseklerde yeni bir denge kurarak bırakırdı."[213]

"Ceketi, pantolonu, gömleği haftalık giyer, hafta pazardan pazartesiye dönmedikçe üzerini kat'a değiştirmezdi."[214]

Romanda Bektaş'ın fiziksel özellikleri çok fazla geçmemekle birlikte;

"Kalktı aynanın karşısına gitti, uzun uzadıya yüzüne baktı; enli bir pidenin üstüne yapışmış, dövülmüş et parçası gibi duran burnuna, çok çiğnenmiş yol gibi uzanan alnına, kepçe kulaklarına ve bütün bunları taşıyan meteor taşı gibi iri, şimşir başına baktı."[215]

Bektaş Bey bir gün aç kalır, evde ekmek ve para yoktur. Bu yüzden mecburen Fikriye Hanım'a çıkar ve ekmek ister. Bu olaydan sonra da aralarında ilişki başlar.

---

[212] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri,* Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.34.
[213] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.12.
[214] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.14.
[215] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.31.

Bektaş Bey'in takıntılı durumları, tavırları ve öğrencilere yaklaşımı nedeniyle veliler tarafından hakkında şikâyet olur ve psikolojik rapor alması yönünde bakanlıktan bir yazı gelir. Muayene sonucunda Bektaş, öğretmenlikten atılır. Antalya'ya Sağlık Ocağı'na memur olarak görevlendirilir. Doktor Hasip Bey ile köyde çalışırlarken bir kaza için rapor yazmamaları nedeniyle bir gün askerler tarafından alınıp hücreye kapatılırlar. Hücrede işkence görürler. Ölmeden tekrar köye geri döndüklerinde köylü onlarla konuşmaz, hastaneye dahi gelmezler. Köyde barınamayacaklarını anlayan Bektaş ve Hasip İstanbul'a Bektaş'ın evine giderler. Antalya'daki yıllar boyunca farklı olaylarla ve kişilerle de karşılaşan Bektaş Bey, İstanbul'a tek değil orada edindiği kişiyle döner. Geçim sıkıntısı çekerler, aç kalırlar fakat sonra mesleklerini yapmaya karar vererek evden dağılırlar. Bektaş evde temizlik ve yemek işleriyle uğraşır. Bu yüzden kendini kadın gibi hissetmeye başlar. Doktora muayene olmak için gittiğinde beyninde bir ur olduğunu öğrenir ve öldükten sonra olacak işlemleri ölmeden önce halleder, ayarlar.

"Bektaş bunu anladığında yüksünmemişti, başından beri zaten hep kadın gibiydi, yalnız olduğu günler evini titizlikle temizlemiş, ablaları da olsa başka kadınların eve girip çıkmasına, oraya buraya çekidüzen vermesine ifrit olmuş, sümüğü akan, terleyen insanlardan oldum olası iğrenmişti; öteki kadınlar da öyle değil miydi? En çok da annesi. Son yıllarda zaten en çok da annesine benzemişti, çamaşırları bir bir katlayarak dizmesi, tabakları duruladıktan sonra silmesi, çamaşırları ip iz yapmasın diye eteklerinden sallandırarak asması, gece yarıları aygazı kapattım mı diyerek uykudan fırlayıp yatağa oturması…"[216]

Doktor Hasip: Antalya Tahtalımezar köyünde Sağlık Ocağı'nda görevli doktordur. Bektaş'ın öğretmenlikten atılmasıyla yanına görevlendirilmiştir. Başta pek konuşmazlar fakat zaman geçtikçe birbirlerine alışırlar. Doktor yıllardır köydeki düzene ayak uydurmuş, etliye sütlüye karışmayan biridir. Tedavi için gereken teçhizat orada yoktur ve doktor bu duruma alıştığından sesini de çıkartmamaktadır. Fakat Bektaş elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışan biri olarak ocaktaki düzeni

[216] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.227.

değiştirmeye çalışır. Başlarda Bektaş ile çatışsalar da sonra anlaşmaya başlarlar. Mevkili birinin yaptığı trafik kazasına haksız yere rapor yazmadıkları için hücreye atılıp işkence görürler. Nerede olduklarını bilmeden etmeden gördükleri işkenceler sonunda sağ çıkmayı başararak köye geri dönerler fakat köyde kimse onlarla muhatap olmaz. Artık orada barınamayacaklarını anlayarak İstanbul'a gitmeye karar verirler.

3.2.7. Diri Aşk

Roman Kâmil Bey'in etrafında geçer. Romanda, yine yazarın diğer romanlarının da benzeri hastane çalışanları çevresi vardır.

Romanda gördüğümüz kişiler; Kâmil Bey, Behiye, Ayişa, Kozet, Agop, Sertan, Sarı Ramazan, Çeribaşı Sabahattin, Doktor Hüsnü Çakıl, Zehir Zehra, Enfiye Ahmet, Şerafettin, Fethiye, Örümcek Hüseyin, Akif Verimsiz, Sema Hanım, Mahmut, Terzi Necla Hanım, Misbah Muhayyeş, Cemil Muhayyeş, Tevfik Bey, Abdullah Bey, Mariliza, Doktor Songar, Ahmet, Hazal, Ayyaş Hamdi, Doktor Şener Buer, Mevhibe Hanım.

Kâmil Bey: Adli tıpta kimyagerdir. Yalnız bir adamdır. ODTÜ'de okumuştur. Bergamalıdır. Adli tıpçalışanlarından Behiye'ye âşık olmuş ve aşk yaşamışladır. Behiye'nin ölümünün ardından psikolojisi bozulmuştur. Yıllar sonra adli tıp'a gelen yeni bir çalışan olan Ayişa'ya âşık olmuştur. Ayişa'nın Behiye'nin kızı olduğunu öğrenmiştir. Kâmil Bey, etrafına karşı soğuk biridir.

Kâmil Bey, romanın başlarında kimseye karşı hiçbir şey hissetmeyen, ruhsuz biri olarak verilir. Bu durumunu merak edip hormon testleri yaptırdığında bazı hormonlarının eksikliğinden dolayı hissizleştiğini anlar ve yemesini içmesini ona göre düzenler. Kâmil Bey, mesleğinde başarılı biridir. Gelen ölülerin daha hikayesinden nasıl öldüğünü ya da öldürüldüğünü tahmin eder ve incelemeden sonra da tespiti tutar.

"Yalnız kadına karşı değil ki benim bu hissizliğim, yardım bekleyen yaşlıya, kökünden kopmuş çiçeğe, güvenli kucak arayan kediye karşı bile böyleyim ben; taş gibi, taş ağırdır ama ağrılı değildir."[217]

Kâmil Bey, beyninde bir eksiklik olduğunu düşünerek arkadaşı Doktor Hüsnü'nün muayenehanesine gider ve tahlil yaptırmak ister. Bu durumunu şöyle belirtir:

"Hayır depresyona benzemiyor, enerjim var ama zevkim yok, bir kadın dokunsa şöyle içim titreyerek havalanıp gidemiyorum, çiçeğin böceğin uğramadığı bir tutam çalı gibiyim."[218]

Behiye: Adli Tıp çalışanı Kimya mühendisidir. Abdullah Bey ile evlidir. Bir kızı vardır. Annesini erken yaşta kaybettiğinden teyzesi Sema Hanım tarafından büyütülmüştür. Kökleri Eyüp'ün soylu bir ailesine dayanmaktadır. İş yerinde Kâmil Bey ile birbirlerinden hoşlanıp aşk yaşamışlardır. Kâmil Bey ile birlikteyken eşinin de kendisini aldattığını öğrenmiştir. Bademi çok sever, bir gün eşi eve badem unu alarak gelir ve Behiye boşanma konusu konuşurken bilinçsizce yediği badem unları sebebiyle zehirlenerek ölür. Behiye'nin ölümüyle Kâmil Bey büyük bir depresyona girer

"Behiye, diye başladı Kâmil, bulut gibiydi orada, elim içinden geçip gidiyor, bakışlarım bedenini delebiliyordu. Uzaktan ona sahip olabiliyordum, o da uzaktan sarılabiliyordu bana. Ama kollarımızı kavuşturup birbirimizi sıkamıyorduk, boşluğu kesip kendine kavuşuyordu onlar."[219]

Ayişa: Adli Tıp çalışanıdır. Annesi gibi Kimya mühendisidir. Behiye'nin ölümüyle beraber doğan boşluğa yıllar sonra atanmıştır. Kâmil Bey'in 20 yıl aradan sonra hoşlandığı kişidir. Daha sonraki süreçte de Behiye'nin kızı olduğunu itiraf

[217] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.22.
[218] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.53.
[219] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.422.

etmiştir. Annesiyle aynı adama âşık olmuşlar ve biri gençlik döneminde biri de yaşlılık döneminde aynı adamla birlikte olmuşlardır. Borderline kişilik bozukluğu vardır. İki parmağının ucunu kesmiştir. Kâmil Bey'le aşırı ilgilenmiş, hastalığında her zaman yanında olmuş saati saatine ilaçlarını içirmiştir. Kâmil Bey yatağa düştüğünde baş ucundan ayrılmamıştır. Asistan Doktor Hazal Nöroloji araştırması gereği aşık insanların beyin dalga sinyallerini ölçmek istediğinden Kâmil Bey ve Ayişa'nın EGG'sini çekmiştir. Ayişa ve Kâmil Bey birbirlerine bakarken beyinlerinde gözüken teta alfa beta dalgalarını ölçer. Bayramiç'e gittiği bir dönem de Ahmet adında yerli biriyle birlikte yaşamıştır.

"Ayişa bir isim olarak konmuştu, söylendiğinde ama sanki ağızda dünyanın en tatlı yemeği çiğnenir gibi oluyordu. Kadın vanilya kokularıyla gelmiş ama sadece kokmamış, bir ruhu doldurmuş, ondan sonra f-da gitmişti... Yirmi yıl bekleyerek Tanrı'yı ikna ettim ve seni geri getirdim."[220]

"Yüzü Asyalılar gibi yassıydı, burnu düz iniyor, iri kulakları yüzünün iki yanına iki yabancı gibi yapışıyordu. Gözleri bir dilsizin dili gibiydi. Yana bakıyor, uzun bakıyor, derin bakıyor, herkesin anlayabileceği bin kelimelik bir lisan oluşturuyordu... Saçları kafatasını delerek çıkmıştı sanki, öyle gür pırasa tarlası gibi." [221]

[220] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.233.
[221] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.242.

3.3. MEKÂN

3.3.1. İçi Yoksul

Tahir, Ankara'da üniversite öğrencisi olduğu için mekân genellikle Ankara'dır. Tahir üniversite çıkışı Nüzhet'i dershanesinden alır ve Bahçeli'de Güven Park'ta, Tandoğan'da buluşurlar. Bunun dışında hem roman kahramanımız Tahir hem de yazarın memleketi olan Çanakkale Yenice de romanda yer alır.

Genellikle Tahir ve Nüzhet'in buluştukları mekanlar ve adı geçen yerler; Sevilla, Madrid, Cordoba, Kızılcahamam, Dikmen Nallıhan, Antakya, Deliorman, Kıbrıs, Arap Yarımadası, Karadeniz, Nevruz Köyü, Tandoğan, Kızılay, Teselya, Trakya, Cebeci, Bahçeli, Kanada, Hacettepe, ODTÜ, Hindistan, Toronto, Allahabad, Utar Pradeş, Vişnu, Himalayalar, Arnavutluk, Üsküdar.

"Zemheriye daha çok vardı; her Çanakkale'ye gitmeden önce kulakta ürkütücü ıslıklar çalan, insanın sarı iliğini sanki buz beyazına boyayan zemheri ayazlar geldi mi acaba diye düşünmeden edemezdim."[222]

"Yenice'de şimdi, duvarlara yeşil yapraklı tütünlerin asıldığı, insanların birbiriyle sacayağı oluşturup sokak muhabbetleri yaptığı, ağustos böceklerinin suzinak türkülerine başladığı kükürt rengi bir temmuz sabahı vardı."[223]

3.3.2. Kestane Kıranında Kadınlar

Roman Mavruz adı verilen köyde geçer. Köy, az nüfusludur, Çanakkale ve Balıkesir arasında bir yerdedir. Bölgeye romanda Agonya denilmiştir.

Yazarın memleketinin Çanakkale olması dolayısıyla romanlarının hemen hemen hepsi Çanakkale'de hatta Yenice'de geçmektedir. Bu romanda da o

[222] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul,* Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.51.
[223] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.52.

bölgedeki ilçelerin, köylerin yanı sıra yakın şehirler de geçmektedir. Romanda rastladığımız yer isimleri; Balıkesir, Biga, Edremit, Gönen, Selanik, Vefa, Kadırga, Çamoba Köyü, İstanbul, Bandırma, İzmir, Sirkeci, Çatalca, Çanakkale, Gelibolu, Arıburnu, Seddülbahir, Yenice, Suvla, Bolayır, Çakıroba. Tüccar olan Emin'in kumaş almak için gittiği gezdiği yerler olarak; Bursa, Konya, Bilecik, Ayvalık, Denizli, Isparta, Akşehir, Afyon, Halep, Şam, Antep, Erzincan, Tokat, Amasya, Selanik, Ankara, Sivas, Adana, Edirne, Ardahan.

"İngilizler Seddülbahir ve Kumkale'deki tabyaları bombaladılar, bu sırada Türk ordusu yirmiye yakın top kaybetti ve dış savunma hatları çöktü. Nusret Gemisi limana sessizce girip mayın döşedikten sonra ama, kıyıya yaklaşan düşman donanmasının her gemisi mayına çarparak Boğaz'ın dibini boyladı."[224]

"Gar usulü göğüs cebine sokar, çift sıralı dükkanların önüne, şemsiyeli hanımlarla bastonlu beylerin arasında Pera'ya çıkardı. Sıklıkla Markiz'e gider, kâse içinde kavruluş kaba leblebi ile tarçınlı, ekşimik kıvamlı arnavutbozası söyler, camdan geleni geçeni seyrederek içerdi."[225]

"... Edremit'ten yağ getirmek üzere yola çıkmaya hazırlanan yaylı araba buldu...Pürüzsüz yollarından ilerleyerek Gönen'e kadar hızlıca gelmişti."[226]

[224] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar*, Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.86.
[225] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.55.
[226] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.177.

3.3.3. Yarım Adamın Aşkları

Roman İstanbul'da geçmektedir. Roman karakterlerinin İstanbul Üniversitesi'yle münasebeti gereği İstanbul'daki pek çok mekân yer alır; Eminönü, Sirkeci, Beyoğlu, Ilgaz Dağı, Çatalyazı Köyü, Tosya, Amasra, Mersin, ODTÜ, Üsküdar, Sarayburnu, Aksaray.

"Talimhane'den çıkıp Divan Otelinin önünden geçtiler…Belli ki güçlü kuzey rüzgârları çıkıp da onları yerinden kaldırana kadar yapraklar, Beyoğlu'nun iti kopuğuna…"[227]

"… Laleli'den Palanga'ya yirmi dakikada ulaştı…"[228]

"Nehir'den uzaklaşıp denize doğru yaklaştı, Beşiktaş İskelesinde simitçiler, Boğazdan karşıya geçmek için bekleşen insanlar vardı."[229]

3.3.4. Elli Yıl Sonra Kül

Roman, *Kestane Kıranında Kadınlar* romanının devamındaki olayları ve kişileri anlattığı için mekân olarak da aynı yer adları geçmektedir. Romanda rastladığımız yer isimleri; Çanakkale, Yenice, Mavruz, Biga, Bandırma, Balıkesir, Gönen, İstanbul, Sirkeci, Karaköy, Bakırköy, Yeşilköy, İzmir, Bursa, Agonya,

[227] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları,* Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.7.
[228] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.61.
[229] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.64.

Burhaniye, Çakıroba, Yemen, Hindistan, Ankara, Deliorman, Girit, Amerika, Floransa, Manisa, Edremit.

"Eski köyün kurulu olduğu beş asırlık tarihi olan Issız Cuma'ya gitti, Mavruz'un, Çakıroba'nın ilk yerleşimi, çay kenarındaki bu yerdi."[230]

"Macar Ahmet köy köy dolaşır, fantezisi ve zenginliği olan Biga ile Bandırma köylerinde sergisine fağfur fincanlar, billur bardaklar …"[231]

"Büyük oğlan Mehmet Emin, Biga'da ortaokulu bitirip Balıkesir'de liseye başlamıştı."[232]

"Akşam sularında gemi Karaköy limanına yanaştığında, bütün İstanbul evine yerleşmiş, balıkçılar son müşterileri için son alıkları temizlemişti."[233]

3.3.5. Bir Zamanlar Bakırköy

Roman boyunca Bakırköy Ruh ve Sini Hastalıkları Hastanesi'nde gezeriz. Karakterlerin İstanbul'da oturmaları nedeniyle de İstanbul'un pek çok semti karşımıza çıkmaktadır. Sanem ve Kerim'in memleketleri olan Deliorman da romanda geçmektedir. Bu gibi yerlerin dışında bir de hastaların memleketleriyle anılmaları bizi bazen o yerlere götürmektedir. Yine romanda pek çok kişi yer aldığı için aynı şekilde onlarla paralel yer adları da geçmektedir. Romanda adı geçen yerler:

Erzurum, Erivan, Paris, Mut, Barcelona, Madrid, Aksaray, Taksim Tünel, İstiklal Caddesi, Divriği, Hayrabolu, Yıldız Parkı, Ataköy, Çapa Tıp Fakültesi,

---

[230] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül*, Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.31.
[231] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.7.
[232] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.50.
[233] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.54.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Dr. Sadi Konuk Hastanesi, Bursa, Pütürge, Bayramiç, Sarıgerme, Şirinevler, Bolu Mengen, Almanya, Dazkırı, Kazan, Silivrikapı, Süleymaniye, Toptaşı, Üsküp.

"Barcelona'da uzun uzadıya düşündü, aşkın ağırlığını hissediyordu. Otistikler gibi bağlanmış, aşkın dışında bir şey kalmamış, Barcelona bile aşk olup çıkmış, aşk anlam çoğaltmıştı."[234]

"Taâl zaman ruh zaman Toptaşı'ından Bakırköy'e naklettik. İstanbulluların hayretten açılmış gözleri önünde, on kişilik kaptıkaçtı ile yüzlerce hastayı vukuat vermeden nasıl taşıdığımızı unutur muyuz hiç? Şimdi Barkıköy'de üç bin beş yüze yakın akıl hastası var."[235]

"Görüşme bittiğinde Murat'la buluşmak üzere, Taksime çıktı, yokuş yukarı saplıcan geçirir gibi tıknefes kalmıştı. Fransız Kültür'ün arkasında sarı dolmuşlara değnekçiler bağıra çağıra müşteri topluyor, yan taraftaki işkembecide yaşlı bir zampara bulabileceği en genç kadına ısmarladığı ucuz bir yemeğin hesabını yapıyordu."[236]

3.3.6. Kızböcekleri

Roman, mekân açısından İstanbul'da başlar ve İstanbul'da biter. Dolayısıyla yazarın diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da İstanbul'un çeşitli semtleri karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra ana karakterimiz Bektaş'ın sürgün amaçlı Antalya'ya gönderilmesiyle yeni bir mekânımız romana dahil olur.

---

[234] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy*, Ayrıntı, İstanbul 2011, s.80.
[235] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.156.
[236] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.28.

Romanda, yazarın diğer romanlarına nazaran karşımıza çok fazla yer ismi çıkmaz. Bununla beraber; Malatya, İstanbul, Balıkesir, Konya, Samandağ, Adana, Assos, Ayvacık, Antalya, Elmalı, Ayder, Vize, Çatalca, Arnavutköy, Beyoğlu, Dolapdere, Esenyurt, Tahtalımezar Sağlık Ocağı, Korkuteli, İskenderun, Ankara.

"*O sene Elmalı'ya yağan ilk karın üstünden üç ay geçmiş, kuru soğuklar yeniden kar getirmişti. Toroslar'ın uzun süredir beyaza kesmiş yüksek tepeleri karın başladığı sınır çizgisini gün gün aşağıya indirmiş, sonunda bir gece köyü de içine alıp daha aşağılara, Elmalı ya doğru geçip gitmişti."*[237]

"...yetmişli numaraların önüne İstanbul'da beş geldi ama Adana'da ne geldi?"[238]

"Lisedeyken Assos'tan Ayvacık'a damperli bir kamyonun sırtında oradan oraya yuvarlanan varillerin arasında bacak kırmadan varışımız..."[239]

"Çatalca'da hükümet tabibi olarak çalışıyor, iş bilir yapısından ötürü kaymakama da, belediye başkanına da vekalet veriyordu...Hatta Vize'den gelip Çatalca'dan Arnavutköy'e uzanan yolu genişleterek kamyon güzergâhı haline getirmişti de İstanbullular otobanda traktör hızında gitmekten kurtulmuştu."[240]

3.3.7. Diri Aşk

Ceylan'ın diğer romanlarında olduğu gibi bu romanı da İstanbul'da geçmektedir. Cerrahpaşa Hastanesi ekseni etrafındadır. Aşıkların buluştukları mekanlarda karşımıza yine Beyoğlu çıkmaktadır. Bunun dışında; Eyüp, Topkapı, Yeşilköy, Ankara-ODTÜ, Bergama, Tokat, Konya, Üsküdar, Yenikapı, Ahırkapı,

[237] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri*, Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.147.
[238] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.76.
[239] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.87.
[240] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.117.

Çatladıkapı, Yıldızeli, Libadiye, Adana, Tophane, Unkapanı, Suriçi, Kadırgalimanı, Nuruosmaniye, Tekirdağ, Karagümrük, Sarıyer, Londra, Beyrut, Samatya, Bayramiç, Evciler, Truva, Dolapdere...

"...bizimkileri Vezneciler Hamamı'na göndererek nikâha layık bir paklanma sağladıktan sonra Kirazlı Mescit Camisi'nden bir imama nikâhlarını kıydırdı..."[241]

"Önce Tophane taraflarında gıllıgışlı işlere karıştım, sonra yukarı çıktım Beyoğlu'nda janjanlı kadınların adamların mekânlarına takıldım."[242]

"Kazandıklarıyla Suriçi'nden gayrimüslimlerin elindeki Saray-ı Humayun'a, Kadırgalimanı'na, Nuruosmaniye'ye ve Mirabor Hamamı'na tayınat yapan dört değirmeni daha almış ve esnaflıkta başı çekmeye başlamış."[243]

"Kozet, Surp Agop Hastanesi'nde çalışırken işe Yeşilköy otobüsleriyle gidip geldiği sırada tutulmuştu. Gün gelmiş akşama kadar otobüsten inmeyip Taksim-Yeşilköy arasında dört dönmüştü..."[244]

[241] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.72.
[242] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.73.
[243] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.81.
[244] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.94.

3.4. ZAMAN

3.4.1. İçi Yoksul

Romanda geçen zaman 1970'ler olarak anlaşılmaktadır. Roman boyu aynı zaman da dört mevsime de şahit olmaktayız.

"İşim gücüm hep ölümlü işlerin peşinde olmaktı; devrimcilikten ölümüne aşka kadar kendimi yok edecek ne varsa yapmıştım. Bin dokuz yüz yetmiş sekiz baharı, Salı, şu saat, bu saniye… "[245]

"Sonunda yağmurlu bir Nisan günü, sisli bir perşembeye uyandığımda o sabah, Nüzhet'i dershaneye götürmek üzere çeneme kadar sımsıkı giyindim…"[246]

3.4.2. Kestane Kıranında Kadınlar

Roman geniş bir zaman dilimini kapsar. Roman boyunca Osmanlı'nın son zamanlarına, Balkan Harbine, Çanakkale Savaşına, Yunan işgaline ve Cumhuriyetin ilk zamanlarına tanıklık ederiz. 1900'lü yılların başından itibaren geçen zamanı romanda görmekteyiz. Bununla beraber çocukların olması, büyümeleri ve ölümlerine de doğal olarak şahit olmaktayız.

Romana hâkim olan yoksulluk savaşların bir sonucudur. Yokluk, sefalet, seferberlik romanın neredeyse bütün sayfalarında karşımıza çıkar.

---

[245] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul*, Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.196.
[246] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.37.

"Doksan Üç Harbinde Şıpka Muharebelerinde Süleyman Paşa'nın Ruslarla cebelleşmesinden, Ahmet Muhtar Paşa'nın Mecidiye ve Aziziye tabyalarında kışta kıyamette direnmesinden, yıllar süren savaşların sonunda …"[247]

"Hükümet güz aylarında Balkan Harbine hazırlanmak üzere seferberlik ilan etmişti. Köylerde silah tutabilecek eli kemikli kim varsa, mahyalara konmuş kırlangıçlar gibi dizi dizi toplanıyordu. Mavruz'dan toplananların çoğu Trakya'daki doğu ordusu kumandanı birinci ferik Abdullah Paşa komutası gitmişti."[248]

"İngilizler Seddülbahir ve Kumkale'deki tabyaları bombaladılar, bu sırada Türk ordusu yirmiye yakın top kaybetti ve dış savunma hatları çöktü. Nusret Gemisi limana sessizce girip mayın döşedikten sonra ama, kıyıya yaklaşan düşman donanmasının her gemisi mayına çarparak Boğaz'ın dibini boyladı."[249]

"Emin Zarifoğlu İstanbul'da inşaat işine girmişti. O inşaat işine girdiği sırada, 1910 depreminden etkilenip yer yer yıkılan Yedikule Surlarının onarılma kararı çıkmıştı."[250]

"Memlekette savaşlar bitmiş, ihtilaller başlamıştı, Kemal Paşa idareyi ele almış, halkı Garp seviyesine çıkarmak için var gücüyle çalışıyordu."[251]

---

[247] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar*, Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.16.
[248] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.61.
[249] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.86.
[250] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.280.
[251] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.273.

3.4.3. Yarım Adamın Aşkları

Romanın 90'larda geçtiği anlaşılmaktadır. Romanın başında mevsim kıştır.

"Kıştı, yağmur damlaları seyrek ve iri düşüyor, her bedenin sıcak ve çıplak yerine değen su, buhar olup gökyüzüne dönüyordu."[252]

"Kasım'ın son cuması Selim Bey, elinde anket formlarıyla Yeni Caminin merdivenlerinde Nehir'i bekliyordu."[253]

"Üç beş gün sonra 23 Nisan törenleri sırasında hoca hanım listeyi Selim Bey'in eline yapıştırdığı yetmezmiş gibi..."[254]

"Bin dokuz yüz yirmi dokuz yılının ekim ayında patatesler sökülürken doğmuş olan dekan altmış beşini çoktan geçtiği halde resen emekli olmamak için yaşını, yaş düzeltme davasıyla üç yaş küçülttü."[255]

3.4.4. Elli Yıl Sonra Kül

Roman, zaman açısından *Kestane Kıranında Kadınlar* romanının devamını kapsar. Zeliha doğum yaparken ölmüştür ve Hatice'yi Emin kızı olarak sahiplenmiştir. Bu roman da Emin'den başlayarak onların çocuklarının başından geçenleri kapsar.

---

[252] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları,* Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.3.
[253] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.9.
[254] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.24.
[255] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.35.

Romanda yer yer geriye dönüş tekniğiyle geçmiş tarihi olaylara da yer verilir. Genel olarak yine 1910'lu-1950'li yılları kapsamaktadır.

"Nuri, Yemen'de yedinci kolorduya gönderilmişti. Savaş sırasında asilerden Seyid İdris, Yemen'in anavatanla bağını kesince, kolordu lojistik destek alamamış, İstanbul'dan gelen emirle on beş Aralık 1918'de İngilizlere teslim olmuştu."[256]

"O gece sabaha kadar yıkıntılardan tam 25 çıkardılar, o 25 kişi ertesi gün toprağın altından göğün altına 250 daha çıkardı. 1953 yılının mart ayında 1050 kişilik Yenice'den geriye 351 erkek, 99 kadın, 25 köpek, 128 sığır, 555 koyun, 88 keçi ve sayılamayacak kadar tavuk kaldı."[257]

"Yenice Asliye Hukuk Mahkemesi'nde Emin kızı Hatice Kallemci tarafından Nuri oğlu Yahya Kallemci aleyhine açılan boşanma davası, davalının tebliğen ve ilanen bulunmaması neticesi gıyabında yürütülmüş ve 1969 senesi şubatının on beşinci günü, temyiz yolu açık olmak üzere tarafların boşanmasına karar verilmiştir."[258]

3.4.5. Bir Zamanlar Bakırköy

Romanın başından sonuna yıllar geçmektedir. İlk sayfada Sanem daha tıp fakültesi öğrencisiyken ileride evlenir, çocuğu olur, boşanır. Roman boyu geriye dönüş tekniği ve zamanda atlamaları görürüz. Kerim'in ailesini araştırmak için Bulgaristan'a giden Sanem orada yaşlılarla konuşurken geçmişteki yaşantılara dönerler. Böylelikle

[256] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.8.
[257] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.98.
[258] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.174.

kitapta dört mevsimi de görmekteyiz. Hem sabah hem de gecenin izlerini taşıyan satırlarla da karşılaşırız.

"Günler yavaş yavaş geçiyor, mevsimler ilerledikçe ruhlar değişiyor, muayenehanede ve hastanede eski hastaların yerini eskimemiş hastalar alıyordu. Aşk depresyon mevsiminde başlamış, mani mevsimine kadar sürmüştü."[259]

"Hastaneden çıkalı tam beş ay beş gün olmuştu. Taburcu oldukları gün Ceyhan vurulmuş, altmış iki gün sonra Kasım aşçı olarak iş bulmuştu. Hayat devridaim ediyordu."[260]

Romanda Sanem'in hastanenin tarihçesini ve Yanıkoğlu Nuri'nin hayatını araştırması sebebiyle geçmiş tarihlere de yer verilir; Bakırköy Hastanesinin kurulması, Mazhar Osman'ın yaptıkları gibi ...

3.4.6. Kızböcekleri

Romanın başlarında Bektaş'ın en az 20 yıllık öğretmen olduğu bilinmektedir. Tarih olarak romanın geçtiği zaman sezdirilmemekle birlikte hapse atıldıklarında sıkıyönetimin uygulamalarından bahsetmeleri az çok tarih tahmini yaptırmaktadır. Onun dışında roman boyunca yıllara, mevsimlere şahit olmaktayız.

"Cumhuriyet Bayramı törenleri olmuş, muhtar, doktor, okul müdürü ve karakol çavuşu tören kıtasını denetlemiş, kireçle çizilmiş bir alanda kahveden getirilmiş dört sandalyeye oturarak halk oyunu seyretmişlerdi."[261]

---

[259] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy*, Ayrıntı, İstanbul 2011, s.49.
[260] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.147.
[261] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri,* Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.173.

"*Kadının hali mantar meşelerini göverten nisan yağmurları ile birlikte ancak anlaşılmıştı."*[262]

3.4.7. Diri Aşk

Roman geniş bir zamanı içine almaktadır. Kâmil Bey, Behiye ile sevgiliyken Behiye'nin ölümünden 20 yıl sonra da kızı Ayişa ile birlikte olur. Romanın sonunda Kâmil Bey'in yaşlılığına denk geliriz. Romandaki diyaloglardan Adnan Menderes döneminde oldukları da anlaşılmaktadır. Ama öncesi daha eskidir;

"Yeniçeri geri çekildi, o günden beri biz yerleştik buralara. Yoksa mümkün müydü, Cellat Çeşmesi'nde padişah kanı değmiş kılıç bile yıkadı bunlar."[263]

Kozet'in babasıyla ilgili bir kısımda da;

"Kızının çalıştığı hastanede de 31 Mart Vakası sırasında top atışıyla yıkılan kliniklerin, açıkta bakılan hastaların ve yıkıntıların arasında ziyarete gelen Enver Paşa'nın resimleri vardı."[264]

[262] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.161.
[263] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.70.
[264] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.94.

3.5. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICI

3.5.1. İçi Yoksul

Ceylan, romanında kahraman bakış açısını kullanmıştır.

"Fakültenin birinci sınıfına, içinde dut ağaçları, üzerinde binlerce sığırcık, çığrıştan, sevinçten hop oturup hop kalkarak ve kendini deli bir rüzgârın savurmasına bırakmış yapraklar gibi hoyrat ve gözü kara başladımsa da, ne oldu ne bittiyse bir süre sonra, ruhumun gündemi değişti ve önemli sözcüğü sevinç sözcüğünün önüne geçti."[265]

"Akşamları yurda gittiğimde aynanın karşısına geçiyor; acaba başkalarında olan ve bende olmayan, ya da başkalarında olmayıp bende olan bir şey mi var diye yüzümü bir o tarafa bir bu tarafa dönerek kontrol ediyordum."[266]

3.5.2. Kestane Kıranında Kadınlar

Tahir Musa, bu romanında da hâkim bakış açısından yararlanmıştır. Olaylara hâkim olduğu gibi, karakterlerin geçmişinden geleceğine, her türlü duygu ve düşünce durumlarına hakimdir.

[265] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul*, Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.10.
[266] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.15.

"Mavzerlerini sarınan köylüler birer ikişer cami önünde birikmeye başladılar, ölümün ıslak havasıyla, dut ağacının buruk kokusundan oluşmuş iç geçirici aromayı ciğerinin dibinde duyarak halka oldular."[267]

"Günler develerin yolunu gözleyerek geçiyordu, eğer develerin sırtına mültezimlerden aldığı kaçak malı yükleyebilirse Emin, dükkân için her şeyi çok daha ucuza getiriyordu."[268]

3.5.3. Yarım Adamın Aşkları

Ceylan, romanında tanrısal bakış açısı hakimdir.

"Selim'in içine koyu bir şey damlamıştı, caminin duvarlarına ellerini sürüp uzaklaştı. Sarayburnu tarafından esen burgaçlı keşişleme rüzgarının karıştırmasıyla pamuksu saçları ilk tarandığı halinden uzaklaşmış, çoklu odaklanma yapan gözlükleri buğulanmış, soğukta kulaklarıyla burnu kızarmıştı. İçine şimdi bir inanç sokmuş adam, inancın ağırlığından hem ısınıyor hem üşüyordu."[269]

Romanda yer yer gözlemci bakış açısıyla da karşılaşmaktayız:

"Adam, kalabalığın arasında uzun boylu kızıl saçlı bir gençle konuşup elindeki matbu kâğıdı özenle dolduran, yağmur damlalarının uzun, beyaz boynunda ilerlemek için acele etmediği kıza yaklaşarak, "Araştırma projesindeki anketör siz olmalısınız, daha önce de karşılaşmıştık hatırlarsanız" dedi."[270]

---

[267] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar*, Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.8.
[268] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.213.
[269] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları,* Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.12.
[270] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.3.

3.5.4. Elli Yıl Sonra Kül

Ceylan, romanda hâkim bakış açısını kullanmıştır.

"Yaz sıcağında aşağıdaki ovanın güneşe basılmış yürek gibi parlayan kızıl sarı harmanları, evdeki adamların, panayırdaki kadınların, ahırdaki hayvanların ve havadaki kuşların yuları kasık bir umutla baktığı besin kaynağıydı."[271]

"Mehmet Emin'de eskiye düşkünlük vardı; ilk aşkı Zuhâl'e, ilk arabası Chevrolet'ye, çocukluğunun geçtiği Yenice'ye ve peşinden yürüdüğü tarih öncesi İskender'e karşı bir aşk."[272]

3.5.5. Bir Zamanlar Bakırköy

Roman boyunca İlahi/Tanrısal/Hâkim bakış açısı hissedilmektedir. Yazar olayları görüyormuşçasına aktarmıştır. Yazar, yer yer Doktor Kerim ile özdeşleşmiştir. Onun duygu ve hislerini aktarır.

"Sekreter kapıyı kapatmıştı, şimdi onlar Sanem'le Kerim değil başkaları olacaktı, daha yeryüzünde birisiyle konuşan kimse aynı kalmamıştı.[273]

Ceylan, romanın diyalog kısımlarından sonra ise kahraman bakış açısını kullanmıştır.

"Çok fazla ağlıyorum.

Bilmiyorum...

---

[271] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.11.
[272] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.117.
[273] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy,* Ayrıntı, İstanbul 2011, s.10.

Sizi anlıyorum, kimse gördüğü kişiye ilk dakikada şuncacık bir şey söylemez, belki çok ağlıyorum demeniz etkiledi beni ve hemencecik nedenini öğrenmeye çalışarak ihtiyatsız bir adım attı."[274]

3.5.6. Kızböcekleri

Roman boyunca İlahi/Tanrısal/Hâkim bakış açısı hissedilmektedir. Yazar olayları görüyormuşçasına aktarmıştır. Romanda Bektaş Bey'in hayat hikayesi anlatıldığından biyografik tarzda bir romandır. Roman boyunca Bektaş'ın iç hesaplaşması, ruhsal bunalımları ve duygu durumları yer almaktadır.

"Bektaş Toztoprak hışır hışır bir pazar sabahı erkenden kalkmış, yerde sulanıp gökte açan dua çiçeği gibi bir umut ve yaz kış yeşil kalan ateş dikeni misali bir tazelikle bin birinci kez evi derip toplamaya başlamıştı. Gece uyuyamamış, sol yanına yatma sevdası çoğu zaman olduğu gibi yine uykusunu kaçırmıştı."[275]

3.5.7. Diri Aşk

Ceylan, romanında hâkim bakışını kullanmaktadır.

"Behiye dosyasını toplayıp yavaşça ayağa kalktı, gözlerini en geriye bırakarak ve sözlerine hafif bir eda katarak "Hoşça kalın, yarın görüşürüz" dedi."[276]

"Uzun uzun düşündü ve aşktaki hamlığını hâlâ aşamadığını gösterir şekilde şöyle dedi:"[277]

"Kâmil Bey, aşkı dosyaları çözdüğü gibi çözüp rahatladı ve hemen başka konulara daldı."[278]

---

[274] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.11.
[275] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri,* Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.9.
[276] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk*, Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.12.
[277] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.18.
[278] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.19.

3.6. DİL VE ÜSLUP

3.6.1. İçi Yoksul

Ceylan'ın sade, anlaşılır bir dili vardır. Fakat romanlarında doktor kimliği her zaman hissedilir. Bu romanında da baş karakterimiz Tahir, psikolojik çıkmazlara girmiştir. Dolayısıyla psikiyatri alanından terimler romanda sık sık geçmektedir. Onun dışında romanda diyaloglar, akıcı ve anlaşılırdır. Sokak diline ara ara rastlanır.

"Babam da annem de öldü, uzun süredir bir delilik ilacı olan norodol kullanıyor ve parktaki hatıraları beklemeye devam ediyorum… Ölmeden hemen önce beni Bakırköy'e yatırdılar ve annem ben hastanedeyken öldü… Hastanedeyken elektro şoktan korktum ama iyi de oldu şok her şeyi unutturdu bana…"[279]

3.6.2. Kestane Kıranında Kadınlar

Tahir Musa'nın mesleği gereği her romanında görülen tıbbi terimler bu romanında bulunmamaktadır. Bu romanı hastane ve tıbbi terimlerden uzak doğallıkla iç içe yöresel havada bir romanıdır. Tarih olarak da çok eskileri 1900'leri anlatan Ceylan, adeta kendi ailesini anlatmaktadır. Kitabın girişinde hatıralarına diye adlandırılan kişilerle roman kahramanlarının isimleri aynıdır. Romanın geçtiği yerler de Ceylan'ın memleketi ve civarları olunca bu fikir kaçınılmazdır.

Roman, Osmanlı'nın son döneminde az nüfuslu Mavruz adlı köyde geçmektedir. Köyün geçim kaynağı genellikle tütündür. Köylüye dair söyleyişler, deyişler, atasözleri, deyimler, söylemler sıkça romanda yer almaktadır.

[279] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul,* Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.250.

Köylülerin diyalogları doğal konuşma havası içinde verilmiştir. O döneme ve yöreye ait gelenek görenek romana yansıtılmıştır.

"Bekir sarhoş kafayla bir atlıyı, beraberinde bohçayla Mavruz'a gönderdi. At köye girip de Zarifoğulların kapısında uzun uzun kişneyince Zeliha, oğlunu kapıya yolladı. Ahmet aşağıya vardığında, bohça kapıya yeni asılmıştı."[280]

Romanda karşımıza sık sık dörtlükler, tekerlemeler, deyişler de çıkmaktadır;

"Baharın var kışın var

Türlü türlü işin var

Ümmü senin neyin olur

Bundan böyle Ahmet senin

Bir de benle sevda işin var."[281]

"Yağmur yağdı gök çatladı

Yetmiş ikisinin ödü patladı

Önden gitti baş toklu

Arkasından da beş toklu

Onunu verdim kasaba

Onunu katma hesaba

Kurt kaptı birisini

[280] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar,* Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.46.
[281] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.53.

Birisinin getirdim derisini"[282]

"Bu tas içre koyup ma-i fütüvvet

Şehamet et bula canın hayatı"[283]

"Elim, vurdum duvara

Duvar oldu üç pare

Birinden in çıktı

Birinden cin çıktı

Birinden peri çıktı

İni yolladım ine

Cini yolladım Çin'e

Periyi yolladım oğlanlara

Her biri inşallah kızın üstüne gele"[284]

"Çıkmadım yüksekliğine kar deyu

Enginin de alagözüm var deyu

Açıvermiş ağ göğsünü sar deyu

Nideyim de akıl başta yar değil!"[285]

[282] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.78.
[283] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.145.
[284] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.223.
[285] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.263.

"Boşver, öküze boynuzu yük olmaz, diyerek yumurta ve kumdan harç karmaya geçivermişti."[286]

"Dr. Kadri'den Hasta-i zevki visalindir gönül çokdan beri diye okurken yerinden kalkıp masada validesiyle oturan Eleni'ye yaklaştı ve içinde seni eski bedestenin orada bekleyeceğim yazılı notu, bohçalanmış beyaz bir mendille bıraktı."[287]

3.6.3. Yarım Adamın Aşkları

Ceylan'ın, tıp doktoru olması nedeniyle romanlarında tıbbi terimler ve Latince kavramlar çok sık karışıma çıkmaktadır. Genellikle romanlarında ya doktor ya da hastalıklarla ilgili konular gözlemlenmektedir. Bu romanında doktor yoktur fakat Psikoloji bölümünde hoca olan ana karakterimiz Selim Bey vardır. Bu da kendisinin Psikiyatrist kimliğiyle özdeşleştirilebilir. Bunların dışında genel olarak dili yalındır. Karakterlerin mesleği gereği psikoloji terimleri geçmektedir.

"Nur, psikoloji atölyelerine, staj için psikiyatri kliniklerine, Selim'le beraber psikodrama toplantılarına gidiyordu. Hastalarla konuşuyor, hemşirelerle anlaşıyor, doktorlarla cebelleşiyordu."[288]

Diğer romanlarında olduğu gibi bu kitabında da başka yazarların, şairlerin, eserlerin adları geçmekte ve alıntılar yapılmaktadır.

"Goethe'nin yazdıklarıyla Selim'in yaşadıkları bire bir uyuşuyordu. Onun Nehir'e olan aşkı, Alman şairin Ulrike von Levetzow'a olan sevdasından farksızdı. Tek

[286] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.80.
[287] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.111.
[288] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları*, Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s104.

fark Goethe yazdıklarıyla toplumun tepesinde dolaşmış, Selim'se, içindeki dehlizlerden çıkamamıştı."[289]

3.6.4. Elli Yıl Sonra Kül

Ceylan'ın romanlarından 2 romanı diğerlerinden farklı bir üslupta yazılmıştır. Bunlar, *Kestane Kıranında Kadınlar* ve romanın devamı olan *Elli Yıl Sonra Kül* romanı. Bu 2 romanında yazarın doktor kimliği karşımıza çok çıkmaz. Çanakkale/Yeniceli olan yazar bu 2 romanında oradaki geniş köklü bir ailenin hayat öyküsünü işlemiştir. Diğer romanlarında tıbbi ve psikiyatri alanından çokça terimlere, hastalık isimlerine, ilaç isimlerine rastlarız. Bu romanı köylüyü, köylünün geçim derdini, geçim kaynakları, gelenek ve göreneklerini, Zarifoğulları ailesinin kuşaklar boyu yaşadıklarını ve 1900'lü yıllarda geçmesi sebebiyle de ülkede meydana gelen tarihi ve siyasi gelişmelere yer verir. Romanda türkülere, dörtlüklere de yer verilmiştir;

"Harmandalı efem bakıyor
Bileğinden kanlar akıyor
Gümüş bilezikli mavzerin vay vay
Namlusundan şimşek çakıyor

Efeme her cepken yakışır
Korku nedir bilmez dolaşır
Bütün kızanların önünde vay vay
Elinde yatağın savaşır"[290]

[289] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.53.
[290] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul, *2010*, s.153.

"Bir yiğidin yaman derdi

Olmasa kan yaş döker mi?

Menekşe sümbül solmadan

Dağlar duman çöker mi?

Ezelden bu dünya böyle

Garibin derdi bir sıla

Har olmasa bülbül güle

Ah eder, boyun büker mi?"[291]

3.6.5. Bir Zamanlar Bakırköy

Tahir Musa Ceylan'ın asıl mesleği tıp doktorluğu olduğu için her romanında olduğu gibi bu romanında da tıbbi bilgiler geçmektedir. Psikiyatri dalına ait terimler, hastalık isimleri, duygu durumları karşımıza sık sık çıkmaktadır.

"Eski püskü alet, kör topal da olsa kısa sürede ayranın içinde propanidid ve kürar olduğunu göstermişti. Aklına geldi, bunlar elektroşok uygulanmadan evvel hastaya verilen ilaçlardı. Kanatlanarak elektroşok merkezine koştu, propanidid içeren epontol ampulerle kürar içerenlerin ortada olmadığı fark etti. Epontol hastayı uyutuyor, kürar solunumu bozuyordu."[292]

[291] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.178.
[292] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy,* Ayrıntı, İstanbul 2011, s.166.

3.6.6. Kız Böcekleri

Tahir Musa Ceylan'ın asıl mesleği psikiyatr olduğu için altıncı romanında da bu durumunu yansıtma özelliğini görmekteyiz. Bektaş'ın romanın ilerleyen sayfalarında karşımıza çıkacak olan hastalığı sebebiyle de tıbbi terimlerle karşılaşmaktayız. Romanda ana karakterimizin içsel hesaplaşmaları, iç konuşmaları, bilinç akışı ustalıkla yansıtılmıştır. Bunun dışında yine yöresel konuşmalara, deyişlere denk gelmekteyiz.

Diğer romanlarında da yer yer dörtlüklere, türkülere, deyişlere yer veren Ceylan, bu romanında da aynı şey, yapmaktadır;

"Kardeş evi kuş evi
Çıkamam yokuş evi
Ayda yılda bir olur
O da kardeş değil tanış evi."[293]

"... yıllardır bir karnın içinde sessiz sedasız yatan karaciğeri parmaklarıyla hissetmek için bir siroz hastasını muayene ederken hasta bakıcının sayfa sayfa açtığı EEG'ye attığı süzücü bir bakışla "Gelastik Epilepsi" demişti... Doktor bulduğu defineden elini kaldırmadan dönerek, "Sara" demek için son mecalini kullanmıştı. Ardından hastabakıcıya, masaya imzalanarak bırakılmış boş reçete kağıtlarından birini harf harf "Tegretol" yazdırmıştı."[294]

"Kazan Bey'in oğlu Uruz asılmak üzere getirildiğinde basılacağı toprağa dönüp şöyle der:
Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç
Musa Kelim'in asası ağaç
Büyük büyük suların köprüsü ağaç

[293] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri,* Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.23.
[294] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.67.

Kara kara denizlerin gemisi ağaç
Şah-ı Merdan Ali!nin düldülünün eyeri ağaç
Zülfikar'ın kınıyla kabzası ağaç
Hasan ile Hüseyin'in beşiği ağaç.”[295]

3.6.7. Diri Aşk

Ceylan’ın tıp doktoru bir yazar olmasının etkisini bu romanında da hissetmekteyiz. Adli Tıp’ta geçen roman bize o bölümle ilgili hem bilgiler vermekte hem de kimyagerlikle ilgili terimleri de öğrenmektedir. Yine roman karakterlerinin yaşadıkları psikolojik bozukluklar da kitapta sıkça tıbbi terimlerin geçmesinde etkilidir. Kitapta diğer romanlarında da olduğu gibi Latince tıbbi kavramlarla sıkça karşılaşmaktayız.

“Saman sarısı kâğıdın başlığında Adli Tıp Kurumu Kimya Laboratuvarı yazıyordu. Aşağıya doğru, hepsi koyu yazılmış şekilde dopamin son ürünü HVA, serotonin son ürünü 5-HIAA ve noradrenalin son ürünü MHPG yazıları görünüyordu.”[296]

“Kromatografiden sonuçları çıkmaya başladığında Agop birden Kâmil Bey’e koşup “5-HIAA’sı çok yüksek, triptofan yutuyormuş bu dediğinde, triptofan bulmanın güçlüklerini iyi bilen Kamil Bey, “Triptofanı nerden bulsun?” diye sormuştu.”[297]

[295] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.75.
[296] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk*, Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.42.
[297] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.295.

"EEG çekimi sürüyor... Tetalar almış yürümüştü, bir süre sonra deltalar sökün ediyor, deltalar ikisinde de bir kısım tetayı yutuyorlardı, elektriksel bir ölüm gibiydi her şey."[298]

Romanda tıbbi ve Adli Tıp alanındaki terimlerin, kelimelerin yanı sıra Zooloji ve Botanik alanlarında da pek çok kavramla karşılaşmaktayız. Kâmil Bey ve Hüsnü Bey'in memleketleri Bergama'dan Örümcek Hüseyin lakaplı arkadaşlarının ölümüyle Bergama'ya gitmeleri, orada Hüseyin'in evinin böceklerle dolu olmasından evini müzeye çevirme kısımları romanda bize pek çok Zooloji bilgisini de sunmaktadır.

"Söylediğine göre rüyasında bir tarantula böceğinin üzerine eşek arıları larva bırakıyor ve et yiyici larvalar örümceği sindirerek birer eşek arısı oluyordu."[299]

Romanda Ayişa'nın çiçek araştırmaları için Çanakkale gitmesi roman boyunca bize çiçeklerle ilgili bilgiler vermektedir.

"Ahmet işe gittiğinde o da tarlaya gidiyor, nadir görülen mavi mor çan çiçeklerini, kırmızı şemsiye gibi sevgi çiçeklerini, eber sarılarını, her yaprağı kılıç misali Asuman çiçeklerini, yaprak uçları taşla zedelenmiş gibi duran taşlık çiçeklerini topluyor, sonra bunları internetten eşleştirmeye ve böylelikle isimlendirmeye çabalıyordu."[300]

[298] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.403.
[299] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.284.
[300] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.304.

4.BÖLÜM

ROMANLARIN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

4.1. Aşk

Tahir Musa Ceylan'ın bütün romanlarında öne çıkan tema aşktır. Aşkın yarattığı ve sebep olduğu ayrılık, hasret, kıskançlıklar, kavgalar da bu temanın ardından gelir.

Yazarın ilk romanı olan İçi Yoksul, bunalımlı bir aşkı işlemektedir. Romanda ön plana çıkan tema aşktır. Aşkın yanında bireysel, ruhsal bunalımlarla birlikte bireyin iç dünyası, iç dünyasıyla hesaplaşması, hayal kırıklıkları, takıntılı bir aşk ve roman sonunda karşımıza çıkan aklı yitirme durumu. Roman, ana karakterimiz Tahir'in, üniversiteye gittiği Ankara'da Nüzhet'e âşık olması ve araya giren ailelerin sorunlarıyla birlikte aşkın gidişatı ve hazin sonu işlenir. Kavuşulamayan aşk ölümle sonlanır ve Tahir akli dengelerini yitirerek banklarda yatmaya başlar.

"Bahçelievler'in dümdüz caddelerinin kenarındaki ağaçları, etrafında sekizler çizerek dolandım ve her ağacı Nüzhet'in Kanada'da, benim Ankara'da olmam gibi sekizin ayrı gözlerinde bırakarak birbirine bağladım. "Bir büyü olsun isterim ağaçları dolanmaktan, yolları yürümekten, sekiz çizmekten, okuyup üflemekten çıkmış bir büyü diyerek yerli yersiz söylendim."[301]

Ceylan'ın, üçüncü romanı olan *Yarım Adamın Aşkları* adlı romanda ön planda olan tema aşktır. Selim adlı ana karakterimizin birkaç kadınla yaşadığı bunalımlı ve hüsranla sonlanan aşklarıdır. Ceylan'ın asıl mesleği gereği yine karşımıza psikolojik sorunlar ve çeşitli hastalık isimleri dahil olmak üzere bazı sorunlar, psikolojik bozukluklar çıkmaktadır.

[301] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul,* Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.76.

"Nur'un gözünde Selim aniden sönmüştü. Kadınlar için çünkü aşk, mutfakta iş yapmak gibiydi, tazeler doğranır, bozulmuşlar atılırdı. Düşünmeden telefona sarıldı, göğsü kabararak Selim'e söyleyiverdi; başka birini seviyorum ve gidiyorum. Telefonu uzun süre açık tutmuştu, ezikliğin ölüme döndüğünü görmek istiyordu. Karşıdan iki yutkunma, bir tükürme, peş peşe iki alo ve bir burun çekme sesi duyulmuş, telefon üç yüz yirmi saniye sonra gevşek bir elden kaldırım taşına düşerek hurda olmuştu."[302]

Son romanı adını bu temadan almaktadır. *Diri Aşk* adlı romanın başından sonuna kadar aşk teması hakimdir.

"Kâmil Bey akşama kadar oturduğu yerden kalkmamış, sonrasında da Behiye ile ortak hayallerinin dolaştığı kurumdan evine ilk günler hiç gitmemişti. Bütün bunların neden olduğunu anlamaya çalıştığı bir zamanlar Cerrahpaşa'da aklına gelen bir düşünceyi hatırladı: Onun kaderi elini benimkinden çabuk tuttu."[303]

4.2. Ayrılık

Tahir Musa Ceylan'ın romanları psikolojik olduğu için ana temamız olan aşkın ardından genellikle ayrılık gelmektedir. *İçi Yoksul, Kestane Kıranında Kadınlar, Yarım Adamın Aşkları, Bir Zamanlar Bakırköy, Diri Aşk* romanlarında ayrılık teması ön plandadır. Ana karakterlerimiz muhakkak sevdiği kadınlardan ayrılmış ve ardından bunalıma girmiştir.

"Ne zaman bir araya gelseler kadına karşı hem yaş farkından hem de onun hastası olmasından suçluluk duyuyor, suç beraberliği başlamadan bitiyordu."[304]

---

[302] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları*, Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.117.
[303] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.195.
[304] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy*, Ayrıntı, İstanbul 2011, s.49.

4.3. Aldatma

Aldatma teması Ceylan'ın *Kestane Kıranında Kadınlar, Yarım Adamın Aşkları, Bir Zamanlar Bakırköy* romanlarında karışımıza çıkmaktadır.

Zarifoğullarının geçmiş aile yaşantılarını anlatan tarihi bir roman olarak da nitelendirebileceğimiz *Kestane Kıranında Kadınlar* romanında köyden şehre çalışmaya giden erkekler eşlerini aldatır.

Yarım Adamın Aşkları romanındaki ana karakterimiz de sevdiği kadınları aldatır.

"Nur'un gözünde Selim aniden sönmüştü. Kadınlar için çünkü aşk, mutfakta iş yapmak gibiydi, tazeler doğranır, bozulmuşlar atılırdı. Düşünmeden telefona sarıldı, göğsü kabararak Selim'e söyleyiverdi; başka birini seviyorum ve gidiyorum. Telefonu uzun süre açık tutmuştu, ezikliğin ölüme döndüğünü görmek istiyordu. Karşıdan iki yutkunma, bir tükürme, peş peşe iki alo ve bir burun çekme sesi duyulmuş, telefon üç yüz yirmi saniye sonra gevşek bir elden kaldırım taşına düşerek hurda olmuştu."[305]

4.4. Yalnızlık

Kitapları psikolojik olan yazarımızın yalnızlık çok sık karşılaştığımız bir temadır. Özellikle *Yarım Adamın Aşkları* romanında bu tema daha belirgindir. Ana karakterimiz Selim sürekli devam eden yalnızlığından hiç tamamlanamamış, başarısız aşklarıyla da meşhur yalnız bir bireydir. Yalnızlığı roman boyunca psikolojik arka plana her zaman sezilmektedir.

[305] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları,* Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.117.

4.5. Kıskançlık

Aşk, aldatma çevresi etrafında gelişen Ceylan'ın romanlarında kıskançlık teması da bu durumda kaçınılmazdır. *Yarım Adamın Aşkları* ve *Diri Aşk* romanlarında bu tema daha da belirgindir.

Diri Aşk romanı ana karakterimiz Kâmil Bey'in aşk ağırlıklı bireysel, ruhsal duygu durumları üzerine kuruludur. Aşk başta olmak üzere; özlem, ölüm, ayrılık, aldatma, kıskançlık gibi bireysel temalar en fazla görülen temalardır. Romanda Behiye'nin aslında evli olması ve kocası Abdullah'ın da onu başka bir kadınla aldatması, roman boyunca aldatma, ihanet gibi temaları da karşımıza çıkartmıştır.

4.6. Özlem

Aşk temasına paralel olarak özellikle İçi Yoksul ve Diri Aşk romanlarında özlem teması ağırlıktadır. İçi Yoksul romanında ana karakterimiz Tahir'in yaşadığı aşkın yanı sıra ayrılık, özlem, ölüm, kıskançlık, kavuşamama, hasret, bunalım ve bulanım gibi temaları görmekteyiz.

"Bahçelievler'in dümdüz caddelerinin kenarındaki ağaçları, etrafında sekizler çizerek dolandım ve her ağacı Nüzhet'in Kanada'da, benim Ankara'da olmam gibi sekizin ayrı gözlerinde bırakarak birbirine bağladım. "Bir büyü olsun isterim ağaçları dolanmaktan, yolları yürümekten, sekiz çizmekten, okuyup üflemekten çıkmış bir büyü diyerek yerli yersiz söylendim."[306]

4.7. Ölüm

Ölüm temasını Ceylan'ın her romanda görmekteyiz. *İçi Yoksul* romanında ana karakterimizin sevdiği kız ölür. *Kestane Kıranında Kadınlar* romanında kendi aile bağlarını, soyunu anlatan yazarın akrabaları ölür. Savaşta kayıplar verilir. Yine bu

[306] Tahir Musa Ceylan, İçi Yoksul, Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.76.

romanın devamı niteliğinde olan *Elli Yıl Sonra Kül* romanında da pek çok ölüm göze çarpmaktadır. *Diri Aşk* romanında da ana karakterimizin sevdiği kız ölmektedir. Kâmil Bey sevdiği kadın Behiye'nin ölümüyle beraber bunalıma girmiştir.

"Kâmil Bey akşama kadar oturduğu yerden kalkmamış, sonrasında da Behiye ile ortak hayallerinin dolaştığı kurumdan evine ilk günler hiç gitmemişti. Bütün bunların neden olduğunu anlamaya çalıştığı bir zamanlar Cerrahpaşa'da aklına gelen bir düşünceyi hatırladı: Onun kaderi elini benimkinden çabuk tuttu."[307]

4.8. Aile

Ceylan *Kestane Kıranında Kadınlar* ve *Elli Yıl Sonra Kül* romanında kendi ailesini, sülalesini geçmişlerini anlatmaktadır. Ceylan'ın romanlarında aile kavramı önemlidir. Kendi ailesine sık sık yer vermekte ve anlatmaktadır. Bu iki temel roman dışında *İçi Yoksul* romanında, *Bir Zamanlar Bakırköy*'de*, Kız Böcekleri*'nde aile teması karşımıza çıkmaktadır.

Kestane Kıranında Kadınlar romanı boyunca hâkim olan ana tema, ailedir. Uzun bir tarih aralığını kapsayan roman, aile teması üzerine kuruludur. Üzerinde durulan bir diğer tema da ölümdür. Çünkü romanda akan zaman boyunca başlarına pek çok olay gelen karakterlerimizin çoğu belli sebeplerden ölür. Zeliha, romanın başında eşi olmak üzere ilerleyen sayfalarda üç çocuğunu da kaybedecektir. 1900'lü yıllarda meydana gelen Çanakkale depremiyle de torununu gelinini kaybedecektir.

Aile ve ölüm ekseninde diğer bireysel temalarımıza bakacak olursak; Zarifoğulları ailesinin yaşamını anlatan bir roman olduğundan anne-baba, kardeş, akrabalık ilişkileri, kadın-erkek ilişkileri, aşk, evlilik, ayrılma, aldatma, arkadaşlık, dostluk, sırdaşlık, arkadan vurma, ahlak, çocukluk, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık, gibi pek çok bireysel temayla karşılaşırız.

---

[307] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.195.

İkinci romanının devamı niteliğindeki *Elli Yıl Sonra Kül* romanında da ana tema ailedir.

"Dede Süleymanların adamlarının, Zarifoğlu kadınlarına karşı duyduğu aşkların karşılıksız çıkma geleneğiydi. Bir zamanlar Hatice'nin annesi Zeliha'ya, Mehmet Ali'nin dedesi âşık olmuş, yıllar yılı çektiği karşılıksız aşkın sonunda kendini *mezara canlı canlı gömmüştü."*[308]

4.9. Evlilik

Ceylan'ın romanlarında genel olarak tek taraflı ya da bunalımlı takıntılı aşklar görsek de evlilik müessesi önemlidir. *Kestane Kıranında Kadınlar* ve *Elli Yıl Sonra Kül* romanında evliliklere, törenlere, düğünlere şahit oluruz. *Kestane Kıranında Kadınlar*da Rum kızı Eleniye âşık olan Ahmet köyde düğün yaparak evlenir. Ceylan, ailesindeki evliliklere bu romanlarında yer vermiştir.

4.10. Yoksulluk-Geçim Sıkıntısı

İçi Yoksul, Kestane Kıranında Kadınlar, Yarım Adamın Aşkları, Elli Yıl Sonra Kül romanlarında yoksulluk teması daha belirgindir. İçi Yoksul romanının ana karakteri parasız bir öğrencidir. Yoksulluk teması mecazi anlamıyla da kullanılmıştır. *Elli Yıl Sonra Kül* ve *Kestane Kıranında Kadınlar* romanında geçmiş tarih 1900'ler anlatıldığı için ailenin yoksulluğu daha belirgindir. Geçim kaynakları tütündür. O da yangınlarla ve köydeki çeşitli sorunlarla bazen sekteye uğrar ve o yıl aileler geçim sıkıntısı çeker. Bu iki romanda bireylerin geçim sıkıntıları daha ön plandadır.

Kestane Kıranında Kadınlar romanında köyün geçim kaynağı tütündür. Köylüler toprakla uğraşır dolayısıyla bu uğurda pek çok kavga ve savaş da verirler. Özellikle savaş zamanı ya da kuralık zamanlarından yaşanan kıtlık, su sorunları gibi.

Yokluk, sefalet ve ölüm teması roman boyunca hakimdir.

---

[308] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.34.

"O sene Sarıalilerin tütünü geçen seneki gibi yangına ayrılınca, Halil aylarca kıyıp içecek bir cıgaralık tütün bile bulamamıştı. İşte o zaman yüzünün rengi, yanık tütün rengini aşarak, aş ekmek yönünden değil ama, sarma cıgara yönünden kifafınefis etmeye dayanamamış, kurdeşen dökmüş, amel olmuş, ruhi bunalım geçirmiş, mayasıl çıkarmıştı. Yokluk günlerinde yukarı mahallede hastalıktan her iki evden birinde kir pas içinde, aç tasgir biçimde çocuklar ölmüştü."[309]

4.11. Psikolojik Rahatsızlıklar-Ruhsal Bunalımlar

Tahir Musa'nın psikiyatri profesörü olması nedeniyle bütün romanları psikolojiktir. Diğer yazı türlerini de bu tema üzerinden şekillendirmiştir. Romanlarındaki karakterler ağır bunalımlı ve takıntılı kişiliklerdir. Bütün romanlarında aşka değinen Ceylan'ın karakterleri muhakkak aldatılır ve karakterler psikolojik bir çıkmaza girer. Bunun dışında genetik olarak hasta kişilikler de mevcuttur.

İçi Yoksul romanında;

"Bahçelievler'in dümdüz caddelerinin kenarındaki ağaçları, etrafında sekizler çizerek dolandım ve her ağacı Nüzhet'in Kanada'da, benim Ankara'da olmam gibi sekizin ayrı gözlerinde bırakarak birbirine bağladım. "Bir büyü olsun isterim ağaçları dolanmaktan, yolları yürümekten, sekiz çizmekten, okuyup üflemekten çıkmış bir büyü diyerek yerli yersiz söylendim."[310]

Elli Yıl Sonra Kül romanında;

"Dede Süleymanların adamlarının, Zarifoğlu kadınlarına karşı duyduğu aşkların karşılıksız çıkma geleneğiydi. Bir zamanlar Hatice'nin annesi Zeliha'ya,

[309] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar,* Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.34.
[310] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul,* Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.76.

Mehmet Ali'nin dedesi âşık *olmuş, yıllar yılı çektiği karşılıksız aşkın sonunda kendini mezara canlı canlı gömmüştü."*[311]

Diri Aşk romanında da karakterin sevdiği kadının ölmesiyle;

*"K*â*mil Bey akşama kadar oturduğu yerden kalkmamış, sonrasında da Behiye ile ortak hayallerinin dolaştığı kurumdan evine ilk günler hiç gitmemişti. Bütün bunların neden olduğunu anlamaya çalıştığı bir zamanlar Cerrahpaşa'da aklına gelen bir düşünceyi hatırladı: Onun kaderi elini benimkinden çabuk tuttu."*[312]

4.12. Din-İnanç

Romanlarda özellikle Ceylan'ın kendi ailesinin geçmişini anlattığı *Kestane Kıranında Kadınlar* ve *Elli Yıl Sonra Kül* de geçmiş tarihlere, Çanakkale Savaşına, I. Dünya Savaşına yer vermesi sebebiyle ve bazı karakterlerin askere gitmesiyle dini temalar ön plana çıkmıştır. Bunların dışında romanlarda dini tema çok hâkim değildir.

4.13. Örf-Adet

Ceylan'ın ailesini, sülalesini anlattığı romanlarda örf, adet, gelenek, görenek gibi temalar sıkça karşımıza çıkmaktadır. *Kestane Kıranında Kadınlar* ve *Elli Yıl Sonra Kül* romanlarında doğumdan ölüme düğün dernekten asker uğurlamaya kadar romanların geçtiği coğrafya olan Çanakkale Yenice köylerindeki gelenek ve göreneklere değinilmiştir. Yöreye ait giyim kuşam ve yemeklere de yer verilmiştir. *Kestane Kıranında Kadınlar* romanında gayri Müslümlerle ilgili meselelere de yer verilmiştir.

---

[311] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.34.
[312] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.195.

"Birinci mevkide herkes, giyim kuşam olarak oldukça şıktı, Ahmet'le Eleni de diğer yolculardan pek aşağı kalmamıştı. Eleni Müslüman ölçülerine göre giyinmiş eline, abanoz saplı, parşömenden yuvarlak bir yelpaze almış, parmaklarına yarı beline kadar kına yakmış, ince pamuklu beyaz bir çorap giymiş, kirpik ve kaşlarına hafifçe Isfahan sürmesi çekmiş, sedef tenli bir yüzün üzerindeki siyah, parlak gözlerini, tabağında oturan bir fincan kahve gibi içilsin diye sanki ortaya bırakmıştı."[313]

4.14. Batıl İnanışlar

Ceylan'ın romanındaki kişilerin genel olarak batıl inanışları yoktur. Fakat *Elli Yıl Sonra Kül* ve *Kestane Kıranında Kadınlar* romanlarında 1930'lu 40'lı yıllara değininceköylünün bazı batıl inanışları karşımıza çıkmaktadır.

4.15. Kadın-Erkek İlişkileri

Ceylan'ın her romanı kadın erkek ilişkileri üzerine kurulmuştur. Ana karakterlerin âşık olduğu, sevdiği ya da aynı işte çalıştığı iş arkadaşlarıyla ilişkilere, diyaloglara sıkça yer verilmiştir.

Yarım Adamın Aşkları romanında;

"Birinci mevkide herkes, giyim kuşam olarak oldukça şıktı, Ahmet'le Eleni de diğer yolculardan pek aşağı kalmamıştı. Eleni Müslüman ölçülerine göre giyinmiş eline, abanoz saplı, parşömenden yuvarlak bir yelpaze almış, parmaklarına yarı beline kadar kına yakmış, ince pamuklu beyaz bir çorap giymiş, kirpik ve kaşlarına hafifçe Isfahan sürmesi çekmiş, sedef tenli bir yüzün

[313] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar*, Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.175.

üzerindeki siyah, parlak gözlerini, tabağında oturan bir fincan kahve gibi içilsin diye sanki ortaya bırakmıştı."[314]

Bir Zamanlar Bakırköy romanında;

"Ne zaman bir araya gelseler kadına karşı hem yaş farkından hem de onun hastası olmasından suçluluk duyuyor, suç beraberliği başlamadan bitiyordu."[315]

Diri Aşk romanında;

"Bu rüzgarla Hazal kısa zamanda doçent olmuştu. Jüri sınavda bilimsel sorular sormak yerine Amerikan magazin dünyasındaki dedikodularla ilgilenmiş, o da orada yaşadıklarını gördüklerini uzun uzadıya anlatmıştı. Sonunda zaman bitince jüri sınav tutanağına yazılacak soru bulamamış ve Hazal'ı tekrar sınav salonuna alarak alel usul üç soru sorup cevaplarını dinlemeden adayı dışarı çıkartmıştı."[316]

4.16. Arkadaşlık-Dostluk

Ceylan romanlarında arkadaşlık ilişkilerine de yer vermiştir. İş arkadaşları başta olmak üzere karakterlerimizin arkadaşları mevcuttur.

Mesela, *İçi Yoksul* romanındaki ana karakterimizin yakın arkadaşı yoktur. Yalnızdır.

---

[314] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları,* Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.175.
[315] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy,* Ayrıntı, İstanbul 2011, s.49.
[316] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.404.

4.17. Eğitim-Okul-Öğrenim Hayatı

Bütün romanlarındaki karakterler okul okumuş, eğitimli kişilerdir. Romanlarındaki kişiler üniversite mezunudur. Odtü, Hacettepe, İstanbul Üniversitesi gibi yerlerde okumuşlardır. Çapa, Cerrahpaşa gibi yerlerde çalışmışlardır. Yine Ceylan'ın mesleğiyle ilişkili olarak hepsi iyi yerlerde öğrenim görmüştür ve doktorlar da çok sık karşımıza çıkmaktadır. Romanlarda işsiz başı boş bir ana karakter yoktur. *Kestane Kıranında Kadınlar* romanındaki karakterlerin yurtdışına çıkıp orada eğitim aldığı, konferanslara katıldığı görülmektedir. Yine *İçi Yoksul* romanındaki kadın karakterimiz okumaya Kanada'ya gitmiştir. *Diri Aşk*'ta doçent ve profesörler yine yurt dışı olmak üzere çeşitli mekanlarda bildirilerini sunarlar.

"Bu rüzgarla Hazal kısa zamanda doçent olmuştu. Jüri sınavda bilimsel sorular sormak yerine Amerikan magazin dünyasındaki dedikodularla ilgilenmiş, o da orada yaşadıklarını gördüklerini uzun uzadıya anlatmıştı. Sonunda zaman bitince jüri sınav tutanağına yazılacak soru bulamamış ve Hazal'ı tekrar sınav salonuna alarak alel usul üç soru sorup cevaplarını dinlemeden adayı dışarı çıkartmıştı."[317]

Okumak, eğitim, öğretim, eğitilmişlik her romanında karşımıza çıkmaktadır. Karakterler *Elli Yıl Sonra Kül* romanında olduğu gibi geçmiş tarihlerde de yaşasalar okumak için büyük şehirlere gitmişlerdir. Küçükler oldukları kasabalarda ilkokul ve liselerini muhakkak okumuşlar ve bitirmişlerdir. *Kestane Kıranında Kadınlar* romanında;

"Haydarpaşa'da yeni yapılan tıbbiye binasının üst katı klinik haline getirilince yalnızca Garpta değil, Doğu'da da tıbbiye okunur diyerek Ahmet, gidip tıbbiyeye yazıldı ve bakkallığı biliyorum, evliliği beceriyorum, tıbbiyeyi de öğreneceğim diyerek

[317] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.404.

pek bir sevinmişti. Osmanlı'da tıbbiye İkinci Mahmut'un yenilikçi hareketi ile beraber gelişmiş, Tıbbiye-i Şahane'de Viyana'dan getirilen meşhur Doktor Bernara ve nazırlığı yeni gelen Abdülhak Molla önemli atılımlar yapmıştı."[318]

Yine *Elli Yıl Sonra Kül* romanında karşımıza çıkan okumamış bir karakterin bile bilgisi, kültürü vurgulanmıştır;

"Monsieur tahsil yapmamış olmasına rağmen girip çıktığı birçok yer nedeniyle Levanten İtalyanca dahil beş lisan konuşuyordu. Bunların içinde İstanbul Türkçesi ve Ermenicesi ile Paris Fransızcasını aksanlı konuşuyor…"[319]

İçi Yoksul romanında ana karakterimizin 70'li yıllarda Ankara'da üniversite okuması da görülmektedir;

"İşim gücüm, hep ölümlü işlerin peşinde olmaktı; devrimcilikten ölümüne aşka kadar kendimi yok edecek ne varsa yapmıştım. Bin dokuz yüz yetmiş sekiz baharı, Salı, şu saat, bu saniye… Cartadak bir ölüm galiba bana iyi gelecekti. Ölümlü işlere bulaştığımda, ölümün dolaylı fakat somut bir ifadesi olarak hep polisle karşılaşırdım. Şimdi yine bir ölümün peşindeydim ve metrekareye bir polisin, milimetrekareye ölümle ilgili on işin düştüğü, briket duvarlı bir karakoldaydım."[320]

4.18. İş-Meslek Hayat

Ceylan'ın bütün romanlarındaki karakterler birer meslek sahibidir. Genellikle kendi mesleğinden insanlar göze çarpmaktadır. Kitaplarındaki ana karakterlerin hepsi üniversite okumuş bilgili karakterlerdir. Sadece kendi ailesini anlattığı yani geçmiş yıllara değindiği *Kestane Kıranında Kadınlar* ve *Elli Yıl Sonra Kül* romanlarındaki yaşlı karakterlerin okuryazarlığı yoktur. *Elli Yıl Sonra Kül* romanındaki çoğu karakter bilgilidir.

---

[318] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar*, Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.201.
[319] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.84.
[320] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul*, Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.197.

"Monsieur tahsil yapmamış olmasına rağmen girip çıktığı birçok yer nedeniyle Levanten İtalyanca dahil beş lisan konuşuyordu. Bunların içinde İstanbul Türkçesi ve Ermenicesi ile Paris Fransızcasını aksanlı konuşuyor…"[321]

Kızböcekleri romanındaki ana karakterimiz Bektaş Bey öğretmendir. *Diri Aşk'taki* çoğu karakter doktor ve doçenttir. Diğer romanlarında da öğretmenler, mühendisler ya da iyi üniversitelerde okuyan gençler karşımıza çıkmaktadır.

"Bu rüzgarla Hazal kısa zamanda doçent olmuştu. Jüri sınavda bilimsel sorular sormak yerine Amerikan magazin dünyasındaki dedikodularla ilgilenmiş, o da orada yaşadıklarını gördüklerini uzun uzadıya anlatmıştı. Sonunda zaman bitince jüri sınav tutanağına yazılacak soru bulamamış ve Hazal'ı tekrar sınav salonuna alarak alel usul üç soru sorup cevaplarını dinlemeden adayı dışarı çıkartmıştı."[322]

4.19. Kanun-Adalet

Ceylan'ın romanlarındaki karakterler hakka hukuka önem veren kişilerdir. Hemen hemen her romanında karakterlerin adalete ihtiyacı olmuştur. İlk romanı *İçi Yoksul*'daki ana karakterimiz Tahir ODTÜ'de okurken bazı siyasi olaylara karışmıştır.

"İşim gücüm, hep ölümlü işlerin peşinde olmaktı; devrimcilikten ölümüne aşka kadar kendimi yok edecek ne varsa yapmıştım. Bin dokuz yüz yetmiş sekiz baharı, Salı, şu saat, bu saniye… Cartadak bir ölüm galiba bana iyi gelecekti. Ölümlü işlere bulaştığımda, ölümün dolaylı fakat somut bir ifadesi olarak hep polisle karşılaşırdım. Şimdi yine bir ölümün peşindeydim ve metrekareye bir

[321] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.84.
[322] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk, Doğan Kitap, İstanbul 2019,* s.404.

polisin, milimetrekareye ölümle ilgili on işin düştüğü, briket duvarlı bir karakoldaydım."[323]

Ceylan'ın altıncı romanı *Kızböcekleri*'nde öğretmen olan Bektaş Bey haksızlığa uğramış Akdeniz'de bir köye memur olarak sürülmüştü. Yanında alıştığı doktorla beraber şerefli bir hayat yaşamaya çalışırlar fakat köylü usulsüzlüklere o kadar alışmıştır ki onlardan da bazı evraklarda usulsüzlük yapmalarını beklerler.

"Biz bu raporla sigortadan para alamayız, araç hassas tıbbi malzeme taşıyordu, zarar elli milyon dolar, yükümlülük de İsviçre Sigorta Şirketi'ne ait, konu milli bir meseledir, demişti.

Bunun üzerine doktor cemaati can evinden vuran etkili bir vaizin ilk cümlesi gibi bir soruyla lafa girmişti.

-Milli bir yalan atalım yani, onu mu istiyorsunuz?

-Karakol komutanıyla konuşuldu. O bize destek veriyor. Size de hizmetinizin karşılığını ödeyeceğiz."[324]

4.20.Savaş

Ceylan'ın *Elli Yıl Sonra Kül* ve *Kestane Kıranında Kadınlar* romanları kendi ailesini, geçmişini yani 1900'lü yılları anlattığı için savaş teması da doğal olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihleri kapsayan Osmanlı'nın son dönemleri, Cumhuriyet'in ilk yılları, I. Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı gibi tarihimizdeki pek çok önemli tarihlere, süreçlere romanlarda değinilmiştir. *Kestane Kıranında Kadınlar* romanında askere giden savaşan karakterler göze çarpmaktadır. Hatta ana karakterimiz Zehra oğlunu ziyarete gitmiş Çanakkale'deki şehitlikleri de dolaşmıştır.

---

[323] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul,* Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.197.
[324] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri,* Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.169.

"Çıkarmanın ilk günü biz, düşman iç taraflara sarkmasının diye çabalarken, Kemal Bey 17. piyade alayını Conkbayırı'na 2 saat geç getirseydi, Kocaçimen bugün düşman elindeydi ve bu savaş o an bitmişti… Kocaçimen'in, Çanakkale, Çanakkale'nin Memleket-i Osmaniye olduğunu düşünürsek, anlaşılıyor binbaşım."[325]

"Haydarpaşa'da yeni yapılan tıbbiye binasının üst katı klinik haline getirilince yalnızca Garpta değil, Doğu'da da tıbbiye okunur diyerek Ahmet, gidip tıbbiyeye yazıldı ve bakkallığı biliyorum, evliliği beceriyorum, tıbbiyeyi de öğreneceğim diyerek pek bir sevinmişti. Osmanlı'da tıbbiye İkinci Mahmut'un yenilikçi hareketi ile beraber gelişmiş, Tıbbiye-i Şahane'de Viyana'dan getirilen meşhur Doktor Bernara ve nazırlığı yeni gelen Abdülhak Molla önemli atılımlar yapmıştı."[326]

Elli Yıl Sonra Kül romanı biraz daha ileri tarihlere değindiği için İkinci Dünya Savaşına da yer verilmiştir.

"Avrupa'da o yıl İkinci Dünya Savaşı patlamıştı ve belki savaşa gireriz diye ortalıkta ne para ne ekin kalmıştı; herkes evine çekilmiş, tarlasında labada, cücübücü, kuzukulağı topluyor, eve getirip şöyle bir kavurup açlığının önünü kesiyordu. Yalnızca köyde değil, İstanbul'da da paranın suyu kesilmiş, dükkanlar siftah etmeden kepenk indirir olmuştu."[327]

[325] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar,* Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.139.
[326] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.201.
[327] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.29.

5. BÖLÜM

TAHİR MUSA CEYLAN'IN ROMANLARINDA BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK İZLERİ

5.1. İçi Yoksul

Tahir Musa Ceylan, büyülü gerçekçilik akımından etkilendiği için ve en çok sevdiği/okuduğu yazarların da bu akımın mensubu olmasından romanlarında büyülü gerçekçi izleri görülmektedir. Romanları fantastik değildir. Okuyucuyu şaşırtmaz. Paragrafların olağan akışı içinde rastladığımız anlatımlar bize fark ettirilmeden verildiği için akışın bir parçası olarak yadırgamadan okumaya devam ederiz.

İçi Yoksul romanında büyülü gerçekçi akım doğrultusunda rastladığımız paragraflar;

Romanda eşyaların, cansız varlıkların canlandığını görmekteyiz;

"Kalorifer peteklerine oturduğum sırada, sanki omuzlarımdan birisi beni peteklere bastırır; petekler de bir yandan canlanır ve her günkü kurbanlarını aşağıdan yukarıya attıkları kayışlarla kıstırıp boğum boğum boğarlardı."[328]

"Işıklar yalpalayıp debeleniyor, insanlar birer kara delik olup uzaklaşarak kendi kaderine kayboluyordu…"[329]

"İşte o küçük taşı ürkütmek için, insan peşinde mendil topluyor Kuğulu Park'ta halim selim kadınları korkutmaya çabalıyordum."[330]

"Uzaklar, kıskanılası bir yumuşaklıkla dağları okşayıp daha da uzaklaştılar."[331]

---

[328] Tahir Musa Ceylan, *İçi Yoksul*, Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005, s.14.
[329] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.71.
[330] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.85.
[331] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.91.

"... içimde kan kırmızısı dağ çilekleri pütür pütür kabarıyordu. Oturuyordum ve karşımda çamlar büyüyordu, hızlıca sürgün uzatıyor, sonra onları yapraklandırıp tepesinden yeni sürgünler veriyordu."[332]

Romanda organların hareketlerine şahit olmaktayız;

"Üzerimde civa gibi akışkan ve duyulduğu kulakta asılı kalan ağır bir ıslık varken içimde organlar anaların battığı dört nala koşan bir hayvan sürüsünün uğultusu vardı. Kemiklerim dışarıya çıkmak istiyor, kaslarına destek vermiyordu, kabuksuz salyangozlar gibi yığıldım, bir kol nasıl kalkar, kemiği olmayan bir bacak nasıl adım atar; unutmuştum… Omurgasız bir hayvan olarak ağzı bir tarafta kıçı öbür tarafta yeni bir hareket şekli denedim ve sürünerek kendimi bir yerden bir yere ilettim."[333]

"Organlarım bedenimle bir düşmediği için içimden çıkıyor; birbiri ardından havaya diziliyordu; giderek bedenim silikleşiyor; en önde kafa ve ardında dizi dizi organla, bir uçurtmanın gövdesi ve ona ekli kuyruğu olarak kuyunun karanlık semalarında uçuyordum."[334]

"Şimdi say bakalım kolumu bacağımı, elimi ayağımı, kaç tane? Ruhum çöktükçe, fırtına sonu kırılan dallar gibi azalacaklardı."[335]

"... benim de yüreğim, ciğerim, ellerim eprimiş bir çarşaf gibi lime lime ayrılıyor sonra da birbirine rastgele ekleniyordu."[336]

"... oradan kendimi giderek tamamlıyor; eksik kol ve bacaklarımı bulup buluşturup yerine takıyor, sonra da her gün basamak basamak yukarı basıyordum."[337]

---

[332] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.92.
[333] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.75.
[334] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.172.
[335] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.99.
[336] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.103.
[337] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.122.

"… çehremin tüttüğünü söyledi. İçim yanmıyor ama çehremden ığıl ığıl duman yükseliyordu."[338]

"Mermere düşmüş bir heykelin, alın kemiği parçalanmış hali gibiydim; kafama rüzgarlar giriyor; karnımdan seller çıkıyor, içim boşalıyordu."[339]

"Şimdi ellerimin olduğu kadar gözlerimin de bir aklı vardı, aklı kafamdaki hücreden çıkıp bedenime yaymıştım."[340]

"İnsan bir yerini unuttuğu zaman o yer bedenden gidiyordu, demek insanda gözden dışarı ilk yer ayak oluyordu."[341]

"Yanına gittim, sanki gözleri delinmiş, içleri akıyordu; pırasa diriliğindeki saçları kirpiğine, gözyaşı sümüğüne karışmış, parmakları bir çembalonun tuşlarında elleri bir ölüm müziği çalıyordu."[342]

Yazar, duygusal bunalımlarını, ruhsal çıkmazlarını da bu akım doğrultusunda yansıtmıştır;

"Doğruydu, içim yoksuldu, hatta belki içim yoktu. Ardından bakmadım, yüreğim kazdığım dağın küllü toprağını, tuzlu bir denize savuruyor; Nüzhet beyaz bir çıplaklık halinde uzaklaşıyordu. Ağzımı açınca anında toprak doluyor, sesim duyulmuyordu…

Sıcak bir mürekkep gibiydi lacivert gece, birden dayanılmaz bir pişmanlık düştü içime. Ruhun sonu gelmez bir sıkıntıyla, yürekten üç damar koparıp bıraktı, kan

[338] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.123.
[339] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.132.
[340] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.175.
[341] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.184.
[342] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.191.

bir şerbet gibi aktı ve Nüzhet'in gidişinden bir saat sonra cehennemden çıkıp kendim geldim, şimdi sakindim."[343]

"... ilkçağ ikizleri gibi, eşi öldürülmüş de bunun neden yapıldığına şaşırıp kalmış, bedeninde bir uçuculuk, bir perilik, bir masalsılık taşıyan ve sanki doğudan Tanrı'nın korumasında bulunan yarısı ölü, yarısı canlı, yarısı ruh, yarısı beden görünen bu kadının karşısında işte ilk kez var oluyor, siniri, kepçesi sağlam, deliği açık bir kulakta do'dan re'ye geçiyor, yokluğumu bitiriyordum."[344]

"Kalkarken gördüm içinde acı bir biber yeşerdi, giderken ardında yüreğimi ısırışından anladım ısırgan otları bitti..."[345]

"Bazı anlar; bu dünyada bir koninin tepesiydi, bazı anlar da herhalde ters dönmüş bir piramidin dibi. Şimdi koninin tepesindeydim, birkaç gün önce fıskiye altında Nüzhet'i beklerken de piramidin dibinde."[346]

"Elleri yerküreden gök küreye açılan heykelin yanında tokalaşmadan geçtim, canım sıkkınken el sıkmayı, tokalı ellerle çıt çıt kapanan fermejüpler gibi bir insanla çene çalmayı denememiştim; eller yerin dibinden fışkırıyordu ve orada sanki toprak gökyüzüne yakarıyordu."[347]

"Kucağımdaki sözcüklere baktım, karnımı yarıp onları içime aldım. Gebeydim artık hiçbir harfi benden olmayan, her hecesi senden kelimeye: Ölmek."[348]

"Yaşadığı aşkla kökünden aylarca tatlı salepler damlatan, şimdi ise öznesi gitmiş bir aşka ömrünce asık, çiçeği kırık bir asılmışadam bitkisiydim sanki."[349]

---

[343] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.49.
[344] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.36.
[345] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.54.
[346] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.123.
[347] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.153.
[348] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.202.
[349] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.241.

5.2. Kestane Kıranında Kadınlar

Büyülü gerçekçilik akımından etkilenen Ceylan'ın 2.romanında da bu etkiyi görmeye diğer romanlarında biraz daha az olsa da görmeye devam etmekteyiz. Zarifoğulları ailesinin kuşaklar boyu hayat hikayesini anlatan bir romandır. Yazarın gerçek yaşam öyküsündeki aile isimleri benzerliği bu romanın, yazarın kendi ailesini anlattığı bir roman olduğu görüşünü arttırmaktadır.

Romanda, akış içinde cansız varlıkların canlandığına şahit olmaktayız;

"Zarifoğulların bahçesinde hamurun içindeki buğday bir közün önünde pişerek ölüyor, ekmek aynı közün önünde ölerek hayata geliyordu."[350]

"Avlu kapısından çıkar çıkmaz göğsünü açıp, mantin kumaştan yapılı gömleğini bir çekişte yırttı, körük gibi inip kalkan bağrından dağların doruklarına doğru bir şahin havalandı."[351]

"Ah öldü Dede, mezarlık kenarında toprağı ürküttü üstüne"[352]

"Dışarıda iki azısı çekilmiş ve yerlerine bir gem yerleştirilmiş atın, hayatı yıkan kişnemesi duyuldu, uzaklarda güneş kızıl bir top halinde, çelik gibi mavimsi bir gökten inip, hamur gibi sarımsı bir toprağa batıyordu."[353]

"Koştukça uçan bir turnanın gözüyle değişen sahneler görüyordu yeryüzünde: Ellerinde salla hısım akraba, doğrudan hayvanları, dolaylı olarak insanları besleyen geniş çayırlar, bulutlara dallarını saramamaktan hüzünlü ağaçlar, uçarken her şeyi gördüğü halde her şeyden habersiz kuşlar, dünyada sadece kendisi için ilgilenen insanlar ve bu kadar…"[354]

"Uzun saçlı yaratık, dikme çatıların arasında çamur doldurularak yapılmış evin kapısını, bir hayvan burnuyla iter gibi itince çakallar içeri dolmuş ve ev

---

[350] Tahir Musa Ceylan, *Kestane Kıranında Kadınlar,* Kanat Kitap, İstanbul 2008, s.67.
[351] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.96.
[352] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.190.
[353] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.245.
[354] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.279.

halkının etini dişe takarak on dakikada bir giysi gibi sıyırıp kemiğe kadar soymuştu."[355]

"Çakır'dan geçip Mavruz sırtına sardığında, köydeki evlerin yarısının yıkık olduğunu görür görmez bedeni, birbirine hükmü geçmeyen üç parçaya bölündü."[356]

Romanda akış içinde okuyucuya fark ettirilmeden organların canlandığını ve hayvanların olduğunu görmekteyiz;

"Hasan Zarifoğlu'nun ağzı, geniş yakalı bir konak kapısı gibi yavaş yavaş ayrıldı, gözlerinin akı yüzünde, alnın hemen altından çekilmiş bir bıçak izi gibi kanadı."[357]

"Elini kaldırdı, eli bir rüzgâr yaratmıştı, önünde ardında hava olduğunun günlerdir ilk defa farkına vardı. Hafifledi, ruhunda bir uçukluk, teninde belli belirsiz bir yanma ile kardeşinden ayrıldı."[358]

"Emin şimdi arabanın camını buğulayan soluğu hissediyor, ama ona ulaşamıyordu, bir geyik kesilmiş önünde, hem etinden tütüyor, hem kemiğinden koşuyordu. Yüzler birbirine bakarken, kısacık aralıkta ışık gözden göze sonsuz kere aktı, tüten geyiğin tarafında bir ağız yavaşça açıldı ve içinde pembe bir dil havayı yedi kez sarstı."[359]

"Bunu duyar duymaz Şadan Bey, bahçedeki pedavları çatır çatır kırarak yere düşmüş, gökyüzünde nedense tam o an patır patır kuşlar ölmüştü. Etrafında kopan vaveylayla beraber yerde öyle yatıyor, kendine gelemiyordu; beyninde

[355] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.281.
[356] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.296.
[357] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.96.
[358] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.270.
[359] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.287.

sanki silah sıkılmış, göğsüne recep ayındaki iri taneli yağmurlar gibi uzun boyunlu kuşlar yağmıştı."[360]

Romanda geçen bazı benzetmelerin de bu akımın etkisinde olduğunu görmekteyiz;

"Ahmet, kutsal bir mekâna gitmişler aitmişler gibi duvarları yaladı, sanki duvarlara sıva gibi Eleni yapışmıştı."[361]

"... göklerin ta derininden soğuk bir nefes çekti, kafası yerde eve dönerken tanıdıklar sanki gülümseyen birer kemik, sokaklar üzerinde kayılan yağlı birer ilikti."[362]

"... anası en dipte gerilim yaratan dişi bir kaplan gibi kıpkırmızı oturuyor, gözünün akından yansıyan çivi gibi sert bir ışık, kapıdan ürkerek giren oğlunun gözündeki karayı deliyordu."[363]

5.3. Yarım Adamın Aşkları

Çoğunlukla büyülü gerçekçilik akımını benimsemiş yabancı yazarların etkisinde yazan Ceylan, üçüncü romanında da gerçek ve gerçekdışı unsurları roman akışı içerisinde olaya yedirmiş, okuyucu da bundan rahatsız olmamıştır. Fark ettirmeden olay akışı içinde yer alan unsurları gruplandırmak istersek;

Roman içerisinde yer alan benzetmelerde;

"Sabah nemi, beyaz Mercedes'ten inen adamın yüzünü kılıç gibi yalıyor, sırttan bacağı yarasa kanadı gibi inen astragan paltoyu dokusuna girip tokalaştırarak,

[360] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.288.
[361] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.112.
[362] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.196.
[363] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.203.

sardığı bedenin telaşını, orta hâllere özgü korkak, yumuşak devinimler haline çevirip işçilerin gözüne öyle aktarıyordu"[364]

"Bütün gece ekşimik peyniri gibi bembeyaz uyudun sen, baktım her yer karanlıktı, huzur doluydum, uyandırmadım seni, gece açılarak aydınlığa kadar devam etti, karanlık bir giysiydi sanki, saf, temiz, yeksenak hafif değildi hiç, yoğundu, neredeyse etli gibiydi."[365]

"... şarkılar damardan giren ilaç gibi, Selim'in yüreğini deliyordu."[366]

"Kız konuşunca sanki dişleri dışarı doğru devam ediyor, kelimeler ağzından döküldüğünde, her bir inci tanesi gibi Selim'in önünde donuyordu."[367]

Yazar, romandaki bireylerin içsel bunalımlarını yine aynı akım doğrultusunda dile getirmektedir;

"Sanki kafasının içinde oradan oraya akan neon ışıklar, sokak tabelası gibi beyninin zindanlarında gezinen fikirleri bir bir yazıyor, sonra söndürüyordu."[368]

"Aptallaşmıştı, sanki etken kusulup bırakılmış, kemikken sindirime uğramıştı."[369]

"Düşsel dünyanın ne kadar rahatlatıcı olduğunu düşündüler; gerçek hayatta bir kaya gibi duran dekan, kum gibi saçılmış öğrenciler, kurallara bağlı ilişkiler ne kadar eziciyse, düşsel dünyadaki yolculuk da o kadar rahatlatıcıydı. İnsanlar gerçek

---

[364] Tahir Musa Ceylan, *Yarım Adamın Aşkları,* Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009, s.2.
[365] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.47.
[366] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.93.
[367] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.96.
[368] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.12.
[369] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.45.

dünyada bir hırsız, bir katil, bir umarsızken, rüyada ruhlar bedene dolanmış kaygan birer ipekti sanki… Örneğin ben on bin düşle doçent, on iki bin düşle profesör olsam, sen de beş bin düşle diyelim okuldan mezun olsan."[370]

"… o koca adam yirmi yılda kendini yaka yaka bitiremedi. İçin için ısınan kahırdan, zamanla ne çok duman çıkıyormuş meğer."[371]

Gerçek hayat akışı içerisinde yaşanamayacak ve rastlayamayacağımız birtakım durumlar;

"Gözünden yaş çıkarmadan hurdahaş olmuş sokaklardaki çocuk cesetlerine baktı, rengi solmuştu, ciltlerle kitabın arasında iri puntolu bir delik olup kayboldu."[372]

"Dilinde ince bir ıslıkla arabayı uçurarak sürüyor, yolda ağaçlar dikili olmaktan, arabalar yavaş hızda geri geri akıyordu; şimşek gibi duygulara dünya cevap veremiyordu … Kadın yüzündeki düşünce doluluğunu geride bırakarak döndü ve bir kurtuluşun başındaymış gibi dişlerinden bir güvercin havalandırarak güldü."[373]

"… sözcükler kozasından çıkan böcekler gibi dişlerinin arasından doğup masanın üstüne dökülüyordu."[374]

"Dışarıda sokak lambaları yanıyor, iri gövdeli bir ağaç, ışıkları deldiği noktalarda perdesiz eve karaciğer parçaları gibi düşüyordu."[375]

"Ağzından sanki ölü bir çocuk kusmuş, korktuğu başına gelmişti."[376]

"Sanki bir ceset bu akşam konsol bir piyanonun üstünde kalmıştı, tuşlardan çıkan pes ses gecenin bir yarısı, bütün boğazı boydan boya yıkamaktaydı."[377]

---

[370] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.48.
[371] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.56.
[372] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.13.
[373] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.27.
[374] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.28.
[375] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.29.
[376] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.30.
[377] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.49.

"O an Selim Bey için sanki gökyüzü topraktan kazınmış, canlıları nefessiz bırakarak şapka gibi yerin yüzünden ayrılmıştı."[378]

"Düğmelerini açtı, bir çay bardağını avucunda sıkıp boğazından göbeğine kendini yardı; kan, Nehir'den sonra, denizi de boyamıştı… Bir hayvanın titremesi gibi inleyerek bir araba geçerdi o zaman damarlarından… O halde ayın ve yıldızların kutsadığı bir sessizlikte kristalden yapılı geceye kurban olmak için yaşadığı kasaba donarak uykuya dalardı… O zamanlar sanki çiçek ve silahtan yapılmış muazzam bir karışımdı… Yaşadıkları bir denizi boyar, bir duyguyu tamamlar, bir düzlemi tanımlar gibi eğimden eğime akıp birer hatıra oldular."[379]

"Kimsesizdi, sildikçe küçülen silgiler gibi yürüdükçe yeryüzünde ufaldı bitti. O an başlayan ve gökyüzünü de beraberinde indiren yağmur herkesi saçak altlarına kaçırmıştı. Artık küçücüktü, upuzun yürüdü, bardağa atıldığında çay olan bir avuç şeker gibi, Yağmur üstüne yağdıkça sanki kırmızı bir su oldu, kadınlara ait düşünceler bile çıktı da aklından, beyni et doldu."[380]

"Hep diplerde huzur bulmuş adam, Sumru yanındayken işlek bir caddenin göbeğinde, dudağından ışık doğurarak gülüyordu."[381]

"Nur'un elinde sık iğne dantel inceliğinde çizgiler üzerinde benekli bir böcek yürüyordu; Selim dizini kıpırdattığında Nur'un eli düşüyor, böcek benekleri görünmez hale gelerek uçuyordu. Kadın, adam ve böcek, Birbirine ekli üç eklem gibi yaşamı önce bütünleşmiş, sonra üçünü içeride, kalanı dışarıda bırakarak bölmüştü."[382]

"Şimdi dekan gibi küfür ederek ezenlerden, Nehir gibi iterek, Sumru gibi aldatarak gerenlerden, Nur gibi borçlu bırakarak sömürenler dan kurtulmuş, etrafında sessizliğin olduğu bir boşluk oluşturmuştu. İnsanı olmayan bir dünyaya doğru yıkıldı, çöldü burası, zaman akmıyor, her şey ürünü olmayan tarla gibi, kimsenin kullanımında

---

[378] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.60.
[379] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.65.
[380] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.66.
[381] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.80.
[382] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.103.

olmayan bir boşlukta yüzüyordu… Pantolonun dizileri çıkmıştı, üzerlerinde soluk bir parlaklık vardı, her adımda sanki bir ay bu bacakta sönmekte öbür bacaktan doğmaktaydı… Kaldırımlar yatay bir uçurum gibi altından kayıyor her adımda kesme taşlar bir ökçe boyu kırışıyordu."[383]

5.4. Elli Yıl Sonra Kül

Ceylan'ın dördüncü romanı, ikinci romanı olan *Kestane Kıranında Kadınlar* romanının devamıdır. Zarifoğulları ailesinin hayat öyküsünü anlatan romanda Ceylan'ın yine büyülü gerçekçi akım etkisinde olduğunu görmekteyiz. Romandaki cümlelerimizi bu akım doğrultusunda kategorileştirecek olursak;

Roman akışı içerisinde cansız varlıkların, olayların hareketlendiğine, canlandığına normal yaşam içerisinde karşılaşamayacağımız durumlara şahit oluruz;

"Düğün bitmiş, Çakırobalılar yorgun argın köyden ayrılıyorlardı; içkiden, uykusuzluktan kafaları mayhoştu ve ağızlarında sanki heceler ölmüş de, kelimeler can çekişiyordu."[384]

"Gençler her köşeden sırra kadem basan hayaletin peşine düşmüşlerdi, uzun uzadıya kovalamaca, hokkabaza rahmet okutan bir şaşırtma, kaş göz arasında kaybolma, en ücra delikten zuhur edip fırlama yaşanmış, bir şeytan karşısında siniri bozulan Mavruzlular, silaha davranıp her gördükleri karaltıya kurşun sıkınca birbirlerini vurmuşlardı."[385]

[383] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.113.
[384] Tahir Musa Ceylan, *Elli Yıl Sonra Kül,* Kanat Kitap, İstanbul 2010, s.17.
[385] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.18.

"Sonunda tasmasız köpek gibi hırslı gözlerle bakan ve kapıdan ayrılmayan yarı adam yarı çocuk yarı hayvan canlının avucuna yelek cebinden 50 kuruş çıkarıp bırakmıştı."[386]

"Cemile'den başka çünkü kimse eve hem ayı, hem yılan, hem şeytan hem de aynı zamanda insan olan bir canavarın yanaştığının farkında olmamıştı."[387]

"Mıhsıçtı Deresi'nden suya dokunmadan uçarak geçti."[388]

"Yahya bir gözbağcıydı, bir hayal gibi oradan oraya kayıyor, varlığı bir hacim, bir ağırlık değil, geçip giden bir yel olarak tezahür ediyordu."[389]

"Yahya yıllar geçtikçe yaşadığı olayı unutmuş, aklının o köşesini silip oturmuştu; kâbus gibi hatıralı cehennemi görmüş de silinmiş gibi hatırasız boşluklar yaşadıkça üst üste binerek birikiyordu. Yaşamak, içinde karmakarışık bir orman yeşertmekti."[390]

"O yüzden bazı geceler, ölülerin canlı canlı köyün içinde dolaştığı, kapıyı açıp sofraya oturduğu, mezardan mezara geçerek kemik kemiğe söyleştiği ifade edilir."[391]

"Hatice'nin günlerdir beyninde gıcır gıcır öğüttüğü kum nihayet un olmuş…"[392]

"Zuhal'in siyah uzun saçlarının arasından duru bir su gibi görünen yüzü, kara bir böcek gibi kımıldayan gözleri, hayaline girdikçe içi yırtılıyor, sessiz bir ağlamayla düşünceleri son buluyordu."[393]

"Son şoktan yarım saat sonra Mehmet Emin, kendi ismi dahil her şeyi unutmuş olarak yerinden kalkıp arkadaşlarının koluna girmiş, etleri dökülerek, eklemleri dans ederek, saraçlar, çıkrıkçılar, kadayıflı lokum imalatçıları ile keçiboynuzu, takunya,

---

[386] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.21.
[387] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.24.
[388] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.25.
[389] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.28.
[390] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.29.
[391] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.32.
[392] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.52.
[393] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.73.

lastik, atkı, çakı, süpürge, bileyi ve çakmak taşı satan dükkanların arasından geçip Koyunpazarı'na ulaşmıştı."[394]

"Zuhal küçücük, kıl kadar umut depresyonu zınk diye durdurmuş, onunla da kalmayıp uçurumun kenarından havalandırarak pırrr diye uçmuştu."[395]

"Bugünün ve geçmişin şehirlerinde eş zamanlı yaşamak ona dünyanın önceki ve sonraki iki ucunu gösteriyor, zamanı boydan boya yürüyordu… Mehmet Emin'in içinde Zuhal'e karşı durduğu yerde çalkalanan magma, o telefondan sonra yavaşça İskender'e dönmüş, ahizeyi yerine koyduğunda üzüntüsü bir insanın ömrünce taşıyabileceği bir büyüklükte kalmıştı."[396]

"*Müzede İskender'in heykelinin karşısına geldiklerinde kendilerinden geçmiş, birbirlerinden habersiz birbirine yaslanmış, birbirlerinden haberli olarak sarılmışlardı. İkisinin kollarını oluşturan ve beraberken düşey duran dört çizgi, ilk kez o zaman kırılmış, çizgiler yatay eğriler haline gelerek birbirine dolanmıştı."*[397]

"Çocuklar hemen kasabaya gördüklerini yaydılar: 'Acem karısının kuyruğu koptu, zaten de maymun soyuydu.'"[398]

"Bütün organları ayağa kalkmıştı, kalbi davul gibi vuruyor, bağırsakları yılan gibi kıvrılıyordu; hepsi aşılması gereken bir sınır olduğunun farkındaydı… Dört saat boyunca kan gölü içinde uyumuş, uyandığında bacağındaki kanama durmuş, ruhundan Zeynep çıkmıştı."[399]

Romanda geçen benzetmelerde;

---

394 Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.75.
395 Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.79.
396 Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.80.
397 Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.117.
398 Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.192.
399 Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.202.

"Yahya yerinden yavaşça kalktı, tepeden bakışta anasını ocağın önünde böcek gibi kalmıştı, aniden ellisine merdiven dayamış kadının sırtına geçirdiği öküz öldüren bir tekmeyle yüzünü ateşe gömdü, o bir yüzü yaşatırsa başka bir yüzü öldürüldü."[400]

"Ardına kadar açık kapıdan içeri bir rüzgâr sıyrık gibi girdi. Sofrada oturan 5 kişilik ailenin sessiz bakışına daha da sessiz kalarak ve bir çelik kokusunu her buruna damar damar yayarak kapı eşiğine en yakın köşeye, yere bir tüy düşermiş gibi oturdu."[401]

"Hızlı adımlarla, hepsi simitçilerle biletçilerin çığırtkanlığına kulak tıkayarak bir nehir yatağı gibi insan akıtan kaldırımlardaydı. Her yer ağza dolmuş, kum gibi çıtır çıtırtı."[402]

"Yaşlı yüreğine oturan yengeçleri, yılanları, ıstakozları bir sıkımda atamamış, damarları kansız, susuz dereler gibi kalakalmıştı."[403]

"Hatice nezarette, tahta bir sedirin üstünde bir gece geçirdikten sonra salıverilmiş, bütün teleklerini kullanan kuş gibi uçup gitmişti."[404]

5.5. Bir Zamanlar Bakırköy

Ceylan'ın beşinci romanı olan ve asıl mesleğinin izlerini gördüğümüz bu romanında da yazar büyülü gerçekçilik akımından etkilenmiş ve romanda yer yer geçen cümleleriyle bu durumu okuyuculara yansıtmıştır. Romanda geçen cümleleri kategorileştirecek olursak;

[400] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.47.
[401] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.48.
[402] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.77.
[403] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.92.
[404] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.205.

Romanda cansız varlıkların, olayların, durumların canlandığına yani ruhları, duyguları varmış gibi yansıtıldığına şahit oluruz. Olağanüstü durumlar vardır. Romanda hayvanlara da sıkça yer verilmektedir;

"Bu devirde sular, hayvanlar, ağaçlar akılları varmış gibi insana yanaşıyor, insana karışmayan yok olup gidiyordu, böyle böyle yok oluş bir oluş olmuştu.[405]

"Güneşi gördüğünde sanki kızın ruhu taşıyor, bedenini çatlatarak büyüyordu. Önünde kendi kendine genişleyen bir ruh görünce içi tutuşmuştu."[406]

"Harfler ekranda bir dağ ırmağında yerini bilen taşlar gibi sıralanıp Kerim'in önüne atmıştı."[407]

"Birden arkada alaca bir hayvan belirmişti, gölgesi park tarafından vuran fersiz lambalarının ışığıyla yamaçlara yatarak denize kadar uzanıp sulara karışıyordu. Büyü gibiydi, Çingene bir kadın siyah ince dudaklarından ateş ölüyordu sanki.

Ensesini yakan yazıyla beraber dönüp ayağa fırladı; hap gibi önünde kalan yüzde, şimdi düşmüş benek misali duran kırmızı zarif tebessüm para para genişleyip bütün boynunu kızartmıştı. Uçmaya hazır kuş gibi başını kaldırdı, kollarını omuzlarından fırlatarak karşıya doladı; göğsünde yatan şimdi eski zaman canlısı arkaik bir hayvandı.

Sarıldı, burgusuna alıp bedenine karıştı, içindeki bir avuç asit kayayı eritiyordu şimdi. Aldığı nefes, yediği yemek, avucunda ter, ipeğin hem deride hem derinde kat kat olduğu gövde… Kerim'in kollarında ipeği çekilmemiş, ipliği dökülmemiş, kozası sökülmemiş tırtıldı o."[408]

"Barcelona'da şimdi gökten yere bir çilek yağmuru başlamıştı."[409]

---

[405] Tahir Musa Ceylan, *Bir Zamanlar Bakırköy,* Ayrıntı, İstanbul 2011, s.8.
[406] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.12.
[407] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.55.
[408] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.75.
[409] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.81.

"Ara sıra buraya eski İngiltere'deki gibi gökten kedi köpek yağardı."[410]

"Dışarıda ay bakır rengini kaybetmiş, içinden sapsarı ışık veren çeyrek dilim bir altın külçeye dönmüştü. İçini ayın ısıttığı küçük bir locaya geçtiler…"[411]

"Dışarıda deniz karayı yapışkan bir dil gibi yalıyor, her dalgada kara bir parçasını daha denize terk ederek asfalt yola doğru kayboluyordu."[412]

Romanın psikolojik bir roman olmasından dolayı verilen ruh çözümlemeleri ve benzetmelerde;

Burada insanı, yalayan dil gibi ürperterek okşayan yaşam, duvarların sese ve sessizliğe ait tuttuğu hatıralarla ilgiliydi. Hastaların ve doktorun araya uzun sessizlikler sokarak söylediği, köklü ağaç gövdesinde mavzer deliği açmış gibi, iç burkan sözler beton içinde beton olup kalmış anıların kaynağıydı.[413]

"Hasta doktorun sessizliği sürdüreceğinden emin uçurumdan atlıyor, bir çılgınlıkla dengeyi bozuyordu… İlk atlayan önce çakılan olarak yeniliyor, doktorlar yenmeden tedavi edemiyordu."[414]

"Mesleğimde yılları devirmiş adam hastasında ki bahçeye takılmamak ve işini yapmak için fes rengi almış uzaklara baktı. Kımıldayan bir şey içindeki çamurda yanan bir hayvan vardı. İçini en iyi hep uzaklardan görmüştü. Hayvanını yakmış soluk pembe ağzını açacak yakıtı şimdi toplamıştı."[415]

---

[410] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.103.
[411] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.83.
[412] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.89.
[413] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.9.
[414] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.11.
[415] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.15.

"Bunları düşündüğünde kalbinde bir kadeh patlamış gibi kalakalmıştı, damarlarında irili ufaklı kırıklarla kanını yutarak mırıldandı."[416]

"İyi söyledin, her insan için tuğlaların yığılmasıyla sonsuz büyüklükte bir kule kurulur. İnşaat sağlamsa bir yücelik duygusu oluşur, yıkılırsa ama altından üzüntü vermek üzere gece gündüz işleyen bir makine çıkar, o kadar.

Ben üzüntü makinesini terk edilmiş kadınlarda görürüm, ikide bir kırılıp yön değiştiren çizgiler olur yüzlerinde."[417]

"... halden hale geçip lambasıyla Alâaddin neyi ile Neyzen, feneriyle Diyojen, oluyordu. Bir haliyle de baksan kırık renkli tüvit ceket içinde bıcır bıcır öten atik tetik sincaplara benziyordu".[418]

"Sibirya kurduna benzer gök mavisi gözlerle baktı, içinde boyunuzu dallı geyikler kereste çekiyorlardı, keresteler enli ağır, geyikler sağrılıydı."[419]

"Buluttan koparak kalın bir havayı delip insan kulağında tapırdayan yağmur gibi notalar tavandan tabana, kapıdan cama, koltuktan konsola vuruyordu."[420]

"Yoluna düşmüş at kestanelerini tekmeleyerek ilerliyor, ruhunda bir kuraklık olduğu halde gözü, saçı, kasığı yaş insanların arasında zor hissedilir bir esinti olup geçiyordu."[421]

"Kerim karşısında en kösnül haliyle oturan Sanem'in yanına geçmiş, içindeki kurnayı sonuna kadar açmıştı; bedenini ceketinden sıyırarak asma gövdesi gibi dolandırdı."[422]

---

[416] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.19.
[417] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.22.
[418] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.23.
[419] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.28.
[420] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.46.
[421] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.66.
[422] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.76.

"Bazen insan kimsenin dokunmadığı yarı baygın bir solucan olmak istiyordu. Hayat düştüğünde insan sürünerek devam ediyordu.

... terementi yaprağı gibi kendi oksijenini kendisi üretirdi. Yerinden kalkmaz, oradan oraya dönüp her durumda yazmaya izin veren üç kollu, iki eklemli masasında kök salar, bir halle sıkılıp kalktığında üç adım atmadan döner..."[423]

5.6. Kızböcekleri

Romanın ismi bu akıma uygun bir başlıktır. Romanda yazar, erkekleri üzüp onların hayatına etki eden, yön veren, duygularını yok eden kadınları, kadın cinsindeki herkesi insan yiyen böceklere benzetmiştir.

"Kızböcekleri bizi yemekle kalmadı, içimize kadar işledi desene, durup durup boşuna atlamıyorum ben sizin boynunuza."[424]

Romandaki büyülü gerçekçilik izleri taşıyan cümleleri, paragrafları kategorileştirecek olursak, yapılan benzetmelerde;

"Evde bir çamaşır savaşıdır gidiyor, gömlekler pantolonlar mermi gibi havada uçuşuyor, sonra kendi mermileriyle kendileri vurulmuş gibi yere düşüyordu."[425]

"... ruhundaki tamlık duygusunun verdiği haz, gökten ve yerden gelen acıları üstüme geliyordu. Yorgan ölü bir göl gibi pürüzsüz uzanıyor, onu pencerenin dışında yeşil bir deniz gibi oradan oraya dalgalanan yapraklara bırakıyordu. Dünya kime değerse, önüne bazen yenilecek bir francala ekmek, bazen uçurup ulaşılamayacak bir

[423] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.97.
[424] Tahir Musa Ceylan, *Kızböcekleri,* Doğan Kitap, İstanbul 2014, s.245.
[425] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.19.

ufuk, bazen de kaybolup gidilecek bir orman koyuyordu, insana karşı bunlar Tanrı'nın kozuydu."[426]

"Ortak tek bir canlı var, damla damla yaşayan, başlangıçta kendinden çıkıp sonra yeniden kendine katılan kerpiç gibi, çamur gibi bir canlı. Hani çamur büyük bir öbek halinde karılır, sonra kalıplara dökülüp kerpiç yapılır, o da evin duvarından çıkıp yerde kalınca parçalanarak yeniden ortadaki çamura katılır ya; işte öyle bir kerpiciz biz."[427]

"Bektaş Bey kıza baktıkça içinde bir şeyler değişiyordu, sanki bir rüya ayaklarından başlayarak onu donduruyor, bacakları buz keserken gövdesi hareket etmiyordu. At gibiydi karşısında ve kilitli iki kol gibiydi zaman… Akan bir sıvının içinde, canlılığı balkalayan bir hayvanın ritminde duralamak ve hayata karşı sadece çalışır taraf kalbini bırakmak…"[428]

"Sanki insanlara ne yardımı yapsa vereceği bitmeyecek, dünyayı emzirse sütü tükenmeyecekti; nerelerden koptuğu, nerelerde yandığı, sonra yeniden nerelerde filiz sürdüğü bilinmez şimşektaşı gibi bir şeydi."[429]

"… hayat ne kadar uzak etlerden yapılmış bir çorbaydı."[430]

"Çatılmış tüfekti, dimdikti, birden karşıdan karşıya geçmeye başladı, gözünde insanlar silikleşmiş, magma sönmüş, dünya kırılarak merkezine göçmüştü."[431]

"Hayat dağları bölen yarlar gibi adamı keserek ilerliyordu… Gökte güneş havayı yakarak bir iz bırakırken, yerde Bektaş'ın yürüyeceği topraklara uzun gölgeler seriyor, ip gibi yolların içinde her yolcu iğne gibi incecik kalıyordu."[432]

---

[426] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.27.
[427] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.29.
[428] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.61.
[429]Tahir Musa Ceylan, *age*., s.113.
[430] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.120.
[431] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.129.
[432] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.137.

"Yaşadığı akla ziyan onca olaydan bir fosil gibi hem ölerek hem zamana meydan okuyarak çıkan Celal'e göre ölüm insanların değil balıkların, böceklerin, sineklerin başına gelecek bir şeydi… Dışarıda kar ses çıkarmayan bir canavar gibiydi, hem olduğunu biliyordun, hem ihmal edebiliyordun."[433]

"Ellerin, ayakların, gözlerin işe yaramadığı, ortada sadece kulakların kaldığı yerde sesler renkler gibiydi ki, şimdi o kulaklarıyla görüyordu… Uzun bir sessizlik olmuştu, beton ve et birbirine karşı durmaktan yorulmuş, sonunda harç olup birlikte uyumuştu."[434]

"… yüreğinde insana karşı süt gibi beyaz bir örümcek ağı örüyordu. Dünya artık çok değişmişti, sanki yeryüzünün pamuk gibi bulutları gitmiş, yerine Mars'ın üstüpüye dönmüş havasızlığı gelmişti."[435]

"Bektaş o gün okula vardığında kürtaj olan kızın, duvara kara bir delik gibi yaslanan babasıyla karşılaşmıştı. Adamda yırtık pırtık bir yalnızlık, hastalıklı bir hal, göğe baktığında ölmüş yıldızları gören bal rengi gözler vardı."[436]

"Hatta çok sonraları adamın onca muzırlıktan kurtulduğu, insanların arasında badi badi dolaşan uzun tüylü, uzun kulaklı, kısa bacaklı bir köpeğe döndüğü görülmüştü."[437]

"Dünya bir kütüphanenin rafları gibiydi, hangi insanı çeksen yerine başkasını koyabiliyordun, insan kitaptan farklı olarak her şey daha da sığıyor, her yeri daha da dolduruyordu."[438]

Romanda rastlanan olağanüstü durumlar, canlandırmalar;

---

[433] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.148.
[434] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.199.
[435] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.103.
[436] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.109.
[437] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.112.
[438] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.227.

"Birden kulağı kirişte beklediği telefon beynini ısırarak çaldı; güneş havayı ve camı kurşun gibi delerek ulaşmış içerinin sabah ayazını öğle sıcağına çevirmişti[439]*."*

"Dokularını doyuracak bir soluk aldı, etleri oksijene acıkmıştı."[440]

"Böyle böyle anlıyordu kendini. Bir meteorsan, buralı olmayan bir taşsan, dünyaya diken olup kalırdın, kimi görse seni, tepelemek isterdi yabancı misali, hangi kirli gazdan yoğunlaşıp indin, der gibi."[441]

"Evde dönüp kalmıştı, insanı sarmış zaman denen bulamaçla ne zordu her şey… Ne koyu macundu o öyle, boğdukça, sıktıkça içinde sanki et kıyıyordu, kim, nasıl kesiyorsa artık, pensenin ağzına kıstırmış, herkesi ince ince buruyordu.

Yatağın içinde mahallede oynaşır gibi, ayakucundan yastık tarafına devrilerek gitmek istiyordu bakkala, üstünde gökyüzü gibi bir yorgan olsun, bakkallar, kapıcılar oyuncak haline gelip içine girsin, her konuştuğu, elini sıktığı adam kendisi olsun…"[442]

"Birden zihinsel olarak zehirlendiğini fark etti. Düşüncelerim korkutuyor, yaşamayacaklar sanki beni."[443]

"İnsanın yaşı kafasının ardında tornavida gibiydi, deliğini kendisi açıyor, lafa girip laftan habersiz oturuyordu. Birden ona duyduğu duygunun Yerçekiminden fazla olması gibi akla zarar bir düşünceye takıldı; rüyada yer çekimi yoktur ya, oradan sıyırga ile sıyırıp getirmişti onu aklına…Ya kızım çekimi yerin çekimini yener de, götürür onu ona yapıştırırsa?.. Tüy gibi hissetmişti kendini; şükür ki öğretmendi ve cismani hafifliğini mesleki ağırlığı dengeliyordu."[444]

"Küllenen toprakların üstünde sanki jeolojik zamanların birini tamamlamadan ötekine geçiyor, ne yapsa hep üç nalla bir ata kalıyordu."[445]

---

[439] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.16.
[440] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.23.
[441] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.32.
[442] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.35.
[443] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.40.
[444] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.60.
[445] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.62.

"... kadın oğlunun ağzını harharyas ısırığı gibi apaçık görünce bir telaşla iyice sokulup baktığında çocuğun ağzında hardal renkli bir kuyruk olduğunu anlamıştı."[446]

"İçeride onlardan çıkan nemli, körpe bir et kokusu vardı, ufak oğlana sarılınca bu kurtlu kokunun ondan geldiğini fark etmişti. Çocuğun gövdesi pelte gibi olarak eti sırtından bile sarkmış, çıkarıp attığı ceket gibi bedeni cansızlaşmıştı."[447]

"... ağzından çiçekler kusarak doğrulmuş ve ..."[448]

"Hasta muayene ederken bilirdim, sıkınca biraz bazılarının teninden zift gibi su çıkardı.
Ya nedir bu?
Zehir, kadın zehirlidir."[449]

Roman içinde sıklıkla karşımıza çıkan ruhsal bunalımlarda;

"Bir yanda zilden korkarken bir yanda ruhundaki öldürücü savaşın içinde kaybolmak... Bir ağacın kurduyla oynarken bir dağın yıkıldığının farkında olmamak..."[450]

"Pencereye yanaştı, ağaçların dibinde begonyalar açmıştı, ruhu göğe doğru açılarak yere doğru ağladı."[451]

"Dünyaya onun gibi coşkuyla taptaze geliyor, dünyadan kendi başına çürüyerek gidiyorlardı. Buradan bakıldığında her biri sanki canlıyken aniden cansızlaşan gri bir insandı... Nietzsche gibi kelimelerle değil, şimşeklerle konuşuyorsun."[452]

---

[446] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.99.
[447] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.218.
[448] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.225.
[449] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.237.
[450] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.57.
[451] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.74.
[452] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.197.

"Bektaş Toztoprak böyle durumlarda ölüvermek isterdi, bir makine kucağına alıp etini diyorsa ve içindeki can bu kıskaçtan kurtulmaya yetmiyorsa böylesi bir çingene yengecinin kollarından ölüvererek kurtulmak isterdi. Ne zaman bir resimde aslanın ağzında bir ceylan, kurdun önünde bir koyun görse içi kalkar, kağıdı yırtar atardı, onun ölüm değil, yırtılmak korkusu vardı, öyle karnıyarık yılan gibi kıvır kıvır kıvranmak. Bu dünya atmış ama öbür dünya henüz almamışsa seni, ölmeyen yılan bile yeterince anlatmazdı olan işi… Ruhu ayaklarını yere vuran bir boğa gibi gerilmişti…"[453]

5.6. Diri Aşk

Ceylan, son romanında da büyülü gerçekçilik akımı etkisiyle cümlelerini kurmuştur. Romanın adından da anlaşılacağı üzere soyut bir kavram olan aşkı, diri yani canlı diye nitelendirerek somutlaştırmıştır. Büyülü gerçekçilikle ilgili roman cümlelerimizi kategorileştirecek olursak;

Romanda rastladığımız olağanüstü durumlar ve benzetmeler;

"Bu adama ne düşündüğünü söylemeyecek, düşünceni sırtına çiviyle çıkacaksın ki her duvara dayandığında söylediklerin batsın içine. Bunun beynine düşünce kafasından değil sırtından giriyor, içine söylediğinde değil çaktığında işliyor, diye düşündü."[454]

"Gözlerine baktığında insanın içinde bir makine çalışmaya başlıyor, sonra o bakış kesildiğinde stop ediyordu… Bir gün otobüslerde inip binerken ceketini gömleğini değil ama bir organını bırakmaktan korkuyordu.[455]

[453] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.247.
[454] Tahir Musa Ceylan, *Diri Aşk,* Doğan Kitap, İstanbul 2019, s.24.
[455] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.39.

"...hocaların birbiriyle karışmayan ayrı ayrı şeffaf tünelleri vardı. Bu tünellerde belki insanların gaz olup dağılmasından, belki hocaların tepelerdeki tanrısal havadan olacak Cerrahpaşa rüzgarlıydı."[456]

"Kâmil Bey sıkıntı duyuyordu, allı yeşilli bir yumak ruhunu sarıyor sıkıyor, bir çınlama kulağını sağır ediyordu."[457]

"Yüzünden gözlerimi toplasan itirazsız toplardın, her biri tek tek bir avuca sığan iki böğürtlendi."[458]

"Behiye gibi kadınlar bu tür adamları kemirerek yıkar ve içinde insana ait bir şey bırakmazdı, bazılarını da bulanık bir sel olup önüne katar sonra adamdan geriye hayvana ait bir iskelet bile kalmazdı.

...Behiye soylu bir uzaklık testeresiyle kocasını buduyor, onu gitgide hantal bir kütük haline döndürüyordu."[459]

"Kâmil Bey onu, güneş olmadığı halde ışık veren çiğ tanesi olarak görmüştü. Taptaze bu sabah düşmüştü önüne, biraz sonra koltuktan kalkacak ve kendi odasına doğru eriyecekti. Güzelliği eriyebilir olmasındaydı sanki. Uzun bir nefeste titrek sıklamenler içindeymiş gibi yavaş rüzgarlarda söylenecekti ona her şey."[460]

"Ağzını yavaşça açıp kapadı, dili ona doğru, notası okunabilen efsunlu bir hava çırptı. Kâmil Bey gözlerini kulağı gibi kullanarak havanın dalgasında gözünün bebeğinden aldı, heceleri münasip biçimde ayırdığında beyninde uçucu, öldürücü, öksüz bırakıcı, sıcak ekmek kokusu gibi acıktırıcı cümlesi ışıdı."[461]

"Kâmil Bey parçalara dokundukça onlar bir araya gelip bir beden yapmış, son olarak omuzlar yerine oturduğunda kendisinin de bir bedenin içinde olduğunu anlamıştı."[462]

---

[456] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.48.
[457] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.62.
[458] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.69.
[459] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.87.
[460] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.89.
[461] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.90.
[462] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.91.

"Kâmil Bey nefesini dolu dolu çekerek onu içine aldığında, etinin damarlarında tatlı bir şurup gibi dolaşmış, ballandıracağı yeri ballandırmış, yakacağı yeri yakmıştı."[463]

"Bazen bedeninde hava boşlukları olan delik bir adam gibi dolaşıyor, bazen de içine kurşun dökülmüş gibi söyleneni dinlemiyor, lafı ağzından çıkmıyor gibi oluyordu."[464]

"Yeryüzünde sanki demir damlamıştı; uzun kollarını gövdesine dolayıp kendini bir yılan gibi sıkarak, çatır çatır iki kaburga daha kırmış, kemik hastası olduğunu kemiğini kırdıktan sonra ancak hatırlamıştı Kozet."[465]

"Uzun süre Gülhane Parkı'nın çimenlerine baktı, biraz daha baksa sanki onları, yeşilini çıkarıp renksiz bırakacaktı."[466]

"İkisi beraberken Sarayburnu önlerinde denizden sanki gök rengi bir ışık çıkıyor, ayak bastıkları yeri çivit maviye boğuyordu."[467]

"Her şeye ne kadar uçucu ne kadar da üç boyutlu bir sinema gibiydi, sahnesi yeryüzü, dekoru herkes ve her şey, senaryo serbest… Şimdi içinde bir sıkıntı, kalbi yerinden çıkıp sanki kendinden ayrı sahne alacaktı."[468]

"Tane tane düşen serin bir sesi vardı, yeni taneler düşerek ilerledi."[469]

"Karanlıkta bir göktaşı son hızla geliyor, gövdesini ezip geçmeye beş kala son yüz metreleri kat ediyordu."[470]

"Behiye ölmemişti, aşılamayacak dağ, unutulamayacak su, dokunulmayacak radyasyon gibi tam tersinden bir yaşama geçmişti."[471]

---

[463] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.97.
[464] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.104.
[465] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.123.
[466] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.129.
[467] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.142.
[468] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.164.
[469] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.168.
[470] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.194.
[471] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.213.

"Bir süre sonra Kâmil Bey'in sol eli beyninden emir almadan kendi kendine havayı taraklamaya, Ayişa'nın sağ ayağı kendi kendine bilekten dönmeye başlamıştı. Sanki kendi vücutlarıymış gibi birbirlerinin organlarını kullanıyorlardı.

Gözlerinin damarları patlamış, ortadaki kara noktalar bir kan denizine batmış gibi yamuk yılık kalmıştı. Sonsuza kadar yolu olan bir birleşmeydi, şimşekle gökle yerin birleşmesi, duayla Tanrı'nın yere inmesi gibi bir şeydi bu."[472]

"İki gözünden aşağı turuncu bir gözyaşı dökülüyordu."[473]

"Rüyasında hep üzerinde Madras şalı örtülmüş yarısı kopmuş atlar görmüştü, koştukça gövdelerinden fışkıran kanlar kalın kuyruklar gibi sallanıyordu. Atları bölen, insanları kesen açık bir mezbahaydı dünya."[474]

"Tanrı sanki yeryüzünün mutfakta yaratmıştı ve Kâmil Bey'in hassas damarları bunu, rüzgâra göre uçan kelebek kanadı gibi hissediyordu."[475]

"Sesinde pişmemiş bir acı vardı kadının, soğuk bir demir gibi dinleyenin içini deliyordu."[476]

Romanda cansız varlıkların, olayların, durumların canlıymış gibi yansıtıldığına şahit oluruz;

"Dünya döne döne uzaklaşıp gitmişti."[477]

"Bir şeyler tabiatın sınırlarının dışına çıkmıştı, eller gövdeden kopmuş ikisinden yeni bir canlı olmuştu, avuçlar avuçlara yapışıyor, birbirlerinin kıvrımlarını izleyerek sonu gelmez bir biçimde sevişiyordu."[478]

---

[472] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.250.
[473] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.255.
[474] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.256.
[475] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.299.
[476] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.342.
[477] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.41.
[478] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.98.

"Sağ tarafta Ayasofya taştan yapılmış, geniş karınlı bir insan gibi oturuyor, canlı bir ruh olarak içinde bin yıllık sırlar, milyon yıllık taşlar barındırıyor, elli yıllık insanların kendisini görmek için verdiği kavgayı seyrediyordu."[479]

"Aşk keskin bıçağı sever, bileniyor o şimdi, bırakın onu. İşte cehennemdesin ve üstelik hâlâ yeryüzündesin, Onun için yeryüzü şimdi, belki on yıl, belki yirmi yıl büyük üzüntüler çağına girecekti."[480]

"... içini açıp baksa küçük küçük sayısız çarkın dünya gibi kendi kendine dönmekte olduğunu göreceğini biliyor, aklını kaptırıp onlarla beraber kendisinin de dönecek olduğunu düşünüyordu."[481]

"Birden huysuz bir maral gibi boynuna atlamış, çenesiyle değil sımsıkı doladığı kollarıyla kendinden çeyrek asır büyük adamı ısırmıştı. Kaya parçalanmış, magma taşmış, dağ yanmıştı."[482]

"Aşk canlı bir hayvan gibi içlerine girmiş, onlarla onlardan bağımsız yaşıyordu."[483]

"...bulut gibiydi orada, elim içinden geçip gidiyor, bakışların bedenini delebiliyordu. Uzaktan ona sahip olabiliyordum, o da uzaktan sarılabiliyordu bana. Ama kollarımızı kavuşturup birbirimizi sıkamıyorduk, boşluğu kesip kendine kavuşuyordu onlar."[484]

Romanda geçen ruhsal bulanımlar ve duygu durumları;

"Yeryüzünde hem hakikaten hem gaipten sesler duyan bir büyük duyarga gibi oturuyordu"[485]

[479] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.108.
[480] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.198.
[481] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.237.
[482] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.242.
[483] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.418.
[484] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.422.
[485] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.85.

"Duyu duygu haline dönmüyor, kolların yumuşuyor ama kalbin, beynin taş gibi yerinde duruyor."[486]

"Gevşemişti, kolları sanki makarnaydı, kendini öylece bıraktı; Behiye'nin kucağı, milyonlarca yürek közdü hâlâ."[487]

"Yerinden kalktı, büyük bir gezegenin çekiminde kalmış kadar ağırdı, ağır ağırdı."[488]

"Senden sonra ben senden fazla ölürüm."[489]

"Ona şimdi, göğü denizle doldurmak, büyük çanaklar halindeki toprağa göğü boşaltmak az sahici gelmemişti. İçimdeki dünyayı dışımdaki dünya diye görüyorum. Kâmil Bey'in içinde beyaz bir zambak gibi Behiye, Agop'un içinde gelincik misali Kozet ve Hüsnü'nün içinde diken gibi bir Zehra."[490]

"Yüzünün derin çukurlarında kadın dünyadan vazgeçerek dünyayı yenmişlere has kör bakışlı iki küre taşıyordu."[491]

"Ahmet ertesi gün yorganı açıp bir ölü gibi kalktığımda yatağın ortasında Ayişa'nın parmağının son parçasını buldu. Onu alıp yüreğinin üstüne gelecek şekilde muska niyetine atletinin biyesine teyelledi üçüncü ayın sonunda etleri dökülüp kemiği kaldığında da tespihine takıp imame olarak kullandı."[492]

"Hayatta en uzun süren şey ölümdü. Doğum kırk hafta sürüyorsa ölüm tozuyup da tozunu bir türlü tüketmeyen yıldız gibi kırk yıl sürüyordu. Öyle öyle her gün insanın bir parçası düşüyordu boşluğa."[493]

"Sevgiden anladığı onun olmayacak şeyleri olur yapan sihir gibi bir şeydi. İnsan içine düştüğünde karaciğerini bir, böbreğini iki, aklını üç kat çalıştıran, kanını yarım

---

[486] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.106.
[487] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.141.
[488] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.165.
[489] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.177.
[490] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.191.
[491] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.294.
[492] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.309.
[493] Tahir Musa Ceylan, *age.*, s.328.

defa daha hızlı döndüren, ışığı iyice mavi gördüren, sesi çın çın duyuran, saçları bukle bukle yapıp savur savur eden, deriyi incelten, kanı koyultan, nasırı düşüren, tırnakları parlatan, yüreği bazen daraltıp bazen genişleterek dünyanın tümüne erdiren, tanrısal, hayvansal, bitkisel her yaşamın kendisi, dünyanın tek kedisi gibi bir şeydi o. Ayişa oydu, o kedinin kılı girmişti içine ve artık bir şey ona hayır etmiyordu. Bu adam ölüp gitse bir kemiği fosil kalsa yine yeryüzünde herkesten fazla o mutlu olurdu."[494]

"Kırk yıl siyah bir balık sürüsü içinde yaşadım, o gün geldi sudan dışarı zıpladım ve ilk kez bir kelebeğin kanadında renkleri, kırmızıyı, maviyi, yeşili gördüm. İki gün sonra kelebek düşüp öldü ve bütün renkleri o karanlık suya gömdü. Ben ölmeye mecbur olduğum kadar Tanrı dahil sizler de beni affetmeye mecbursunuz."[495]

"Dünyada onun bastığı alan sanki plastik bir top gibi içine göçüyor, heyelanın insanı irkilten sesi bastığı toprağın değil yaşadığı bedenin içinden duyuluyordu. Ayişa Cerrahpaşa'ya varıp onu nefes alırken gördüğünde bedeninden sanki bir kelebek uçmuştu."[496]

[494] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.336.
[495] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.348.
[496] Tahir Musa Ceylan, *age*., s.411.

SONUÇ

Tahir Musa Ceylan psikiyatri doktoru, felsefe profesörü, yazar, şair ve düşünürdür. 2023 yılı itibariyle 66 yaşında olan yazar halen şiir ve deneme yazmaya devam etmektedir.

Çanakkale'nin Yenice ilçesinde doğup büyüyen Ceylan, tıp profesörlüğünün yanında çocukluktan beri ilgi duyduğu ve sevdiği edebiyat alanına yönelmiş ve bu alanda pek çok eser vermiştir ve vermeye de devam etmektedir. Ankara'da tıp eğitimini tamamlayan yazar daha sonra Toroslarda çalışmıştır. Romanlarında bu sebeple Ankara'ya ve Torosların köylerine rastlarız. Daha sonra yazar ihtisas için Danimarka'ya gittiğinde oranın atmosferi yazarın ruhsal ve edebî hayatını etkiler. Danimarka'nın karanlık depresif havası yazarı bunalıma sokar. Yazarın içinde bulunduğu bu durum yazılarını etkiler, romanlarında bu depresif havaya rastlarız. Danimarka'dan döndükten sonra Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesinde çalışır. Bakırköy yazarın hayatında çok büyük bir yer kaplar. Öyle ki yazarın beşinci romanının ismi *Bir Zamanlar Bakırköy'*dür. Bu roman oradaki hastaların durumundan yola çıkılarak hastalar gözlemlenerek yazılmıştır.

Yazarın iki romanı hariç diğer romanları hep psikolojiktir. Yazarın psikiyatrist kimliği *İçi Yoksul, Yarım Adamın Aşkları, Bir Zamanlar Bakırköy, Kızböcekleri, Diri Aşk* romanlarında kendini belli eder. Bu romanlarda psikolojik rahatsızlıkları olan bunalımda olan karakterler ön plandadır. Aynı zamanda farmakolog da olan yazarın bu kimliği de romanlarında bellidir. Romanlarında ilaç terimleri, tıbbî terimler, Latince terimler sıklıkla geçmektedir. Diğer iki romanı *Kestane Kıranında Kadınlar* ve bu romanın devamı niteliğinde olan *Elli Yıl Sonra Kül* romanı daha çok sosyal roman, tarihi roman kategorisindedir denilebilir. Yazar bu romanlarında ailesinin, köklerinin doğup büyüdüğü coğrafyayı, yaşadığı yerleri geçmişini anlatır. Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar uzanan geniş bir tarihi kendi ailesi, kökleri bağlamında geniş bir coğrafyayla ele alır.

Yazarın çocuk yaşlarından itibaren içinde bulunduğu sosyal ve kültürel ortam onun edebi kimliğini hazırlamıştır. Yazar daha çocuk yaşlardan itibaren sözlü edebiyata, şiire ilgi duyar. Bunda ailesi, öğretmenleri ve yaşadığı güzel coğrafyanın etkisinin olduğunu vurgular. Hatta ilkokuldayken kendisine verilen ilk kitaplardan biri Sokrates'e aittir ve bu durum da yazarı felsefeye de ittiğinden yazar aynı zamanda günümüzde halen bir üniversitede felsefe bölümü öğretim üyesidir. Kısacası Tahir Musa Ceylan çok yönlü bir yazardır.

Yazar edebiyatın malzemesini büyü olarak tanımlar. Büyülü durumlar hayatımızın her anında zaten kendiliğinden vardır diyerek gerçekleri de buna göre dönüştürürüz der. Bu durum da romanlarına yansır. Yazarın gerek doğup büyüdüğü coğrafya gerek okuduğu ve etkilendiği Latin Amerikalı yazarlar yazarı büyülü gerçekçi bir yöntemle eserler vermeye itmiştir. Aldığı eğitim, içinde bulunduğu ortam, mesleği ve yaşadığı yerler yazarın büyülü gerçekçi bir çizgide yazmasında etkilidir.

Ceylan romanlarında tema bakımından daha çok kırsal kesimlere yer vererek, kasaba köy gerçeklerine de değinmiş mesleği gereği ise daha çok psikolojik tahlillerde bulunmuştur. Kısaca yazarın asıl mesleği her romanında kendini hissettirmiştir. Dil ve üslup kısmında bu yansımalara da değindik.

Çalışmamızda Tahir Musa Ceylan'ın hayatı ve romanları incelenmiştir. Yazarın büyülü gerçekçi yazarlardan ve bu akımdan etkilenmesi sebebiyle de ilk bölümde bu akıma değinilmiştir. Türk Edebiyatı ve Dünya Edebiyatındaki büyülü gerçekçilik akımına genel hatlarıyla yer verilmiştir. Dünya Edebiyatı ve Türk Edebiyatındaki temsilcileri, büyülü gerçekçi eser örnekleri derli toplu bir şekilde verilmiştir. Daha sonra asıl konumuz olan günümüz yazarlarından Tahir Musa Ceylan'ın önce hayatına yer verilerek edebiyat ve sanat alanındaki görüşleri belirlenmiştir. Romanları yapı bakımında Olay Örgüsü, Kişiler, Mekân, Zaman, Bakış Açısı ve Anlatıcı, Dil ve Üslup başlıkları altında inceledik, tahlil ettim. Tema kısmında romanların ortak temalarını çıkararak yirmi tema alt başlığı altında inceledim. Daha sonraki bölümde yazarın romanlarındaki büyülü gerçekçi

unsurları bularak çalışmam da yer verdim. Bütün romanlarında geçen büyülü gerçekçi durumları yeteri kadar alıntıladım ve çalışmamda sundum.

Bütün bu bağlamda tez çalışmam boyunca Tahir Musa Ceylan'ın hayatı ve eserleri incelenmiş, romanları tahlil edilmiştir. Bizden sonra da Türk Edebiyatı alanında yapılacak olan büyülü gerçekçilik akımı ile ilgili olan çalışmalara örnek teşkil etmesi ve araştırmalara çalışmamızın yardımcı olması en büyük temennimizdir.

KAYNAKÇA

Allende, İsabel, "The Shaman and the Infidel", Interview: Marilyn Berlin Snell, New Perspectives Quarterly, vol. 8, no. I, winter 1991.

Allende, Isabel. Eva Luna. Çev. Seçkin Selvi. İstanbul: Can Yayınları, 1990.

Arargüç, Mehmet Fikret, "Büyülü Gerçekçilik ve Louis de Berniöres'nin Latin Amerika Üçlemesi", Çizgi Kitapevi, Ekim 2016, Konya.

Aranyosi, Ezgi Ulusoy. "Edebiyatta Büyülü Gerçekçiliğin 'Büyü'sünün Menşei Üzerine: Sosyal Adaptasyon Araçları Olarak Masallar". (henüz yayımlanmamış yazı), 2011.

Aranyosi, Ezgi Ulusoy, "Edebiyatta Büyülü Gerçekçiliğin „Büyü‟sünün MenŞei Üzerine: Sosyal Adaptasyon Araçları Olarak Masallar", Milli Folklor, 2011, S. 91, s. 189-194.

Arat, Reşit Rahmeti, Oğuz Kağan Destanı, (Yayına Hazırlayan: Muharrem Ergin), Ankara, 1988.

Aslan Ayar, Pelin (2015), "Türkçe Edebiyatta Varla Yok Arası Bir Tür Fantastik Roman (1876-1960)", İletişim Yayınları, İstanbul.

Asturias, Miguel Ángel, Guatemala Efsaneleri,Okyanus Yayıncılık,1990.

Aydın, Sürmeli "Peyami Safa'nın Romanlarında Değerler Eğitimi ve Türkçe". İnönü Üniversitesi. Erişim tarihi: 30 Aralık 2016.

Aziz Ali Efendi - TDV İslâm Ansiklopedisi (islamansiklopedisi.org.tr).

Bars, Mehmet Emin, Ferhat ile Şirin Hikayesi'nde Büyülü Gerçekçilik, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, Ankara, p. 995-1008.

Bars, Mehmet Emin (2012). Oğuz Kağan Destanı'nda Büyülü Gerçekçilik. IASSS, 5, 27-38.

Belge, Murat. “Türk Roman Geleneği ve Sevgili Arsız Ölüm”. Toplum ve Bilim 25/26. 1984.

Belge, Murat (2009), “Edebiyat Üstüne Yazılar”, İletişim Yayınları, İstanbul.

Borges, Jorge Luis, Historia Universal De La İnfemia, Printed in Spain - Marzo de 1998.

Boratav, Pertev Naili, “Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği”, Adam Yayınları, İstanbul 1988.

Boratav, Pertev Naili, “Az Gittik Uz Gittik”, Adam Yayınları, İstanbul 1992.

Boratav, Pertev Naili, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yay., İstanbul 1999.

Bowers, Maggie Ann, “Magic(al) Realism”, New York: The New Critical Idiom, 2004.

Carpentier, Alejo, Bu Dünyanın Krallığı, H2o Kitap,2017.

Carpentier, Alejo. “The Baroque and the Marvelous Real”. Çev. Tanya Hunginton ve Lois Parkinson Zamora. Magical Realism: Theory, History, Community. Zamora ve Faris 89-108.

Ceylan, Tahir Musa, İçi Yoksul, Merkez Kitapçılık Yayıncılık, İstanbul 2005.

Ceylan, Tahir Musa, Kestane Kıranında Kadınlar, Kanat Kitap, İstanbul 2008.

Ceylan, Tahir Musa, Yarım Adamın Aşkları, Pusula Yayıncılık, İstanbul 2009.

Ceylan, Tahir Musa Elli Yıl Sonra Kül, Kanat Kitap, İstanbul 2010.

Ceylan, Tahir Musa, Bir Zamanlar Bakırköy, Ayrıntı, İstanbul 2011.

Ceylan, Tahir Musa, Kızböcekleri, Doğan Kitap, İstanbul 2014.

Ceylan, Tahir Musa, Diri Aşk, Doğan Kitap, İstanbul 2019.

Cooper, Brenda. “ Sacred Names into Profane Spaces’: Magical Realism”, “Magical Realism in West African Fiction: Seeing with a Third Eye”, Routledge, London 1998.

Çoban, S. Başer, Dede Korkut Kitabı ve Büyülü Gerçekçilik. Milli Folklor, 2011.

Danow, David K., “The Spirit of Carnival, Magic Realism And The Grotesque”, Kentucky: The University Press of Kentucky, 2004.

Dilek, E. Derya, “Efsaneden Büyülü Gerçekçiliğe”, Milli Folklor, 2011.

Diler, H. Elif, “Büyülü Gerçekçilik: Latife Tekin‟in Sevgili Arsız Ölüm ve Angela Carter‟ın Büyülü Oyuncakçı Dükkânı İsimli Eserlerinin Karşılaştırması”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011.

Durix, Jean-Pierre. “From Fantasy to Magic Realism”. Mimesis, Genres, Post-Colonial Discourse: Deconstructing Magic Realism”. Londra, Macmillan, 1998. 79-148.

Eagleton, Terry, “Edebiyat Olayı”, çev. Başak Yüce, Sel yayıncılık, İstanbul 2012.

Eker, Gülin; Ekici, Metin; Oğuz, M. Öcal ve Özdemir, Nebi, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Milli Folklor, 2003.

Emir Derya, “Büyülü Gerçekçilik: Latife Tekin‟in Sevgili Arsız Ölüm ve Angela Carter‟ın Büyülü Oyuncakçı Dükkânı İsimli Eserlerinin Karşılaştırması”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, Ekici, Metin, Türk Dünyasında Köroğlu, Akçağ, Ankara, 2004.

Erdem, Servet, “Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları- Magical Realism and Folk Narrations” Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2011.

Erdem, Servet. “Büyülü Gerçekçilik ve Halk Anlatıları”. Milli Folklor Dergisi 91. sayı.

Flores, Angel, “Magical Realism in Spanish American Fiction”, Magical Realism Theory, History, Community, ed. Zamora and Faris, Durham: Duke University Press, 1995.

Faris, Wendy B., “Scheherazade's Children: Magical Realism and Postmodern Fiction”, Duke University Press, Durham, USA, 2020.

Faris, Wendy B., “Ordinary Enchantments: Magical Realism and the Remystification of Narrative”. Vanderbilt University Press. Nashville, 2004.

Foreman, P. Gabrielle. “Post-On Stories: History and the Magically Real, Morrison and Allende on Call”. Magical Realism: Theory, History, Community. Zamora ve Faris 285-303.

García, Ayfer Teker, “Latin Amerika Edebiyatı’nda Büyülü Gerçekçilik”, Ürün Yayınları, Ankara, 2010.

Guenther, Irene. "Magic Realism, New Objectivity, and the Arts during the Weimar Republic": Magical Realism: Theory, History, Community. Durham, N.C.: Duke University Press, 1995.

Gümüş, Semih, Büyü Bunun Gerçekliğinde. Radikal Kitap, 2005.

Gümüş, Semih, “Cortazar’dan Rulfo’ya Öykünün Büyüsü”. Edebiyat ve Yeni Zamanların Kültürü. İstanbul: Can Yayınları, 2013.

Kekeç, Nuran, “Karnavaldan Büyülü Gerçekçiliğe: Berci Kristin Çöp Masalları”, Milli Folklor, 2011, S. 91, s. 210-220.

Korkmaz, Ramazan, “Arketipsel Sembolizm Açısından Dede Korkut Anlatılarındaki Yüce-Birey ve Alp-Bilge Tipi”, Yazınsal Okumalar, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015.

Leal, Luis, “Magical Realism in Spanish American Literature”, Magical Realism Theory, History, Community, trans. Wendy B. Farris, ve Zamora, Durham: Duke University Press,1995.

Leal, Luis, “Magical Realism in Spanish American Literature”. Magical Realism Theory, History, Community, ed. L. P. Zamora, & W. B. Faris. Durham & London: Duke University Press: 119-124, 1967.

Marquez, Gabriel Garcia, “Yüzyıllık Yalnızlık”, çev. Seçkin Selvi, Can Yayınları, İstanbul, 2011.

Okuyucu, Eda Deniz, Büyülü Gerçekçilik ve İhsan Oktay Anar Romanlarındaki İzleri, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2019, s.8.

Onay, Ebru, Gölgesizler'de Masal, Efsane ve Büyülü Gerçekçilik. Milli Folklor, 91, 221-225, 2011.

Öktemgil Turgut, Canan. 2003. Latife Tekin'in Yapıtlarında Büyülü Gerçekçilik. Yüksek Lisans Tezi. Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özsevgeç, Yıldırım. 2015. "Büyülü Gerçekçi Kurgu Üzerine". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, c. 8 s. 39: 188-194.

Özsevgeç, Yıldırım, "Büyülü Gerçekçi Kurgu Üzerine", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Ağustos 2015, sayı:39.

Özüm, Aytül, "Onat Kutlar'ın İshak ve Bilge Karasu'nun Göçmüş Kediler Bahçesi'ndeki Büyülü Gerçekçi Ögeler". Bilig, 2013.

Özüm, Aytül, "Angela Carter ve Büyülü Gerçekçilik", Ürün Yayınları, Ankara 2009.

Özaslan, Metin, Ferhat ile Şirin Mukayeseli Bir Araştırma, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul 2006.

Şahin Seval, Öztürk Banu, Ardalı Büyükarman Didem, "Edebiyatın İzinde Fantastik ve Bilimkurgu", Bağlam Yayıncılık, İstanbul,2015.

Şen, Cemile, Dede Korkut Anlatılarında Büyülü Gerçekçilik, (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2018.

Rushdie, Salman, Geceyarısı Çocukları,Can Yayınları, 2012.

Rushdie, Salman, Mağriplinin Son İç Çekişi, Can Yayınları, 2017.

Tanpınar, Ahmet Hamdi XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (YKY'de 1. bas.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.

Tekin, Latife, "Sevgili Arsız Ölüm", Metis Yayınları, İstanbul 1990.

Turgut, Canan Öktemgil, "Latife Tekin'in Yapıtlarında Büyülü Gerçekçilik", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

Todorov, Tzvetan, "The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre", trans. Richard Howard, New York: Ithaca, 1975.

Todorov, Tzvetan. Fantastik: Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım. Çev. Nedret Öztokat, Metis Yayınları, İstanbul 2004.

Toyman Y. Özge, "Nazlı Eray'ın Roman Dünyasında Düşsü ve Büyülü Gerçekliğin Kurgusu ile Fantastik Unsurlar" (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006.

Ulutürk, Yasemin, Köroğlu Destanında Büyülü Gerçekçilik, 5. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi (11 – 14 Temmuz 2019 / Bandırma) (UBAK), ISBN: 978-605-7736-09-3.

Zamora, Lois Parkinson and Farris, Wendy B., "Magical Realism Theory, History, Community", Durham: Duke University Press, 1995.

Walter, Roland," Magical Realism in Contemporary Chicano Fiction", Vervuert Verlag Frankfurt am Main, 1993.